

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΕΘΝΕΣ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ»

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

«Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας: Δικαιώματα του Καθ' ου και Εγγυήσεις Δικαστικής Προστασίας»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Πετρούλα Χρόνη

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή:

Όλγα Τσόλκα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Νέδα Κανελλοπούλου – Μαλούχου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Δομίνικος Αρβανίτης, Δρ. Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Πετρούλα Χρόνη, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνωμών της συγγραφέα.

Δήλωση μη λογοκλοπής και ανάληψης προσωπικής ευθύνης

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο «Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας: Δικαιώματα του Καθ' ου και Εγγυήσεις Δικαστικής Προστασίας» είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Η Δηλούσα
Πετρούλα Χρόνη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ ολόψυχα την επιβλέπουσα την παρούσα διπλωματική εργασία κ. Όλγα Τσόλκα, για την μοναδικά γενναιόδωρη υποστήριξη της, την ουσιαστική καθοδήγηση της, την πάντα άμεση ανταπόκριση και τη συνεχή ενασχόληση της, για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος, καθώς και για την εν γένει θετική, υποστηρικτική και ενθαρρυντική της στάση. Επιπλέον, ευχαριστώ θερμά την κ. Νέδα Κανελλοπούλου – Μαλούχου για τις εύστοχες παρατηρήσεις και τα ενθαρρυντικά σχόλια της. Ιδιαιτέρως θερμές ευχαριστίες οφείλω και στον κ. Δομίνικο Αρβανίτη, για την συγκινητική προθυμία του, την γενναιόδωρη υποστήριξη του, τις ουσιώδεις παρατηρήσεις του και την ανεκτίμητη ανταλλαγή απόψεων.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω και τους υπόλοιπους διδάσκοντες του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Πολιτική», για τις εξαιρετικά ωφέλιμες γνώσεις που μου έδωσαν, καθώς και τις συμφοιτήτριες και τους συμφοιτητές μου, που έκαναν αυτήν την εμπειρία μοναδική και συναρπαστική. Τέλος, εκφράζω τη βαθιά ευγνωμοσύνη μου στην οικογένεια μου και τους φίλους μου, που βρίσκονται πάντα δίπλα μου σε κάθε μου βήμα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....σελ. 1

Εισαγωγή.....σελ. 2

Κεφάλαιο 1^ο: Ευρύτερο Θεσμικό-Κανονιστικό Πλαίσιο και Βασικά Χαρακτηριστικά της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας

1. Το Ευρύτερο Θεσμικό-Κανονιστικό Πλαίσιο της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ και του Ν. 4489/2017
.....σελ. 4

2. Η Αναγκαιότητα Θέσπισης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας.....σελ. 9

3. Βασικά Χαρακτηριστικά της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας.....σελ. 11

3.1. Ορισμός και Τύπος της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας.....σελ. 11

3.2. Πεδίο Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Εντολή Έρευνας.....σελ. 12

3.3. Είδη Διαδικασιών και Εφαρμοστέο Δίκαιο.....σελ.13

4. Πρώτες Παρατηρήσεις επί του Θεσμού.....σελ. 15

Κεφάλαιο 2^ο: Η Υποχρέωση Σεβασμού των Δικαιωμάτων του Καθ' ου η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας

1. Η Γενική Ρήτρα Σεβασμού των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Νομικών Αρχών.....σελ. 17

2. Η Τήρηση των Υποχρεώσεων του Άρθρου 6 ΣΕΕ.....σελ. 19

3. Ο Σεβασμός των Υπερασπιστικών Δικαιωμάτων του Καθ' ου.....σελ. 22

3.1. Το Άρθρο 48 παρ. 2 του ΧΘΔΕΕ και οι Οδηγίες για τα Δικονομικά Δικαιώματα.....σελ. 22

3.2. Το Τεκμήριο Αθωότητας, κατ' άρθρο 48 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ και την Οδηγία 2016/343/ΕΕ.....σελ. 25

3.3. Το Δικαίωμα Σιωπής και η Αρχή μη Αυτοενοχοποίησης, κατ' άρθρο 47 και 48 του ΧΘΔΕΕ και την Οδηγία 2016/343/ΕΕ.....σελ. 27

4. Το Δικαίωμα Αίτησης Έκδοσης Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας από τον Ύποπτο ή Κατηγορούμενο
.....σελ. 29

5. Παρατηρήσεις επί της Κατοχύρωσης των Δικαιωμάτων του Καθ' ου.....σελ. 31

Κεφάλαιο 3^ο: Εγγυήσεις Δικαστικής Προστασίας στο Πλαίσιο των Αρμοδιοτήτων των «Αρχών Έκδοσης και Εκτέλεσης» Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας

1. Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας ως «Δικαστική Απόφαση».....σελ. 33

2. Εννοιολογική Προσέγγιση της Αρχής Έκδοσης και Συναφείς Εγγυήσεις.....σελ. 34

2.1. Ορισμός της «Δικαστικής Αρχής» ως «Αρχής Έκδοσης» - Παρατηρήσεις επί της Απόφασης του Δικαστηρίου στην Υπόθεση C-584/19 (Staatsanwaltschaft Wien).....σελ. 35

2.2. Η Έννοια του Όρου «αρμοδιότητα στη συγκεκριμένη περίπτωση» - Η Απόφαση του Δικαστηρίου στην Υπόθεση C-724/19.....σελ. 41

3. Εύρος του Εγγυητικού Ρόλου της «Αρχής Έκδοσης».....σελ.	44
4. Ορισμός της «Αρχής Εκτέλεσης».....σελ.	47
5. Ο Προβλεπόμενος Δικαστικός Έλεγχος από την Αρχή Εκτέλεσης.....σελ.	48
5.1. Ο Ενισχυμένος Ρόλος της Αρχής Εκτέλεσης.....σελ.	48
5.2. Η Δυνατότητα Προσφυγής σε Εναλλακτικά Ερευνητικά Μέτρα.....σελ.	50
5.3. Ο Έλεγχος της Αρχής της Αναλογικότητας.....σελ.	51
5.4. Η Δυνατότητα Διαβούλευσης.....σελ.	54
5.5. Ο Έλεγχος των Λόγων Απόρριψης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας.....σελ.	55
5.5.1. Ειδικότερα επί της Ρήτηρας Επιφύλαξης της Ενωσιακής Δημόσιας Τάξης.....σελ.	58
6. Εύρος του Εγγυητικού Ρόλου της Αρχής Εκτέλεσης – Παρατηρήσεις επί της Απόφασης του Δικαστηρίου στην Υπόθεση C-66/20 ΧΚ.....σελ.	62
7. Ενδιάμεσα Συμπεράσματα.....σελ.	67

Κεφάλαιο 4^ο: Το Δικαίωμα του Καθ' ου σε Αποτελεσματική Δικαστική Προστασία - οι Διατάξεις για τα Ένδικα Μέσα

1. Γενικές Ρυθμίσεις επί των Ενδίκων Μέσων.....σελ.	69
1.1. Η Πρόβλεψη των Διαθέσιμων Ισοδύναμων Ενδίκων Μέσων.....σελ.	69
1.2. Η Αρμοδιότητα των Δικαστικών Αρχών του Κράτους Έκδοσης.....σελ.	72
1.3. Η Αρμοδιότητα των Δικαστικών Αρχών του Κράτους Εκτέλεσης.....σελ.	73
1.4. Η Επικοινωνία Μεταξύ των Αρχών Έκδοσης και Εκτέλεσης.....σελ.	75
1.5. Η Επιτυχής Έκβαση του Ενδίκου Μέσου.....σελ.	76
2. Ζητήματα Σχετικά με την Άσκηση των Ενδίκων Μέσων.....σελ.	78
2.1. Η Επιφύλαξη Τήρησης της Εμπιστευτικότητας.....σελ.	78
2.2. Η μη Αναστολή Εκτέλεσης του Ερευνητικού Μέτρου.....σελ.	79
2.3. Πρακτικά Ζητήματα σχετικά με την Άσκηση των Ενδίκων Μέσων.....σελ.	81
3. Οι Αποφάσεις Gavanozov I & II.....σελ.	83
4. Συμπεράσματα επί των Ενδίκων Μέσων.....σελ.	87
Τελικά Συμπεράσματα.....σελ.	88
Βιβλιογραφία/Αρθρογραφία.....σελ.	92

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι τα δικαιώματα του καθ' ου η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας και οι εγγυήσεις δικαστικής προστασίας. Η ανάλυση που πραγματοποιείται επικεντρώνεται στην προβληματική της τήρησης της ισορροπίας μεταξύ αφενός της αποτελεσματικότητας της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας και αφετέρου της προστασίας των δικαιωμάτων του καθ' ου. Για την ανάδειξη της σχετικής προβληματικής και την κατανόηση των ιδιαίτερων ποιοτικών χαρακτηριστικών του θεσμού, αρχικά αναφέρεται το ευρύτερο θεσμικό-κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕΕ και οι βασικές ρυθμίσεις της Οδηγίας. Στο κύριο μέρος της παρούσας αναλύονται οι προβλεπόμενες εγγυήσεις προστασίας των δικαιωμάτων του καθ' ου και επισημαίνονται τα ερμηνευτικά και πρακτικά ζητήματα που προκύπτουν. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην γενική ρήτρα υποχρέωσης σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ' ου, την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, την ρήτρα επιφύλαξης της ενωσιακής δημόσιας τάξης ως λόγος άρνησης αναγνώρισης ή εκτέλεσης, καθώς και στο εύρος του εγγυητικού ρόλου των «αρχών έκδοσης και εκτέλεσης» της ΕΕΕ. Η ανάπτυξη της ανωτέρω προβληματικής ολοκληρώνεται με την εξέταση των διατάξεων σχετικά με τα ένδικα μέσα. Παρόλο που στις εξεταζόμενες διατάξεις εντοπίζονται ελλείψεις και ασάφειες, καταληκτικά, συνάγεται το συμπέρασμα, ότι κινούνται στη σωστή κατεύθυνση και ότι ο εν λόγω θεσμός μπορεί να λειτουργήσει αποδοτικά, χωρίς επιπτώσεις στα δικαιώματα του καθ' ου.

Abstract

The subject of this diploma thesis is the rights of the person against whom the European Investigation Order is issued and the safeguards of judicial protection. The analysis carried out focuses on the issue of maintaining the balance between, on the one hand, the effectiveness of the European Investigation Order and, on the other hand, the protection of the defendant's rights. In order to highlight this issue and to understand the particular qualitative characteristics of the instrument, the broader institutional-regulatory framework of the EIO and the basic provisions of the Directive are initially mentioned. The main part of this paper analyses the provided safeguards of the defendant's rights and highlights the interpretative and practical issues that arise. Particular emphasis is placed on the general clause on the obligation to respect the fundamental rights of the defendant, the respect of the principle of proportionality, the clause reserving EU public order as a ground for refusal of recognition or execution, as well as the range of the guarantee role of the “issuing and executing authorities” of the EIO. The development of the issue above is completed by examining the provisions on legal remedies. Although there are shortcomings and ambiguities in the provisions under consideration, finally, it is concluded that they are moving in the right direction and that this instrument can function efficiently, without affecting the rights of the defendant.

Εισαγωγή

Η ανάπτυξη της εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση, ιδίως τις τελευταίες δεκαετίες, με την διεθνοποίηση της οικονομίας¹ και την εξέλιξη της τεχνολογίας, σε συνδυασμό με την ελεύθερη κυκλοφορία ανθρώπων, υπηρεσιών, αγαθών και κεφαλαίων, έχει καταστήσει ως επιτακτική ανάγκη την ενίσχυση της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις², καθώς κατά γενική παραδοχή τα κράτη αδυνατούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά μόνα τους αυτή την σύγχρονη μορφή εγκληματικότητας³. Στην προσπάθεια αποτελεσματικής καταπολέμησης του ανωτέρω φαινομένου εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης «ως χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης», αναζητήθηκε η δημιουργία νέων και ευέλικτων μηχανισμών δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις⁴, με βάση την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης ποινικών αποφάσεων και διαταγών, απεγκλωβίζοντας την από τις αγκυλώσεις και τις καθυστερήσεις που σημειώθηκαν κατά την εφαρμογή των παραδοσιακών εργαλείων δικαστικής συνδρομής⁵.

Η πρώτη νομική πράξη που θεσπίστηκε και κατέδειξε την ποιοτική μεταλλαγή των κανόνων δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, δίνοντας πρακτικό περιεχόμενο στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, είναι η Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 13.6.2002 για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, η οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον Νόμο 3251/2004 (ΦΕΚ Α' 127/9-7-2004). Το ΕΕΣ αντικατέστησε (υπό την επιφύλαξη του άρ. 31) τις αντίστοιχες διατάξεις των διεθνών συμβάσεων σχετικά με την έκδοση μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης και χαρακτηρίστηκε ως εμβληματικό⁶, φιλόδοξο⁷ και ως το πιο αποτελεσματικό εργαλείο αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές υποθέσεις⁸.

¹ Βλ. Δασκαλόπουλος Σ., Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (Ε.Ε.Ε.): Ο νέος θεσμός Δικαστικής Συνεργασίας επί ποινικών υποθέσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠοινΧρ 2018, σελ. 173.

² Βλ. Σταθοπούλου Ε., Η δικαστική συνεργασία στην πράξη, σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Τάσεις και Προκλήσεις, 8^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, 2020, σελ. 354

³ Βλ. Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη και ειδικότερα η ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, σε: Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Α' τόμος, 2016, σελ. 365.

⁴ Για την ανάπτυξη της συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση βλ. αναλυτικά Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας Συστηματική Προσέγγιση του θεσμού της συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τη διαχρονική του Διάσταση, 2021.

⁵ Η μεγαλύτερη αδυναμία του θεσμού εντοπίζεται κυρίως στην “υπεροχή της εκτελεστικής εξουσίας κατά τη διαδικασία” βλ. αιτιολογική έκθεση του Ν. 4489/2017, σελ. 1 και αναλυτικά Τσόλκα Ο., Διεθνής και Ενωσιακή συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο/ Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών, Αθήνα 2019, σελ. 17-18 <https://deps.panteion.gr/images/eksetaste-simiosoes-dieth-sin-poinik-ipoth-2-4-19.pdf>

⁶ Τζαννετής Α., Η εθνική (συνταγματική) ταυτότητα και η παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως λόγοι μη εκτέλεσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης - Ο διάλογος μεταξύ ΔΕΕ και Ανωτάτων Εθνικών Δικαστηρίων για τη σχέση μεταξύ ενωσιακού δικαίου και εθνικών Συνταγμάτων, ΠοινΧρ 2019, σελ. 321.

⁷ Τσόλκα Ο., Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης – ένα φιλόδοξο μέσο για την προώθηση της δικαστικής συνεργασίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠοινΧρ 2002, σελ. 103 επ.

⁸ Βλ. Albert J.- Dr. Merlin J.-B., Is the EU Ready for Automatic Mutual Recognition ...in the Fight Against Crime?, eucrim 2/2015, σελ. 61.

Κατά το πρότυπο του ΕΕΣ⁹ θεσπίστηκε η Οδηγία 2014/41/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 3ης Απριλίου 2014 για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, η οποία ενσωματώθηκε στη χώρα μας με τον Νόμο 4489/2017 (ΦΕΚ Α΄ 140/21.09.17). Η ΕΕΕ εντάσσεται στο πεδίο της δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης, για την συγκέντρωση και διαβίβαση αποδεικτικών μέσων, με σκοπό την αξιοποίηση τους στις εγχώριες ποινικές διαδικασίες. Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας αποτελεί το δεύτερο¹⁰ “καίριο μέτρο εφαρμογής της αμοιβαίας αναγνώρισης ποινικών αποφάσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης”¹¹. Χαρακτηρίζεται ως ένας σύγχρονος και “ενωσιακά ώριμος”¹² θεσμός δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, ο οποίος “υλοποιεί τη μετάβαση από το μηχανισμό της αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής (όπου το κράτος εκτέλεσης έχει ευρεία διακριτική ευχέρεια να συμμορφωθεί με το αίτημα), σε εκείνον της αμοιβαίας αναγνώρισης (όπου το κράτος εκτέλεσης οφείλει, καταρχήν, να αναγνωρίσει και να εκτελέσει το αίτημα του άλλου κράτους)”¹³.

Ενόψει των ανωτέρω, ο λειτουργικός σκοπός του εν λόγω θεσμού είναι η αναδιαμόρφωση του προγενέστερου κατακερματισμένου και περίπλοκου καθεστώτος συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων και η εισαγωγή ενός καινοτόμου συνεκτικού και αποτελεσματικού συστήματος, με το οποίο επιδιώκεται η αναβάθμιση και η ποιοτική εξέλιξη της δικαστικής συνεργασίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά τούτο η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας διαθέτει ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά που την διακρίνουν από οποιοδήποτε προγενέστερο εργαλείο, που έχει χρησιμοποιηθεί στον ίδιο τομέα. Κύρια γνωρίσματα του θεσμού είναι η ταχύτητα και η αποτελεσματικότητά του στην κυκλοφορία των αποδεικτικών μέσων εντός του χώρου της Ένωσης.

Η αποτελεσματικότητά του, ωστόσο, διασταυρώνεται με το ακανθώδες ζήτημα του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ’ ου, το οποίο απασχολεί διαχρονικά τόσο την νομική θεωρία όσο και την νομολογία, κατά την εφαρμογή κάθε μέτρου εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης. Η παρούσα εργασία, λοιπόν, πραγματεύεται την σχετική προβληματική. Μέσα από την ανάλυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας, καθώς και του ευρύτερου θεσμικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται, πραγματοποιείται μία συνολική εκτίμηση του εν λόγω θεσμού με σημείο αναφοράς τα δικαιώματα του καθ’ ου η ΕΕΕ και τις εγγυήσεις δικαστικής

---

⁹ Ζημιανίτης Δ., Το τρέχον πλαίσιο δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην ΕΕ. Δυναμική και τάσεις, σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ό.π., σελ. 345. Peers S., The proposed European Investigation Order: Assault on human rights and national sovereignty, Statewatch analysis, 2010, σελ. 4.

<https://www.statewatch.org/media/documents/analyses/no-96-european-investigation-order.pdf>

¹⁰ Σημειώνεται ότι στο ενδιάμεσο διάστημα εκδόθηκε πλήθος αποφάσεων-πλαίσιο με βάση την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης βλ. αναλυτικά Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 133-142, Καϊάφα-Γκμπάντι Μ. - Παπακυριάκου Θ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, 2019, σελ. 194 - 201.

¹¹ Τσόλκα Ό., Πρόλογος σε: Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

¹² Δασκαλόπουλος Σ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 174.

¹³ Ζημιανίτης Δ., Το τρέχον πλαίσιο δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην ΕΕ, ό.π., σελ. 346.

προστασίας. Ειδικότερα, κατ' αρχάς, εξετάζεται η υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ' ου και ιδίως του υπόπτου ή του κατηγορουμένου στο πλαίσιο της ΕΕΕ που απαντά σε κανονιστικό επίπεδο. Δεδομένης της εν λόγω ρήτρας στη συνέχεια εξετάζονται ενδελεχώς, αφενός οι διατάξεις της Οδηγίας σχετικά με τις «διασφαλίσεις για το κράτος έκδοσης και το κράτος εκτέλεσης», που περιλαμβάνονται στα κεφάλαια II και III αντίστοιχα, και αφετέρου οι σχετικές κρίσεις του Δικαστηρίου. Τέλος, η ανάπτυξη της ανωτέρω προβληματικής ολοκληρώνεται με την ανάλυση των διατάξεων σχετικά με τα ένδικα μέσα.

Κεφάλαιο 1^ο: Ευρύτερο Θεσμικό-Κανονιστικό Πλαίσιο και Βασικά Χαρακτηριστικά της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας

1. Το Ευρύτερο Θεσμικό-Κανονιστικό Πλαίσιο της Οδηγίας 2014/41ΕΕ και του Ν. 4489/2017

Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εντάσσεται στο αποκαλούμενο Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο, για το οποίο μέχρι και σήμερα η νομική επιστήμη δεν έχει καταλήξει σε έναν κοινώς αποδεκτό ορισμό¹⁴. Σύμφωνα με μία μερίδα της θεωρίας¹⁵ το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο ή άλλως το Ενωσιακό Ποινικό δίκαιο, συνδέεται με την δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο χώρο της ποινικής δικαιοσύνης και νοείται ως το σύνολο των κανόνων ποινικού δικαίου, οι οποίοι βασίζονται στο δίκαιο της Ένωσης, του Συμβουλίου της Ευρώπης και στο εθνικό ποινικό δίκαιο, υπό το πρίσμα της «ευρωπαϊκής» του¹⁶. Ωστόσο, ο παραπάνω ορισμός τυποποιεί τρόπον τινά το εν λόγω δίκαιο, απλώς ως ένα σύνολο επιμέρους κανόνων ποινικού δικαίου, που δεν εντάσσονται σε κάποιο «σύστημα». Κατά τούτο, θεωρώ πληρέστερη την προσέγγιση της Τσόλκα, η οποία υποστηρίζει ότι “ο όρος «ευρω-ενωσιακό ποινικό δίκαιο» είναι ο πλέον πρόσφορος έναντι του όρου «ευρωπαϊκό» ή «ενωσιακό ποινικό δίκαιο», προκειμένου να αποδώσει την ιδιαίτερη θεσμική και κανονιστική διασύνδεση επιμέρους «ποινικών» δικαιοταξιών στο πλαίσιο της Ένωσης, αλλά και τη διαλεκτική διαμόρφωση των «ευρωπαϊκών» αξιών της, ειδικότερα των θεμελιωδών αρχών και δικαιωμάτων που (πρέπει να) διέπουν αυτή την ιδιότυπη, μη κρατικής οργάνωσης, δημόσια εξουσία στο πεδίο του ποινικού δικαίου”¹⁷.

---

¹⁴ Βλ. αναλυτικά Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, σε: Παύλου Σ. - Σάμιος Θ. (επιμ.) Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 2021, σελ. 4-9.

¹⁵ Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Συνθήκη της Λισσαβώνας Θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης και αρχές ποινικοποίησης σε ευρωπαϊκό περιβάλλον, 2011, σελ. 15 επ., Καϊάφα-Γκμπάντι Μ. - Παπακυριάκου Θ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, ό.π., Μυλωνόπουλος Χ., Διεθνές & Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο, Τα τοπικά όρια των ποινικών νόμων (άρθρα 5-11,16 ΠΚ) Οι γενικές αρχές του ποινικού δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021, σελ. 7.

¹⁶ Βλ. Hecker B., The Development of Individual Rights Protection in European Criminal Law After the Lisbon Treaty, σε Ruggeri S. (επιμ.), Human Rights in European Criminal Law - New Developments in European Legislation and Case Law after the Lisbon Treaty, Springer 2015, σελ. 2.

¹⁷ Τσόλκα Ο., Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 10.

Ενόψει τούτων η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εντάσσεται σε ένα σύστημα το οποίο διαμορφώνεται στη βάση περισσότερων «αλληλένδετων υποσυστημάτων»¹⁸, ήτοι του ενωσιακού και του εθνικού, συμπεριλαμβανομένου του συστήματος της ΕΣΔΑ. Έτσι και ο Νόμος 4489/2017, ο οποίος ενσωματώνει στην ελληνική έννομη τάξη μία νομική πράξη της Ένωσης¹⁹, “δεν μπορεί να νοηθεί και να ερμηνευθεί αποκομμένος από το «ευρωπαϊκό» θεσμικό και νομικό περιβάλλον του”²⁰. Επομένως, ο εθνικός εφαρμοστής του δικαίου καλείται να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει τον εσωτερικό νόμο ενσωμάτωσης όχι με μία “«κλειστή» ερμηνευτική μέθοδο, βάσει της εκάστοτε εσωτερικής διάταξης και μόνον”²¹, αλλά θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του το ευρύτερο δικαιοσύνη σύστημα, στο οποίο ο εν λόγω νόμος εντάσσεται.

Πιο συγκεκριμένα, η ΕΕΕ αποτελεί θεσμό δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως χώρου, ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, η οποία θεμελιώνεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης ποινικών αποφάσεων και διαταγών. Οι γενικοί κανόνες που διέπουν τη συγκρότηση του εν λόγω χώρου προβλέπονται στο άρθρο 67 ΣΛΕΕ. Με βάση δε το άρθρο 4 ΣΛΕΕ, η Ένωση απέκτησε συντρέχουσα αρμοδιότητα στον ευαίσθητο χώρο του ποινικού δικαίου, που θεωρείται παραδοσιακά ότι “συγκροτεί έναν σκληρό πυρήνα εθνικής νομοθεσίας”²². Υποστηρίζεται ότι η δημιουργία του χώρου ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης αποτελεί το τρίτο μεγαλύτερο ευρωπαϊκό σχέδιο προς την πορεία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης της ΕΕ, μετά την εσωτερική αγορά και την οικονομική και νομισματική ένωση, αποσκοπώντας, μεταξύ άλλων, στην αποτελεσματικότερη πρόληψη και καταστολή του διασυνοριακού εγκλήματος²³, ως αντίβαρο στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων που μπορεί να ευνοεί την εγκληματικότητα²⁴.

Πλέον συγκεκριμένα, η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις εντός του ανωτέρω χώρου ρυθμίζεται από τις διατάξεις των άρθρων 82 έως 86 της ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, το άρθρο 82 παρ. 1 στ. α' ΣΛΕΕ αποτελεί τη νομική βάση της Οδηγίας για την ΕΕΕ. Από τις διατάξεις του άρθρου αυτού καθίσταται σαφές ότι ο στόχος της Ένωσης στο πεδίο του ποινικού δικαίου δεν είναι η θέσπιση ενιαίων ουσιαστικών και δικονομικών ποινικών κανόνων σε όλα τα κράτη μέλη της²⁵, αλλά η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών διοικητικών και δικαστικών αρχών βάσει της αρχής της

---

¹⁸ Πρβλ. Luchtman M., *Transnational Law Enforcement Cooperation – Fundamental Rights in European Cooperation in Criminal Matters*, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2020, σελ. 26.

¹⁹ Παρατηρείται ότι ο Νόμος ενσωμάτωσης “στο μεγαλύτερο μέρος του υιοθέτησε σχεδόν αυτολεξεί τις διατάξεις της Οδηγίας” βλ. Φουσκαρίνης Γ., *Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας στις ποινικές υποθέσεις – Παρουσίαση των βασικών ρυθμίσεων του Ν. 4489/2017* <https://theartofcrime.gr/ευρωπαϊκή-εντολή-έρευνας-στις-ποινικ/>.

²⁰ Τσόλκα Ο., *ό.π.*, σελ. 3.

²¹ Αρβανίτης Δ., *Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας*, *ό.π.*, σελ. 25 – 26.

²² Κιούπης Δ., σε: Κιούπης Δ.- Παπαδοπούλου Ρ.-Ε., Μουζάκης Δ., *Το Ποινικό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας*, 2011, σελ. 75.

²³ Luchtman M., *Transnational Law Enforcement Cooperation*, *ό.π.*, σελ. 15.

²⁴ Βλ. Καϊάφα Γκιμπάντι Μ., *Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Συνθήκη της Λισαβόνας*, *ό.π.*, σελ. 6-7.

²⁵ Βλ. Σπινέλλης Δ., *Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη*, *ό.π.*, σελ. 319.

αμοιβαίας αναγνώρισης²⁶, παράλληλα με την συντονιστική και υποστηρικτική λειτουργία των ενωσιακών οργανισμών, όταν αυτό είναι απαραίτητο, για την παροχή ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στους πολίτες της Ένωσης²⁷. Κατά τούτο έχει υποστηριχθεί ότι η δικαστική συνεργασία με βάση την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, εισήχθη ως «εναλλακτική λύση»²⁸ στην εναρμόνιση, που είναι «μακροχρόνια και κοπιώδης»²⁹ με σκοπό την προσαρμογή της ποινικής δικαιοσύνης στην Ευρώπη χωρίς σύνορα και την αντικατάσταση της παραδοσιακής δικαστικής συνδρομής. Έτσι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Καϊάφα- Γκμπάντι³⁰ «η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης εκφράζει μια βολική επιλογή τόσο για τα κράτη μέλη όσο και για την ΕΕ [...] η συγκεκριμένη αρχή απλοποιεί τα πράγματα και προσδίδει στην ποινική καταστολή εξαιρετική αποτελεσματικότητα».

Σύμφωνα με την εν λόγω αρχή η δικαστική απόφαση ή διαταγή, που εκδίδεται νόμιμα από τις δικαστικές αρχές ενός κράτους μέλους, αναγνωρίζεται και εκτελείται από τις δικαστικές αρχές κάποιου άλλου³¹, σαν να πρόκειται για απόφαση ή διαταγή που εκδίδεται από τις ίδιες³². Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης θεμελιώνεται με τη σειρά της στην αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ήτοι στην «παραδοχή ότι κάθε κράτος μέλος αποδέχεται από κοινού με τα λοιπά κράτη μέλη, και αναγνωρίζει ότι τα εν λόγω κράτη αποδέχονται από κοινού με αυτό, μια σειρά κοινών αξιών επί των οποίων στηρίζεται η Ένωση, όπως διευκρινίζει το άρθρο 2 ΣΕΕ. Η παραδοχή αυτή συνεπάγεται και δικαιολογεί την ύπαρξη αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών ως προς την αναγνώριση των εν λόγω αξιών και, επομένως, ως προς την τήρηση του δικαίου της Ένωσης που υλοποιεί τις αξίες αυτές»³³.

Ειδικότερα στο άρθρο 2 ΣΕΕ αναγνωρίζονται ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου ως συστατικά στοιχεία των αξιών επί των οποίων βασίζεται η Ένωση³⁴. Μάλιστα η αποδοχή των αξιών αυτών αποτελεί προϋπόθεση ένταξης κάθε νέου κράτους μέλους στην Ένωση (άρ. 49 ΣΕΕ), η δε σοβαρή και διαρκής παράβασή τους οδηγεί σε υψηλού συμβολισμού, αλλά και πρακτικών επιπτώσεων, κυρώσεις σε βάρος του κράτους μέλους (άρ. 7 ΣΕΕ). Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 3 ΣΕΕ η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνιστά κεντρικό άξονα σχέσεων της Ένωσης με τον υπόλοιπο κόσμο. Ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων συνιστά επίσης

---

²⁶ Όπως παρατηρεί ο Αναγνωστόπουλος «πρόκειται για την ευρύτερη και πανηγυρικότερη έως σήμερα διακήρυξη της αμοιβαίας αναγνώρισης ως θεμελίου της δικαστικής συνεργασίας στον κοινό ευρωπαϊκό χώρο». Βλ. Αναγνωστόπουλος Η., Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ, 2017, σελ. 15.

²⁷ Παπακυριάκου Θ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, ό.π., σελ. 172.

²⁸ Luchtman M, Transnational Law Enforcement Cooperation, ό.π., σελ. 17.

²⁹ Βλ. Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη, ό.π., σελ. 366.

³⁰ Καϊάφα Γκμπάντι Μ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, ό.π., σελ. 22–23.

³¹ Μουζάκης Δ., Το Ποινικό Δίκαιο μετά τη συνθήκη της Λισαβόνας, ό.π., σελ. 125.

³² Παπακυριάκου Θ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, ό.π., σελ. 172.

³³ Γνωμοδότηση ΔΕΕ 2/13 της 18.12.2014, σκ. 168.

³⁴ Βλ. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Η προστασία των αξιών του άρθρου 2 ΣΕΕ στην ΕΕ, Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση – 2021 https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_4.1.2.pdf

κανονιστική αρχή για τη συγκρότηση του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης κατά το άρθρο 67 ΣΛΕΕ παρ. 1. Έτσι, αυτός ο χώρος ποινικής δικαιοσύνης δομείται και διαμορφώνεται με βάση τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και αρχών που εντάσσονται στο αξιακό επίπεδο της Ένωσης³⁵.

Η αποτελεσματικότητα της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης ήταν ήδη γνωστή από την εφαρμογή της στον χώρο της εσωτερικής αγοράς. Καθοριστικής σημασίας για την καθιέρωση της εν λόγω αρχής στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών υπήρξαν οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε της 15/16.10.1999³⁶, το οποίο στην σύνοδο που πραγματοποιήθηκε αποκλειστικά για τη διαμόρφωση του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης την ανακήρυξε σε «ακρογωνιαίο λίθο της δικαστικής συνεργασίας τόσο σε αστικά όσο και σε ποινικά θέματα εντός της Ένωσης»³⁷. Ακολούθησε η ανακοίνωση σειράς προγραμμάτων³⁸ σχετικά με την καθιέρωση και υλοποίηση της εν λόγω αρχής, μέχρι που κατοχυρώθηκε θεσμικά στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο με την Συνθήκη της Λισαβόνας. Ωστόσο, όσον αφορά την μεταφορά της στον τομέα του ποινικού δικαίου διατυπώθηκαν αρκετές επιφυλάξεις κυρίως από τη θεωρία, λόγω των κινδύνων που ενέχει τόσο για τα δικαιώματα των πολιτών όσο και για την συνοχή των εθνικών δικονομικών συστημάτων³⁹. Αρχικά, είναι ευνόητο ότι η εν λόγω αρχή αναπτύσσει διαφορετικές λειτουργίες ανάλογα με το εκάστοτε πεδίο εφαρμογής της. Ενώ στον τομέα της εσωτερικής αγοράς ενισχύει την ελεύθερη κυκλοφορία και κατά συνέπεια την αγορά και τις ελευθερίες των πολιτών της Ένωσης, στο πεδίο του ποινικού δικαίου συμβάλλει στον περιορισμό των δικαιωμάτων τους⁴⁰, καθώς

³⁵ Τσόλκα Ο., Διεθνής και ενωσιακή συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, ό.π., σελ. 26.

³⁶ Εφόσον προηγήθηκε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Κάρντιφ της 15/16.6.1998 βλ. παρ. 39 συμπερασμάτων της Προεδρίας https://www.europarl.europa.eu/enlargement_new/europeancouncil/pdf/car_el.pdf

³⁷ Βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας, παρ. 33 σε <https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf>.

³⁸ Βλ. το «Πρόγραμμα μέτρων για την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων» 2001/C12/02 12/15.1.2001, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2001:012:FULL&from=EN>, το Πρόγραμμα της Χάγης που υιοθετήθηκε κατά τη διάσκεψη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 4/5.11.2004 (ίσχυσε μέχρι το 2009) Βλ. συμπεράσματα Προεδρίας ιδίως παρ. 14 επ. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14292-2004-INIT/el/pdf>, και το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης, που υιοθετήθηκε κατά τη διάσκεψη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 10/11.12.2009 (και ίσχυσε μέχρι το 2014) Βλ. τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου EUCO 6/09 11-12-2009, παρ. 25 επ. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/111877.pdf.

³⁹ Βλ. ενδεικτικά Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και συνθήκη της Λισαβόνας, ό.π., σελ. 36 επ. και Κοινές δικονομικές αρχές ως βάση μιας διακρατικής ποινικής καταστολής, ΠοινΧρ 2015, σελ. 1065, Κιούπης Δ., Οικονομικό έγκλημα: Το ευρωπαϊκό δικονομικό πλαίσιο, ΠοινΔικ 2015, σελ. 1065-1068, Μουζάκης Δ., Το ευρωπαϊκό Ένταλμα σύλληψης, σελ. 203 επ., Μυλωνόπουλος Χ., Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, ΠοινΧρ 2011, σελ. 81 επ., Mitsilegas V., The Limits of Mutual Trust in Europe's Area of Freedom, Security and Justice: From Automatic Inter-State Cooperation to the Slow Emergence of the Individual, Yearbook of European Law, 2012, σελ. 323 επ., Schunemman B., Ελάχιστες προϋποθέσεις μιας αποτελεσματικής υπεράσπισης σε διεθνικές ευρωπαϊκές διαδικασίες, ΠοινΔικ 2015, σελ. 1060 επ.

⁴⁰ Marin L., Effective and legitimate? Learning from the Lessons of 10 Years of Practice with the European Arrest Warrant, New Journal of European Criminal Law, 2014, σελ. 330, Zimmermann F., - Glaser S., - Motz A., Mutual Recognition and its Implications for the Gathering of Evidence in Criminal proceedings: a Critical Analysis of the Initiative for a European Investigation Order, EuCLR 2011, σελ. 63.

οι διοικητικές αρμοδιότητες των κρατών μελών επεκτείνονται στο χώρο της Ένωσης⁴¹, καθιστώντας αναγκαία τη θωράκιση της δικονομικής θέσης του διωκόμενου προσώπου⁴². Κατά τούτο το πλέον κρίσιμο ζήτημα είναι ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται, με βάση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης, να εκτελέσουν αποφάσεις και διαταγές που έχουν εκδοθεί από ένα άλλο κράτος μέλος τη Ένωσης, το οποίο είναι δυνατό συχνά να διαθέτει ένα διαφορετικό ποινικοδικονομικό σύστημα, που ενδεχομένως παρέχει λιγότερες εγγυήσεις προστασίας υπέρ των δικαιωμάτων του καθ' ου⁴³, θεωρώντας τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ως δεδομένο⁴⁴.

Ο κυριότερος προβληματισμός αφορά το αν οι λόγοι άρνησης εκτέλεσης που προβλέπονται στο εκάστοτε νομικό εργαλείο θέτουν ένα αποκλειστικό πλαίσιο αναφοράς εξαιρέσεως από τον κανόνα της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης, ή αν οι εκάστοτε αρχές εκτέλεσης δύνανται να επικαλεστούν διατάξεις που προστατεύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα (Χάρτης, ΕΣΔΑ ως τμήμα γενικών αρχών του ενωσιακού δικαίου) ή διατάξεις της εθνικής έννομης τάξης, ως λόγους για την άρνηση εκτέλεσης. Η ουσία του προβληματισμού ήταν αν το τεκμήριο της αμοιβαίας εμπιστοσύνης είναι μαχητό, δηλαδή, αν μπορούσε η αρχή εκτέλεσης να αμφισβητήσει ότι η αρχή έκδοσης σέβεται τις αξίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα της Ένωσης. Το ΔΕΕ μέσα από την νομολογία του, αρχικά, επέδειξε μία αυστηρή στάση στην τήρηση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης⁴⁵ ενισχύοντας τις επιφυλάξεις που είχαν διατυπωθεί ως προς τις συνέπειές της στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων⁴⁶. Σήμερα, το ΔΕΕ δέχεται ότι η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης “επιβάλλει σε καθένα από τα κράτη μέλη να δέχεται, πλην εξαιρετικών περιστάσεων, ότι όλα τα λοιπά κράτη μέλη τηρούν το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα που είναι αναγνωρισμένα από το δίκαιο

---

⁴¹ Παπακυριάκου Θ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, ό.π., σελ. 180.

⁴² Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ με το Ν. 4489/2017), ΠοινΧρ 2018, σελ. 81, Riehle C. - Clozel A., 10 years after the roadmap: procedural rights in criminal proceedings in the EU today, ERA Forum 2020, σελ. 324.

⁴³ Τζαννετής Α., Η εθνική (συνταγματική) ταυτότητα και η παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως λόγοι μη εκτέλεσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης, ό.π., σελ. 321 επ.

⁴⁴ Παπακυριάκου Θ., Στοιχεία Ενωσιακού Δικαίου ό.π., σελ. 179.

⁴⁵ Βλ. Αποφάσεις ΔΕΕ της 29.1.2013 στην υπόθεση C-396/11, Radu, και της 26.2.2013 στην υπόθεση C-399/11, Melloni.

⁴⁶ Βλ. ενδεικτικά Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ σε ποινικές υποθέσεις: Η προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων στο ενωσιακό δίκαιο και η σημασία της για τον Έλληνα εφαρμοστή του δικαίου, ΠοινΧρ 2017, σελ. 561 επ., Τόγιας Σ., Η Επίδραση της πρόσφατης νομολογίας του ΔΕΕ στο δικαίωμα υπερασπίσεως, ΠοινΧρ 2017, σελ. 328 επ., Bose M., Human Rights Violations and Mutual Trust: Recent Case Law on European Arrest Warrant, σε Ruggeri S. (επιμ.) Human Rights in European Criminal Law New Developments in European Legislation and Case Law after the Lisbon Treaty, 2015, σελ. 135 επ., Pliakos A.- Anagnostaras G., Fundamental Rights and the New Battle over Legal and Judicial Supremacy: Lessons from Melloni, Yearbook of European Law, 2015, σελ. 104 επ., Mitsilegas V., Judicial Concepts of Trust in Europe's Multi-Level Security Governance From Melloni to Schrems via opinion 2/13, eucrim 3/2015, σελ. 90 επ., Swoboda S., The self-perception of the European Court of Justice and its neglect of the defense perspective in its preliminary rulings on judicial cooperation in criminal matters A small note on a fundamental misunderstanding, ZIS 7-8/2015, σελ. 365 επ.

αυτό»⁴⁷. Έτσι, προσδιορίζοντας τις εν λόγω «εξαιρετικές περιστάσεις», αρχής γενομένης με την απόφαση Aranyosi και Căldărașu⁴⁸ και πιο πρόσφατα με την κομβική απόφαση LM⁴⁹, όπου έκρινε ότι η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης κάμπτεται σε περιπτώσεις παραβίασης του απόλυτου δικαιώματος κατά των βασανιστηρίων (άρ. 4 ΧΘΔΕΕ) και της ουσίας του σχετικού δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (άρ. 47 ΧΘΔΕΕ), αναγνωρίζει πλέον ότι το τεκμήριο αμοιβαίας εμπιστοσύνης είναι «μαχητό».

Η θέση αυτή απαντά στην σκ. 19 του Προοιμίου της Οδηγίας, καθιστώντας σαφές ότι η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης δεν είναι ούτε «απόλυτη ούτε τυφλή, αλλά προϋποθέτει ότι τα Κράτη Μέλη της ΕΕ ανταποκρίνονται σε κοινά και υψηλού επιπέδου δικαιοκρινή standards»⁵⁰. Στο δε άρθρο 11 παρ. 1 στοιχ. στ' της Οδηγίας και 13 παρ. 1 στοιχ. στ' του Νόμου ενσωμάτωσης εισάγεται ρητά η ρήτρα επιφύλαξης της ενωσιακής δημόσιας τάξης, καθότι προβλέπεται ότι δεν αναγνωρίζεται ούτε εκτελείται μια ΕΕΕ αν υπάρχουν σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι η εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου που αναφέρεται στην ΕΕΕ θα ήταν ασύμβατη με τις υποχρεώσεις του κράτους μέλους εκτέλεσης, σύμφωνα με το άρθρο 6 ΣΕΕ και το Χάρτη. Έτσι, στο πλαίσιο της ΕΕΕ η αποτελεσματική και ταχεία συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά πραγματοποιείται με παράλληλη μέριμνα για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ' ου, τα οποία θέτουν όρια στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης.

2. Η Αναγκαιότητα Θέσπισης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας

Επί σειρά ετών η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις ρυθμιζόταν με βάση τα παραδοσιακά εργαλεία της δικαστικής συνδρομής. Τα εργαλεία αυτά ήταν, κατά κύριο λόγο, οι δύο Συμβάσεις που είχαν υπογραφεί στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, ήτοι η «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Εκδόσεως»⁵¹ και η «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Αμοιβαίας Δικαστικής Συνδρομής σε Ποινικές Υποθέσεις»⁵². Παράλληλα, σημαντικές σχετικές ρυθμίσεις θεσπίστηκαν με τη Σύμβαση για την

⁴⁷ Βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΔΕΕ: της 5.4.2016 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις, C-404/15 και C-659/15, Aranyosi και Căldărașu, σκ. 78, της 10.11.2016 στην υπόθεση C-452/16, Poltorak, σκ. 26, της 25.6.2018 στην υπόθεση C-216/18, LM, σκ. 36.

⁴⁸ Βλ. σχετικά Παπακυριάκου Θ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, ό.π., Τζαννετής Α., Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία, 2020, σελ. 189 επ., Τσόλκα Ό., Αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων και προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ο «διάλογος» μεταξύ του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΠοινΧρ 2018, σελ. 427.

⁴⁹ Βλ. σχετικά von Bogdandy A., Bogdanowicz P. et al, Drawing Red Lines and Giving (Some) Bite – the CJEU's Deficiencies Judgment on the European Rule of Law, 03.8.2018, verfassungsblog, <https://verfassungsblog.de/drawing-red-lines-and-giving-some-bite-the-cjeus-deficiencies-judgment-on-the-european-rule-of-law/>

⁵⁰ Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

⁵¹ Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Εκδόσεως της 13.12.1957 κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ΝΔ 4165/1961 (ΦΕΚ Α' 75/28.4.1961) και συμπληρώθηκε από δύο Πρόσθετα Πρωτόκολλα που υπεγράφησαν την 15.10.1975 και την 17.3.1978 αντίστοιχα.

⁵² Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Αμοιβαίας Δικαστικής Συνδρομής σε Ποινικές Υποθέσεις της 20.4.1959 κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ΝΔ 4218/1961 (ΦΕΚ Α' 171/19.6.1961) και συμπληρώθηκε από δύο Πρόσθετα Πρωτόκολλα που υπεγράφησαν την 17.3.1978 και την 8.11.2001 αντίστοιχα.

Εφαρμογή της Συμφωνίας του Σένγκεν⁵³. Βέβαια, σημαντικές πρωτοβουλίες αναπτύχθηκαν και σε ενωσιακό επίπεδο, κυρίως με τη «σύμβαση για την απλουστευμένη διαδικασία έκδοσης μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ»⁵⁴, τη «σύμβαση για την έκδοση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ»⁵⁵ και ιδίως με τη «σύμβαση για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή επί ποινικών υποθέσεων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ»⁵⁶. Ωστόσο οι εν λόγω συμβάσεις εφαρμόζονταν συμπληρωματικά με τις ανωτέρω «μητρικές συμβάσεις» του Συμβουλίου της Ευρώπης προς βελτίωση του συστήματος δικαστικής συνδρομής ειδικά μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης, χωρίς να ενισχύσουν σημαντικά την αποδοτικότητα του.

Βασικά εργαλεία δικαστικής συνεργασίας στον τομέα της συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων ήταν -εκτός των προαναφερθεισών Συμβάσεων Δικαστικής Συνδρομής- η απόφαση πλαίσιο 2003/577/ΔΕΥ για «την εκτέλεση των αποφάσεων δέσμευσης περιουσιακών ή αποδεικτικών στοιχείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση» (Ευρωπαϊκό Ένταλμα Δέσμευσης) και η απόφαση-πλαίσιο 2008/978/ΔΕΥ για «το ευρωπαϊκό ένταλμα συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων προς λήψη αντικειμένων, εγγράφων και δεδομένων για χρήση σε ποινικές διαδικασίες» (ΕΕΣΑΣ). Κατά γενική ομολογία, λόγω της ταυτόχρονης εφαρμογής διάφορων συμβατικών κειμένων⁵⁷, διαμορφώθηκε ένα καθεστώς «υπερβολικά κατακερματισμένο και περίπλοκο»⁵⁸ επί της δικαστικής συνεργασίας στον τομέα συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων, το οποίο συχνά καθιστούσε δυσχερή την εύρεση της ορθής νομικής βάσης της εκάστοτε συνεργασίας⁵⁹. Επομένως, κρίθηκε αναγκαία η αναζήτηση ενός νέου, ενιαίου μηχανισμού ενίσχυσης δικαστικής συνεργασίας στον εν λόγω τομέα⁶⁰. Έτσι, στις 24.6.2010 αναπτύχθηκε από ορισμένα κράτη μέλη η πρωτοβουλία για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας⁶¹, επί της οποίας χρειάστηκαν τέσσερα έτη διαπραγματεύσεων, μέχρι την έκδοση της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ.

---

⁵³ Βλ. ιδίως άρθρα 48 επ. ΣΕΣΣ. Στη σύναψη της Συμφωνίας Σένγκεν της 14.6.1985 και στη Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν της 19.6.1990. Οι Συμφωνίες υπεγράφησαν εκτός των θεσμικών συστημάτων των δύο οργανισμών, ωστόσο το «κεκτημένο Σένγκεν» ενσωματώθηκε στο ενωσιακό δίκαιο με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (βλ υπ' αριθμ. 2 πρωτόκολλο αυτής). Οι εν λόγω συμφωνίες κυρώθηκαν από την Ελλάδα με τον Ν. 2514/1997 (ΦΕΚ Α' 140/27.6.1997).

⁵⁴ Υπεγράφη στις 10.3.1995 και κυρώθηκε από τη χώρα μας με τον Ν. 2787/2000 (ΦΕΚ Α' 5/7.1.2000).

⁵⁵ Υπεγράφη στις 27.9.1996 και κυρώθηκε από την χώρα μας με τον Ν. 2718/1999 (ΦΕΚ Α' 105/26.5.1999).

⁵⁶ Καταρτίστηκε σύμφωνα με το ά. 34 ΣΕΕ από το Συμβούλιο της 29.5.2000 και συμπληρώθηκε στη συνέχεια με το πρόσθετο πρωτόκολλο της 16.10.2001. Η σύμβαση και το πρωτόκολλο της δεν κυρώθηκαν από την Ελλάδα.

⁵⁷ Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π. σελ. 81 και εκεί παραπομπή 10.

⁵⁸ Βλ. Προοίμιο της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, σκ. 3-5.

⁵⁹ Τριανταφύλλου Γ., Εισήγηση σε: Η διακρατική συνεργασία στις ποινικές υποθέσεις (έκδοση, Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, δικαστική συνδρομή) της Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων και το Ινστιτούτου Ευρωπαϊκού & Διεθνούς Ποινικού Δικαίου (σημ. 26).

⁶⁰ Βλ. Πράσινη Βίβλος για τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις μεταξύ κρατών μελών και την εξασφάλιση του παραδεκτού τους, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Βρυξέλλες, 11.11.2009 COM(2009)624 τελικό. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52009DC0624>

⁶¹ Βλ. το έγγραφο σε <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:165:0022:0039:EL:PDF>

Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας ενοποιεί το ανωτέρω περίπλοκο καθεστώς αποτελώντας πλέον το μοναδικό μέσο συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης, που δεσμεύονται από την σχετική οδηγία, υπό την επιφύλαξη των περιπτώσεων που εξαιρούνται από το ρυθμιστικό της πεδίο⁶². Κατά συνέπεια, εισάγει ένα απλοποιημένο και αποτελεσματικό καθεστώς δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων σε διασυνοριακές ποινικές υποθέσεις, το οποίο θεμελιώνεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης ποινικών αποφάσεων και διαταγών.

3. Βασικά Χαρακτηριστικά της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας

3.1. Ορισμός και Τύπος της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 της Οδηγίας και το άρθρο 2 παρ. 1 του Νόμου ενσωμάτωσης αντίστοιχα, η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας ορίζεται ως “δικαστική απόφαση”, την οποία εκδίδει ή επικυρώνει “δικαστική αρχή” κράτους μέλους («κράτος έκδοσης») με σκοπό την εκτέλεση ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων ερευνητικών μέτρων σε άλλο κράτος μέλος («κράτος εκτέλεσης») για τη λήψη αποδεικτικών στοιχείων βάσει της εν λόγω Οδηγίας. Έτσι, καθίσταται σαφές ότι η ΕΕΕ διαβιβάζεται απευθείας και αποκλειστικά μεταξύ των αρμόδιων αρχών, χωρίς να μεσολαβεί σε κανένα στάδιο της διαδικασίας η εκτελεστική εξουσία⁶³, όπως συμβαίνει στο πλαίσιο της δικαστικής συνδρομής⁶⁴. Τα στάδια της όλης διαδικασίας είναι η έκδοση, η διαβίβαση, η αναγνώριση, η εκτέλεση και τέλος η διαβίβαση των αποδεικτικών στοιχείων. Κάθε στάδιο είναι ξεχωριστό και καθορίζεται ειδικά από τις σχετικές διατάξεις.

Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας είναι καταρχήν άμεσα εκτελεστή, δηλαδή αναπτύσσει «εξωεδαφική εκτελεστότητα» σε άλλο κράτος μέλος από αυτό στο οποίο εκδόθηκε⁶⁵, εκτός αν συντρέχει κάποιος από τους περιοριστικά προβλεπόμενους στο άρθρο 11 της Οδηγίας και αντιστοίχως στο άρθρο 13 του Νόμου 4489/2017 λόγους άρνησης. Σχετικά, προβλέπεται δυνατότητα διαβούλευσης μεταξύ των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης προς άμεση επίλυση ζητημάτων και δυσχερειών που ανακύπτουν κατά την αναγνώριση ή κατά την εκτέλεση της ΕΕΕ. Μάλιστα η

⁶² Βλ. άρ. 3 και άρ. 34 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ.

⁶³ Για το λόγο αυτό είναι κατά τη γνώμη μου συνεπέστερο προς το ιδιαίτερο καθεστώς συνεργασίας που θεσπίζεται με βάση την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, να γίνεται λόγος για «αρχές έκδοσης και εκτέλεσης» αντί του «κράτους έκδοσης και εκτέλεσης» πρβλ. Φουσκάρινης Γ., Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας στις ποινικές υποθέσεις, ό.π., κατά τον οποίο ως “υποκείμενα στη διαδικασία έκδοσης, διαβίβασης και εκτέλεσης της ΕΕΕ συμμετέχουν δύο μέρη, το κράτος έκδοσης και το κράτος εκτέλεσης της ΕΕΕ”.

⁶⁴ Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη, ό.π., σελ. 375.

⁶⁵ Αρβανίτης Δ., Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 166, Armada I., The european investigation order and the lack of european standards for gathering evidence Is a Fundamental Rights-Based Refusal the Solution?, New Journal of European Criminal Law, 2015, σελ. 9.

επικοινωνία μεταξύ των αρμοδίων αρχών μπορεί να πραγματοποιηθεί «με οποιοδήποτε μέσο κρίνουν πρόσφορο» (άρ. 9 παρ. 6 της Οδηγίας), άρα δεν απαιτείται κάποιος συγκεκριμένος τύπος.

Περαιτέρω, η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας συντάσσεται σε συγκεκριμένο έντυπο (φόρμα), το οποίο περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Α της Οδηγίας, σύμφωνα με τους τύπους που προβλέπονται στο άρθρο 5 της Οδηγίας και στο άρθρο 8 του εσωτερικού Νόμου ενσωμάτωσης. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται περισσότερο η αποτελεσματικότητα του θεσμού καθώς δημιουργεί ένα ενιαίο πρότυπο κοινό για όλα τα κράτη μέλη. Επίσης, η ΕΕΕ μεταφράζεται από την αρμόδια αρχή του κράτους έκδοσης στην επίσημη γλώσσα του κράτους εκτέλεσης ή στην γλώσσα που το τελευταίο έχει αναφέρει εναλλακτικά. Κατά το άρθρο 8 παρ. 3 του Ν. 4489/2017 η ΕΕΕ μεταφράζεται στην ελληνική ή στην αγγλική γλώσσα είτε η Ελλάδα είναι κράτος έκδοσης είτε κράτος εκτέλεσης.

3.2. Πεδίο Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Εντολή Έρευνας

Το άρθρο 3 της Οδηγίας ορίζει ότι «η ΕΕΕ καλύπτει κάθε ερευνητικό μέτρο». Η διάταξη συμπληρώνεται με την διατύπωση του ελληνικού Νόμου «περιλαμβανομένης της λήψης αποδεικτικών στοιχείων τα οποία βρίσκονται ήδη στην κατοχή των αρμοδίων αρχών του κράτους εκτέλεσης» (άρ. 4 εδ. 1). Όπως, διαλαμβάνεται και στη σκ. 8 του Προοιμίου της Οδηγίας η ΕΕΕ διαθέτει «οριζόντιο πεδίο εφαρμογής ερευνητικών μέτρων», καλύπτοντας όλο το φάσμα αποδεικτικών μέσων, που στοχεύουν στη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων, είτε αυτά βρίσκονται ήδη στην κατοχή του κράτους εκτέλεσης είτε πρέπει να διεξαχθούν ερευνητικά μέτρα. Για το ελληνικό δίκαιο πρόκειται για όλες τις ανακριτικές πράξεις που προβλέπονται στα άρθρα 251 επ. ΚΠΔ και ειδικούς ποινικούς νόμους, καθώς και στα αποδεικτικά μέσα που ορίζονται στα άρθρο 178 επ. ΚΠΔ⁶⁶.

Η πρόβλεψη «κάθε ερευνητικού μέτρου», χωρίς αυτά να εξειδικεύονται⁶⁷ ή έστω να παρέχεται ένας ορισμός έχει επικριθεί ως υπερβολικά ευρεία και αόριστη⁶⁸. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των κρατών μελών που δεσμεύονται από την Οδηγία, καθώς και τις διαφορές μεταξύ των οικείων εθνικών ποινικών συστημάτων, γίνεται αντιληπτό ότι δεν θα μπορούσε να υπάρξει ένας κοινός ορισμός για όλους. Θα έπρεπε τα κράτη μέλη να καταλήξουν μόνο στα ερευνητικά μέτρα που αναγνωρίζονται σε όλα τα επιμέρους ποινικά συστήματα και ως εκ τούτου το πεδίο εφαρμογής της ΕΕΕ θα περιοριζόταν σημαντικά διακυβεύοντας την επίτευξη του στόχου της.

---

⁶⁶ Βλ. Απόφαση ΑΠ 568/2021.

⁶⁷ Βλ. Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη, ό.π., σελ. 375.

⁶⁸ Βλ. σχετικά Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π. σελ. 170, Peers S., The proposed European Investigation Order, ό.π., σελ. 4.

Περαιτέρω, η Οδηγία προβλέπει ειδικές διατάξεις για ορισμένα ερευνητικά μέτρα (άρ. 22-31), λόγω της ιδιαίτερης φύσης ή του παρεμβατικού χαρακτήρα τους⁶⁹. Αντίστοιχες διατάξεις απαντούν στα άρθρα 24-33 του Νόμου 4489/2017. Επίσης, παρέχεται η δυνατότητα αίτησης διενέργειας προσωρινών μέτρων με σκοπό την πρόληψη καταστροφής ή απώλειας ενός στοιχείου, το οποίο δύναται να χρησιμοποιηθεί ως απόδειξη κατά τους όρους του άρθρου 32 και 34 της Οδηγίας και του Νόμου ενσωμάτωσης αντίστοιχα. Σημειώνεται, ότι εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της ΕΕΕ αποτελεί η σύσταση Κοινών Ομάδων Έρευνας (ΚΟΕ) και η συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο αυτών, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 13 της σύμβασης για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή επί ποινικών υποθέσεων μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την απόφαση-πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ (άρ. 3 της Οδηγίας και 4 του Νόμου ενσωμάτωσης)⁷⁰. Η εξαίρεση αυτή αιτιολογείται, κατά τη λιτή διατύπωση της σκ. 8 του Προοιμίου της Οδηγίας, στο γεγονός ότι «η σύσταση [ΚΟΕ] και η συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο της απαιτούν συγκεκριμένους κανόνες που θα αποτελέσουν αντικείμενο ξεχωριστής επεξεργασίας. Με την επιφύλαξη της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, τα υπάρχοντα μέσα θα πρέπει ως εκ τούτου να συνεχίσουν να ισχύουν για τέτοια ερευνητικά μέτρα».

3.3. Είδη Διαδικασιών και Εφαρμοστέο Δίκαιο

Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εφαρμόζεται σε ποινικές υποθέσεις με διασυνοριακή διάσταση⁷¹. Όσον αφορά την φύση των εν λόγω υποθέσεων, κατά το άρθρο 4 της Οδηγίας και αντίστοιχα το άρθρο 5 του Νόμου ενσωμάτωσης, η ΕΕΕ μπορεί να εκδοθεί κατ' αρχάς σε ποινική διαδικασία που κινείται από δικαστική αρχή ή μπορεί να κινηθεί ενώπιον της, κατά το στάδιο δηλαδή της προκαταρκτικής εξέτασης για το ελληνικό δίκαιο. Ωστόσο, η έκδοση ΕΕΕ είναι δυνατή και στο πλαίσιο διαδικασίας που κινείται από διοικητικές ή δικαστικές αρχές «όταν η διαδικασία αφορά πράξεις που τιμωρούνται βάσει της νομοθεσίας του κράτους έκδοσης ως παραβάσεις των κανόνων δικαίου και όταν η απόφαση της διοικητικής ή δικαστικής αρχής μπορεί να οδηγήσει σε δίκη ενώπιον δικαστηρίου που έχει δικαιοδοσία σε ποινικές υποθέσεις» (στοιχ. β και γ). Είναι εμφανές ότι οι ανωτέρω διατάξεις είναι ασαφείς και συγκεχυμένες, αποτυπώνοντας την προσπάθεια του ενωσιακού νομοθέτη να συμπεριλάβει με γενικό τρόπο όλα τα είδη των ποινικών διαδικασιών που προβλέπονται στα συστήματα των κρατών μελών. Όπως επισημαίνει ο Αρβανίτης⁷² στο ελληνικό κείμενο της

⁶⁹ Είναι αξιοσημείωτο ότι τα εν λόγω μέτρα περιλαμβάνονται για πρώτη φορά εντός του πεδίου εφαρμογής ενός μηχανισμού δικαστικής συνεργασίας στον τομέα της διασυνοριακής συγκέντρωσης και διαβίβασης των αποδεικτικών μέσων βλ. Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 84.

⁷⁰ Βλ. συγκριτική ανάλυση ΕΕΕ και ΚΟΕ Zaharieva R., The European Investigation Order and the Joint Investigation Team—which road to take A practitioner's perspective, ERA Forum 2017, σελ. 397 επ.

⁷¹ Απόφαση ΔΕΕ της 8.12.2020 στην υπόθεση C-584/19, Staatsanwaltschaft Wien, σκ. 70.

⁷² Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 179.

οδηγίας και στο νόμο ενσωμάτωσης έχει παραληφθεί ο όρος «in particular» (ιδίως) που απαντά στο αγγλικό κείμενο της οδηγίας. Συνεπώς θα πρέπει κατά τον ίδιο η διάταξη να εφαρμόζεται σαν να γίνεται λόγος «για δικαστήριο που έχει ιδίως δικαιοδοσία σε ποινικές υποθέσεις».

Κρίσιμη, εν προκειμένω, είναι η ίδια η έννοια «ποινική» υπόθεση. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ στις διαδικασίες αυτές εντάσσονται όχι μόνο οι *stricto sensu* ποινικές, αλλά και όσες έχουν κατ' ουσία ποινικό χαρακτήρα κατά τα κριτήρια Engel⁷³, τα οποία υιοθέτησε και το ΔΕΕ στην απόφαση Bonda⁷⁴. Επιγραμματικά⁷⁵ στα κριτήρια αυτά εμπίπτουν ενδεικτικά ο νομικός χαρακτήρισμός, η πραγματική φύση λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της και ο βαθμός αυστηρότητας της απειλούμενης κύρωσης. Επομένως, συνεπέστερη είναι η άποψη ότι «η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας μπορεί να εκδίδεται μόνο στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών ή διαδικασιών που είναι αμιγώς ποινικής φύσης, ακόμη και αν πρωτοδίκως υπάγονται στην αρμοδιότητα μη δικαστικής αρχής»⁷⁶. Σε κάθε περίπτωση η εν λόγω διάταξη θα πρέπει να ερμηνευθεί αποκλειστικά από το ΔΕΕ⁷⁷.

Επιπρόσθετα, η ΕΕΕ μπορεί να εκδοθεί στις ανωτέρω διαδικασίες «οι οποίες αφορούν αδικήματα ή παραβάσεις δυνάμενα να στοιχειοθετήσουν την ευθύνη ή να επισύρουν την τιμωρία νομικού προσώπου στο κράτος έκδοσης». Κατά συνέπεια, δικαστικές αρχές κρατών μελών που δεν αναγνωρίζουν ποινική ευθύνη νομικών προσώπων, όπως η Ελλάδα, είναι υποχρεωμένες να εκτελούν ΕΕΕ και σε βάρος νομικού προσώπου. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας μπορεί να εκδοθεί και να εκτελεστεί σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας⁷⁸, δηλαδή από το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης (καθώς δεν απαιτείται η άσκηση ποινικής δίωξης) μέχρι την κύρια διαδικασία στο ακροατήριο.

Περαιτέρω, όσον αφορά το δίκαιο που εφαρμόζεται για την εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου ισχύει -καταρχήν- ο κανόνας *locus regit actum*, ο οποίος αποτελεί βασική αρχή στο μηχανισμό της δικαστικής συνδρομής, δηλαδή εφαρμόζεται το δίκαιο του κράτους της αρχής εκτέλεσης (άρ. 9 παρ. 1). Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 2 της Οδηγίας η τελευταία οφείλει να τηρεί τις διατυπώσεις και τη διαδικασία που έχει ορίσει ρητώς κατά περίπτωση η δικαστική αρχή του κράτους έκδοσης, εφόσον αυτές δεν είναι αντίθετες προς τις «θεμελιώδεις αρχές του δικαίου της». Στην πραγματικότητα, δηλαδή, εφαρμόζεται ο κανόνας *forum regit actum*⁷⁹, ο οποίος αποτελεί βασική αρχή στο σύστημα

⁷³ Βλ. Απόφαση ΕΔΔΑ της 8.6.1976, Engel κ.λπ. κατά Κάτω Χωρών αρ. προσφυγής 5100/71, σκ. 82-83.

⁷⁴ Απόφαση ΔΕΕ της 5.6.2012 στην υπόθεση C-489/10, σκ. 37-43.

⁷⁵ Βλ. αναλυτικότερα την εξέταση των κριτηρίων στις προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέα J. Kokott της 15/12/2011, σκ. 47-50 και εκεί παραπομπές.

⁷⁶ Bachmaier Winter L., Cross-border Investigation of Tax Offences in the EU: Scope of Application and Grounds for Refusal of the European Investigation Order, EuCRL, σελ. 50.

⁷⁷ Bachmaier Winter L., ό.π.

⁷⁸ Σκ. 25 του Προοιμίου της Οδηγίας.

⁷⁹ Βλ. Γιαννουλόπουλος Δ., «Ελεύθερη» κυκλοφορία των αποδείξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αποδεικτικές απαγορεύσεις, σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ό.π., σελ. 379-380.

της αμοιβαίας αναγνώρισης⁸⁰. Έτσι, ο προβλεπόμενος “συνδυασμός των κανόνων *lex fori* και *lex loci*”⁸¹ αποσκοπεί στην αύξηση της αποτελεσματικότητας της δικαστικής συνδρομής σε επίπεδο Ένωσης, η οποία θα επιτευχθεί με την εξασφάλιση της δυνατότητας αξιοποίησης του αποκτώμενου αποδεικτικού μέσου στο κράτος έκδοσης της ΕΕΕ⁸².

Παρατηρείται ότι η αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 11 παρ. 3 του Νόμου 4489/2017 δεν εξαιρεί την εφαρμογή του ανωτέρου κανόνα μόνο στις περιπτώσεις που οι διατυπώσεις από την δικαστική αρχή του κράτους έκδοσης αντιτίθεται σε «θεμελιώδεις αρχές», αλλά (ευρύτερα) στο «ελληνικό δίκαιο». Σχετικά ο Τζαννετής υποστηρίζει ότι “αυτή η νομοθετική επιλογή δεν υπηρετεί την απλοποίηση και αποτελεσματικότητα της διενωσιακής δικαστικής συνεργασίας, αφού καταλήγει στη διενέργεια ανακριτικών πράξεων επί ελληνικού εδάφους πάντοτε υπό τους όρους του ελληνικού δικονομικού δικαίου, ακόμη και όταν πρόκειται για επουσιώδεις ή δευτερεύουσας σημασίας διατυπώσεις”⁸³. Κατά τη γνώμη μου θα πρέπει, εν προκειμένω, ο εφαρμοστής του δικαίου να ερμηνεύσει την σχετική εθνική διάταξη σύμφωνα με το γράμμα και τον σκοπό της αντίστοιχης διάταξης της Οδηγίας. Ειδικότερα, είναι αντιληπτό ότι με την εν λόγω επιφύλαξη επιδιώκεται η διασφάλιση της εθνικής δημόσιας τάξης. Κατά συνέπεια, παρόλο που ο Νόμος ενσωμάτωσης δεν ορίζει με σαφήνεια ποιοι κανόνες του ελληνικού δικαίου μπορούν να παρακαμφθούν και ποιοι όχι, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι “δεν μπορούν να παρακαμφθούν οι θεμελιώδεις αρχές, ιδίως όσες είναι συνταγματικά κατοχυρωμένες”⁸⁴, και όχι όλοι αδιακρίτως οι κανόνες ελληνικού δικαίου.

4. Πρώτες Παρατηρήσεις επί του Θεσμού

Από την επισκόπηση των βασικών ρυθμίσεων της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ και των αντίστοιχων του Νόμου 4489/2017 συνάγεται ότι η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας είναι πράγματι ένα αποτελεσματικό, καινοτόμο και ταχύτατο εργαλείο δικαστικής συνεργασίας, το οποίο μεταβάλλει ριζικά το σύστημα δικαστικής συνεργασίας στον τομέα της συγκέντρωσης αποδεικτικών μέσων. Όπως έχει υποστηριχθεί, πρόκειται για ένα φιλόδοξο νομικό μηχανισμό που εξυπηρετεί την ελεύθερη

⁸⁰ Ζημιανίτης Δ., Το τρέχον πλαίσιο δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην ΕΕ, ό.π., σελ. 347.

⁸¹ Βλ. Ruggeri S., Introduction to the Proposal of a European Investigation Order: Due Process Concerns and Open Issues, σε: Ruggeri S. (επιμ.), *Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe*, 2014, σελ. 14 επ.

⁸² Βλ. Γιαννουλόπουλος Δ., «Ελεύθερη» κυκλοφορία των αποδείξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αποδεικτικές απαγορεύσεις, ό.π., σελ. 378, Παπακυριάκου Θ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, ό.π., σελ. 193, Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη, ό.π., σελ. 375, Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 84, Rafaraci T., General Considerations on the European Investigation Order, σε: Ruggeri (επιμ.), *Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe*, 2014, σελ. 42, Ruggeri S., Introduction to the Proposal of a European Investigation Order, ό.π.

⁸³ Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

⁸⁴ Φουσκαρίνης, Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

απόκτηση και κυκλοφορία μεταξύ των κρατών μελών αποδεικτικών μέσων της ποινικής διαδικασίας⁸⁵ και “ανταποκρίνεται με επιτυχία στις σύγχρονες ανάγκες αποτελεσματικής αντίδρασης στο έγκλημα”⁸⁶.

Βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία της ΕΕΕ συνιστούν η απευθείας συνεργασία των εμπλεκόμενων δικαστικών αρχών έκδοσης και εκτέλεσης, οι οποίες δύνανται να αξιοποιήσουν ευρείες δυνατότητες άμεσης επικοινωνίας προς επίλυση πάσης φύσεως ανακυπτόντων ζητημάτων⁸⁷, η βάση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης -κατ’ αρχήν- υποχρεωτική εκτέλεση της ΕΕΕ εντός σύντομων προθεσμιών, ο συνδυασμός των κανόνων *lex fori* και *lex loci*, καθώς και το οριζόντιο πεδίο εφαρμογής της. Ενόψει των χαρακτηριστικών αυτών και δεδομένου ότι τα εντελλόμενα ερευνητικά μέτρα ενδέχεται σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι ιδιαιτέρως παρεμβατικά, επισημαίνεται ότι πρέπει να βρεθεί επιτακτικά “μια ισορροπία μεταξύ, αφενός, της αποτελεσματικότητας και της ταχύτητας των διαδικασιών έρευνας και, αφετέρου, της προστασίας των δικαιωμάτων των προσώπων που αφορούν τα ερευνητικά αυτά μέτρα”⁸⁸. Η επίτευξη της εν λόγω λεπτής ισορροπίας αναδεικνύεται ως το πλέον κρίσιμο ζήτημα για την εφαρμογή του θεσμού⁸⁹. Την κατάσταση αυτή δυσχεραίνουν οι ουσιώδεις διαφορές των ποινικοδικονομικών συστημάτων μεταξύ των κρατών μελών, οι παρατηρούμενες ασάφειες σε συγκεκριμένες διατάξεις της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ και κατ’ επέκταση οι διαφορές που εντοπίζονται όσον αφορά την ενσωμάτωση τους στις εσωτερικές έννομες τάξεις των κρατών μελών⁹⁰.

Η διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ’ ου δεν έμεινε εκτός του ρυθμιστικού πλαισίου της Οδηγίας. Στο θεσμό της ΕΕΕ, δεν διακηρύσσεται απλώς ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ’ ου, αλλά περιλαμβάνεται ένα πλέγμα εγγυήσεων δικαστικής προστασίας, όπως αναλύεται στα επόμενα κεφάλαια. Το γεγονός αυτό αποτελεί ακόμη ένα ουσιώδες χαρακτηριστικό της ΕΕΕ, που αφενός την διακρίνει από τα συναφή προγενέστερα εργαλεία, αφετέρου της προσδίδει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα, υπό την έννοια ότι η ταχεία συγκέντρωση και διαβίβαση αποδεικτικών μέσων, δεν αποτελεί αυτοσκοπό της. Τούτο διότι στο πλαίσιο αξιών της Ένωσης δεν μπορεί να νοηθεί ως αποτελεσματικό ένα μέτρο που εφαρμόζεται κατά παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και αρχών. Η αποτελεσματικότητα της ΕΕΕ έγκεινται στην απαίτηση της βέλτιστης σχέσης μεταξύ της ταχύτητας και της ποιότητας για την επίτευξη του σκοπού της.

---

⁸⁵ Anagnostopoulos I., Criminal justice cooperation in the European Union after the first few “steps”: a defence view, ERA Forum 15, 2014, σελ. 20.

⁸⁶ Ζημιανίτης Δ., Το τρέχον πλαίσιο δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην ΕΕ, ό.π., σελ. 352.

⁸⁷ Βλ. Δασκαλόπουλος Σ., Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 173.

⁸⁸ Βλ. Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Υ. Bot της 11.4.2019 στην υπόθεση C-324/17, Ivan Gavanozov, σκ. 6.

⁸⁹ Βλ. Garcimartín Montero R., The European Investigation Order and the Respect for Fundamental Rights in Criminal Investigations, Eucrim 1/2017, σελ. 45.

⁹⁰ Βλ. Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ, COM(2021) 409 final, 20.7.2021

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0409&qid=1637418872591&from=EL>

Κεφάλαιο 2^ο: Η Υποχρέωση Σεβασμού των Δικαιωμάτων του Καθ' ου η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας

1. Η Γενική Ρήτρα Σεβασμού των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Νομικών Αρχών

Βάσει όσων προηγήθηκαν καθίσταται σαφές ότι τόσο τα θεμελιώδη δικαιώματα του καθ' ου όσο και η υποχρέωση σεβασμού τους κατά την εφαρμογή μέτρων της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης, τυγχάνουν ρητής κατοχύρωσης στο πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης. Έτσι, λοιπόν, οι διατάξεις της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, η οποία εντάσσεται στο δευτερογενές δίκαιο της Ένωσης, δεν μπορούν να έρχονται σε αντίθεση με εκείνες του πρωτογενούς δικαίου, ιδίως με όσες κατοχυρώνουν θεμελιώδη δικαιώματα. Για το λόγο αυτό στην σκέψη 39 του Προοιμίου της Οδηγίας διακηρύσσεται ότι «η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται από το άρθρο 6 ΣΕΕ και από τον Χάρτη, ιδίως δε τον τίτλο VI, από το διεθνές δίκαιο και τις διεθνείς συμφωνίες στις οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη η Ένωση ή όλα τα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένης της [ΕΣΔΑ], καθώς και από τα συντάγματα των κρατών μελών, αναλόγως του εκάστοτε πεδίου εφαρμογής. Κανένα στοιχείο της παρούσας οδηγίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι απαγορεύει την άρνηση εκτέλεσης ΕΕΕ όταν υπάρχουν λόγοι, βάσει αντικειμενικών στοιχείων, οι οποίοι οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η ΕΕΕ εκδόθηκε με σκοπό τη δίωξη ή την τιμωρία προσώπου με βάση φύλο, φυλή, χρώμα, κοινωνική ή εθνοτική καταγωγή, γενετικά χαρακτηριστικά, γλώσσα, θρησκεία ή πίστη, πολιτική ή άλλη πεποίθηση, εθνική μειονότητα, περιουσία, αναπηρία εκ γενετής, ηλικία ή σεξουαλικό προσανατολισμό ή ότι το πρόσωπο ενδέχεται να περιέλθει σε δυσμενή θέση για οποιονδήποτε από τους λόγους αυτούς».

Η επιταγή αυτή απαντά και στο ίδιο το κείμενο της Οδηγίας: «Η παρούσα οδηγία δεν μεταβάλλει την υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και νομικών αρχών, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 6 της [ΣΕΕ], συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων υπεράσπισης των προσώπων τα οποία υπόκεινται σε ποινικές διαδικασίες, και δεν θίγει τις τυχόν υποχρεώσεις που βαρύνουν τις δικαστικές αρχές ως προς το θέμα αυτό» (παρ. 4 του άρθρου 1). Η εν λόγω γενική ρήτρα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει απλώς συμβολικό χαρακτήρα, αλλά αποτελεί ρητή κανονιστική δέσμευση για τον εφαρμοστή δικαίου, εφαρμοζόμενη σε κάθε στάδιο της διαδικασίας της ΕΕΕ και σε κάθε διάταξη της εν λόγω Οδηγίας, προστατεύοντας τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο πρωτογενές δίκαιο. Κατά τούτο επισημαίνεται ότι, πρώτον, η εν λόγω ρήτρα δεσμεύει τόσο τις δικαστικές αρχές έκδοσης όσο και τις αρχές εκτέλεσης της ΕΕΕ⁹¹ και δεύτερον ότι προστατεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα όλων των προσώπων που ενδέχεται να παραβιαστούν από την εκτέλεση της ΕΕΕ. Με άλλα λόγια, η ειδική αναφορά στα υπερασπιστικά δικαιώματα του καθ' ου υπόπτου ή

⁹¹ Βλ. προτάσεις της 29.4.21 του Γενικού Εισαγγελέα Μ. Bobek στην υπόθεση C-852/19, Ivan Gavanozon, σκ. 55.

κατηγορουμένου δεν συνεπάγεται τον περιορισμό της προστατευτικής της εμβέλειας μόνο σε αυτούς, αλλά σε κάθε πρόσωπο το οποίο αφορά η εκτέλεση των εντελλόμενων ερευνητικών μέτρων, ήτοι τόσο τον ύποπτο ή κατηγορούμενο όσο και τρίτο πρόσωπο⁹². Επομένως, πρόκειται για μία διάταξη που έχει “θεμελιακή σημασία”⁹³.

Στα θεμελιώδη δικαιώματα του καθ’ ου η ΕΕΕ εν γένει και ιδίως του υπόπτου ή κατηγορουμένου⁹⁴, τα οποία είναι δυνατό να θίγονται με την εκτέλεση της ΕΕΕ, περιλαμβάνονται τουλάχιστον τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα ακόλουθα άρθρα του Χάρτη: 1 Ανθρώπινη αξιοπρέπεια, 3 Δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου, 4 Απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης, 6 Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια, 7 Σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, 8 Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, 11 Ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης, 17 Δικαίωμα ιδιοκτησίας, 20 Ισότητα έναντι του νόμου, 21 Απαγόρευση διακρίσεων, 47 Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου, 48 Τεκμήριο αθωότητας και δικαιώματα της υπεράσπισης, 49 Αρχές της νομιμότητας και της αναλογικότητας αξιοποιούν πράξεων και ποινών, 50 Δικαίωμα του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη. Σύμφωνα δε με τις επεξηγήσεις του Χάρτη τα ανωτέρω αντιστοιχούν στα άρθρα 3 Απαγόρευση των βασανιστηρίων, 5 Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια, 6 Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, 8 Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, 10 Ελευθερία έκφρασης, 13 Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, 14 Απαγόρευση των διακρίσεων ΕΣΔΑ και τέλος στο Πρώτο και Έβδομο Πρόσθετο Πρωτόκολλο αυτής και συγκεκριμένα στα άρθρο 1 Προστασία της ιδιοκτησίας και άρθρο 4 Δικαίωμα κάθε προσώπου να μη δικάζεται ή να τιμωρείται δύο φορές για το ίδιο αδίκημα, αντίστοιχα. Επομένως, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω τα δικαιώματα αυτά και η σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ ορίζουν το ελάχιστο επίπεδο της προστασίας τους για το ΔΕΕ.

Η εν λόγω διάταξη απαντά αντίστοιχα και στο άρθρο 2 παρ. 3 του Νόμου 4489/2017, το οποίο μάλιστα εξειδικεύει την εφαρμογή της ρήτρας στα στάδια της ΕΕΕ, προβλέποντας ότι «Κατά την έκδοση, διαβίβαση και εκτέλεση της ΕΕΕ τηρούνται τα θεμελιώδη δικαιώματα και αρχές, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων υπεράσπισης όσων υπόκεινται σε ποινικές διαδικασίες. Τυχόν υποχρεώσεις που

---

⁹² Βλ. π.χ. Βούλευμα ΣυμβλημΗλείας 31/2018 για την εκτέλεση άρσης τραπεζικού απορρήτου και για τους τραπεζικούς λογαριασμούς της συζύγου, ΠοινΔικ 6/2018.

⁹³ Τσόλκα Ό. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 26.

⁹⁴ Επαναλαμβάνεται ότι την ιδιότητα του καθ’ ου η ΕΕΕ δύναται να φέρει επίσης το θύμα, ο μάρτυρας ή ο πραγματογνώμονας, ο τρίτος ή οποιοσδήποτε άλλος προσδιοριστεί από την αρχή έκδοσης. Είναι αυτονόητο όμως ότι στο πλαίσιο μίας ποινικής υπόθεσης, εντός του οποίου εκδίδεται μία ΕΕΕ ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος είναι πάντα άμεσα ενδιαφερόμενα μέρη. Βλ. Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Υ. Bot της 11.4.2019 στην υπόθεση C-324/17, Ivan Gavanozov, σκ. 59, 62.

βαρύνουν τις ελληνικές δικαστικές αρχές σχετικά με την τήρηση των δικαιωμάτων του προηγούμενου εδαφίου δεν θίγονται». Εννοείται ότι και εν προκειμένω όλες οι διατάξεις του Νόμου ενσωμάτωσης ερμηνεύονται και εφαρμόζονται υπό την έποψη του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Η αδιαμφισβήτητη προστιθέμενη αξία της διάταξης έγκειται στο ότι αφενός υπενθυμίζει την γενική υποχρέωση των κρατών μελών να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις νομικές αρχές που κατοχυρώνονται στο άρθρο 6 ΣΕΕ αφετέρου μνημονεύει ειδικά τα δικαιώματα υπεράσπισης των προσώπων που υπόκεινται σε ποινικές διαδικασίες, τα οποία, πέραν του Χάρτη, κατοχυρώνονται με τις Οδηγίες που αναφέρονται στο Προοίμιο. Με αυτό τον τρόπο καθίσταται σαφές ότι οι κανονιστικές δεσμεύσεις των κρατών μελών, που απορρέουν από το πρωτογενές και δευτερογενές δίκαιο της Ένωσης, πρέπει να τηρούνται και στο πλαίσιο της ΕΕΕ, σε όλα τα στάδια της και από τις δύο αρμόδιες αρχές. Όσον αφορά ειδικά την εκτέλεση της ΕΕΕ, η ρήτρα του άρθρου 1 παρ. 4 συμπληρώνεται με τον λόγο άρνησης που προβλέπεται στο άρθρο 11 παρ. 1 στοιχ. στ' της Οδηγίας⁹⁵.

Έτσι, για την εμπέδωση του εννοιολογικού και κανονιστικού περιεχομένου της ρήτρας κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στο άρθρο 6 ΣΕΕ, και στο πλέγμα των διατάξεων που κατοχυρώνουν τα υπερασπιστικά δικαιώματα του υπόπτου ή του κατηγορουμένου.

2. Η Τήρηση των Υποχρεώσεων του Άρθρου 6 ΣΕΕ

Το άρθρο 6 ΣΕΕ είναι κομβικής σημασίας για τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ένωση, καθώς εισάγει τρεις άξονες προστασίας. Στην παρ. 1 κατοχυρώνει θεσμικά τον Χάρτη, ως αναπόσπαστο τμήμα του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου, ίδιου νομικού κύρους με τη ΣΕΕ και τη ΣΛΕΕ. Όπως εύστοχα επισημαίνει, η Κανελλοπούλου ο Χάρτης “εξειδικεύει στην πραγματικότητα το αξιακό σύστημα της Ένωσης”⁹⁶. Κατά γενική ομολογία, η αναγνώριση του νομικού κύρους του Χάρτη αποτελεί σταθμό για την ενδυνάμωση της ενωσιακής έννομης τάξης⁹⁷. Τούτο διότι ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 εντοπίστηκε κενό στην έννομη προστασία της κοινοτικής έννομης τάξης⁹⁸. Το 1969 το Δικαστήριο με την απόφαση *Stauder* δέχθηκε ότι «τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου περιλαμβάνονται στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, των οποίων το σεβασμό εξασφαλίζει το

⁹⁵ Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., Τσόλκα Ό.-Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

⁹⁶ Κανελλοπούλου – Μαλούχου Ν., Η Συνθήκη της Λισσαβόνας και η εθνική συνταγματική τάξη: η εμβάθυνση ενός συνταγματικού δεσμού, σε: Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Παναγιώτη Ι. Κανελλόπουλο, 2015, σελ. 242.

⁹⁷ Τζέμος Β., Γενική θεωρία θεμελιωδών δικαιωμάτων και πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, Δημόσιο Δίκαιο Επιστημονικό Περιοδικό Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων, 2018, Τεύχος 2, 3, σελ. 216.

http://www.publiclawjournal.com/docs/2018/2_3/2018_3_2_3_tzemos.pdf.

⁹⁸ Βλ. αναλυτικότερα Σαχπεκίδου Ε. - Ταγαράς Χ. (επιμ.), Κατ' Άρθρο Ερμηνεία του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2020, πλαγ. 25, σελ. 8.

Δικαστήριο»⁹⁹ και σταδιακά άρχισε να διαμορφώνει νομολογιακά ένα κατάλογο προστατευόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων¹⁰⁰.

Ο κατάλογος αυτός προβλέπεται ρητά στο κανονιστικό πεδίο του Χάρτη και σύμφωνα με τις επεξηγήσεις του τελευταίου, αντιστοιχεί στον κατάλογο θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών της ΕΣΔΑ. Βέβαια, στο Χάρτη αναγνωρίζονται ή εξειδικεύονται και νέες πτυχές προστατευόμενων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς πρόκειται για ένα πιο σύγχρονο νομοθέτημα. Αξίζει δε να επισημανθεί ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα δεν απαριθμούνται εξαντλητικά στο κείμενο του Χάρτη. Ο σεβασμός τους στο αξιακό επίπεδο της Ένωσης είναι μία έννοια με δυναμική εξέλιξη και κατά συνέπεια είναι δυνατό να προκύψουν και νέα δικαιώματα “μέσω της διαδικασίας αποκρυστάλλωσης θεμελιωδών δικαιωμάτων ως γενικών αρχών του ενωσιακού δικαίου”¹⁰¹.

Περαιτέρω, κατά τις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 6 ΣΕΕ εξέχουσα θέση στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ένωση καταλαμβάνει η ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, αφενός η τελευταία αποτελεί ρητά ουσιαστική πηγή των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης, αφετέρου προβλέπεται σαφώς η υποχρέωση προσχώρησης της Ένωσης στη Σύμβαση¹⁰². Η ΕΣΔΑ αποτελεί την ιστορικά σημαντικότερη Διεθνή Σύμβαση κατοχύρωσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον ευρωπαϊκό χώρο¹⁰³, υπό την έννοια ότι για δεκαετίες ήταν το μόνο δεσμευτικό συμβατικό κείμενο¹⁰⁴. Η ΕΣΔΑ, λοιπόν, όπως νομολογιακά ερμηνεύεται από το Δικαστήριο της, συγκροτεί την λεγόμενη «ευρωπαϊκή δημόσια τάξη»¹⁰⁵ και όπως έχει επισημανθεί “κανένα άλλο κείμενο δεν έχει ασκήσει ουσιαστικότερη επιρροή επί της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και στην Ένωση, κατόπιν από την ΕΣΔΑ”¹⁰⁶. Εξάλλου, η Σύμβαση έχει κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης,

⁹⁹ Βλ. Απόφαση ΔΕΚ της 12.11.1969 στην υπόθεση 29/69, σκ. 7.

¹⁰⁰ Όπως για παράδειγμα το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, την προστασία της ιδιοκτησίας, το σεβασμό της οικογενειακής ζωής κ.α. βλ. Καλαβρός Γ.-Ε. – Γεωργόπουλος Θ., Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Τόμος Ι, 2010, σελ. 109 – 110 και εκεί παραπομπές με την μνημονεύομενη νομολογία του Δικαστηρίου.

¹⁰¹ Βλ. Σαχκεκίδου Ε. - Ταγαράς Χ. (επιμ.), Κατ’ Άρθρο Ερμηνεία του Χάρτη, ό.π.

¹⁰² Σημειώνεται ότι η Ένωση δεν έχει προσχωρήσει μέχρι και σήμερα στην ΕΣΔΑ. Οι διαπραγματεύσεις επί του σχεδίου προσχώρησης διακόπηκαν με την αρνητική γνωμοδότηση 2/13 του ΔΕΕ. Ωστόσο, επανεκκινήθηκαν τέλος του έτους 2019 και συνεχίζονται μέχρι σήμερα βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης <https://www.coe.int/en/web/human-rights-intergovernmental-cooperation/accession-of-the-european-union-to-the-european-convention-on-human-rights>

¹⁰³ Όπως επισημαίνει η Τσόλκα: «Το ριζοσπαστικό καινοτόμο [για την μεταπολεμική Ευρώπη] στοιχείο ήταν δηλαδή η αναγνώριση μιας ατομοκεντρικής και όχι κρατικοκεντρικής προσέγγισης όσον αφορά τον μηχανισμό δικαστικής προστασίας. Έτσι, τέθηκαν οι βάσεις για την σταδιακή ανάπτυξη μιας ιδιαίτερης «ευρωπαϊκής» δικαιοταξίας στο πεδίο των θεμελιωδών δικαιωμάτων που έμελλε να συγκαθορίσει ουσιαστικά την πρακτική εφαρμογή της συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, αλλά και ευρύτερα την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στον εν γένει «ευρωπαϊκό χώρο» Τσόλκα Ο., Διεθνής και Ενωσιακή συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, ό.π., σελ. 19.

¹⁰⁴ Η ουσιαστική διαφορά της Σύμβασης από το π.χ. Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (ΔΣΑΠΔ) που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 16.12.1966, είναι ότι το τελευταίο δεν διαθέτει πρακτικά δεσμευτικό χαρακτήρα, υπό την έννοια ότι της μη πρόβλεψη κυρώσεων από διεθνές δικαστήριο σε περίπτωση παραβίασης των κατοχυρωμένων δικαιωμάτων.

¹⁰⁵ Βλ. σχετικά Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ 99 και παραπομπή 319.

¹⁰⁶ Σαχκεκίδου Ε. - Ταγαράς Χ. (επιμ.), Κατ’ Άρθρο Ερμηνεία του Χάρτη, ό.π., πλαγ. 57, σελ. 18.

αποτελώντας ταυτοχρόνως τμήμα του εσωτερικού τους δικαίου και ως εκ τούτου επιλέχθηκε ως “κοινός παρονομαστής για τα θεμελιώδη δικαιώματα”¹⁰⁷, λειτουργώντας παράλληλα “ως πρότυπο για τη διαμόρφωση του [Χάρτη]”¹⁰⁸.

Επιπρόσθετα, σε κανονιστικό επίπεδο προβλέπεται η «επιταγή ομοιογένειας»¹⁰⁹ της νομολογίας του ΔΕΕ με την αντίστοιχη του ΕΔΔΑ σύμφωνα με το άρθρο 52 παρ. 3 ΧΘΔΕΕ¹¹⁰ ως προς την έννοια και την εμβέλεια των αντίστοιχων θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ¹¹¹. Ο ίδιος ο Χάρτης, λοιπόν, την καθιστά “εμμέσως δεσμευτική”¹¹² ως προς το minimum προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ανωτέρω έμμεση κανονιστική δέσμευση, ενόσω εκκρεμεί η προσχώρηση της Ένωσης στη Σύμβαση έχει ως αποτέλεσμα τη συμμετοχή των δύο Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων σε διαρκή άτυπο “διάλογο”¹¹³. Σήμερα δεν εντοπίζονται οι αποκλίσεις του παρελθόντος, καθώς, όπως προκύπτει από την πρόσφατη νομολογία τους, τα δύο Ευρωπαϊκά Δικαστήρια σε γενικές γραμμές εναρμονίζονται¹¹⁴, επιτυγχάνοντας υψηλότερο επίπεδο ασφάλειας του δικαίου¹¹⁵ και θωρακίζοντας την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Τέλος, κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 6 ΣΕΕ, μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης αποτελούν και “οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών”. Μάλιστα κατά το άρθρο 52 παρ. 4 του Χάρτη¹¹⁶ “Στο βαθμό που ο παρών Χάρτης αναγνωρίζει θεμελιώδη δικαιώματα όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, τα εν λόγω δικαιώματα πρέπει να ερμηνεύονται σύμφωνα με τις παραδόσεις αυτές”. Οι τελευταίες αποτελούν τον τρίτο άξονα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Αντίστοιχη με την προαναφερθείσα «επιταγή

---

¹⁰⁷ Hecker B., *The Development of Individual Rights Protection in European Criminal Law After the Lisbon Treaty*, ό.π., σελ. 5.

¹⁰⁸ Τζαννετής Α., *Η εθνική (συνταγματική) ταυτότητα και η παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως λόγοι μη εκτέλεσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης*, ό.π., σελ. 321 επ.

¹⁰⁹ Βλ. Τσόλκα Ο., «Ne bis in idem» και εσωτερικό δυαδικό σύστημα κυρώσεων για την «αυτή παράβαση»: Μια σύνθετη προβληματική εν μέσω «διασταυρώσεων» της ΕΣΔΑ με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε, *ΠοινΧρ* 2015, σελ. 625 επ.,

¹¹⁰ Βλ. αναλυτικά Κανελλοπούλου-Μαλούχου Ν., Άρθρο 52, σε: Σαχκεκίδου Ε. - Ταγαράς Χ. (επιμ.), *Κατ' Άρθρο Ερμηνεία του Χάρτη*, ό.π., σελ. 634-641.

¹¹¹ Βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΔΕΕ: της 5.9.2019 στην υπόθεση C-377/18 σκ. 41-42, της 19.9.2019 στην υπόθεση C-467/18, σκ. 42, της 2.2.2021 στην υπόθεση C-481/19, σκ. 36 και της 6.10.2021 στην υπόθεση C-338/20, σκ. 28-29.

¹¹² Hecker B., *The Development of Individual Rights Protection in European Criminal Law*, ό.π.

¹¹³ Βλ. Τσόλκα Ο., *Αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων και προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, ό.π., σελ. 426 επ.

¹¹⁴ Κατά την νομολογία του ΕΔΔΑ το σύστημα προστασίας της Ένωσης είναι λειτουργικά ισοδύναμο με αυτό της ΕΣΔΑ βλ. Αποφάσεις της 30.06.2005 “Bosphorus Airways” v. Ireland αρ. προσφυγής 45036/98, της 23.05.2016 *Avoitiņš v. Latvia* αρ. προσφυγής 17502/07, της 17.04.2018 *Pirozzi v. Belgium* αρ. προσφυγής 21055/11. Για κομβικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ που αφορούν Ενωσιακό Δίκαιο βλ. αναλυτικά στο <https://www.refworld.org/pdfid/4e31312a0.pdf>. Επίσης, χαρακτηριστικό παράδειγμα εναρμόνισης της νομολογίας των δύο δικαστηρίων αποτελεί η αρχή ne bis in idem βλ. τις από 20.03.2018 Αποφάσεις του ΔΕΕ, στην υπόθεση C-524/15, *Luca Mancì*, στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-596/16 και C-597/16, *Enzo Di Puma κ.α.*, και στην υπόθεση C-537/16, *Garlsson Real Estate SA*.

¹¹⁵ Βλ. Κτενίδης Ι., *Τα ελληνικά δικαστήρια και το δίκαιο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*, *Αρμενόπουλος*, 9.2020, σελ. 1468.

¹¹⁶ Βλ. αναλυτικά Κανελλοπούλου-Μαλούχου Ν., Άρθρο 52, ό.π., σελ. 642-643.

ομοιογένειας» του Χάρτη με την ΕΣΔΑ, θεσπίζεται και για τα δικαιώματα του Χάρτη που απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.

3. Ο Σεβασμός των Υπερασπιστικών Δικαιωμάτων του Καθ' ου

3.1. Το Άρθρο 48 παρ. 2 του ΧΘΔΕΕ και οι Οδηγίες για τα Δικονομικά Δικαιώματα

Ειδικότερη απαίτηση της γενικής ρήτρας του άρθρου 1 παρ. 4 της Οδηγίας αποτελεί η υποχρέωση σεβασμού των δικαιωμάτων υπεράσπισης των προσώπων που υπόκεινται σε ποινικές διαδικασίες. Η υποχρέωση αυτή είναι κρίσιμης σημασίας για τη διασφάλιση της δικαιοσύνης της εφαρμογής του θεσμού της ΕΕΕ¹¹⁷. Για το λόγο αυτό η σκ. 12 του Προοιμίου αναφέρεται ρητά στο άρθρο 48 του Χάρτη και συγκεκριμένα στο τεκμήριο αθωότητας και το δικαίωμα της υπεράσπισης σε ποινικές διαδικασίες, χαρακτηρίζοντας τα ως “ακρογωνιαίο λίθο των θεμελιωδών δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στο Χάρτη όσον αφορά τον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης”. Επισημαίνεται δε ότι “οποιοσδήποτε περιορισμός των δικαιωμάτων αυτών από ερευνητικό μέτρο που διατάσσεται βάσει της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να συμμορφώνεται πλήρως με τις απαιτήσεις του άρθρου 52 του Χάρτη σε ό,τι αφορά την αναγκαιότητα, την αναλογικότητα και τους στόχους γενικού συμφέροντος που θα πρέπει να επιδιώκει, ιδίως την προστασία των δικαιωμάτων των άλλων”.

Το άρθρο 48 του Χάρτη αντιστοιχεί στο άρθρο 6 παρ. 2 και 3 της ΕΣΔΑ, όπου κατοχυρώνονται βασικά συστατικά στοιχεία της θεμελιώδους αρχής της δίκαιης δίκης. Ειδικότερα, ενώ στην παρ. 2 του άρθρου 48 του Χάρτη προβλέπεται με λακωνική διατύπωση ότι «διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων της υπεράσπισης σε κάθε κατηγορούμενο», η παρ. 3 του άρθρου 6 της Σύμβασης αναφέρει ρητά ορισμένες ειδικότερες εκφάνσεις του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (όπως το δικαίωμα ενημέρωσης, δικαίωμα πρόσβασης σε συνήγορο, δικαίωμα να εξετάζει μάρτυρες και δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση). Επομένως, το άρθρο 48 παρ. 2 του Χάρτη κατοχυρώνει τα δικαιώματα υπεράσπισης που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ¹¹⁸. Το άρθρο αυτό σε συνδυασμό με την πλούσια νομολογία του ΕΔΔΑ αξιοποίησε ο Ενωσιακός νομοθέτης με την έκδοση σειράς Οδηγιών μετά το ψήφισμα του Συμβουλίου της 30 Νοεμβρίου 2009¹¹⁹ «για έναν οδικό χάρτη για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες»¹²⁰.

Στο πλαίσιο του «Οδικού Χάρτη» έχουν εκδοθεί οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ «σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία» και 2012/13/ΕΕ «σχετικά με το

¹¹⁷ Βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 350 και υποσημ. 1172.

¹¹⁸ Βλ. Τσόλκα Ο., Άρθρο 48, σε: Σαγκεκίδου Ε. - Ταγαράς Χ. (επιμ.), Κατ' Άρθρο Ερμηνεία του Χάρτη, σελ. 532.

¹¹⁹ Βλ. το ψήφισμα του Συμβουλίου της 30.11.2009, (2009/C 295/01), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1204\(01\)&from=EL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1204(01)&from=EL).

¹²⁰ Βλ. αναλυτικά Αναγνωστόπουλος Η., Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ό.π. σελ. 10 επ.

δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών», οι οποίες ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 4236/2014 (ΦΕΚ Α΄ 33/11.2.2014). Ακολούθησε η Οδηγία 2013/48/ΕΕ «σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ΕΕΣ», που ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 4478/2017 (ΦΕΚ Α΄ 91/23.6.2017). Στη συνέχεια θεσπίστηκαν οι οδηγίες 2016/343/ΕΕ «για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας», 2016/800/ΕΕ «σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών» και 2016/1919/ΕΕ «σχετικά με τη δικαστική αρωγή για υπόπτους και κατηγορούμενους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και για καταζητούμενους σε διαδικασίες εκτέλεσης του ΕΕΣ», οι οποίες ενσωματώθηκαν στην ελληνική νομοθεσία με τον Ν. 4689/2020 (ΦΕΚ Α΄ 103/27.5.2020).

Στην σκ. 15 του Προοιμίου της Οδηγίας για την ΕΕΕ, αναφέρονται, συμπληρωματικά προς τα υπερασπιστικά δικαιώματα του άρθρου 48 του Χάρτη, οι πρώτες τρεις εκ των ανωτέρω Οδηγιών. Συγκεκριμένα, διαλαμβάνεται ότι η “παρούσα οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται λαμβανομένων υπόψη” των εν λόγω οδηγιών. Είναι αυτονόητο ότι δεν θα μπορούσε να γίνει λόγος και για τις επόμενες οδηγίες του Οδικού Χάρτη, καθώς εκδόθηκαν δύο χρόνια αργότερα, ωστόσο η κανονιστική ισχύς τους επί του θεσμού της ΕΕΕ είναι αναντίρρητη¹²¹, δεδομένου ότι οι εν λόγω Οδηγίες επί της ουσίας εξειδικεύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο άρθρο 48 του Χάρτη. Εύστοχα παρατηρεί ο Αρβανίτης ότι η προκειμένη οδηγία “πρέπει να εφαρμόζεται όχι απλώς λαμβανομένων υπόψη αλλά τηρουμένων των παραπάνω οδηγιών”¹²². Μία τέτοια διατύπωση στο προοίμιο θα ήταν σαφώς ορθότερη, όπως συμβαίνει και σε άλλα μέτρα εφαρμογής της αμοιβαίας αναγνώρισης¹²³, προκειμένου να καταστεί απόλυτα σαφής η εφαρμογή τους στο πλαίσιο της ΕΕΕ.

Τα επιμέρους δικαιώματα υπεράσπισης που οφείλουν να διασφαλίσουν οι αρχές έκδοσης και εκτέλεσης είναι: Πρώτον, το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης¹²⁴ ουσιαστών εγγράφων κατά τα άρθρα 2 και 3 της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ, για τον καθ’ ου που δεν ομιλεί ή δεν κατανοεί την γλώσσα της διαδικασίας. Πρόκειται για ξεχωριστά δικαιώματα, καθώς το ένα αφορά την δια ζώσης¹²⁵ επικοινωνία και ακρόαση, ενώ το δεύτερο τα έγγραφα. Σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 5 της Οδηγίας η παρεχόμενη διερμηνεία ή μετάφραση θα πρέπει να είναι δωρεάν, χωρίς καθυστέρηση και ποιοτική,

¹²¹ Βλ. Garcimartín Montero R., *The European Investigation Order*, ό.π., σελ. 46.

¹²² Αρβανίτης Δ., *Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας*, ό.π., σελ. 350.

¹²³ Βλ. σκ. 18 του Προοιμίου του Κανονισμού 2018/1805/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14.11.2018 σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων δέσμευσης και δήμευσης.

¹²⁴ Βλ. αναλυτικά Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, ό.π. σελ., 33 επ., Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, ΠoinΔικ 7/2013.

¹²⁵ Βλ. Αναγνωστόπουλος Η., ό.π., σελ. 37.

δηλαδή ικανή για να κατανοήσει επακριβώς¹²⁶ ο καθ' ου ύποπτος ή κατηγορούμενος το περιεχόμενο της συνομιλίας ή του εγγράφου, προκειμένου να μπορέσει να ασκήσει και τα δικαιώματα του. Δεύτερον, θεμελιώδες είναι και το δικαίωμα ενημέρωσης τόσο σχετικά με τα υπερασπιστικά δικονομικά δικαιώματα του καθ' ου, όσο και σχετικά με την ποινική κατηγορία κατά τα άρθρα 3, 6 και 7 της Οδηγίας 2012/13/ΕΕ¹²⁷. Σύμφωνα με τα άρθρα αυτά, ο καθ' ου θα πρέπει να ενημερώνεται σε απλή και κατανοητή γλώσσα τουλάχιστον για: α) το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, β) τυχόν δικαίωμα παροχής νομικών συμβουλών δωρεάν και τις σχετικές προϋποθέσεις τέτοιας παροχής νομικών συμβουλών, γ) το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την ποινική κατηγορία σύμφωνα με το άρθρο 6, δ) το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης και ε) το δικαίωμα σιωπής. Επίσης, πρέπει να ενημερώνεται δεόντως για την αξιόποινη πράξη, την οποία φέρεται ή κατηγορείται, ότι διέπραξε και να έχει πρόσβαση στο υλικό της δικογραφίας. Στην Οδηγία για την ΕΕΕ η υποχρέωση ενημέρωσης του καθ' ου υπόπτου ή κατηγορουμένου σχετικά με τα δικονομικά του δικαιώματα προβλέπεται στο άρθρο 24 παρ. 5 στοιχ. ε' για το ερευνητικό μέτρο «εξέταση με εικονοτηλεδιάσκεψη ή άλλου είδους οπτικοακουστική μετάδοση» και ισχύει αναλόγως για το ερευνητικό μέτρο «εξέταση με τηλεφωνική διάσκεψη» κατά το άρθρο 25. Παράλληλα προβλέπεται ειδικά η ενημέρωση για την άσκηση ενδίκου μέσου κατά το άρθρο 14 παρ. 3.

Τέλος, καίριας σημασίας είναι το δικαίωμα πρόσβασης σε συνήγορο, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 3 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ¹²⁸. Βάσει αυτού οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση στις εξής περιπτώσεις: α) προτού εξεταστούν από την αστυνομία ή άλλη αρχή επιβολής του νόμου ή δικαστική αρχή, β) κατά τη διενέργεια ερευνητικής πράξης ή άλλης πράξης συλλογής αποδεικτικών στοιχείων από ερευνητική ή άλλη αρμόδια αρχή σύμφωνα με την παρ. 3 στοιχ. γ', γ) χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση μετά τη στέρηση της ελευθερίας, δ) όταν έχουν κλητευθεί ενώπιον δικαστηρίου με δικαιοδοσία σε ποινικές υποθέσεις, εγκαίρως πριν παραστούν ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου. Στο άρθρο αυτό δεν προβλέπεται η πληροφόρηση του υπόπτου ή κατηγορουμένου για την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος, ωστόσο ισχύει η υποχρέωση ενημέρωσης κατά την Οδηγία 2012/13/ΕΕ που αναφέρεται παραπάνω¹²⁹. Επιπλέον στο δικαίωμα πρόσβασης περιλαμβάνεται και το δικαίωμα επικοινωνίας και παράστασης με συνήγορο¹³⁰. Η επικοινωνία με το συνήγορο μπορεί να περιλαμβάνει συναντήσεις, αλληλογραφία,

¹²⁶ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 6.10.2021 στην υπόθεση C-338/20 σχετικά με την άρνηση αναγνώρισης και εκτέλεσης κατά την Απόφαση-πλαίσιο 2005/214/ ΔΕΥ σε περίπτωση παραβίασης του δικαιώματος σε μετάφραση.

¹²⁷ Βλ. Αναγνωστόπουλος Η., Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ, σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ό.π., σελ. 113 επ.

¹²⁸ Βλ. αναλυτικά Cras S., The Directive on the Right of Access to a Lawyer in Criminal Proceedings and in European Arrest Warrant Proceedings, eucrim 1/2014, σελ. 32 επ.

¹²⁹ Βλ. Αρβανίτης Δ., Τα δικαιώματα πρόσβασης σε συνήγορο και νομικής βοήθειας στην Ε.Ε., σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ό.π., σελ. 76.

¹³⁰ Αρβανίτης Δ., ό.π.

τηλεφωνικές συνομιλίες και ασφαλώς πρέπει να τηρείται το απόρρητο¹³¹. Η δε παράσταση του συνηγόρου θα πρέπει να είναι ουσιαστική και γενικά η άσκηση του συνόλου των δικαιωμάτων αποτελεσματική, προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία του δικαιώματος υπεράσπισης. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να παρέχεται και το ευεργέτημα της πενίας σύμφωνα με τις προϋποθέσεις της εσωτερικής νομοθεσίας. Συμπληρωματικά εφαρμόζεται και η Οδηγία 2016/1919/ΕΕ για την παροχή αποτελεσματικής νομικής βοήθειας σε υπόπτους ή κατηγορούμενους, που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους για να ανταπεξέλθουν οικονομικά στη συνδρομή δικηγόρου¹³². Τα ανωτέρω υπερασπιστικά δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τις εν λόγω Οδηγίες, προβλέπονται και στον ΚΠΔ και συγκεκριμένα στα άρθρα 89 επ.

3.2. Το Τεκμήριο Αθωότητας, κατ' άρθρο 48 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ και την Οδηγία 2016/343/ΕΕ

Όπως προαναφέρθηκε, το τεκμήριο αθωότητας αναφέρεται από κοινού με τα δικαιώματα υπεράσπισης στην σκ. 12 του Προοιμίου της Οδηγίας. Το τεκμήριο αθωότητας συνιστά θεμελιώδη αρχή και κατοχυρώνεται κατ' αρχάς στο άρθρο 48 παρ. 1 του Χάρτη¹³³, το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ, το οποίο κατ' ουσία “ολοκληρώνει την προστασία των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η Σύμβαση με μία διαδικαστική εγγύηση”¹³⁴ και ως εκ τούτου η δικαιοκρατική σημασία του είναι τεράστια. Σε επίπεδο παραγώγου ενωσιακού δικαίου, εξειδικεύεται περαιτέρω στα άρθρα 3 έως 7 της Οδηγίας 2016/343/ΕΕ. Καθ' ημάς, το τεκμήριο αθωότητας προβλέπεται ρητά στο άρθρο 71 ΚΠΔ¹³⁵. Κατά την εν λόγω αρχή κάθε κατηγορούμενος / ύποπτος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι τη νόμιμη απόδειξη της ενοχής του.

Η σκ. 12 του Προοιμίου της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ απευθύνεται στην αρχή έκδοσης, καθότι η τελευταία υποχρεούται να σεβαστεί το τεκμήριο αθωότητας του υπόπτου ή κατηγορουμένου σε πρώτο στάδιο, δηλαδή κατά την έκδοση της ΕΕΕ. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να συναχθεί από αυτή την πρόβλεψη ότι η προστατευτική εμβέλεια του τεκμηρίου της αθωότητας περιορίζεται μόνο στο στάδιο έκδοσης της ΕΕΕ. Αντιθέτως, η θεμελιώδης αυτή αρχή πρέπει να διασφαλίζεται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, ήτοι τόσο στην εκτέλεση της ΕΕΕ και των εντελλόμενων ερευνητικών μέτρων όσο και στην διαβίβαση των αποδεικτικών μέσων, αλλά και μετά από αυτή στο πλαίσιο της ποινικής

¹³¹ Βλ. σκ. 33 του Προοιμίου και άρ. 4 της Οδηγίας.

¹³² Βλ. Αρβανίτης Δ., ό.π., σελ. 86 επ.

¹³³ Βλ. αναλυτικά Τσόλκα Ο., Άρθρο 48, ό.π., σελ. 514 επ.

¹³⁴ Σαρμάς Ι. – Κοντιάδης Ξ. - Χ. Ανθόπουλος Χ., ΕΣΔΑ Κατ' άρθρο ερμηνεία, 2021, άρθρο 6, πλαγ. 247.

¹³⁵ Σημειώνεται ότι το εν λόγω δικαίωμα κατοχυρώθηκε ρητά για πρώτη φορά στο άρθρο 72^Α του προϊσχύσαντα ΚΠΔ, το οποίο εισήχθη με το άρθρο 6 του εσωτερικού νόμου ενσωμάτωσης της ανωτέρω Οδηγίας 4596/2019. Κατά την αιτιολογική έκθεση (άρ. 6) για την ορθή ενσωμάτωση της Οδηγίας έπρεπε να θεσπιστεί ρητή διάταξη παρά την αυξημένης τυπικής ισχύος του άρ. 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, ακόμη και αν πρακτικά πρόκειται για “πανηγυρική διακήρυξη της ήδη ισχύουσας αρχής”.

διαδικασίας στο κράτος έκδοσης. Η θέση αυτή προκύπτει από την νομολογία του ΕΔΔΑ και του ΔΕΕ και από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2016/343/ΕΕ¹³⁶.

Μάλιστα κατά την νομολογία του ΕΔΔΑ, το τεκμήριο αθωότητας του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, δεν περιορίζεται μόνο στο πλαίσιο μίας «ποινικής» διαδικασίας, αλλά και μετά από αυτή, ακόμη και αν εκδόθηκε αμετάκλητη αθωωτική απόφαση¹³⁷. Η προστατευτική του εμβέλεια είναι ευρεία και αυτό που διασφαλίζεται επί της ουσίας είναι τόσο ο σεβασμός των δικαιωμάτων υπεράσπισης¹³⁸, όσο και η τιμή, η αξιοπρέπεια¹³⁹ και η προσωπικότητα του κατηγορουμένου ή υπόπτου. Για το λόγο αυτό δεν επιτρέπονται ούτε οι δημόσιες δηλώσεις δημόσιων αρχών ούτε οι δικαστικές αποφάσεις που εμφανίζουν τον ύποπτο ή κατηγορούμενο ως ένοχο, εφόσον δεν έχει αποδειχθεί η ενοχή του σύμφωνα με τον νόμο¹⁴⁰ (εξαιρούνται δηλαδή οι καταδικαστικές). Στη δε έννοια «δημόσιες δηλώσεις δημόσιων αρχών» εμπίπτει κάθε δήλωση δικαστικής, αστυνομικής ή άλλης δημόσιας αρχής (φορείς εκτελεστικής εξουσίας, δημόσιοι λειτουργοί ή αξιωματούχοι), που αναφέρεται σε αξιόποινη πράξη και εμφανίζει τον ύποπτο ή κατηγορούμενο ως ένοχο¹⁴¹.

Συναφώς, δεν επιτρέπεται οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι να εμφανίζονται ως ένοχοι, σε δικαστήριο ή δημόσια, μέσω της χρήσης μέτρων σωματικού περιορισμού, εκτός αν κάτι τέτοιο κρίνεται αναγκαίο για συγκεκριμένους λόγους, που αφορούν είτε την ασφάλεια είτε την παρεμπόδιση τους να φυγοδικήσουν ή να έλθουν σε επαφή με τρίτα πρόσωπα. Σε περίπτωση παραβίασης των ανωτέρω, οι θιγόμενοι θα πρέπει να διαθέτουν αποτελεσματικά ένδικα μέσα προστασίας. Σημειώνεται ότι ρητές διατάξεις για τα εν λόγω ζητήματα απαντούν στα άρθρα 4, 5 και 10 παρ. 1 Οδηγίας 2016/343/ΕΕ. Τέλος, το τεκμήριο αθωότητας συνδέεται στενά με την απαίτηση της αμεροληψίας του «δικαστηρίου»¹⁴². Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την κατανομή του βάρους απόδειξης στην κατηγορούσα

¹³⁶ Βλ. άρ. 2 της Οδηγίας σε συνδυασμό με την σκ. 12 του Προοιμίου. Αξίζει να επισημανθεί εν προκειμένω ότι ο αντίστοιχος προβληματισμός που αναφέρθηκε ως προς την έννοια των «ποινικών» διαδικασιών που εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής της ΕΕΕ, έχει διατυπωθεί και σχετικά με την Οδηγία για το τεκμήριο αθωότητας. βλ. αναλυτικότερα Τσόγκα Ό., Το τεκμήριο αθωότητας και η συμμετοχή του κατηγορουμένου στην ποινική διαδικασία: Επί της Οδηγίας 2016/343 ΕΕ και του εσωτερικού νόμου ενσωμάτωσης (Κεφάλαιο Β' Ν 4596/2019), σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ό.π., σελ. 141 και εκεί παραπομπές.

¹³⁷ Βλ. Απόφαση ΕΔΔΑ της 27.9.2007 στην υπόθεση Σταυρόπουλος κατά Ελλάδος αρ. προσφυγής 35522/04 σκ. 28επ.

¹³⁸ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 19.9.2019 στην υπόθεση C-467/18, σκ. 64-75 σχετικά με την έννοια της «ποινικής» διαδικασίας επί της οποίας εφαρμόζεται το άρ. 48 παρ. 1 του Χάρτη και το άρ. 3 της Οδηγίας 2016/343/ΕΕ.

¹³⁹ Βλ. Απόφαση ΕΔΔΑ της 24.5.2011 στην υπόθεση Κώνστας κατά Ελλάδος αρ. προσφυγής 53466/07 σκ. 32 επ.

¹⁴⁰ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 5.9.2019 στην υπόθεση C-377/18, αναφορικά με τη διασφάλιση του τεκμηρίου αθωότητας συγκατηγορουμένων που αναφέρονται σε δικαστική απόφαση που επικυρώνει δικαστικό συμβιβασμό μεταξύ του ενός κατηγορουμένου και της αρμόδιας δικαστικής αρχής, σκ. 43-45.

¹⁴¹ Αξίζει να αναφερθεί εν προκειμένω ότι κατά τον Ανδρουλάκη “το τεκμήριο αθωότητας αναπτύσσει και «τριτενέργεια» στον ιδιωτικό χώρο”, ισχύει δηλαδή και στις σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών. Βλ. Ανδρουλάκης Ν., Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, 2012, σελ. 223.

¹⁴² Όπως έκρινε πρόσφατως το ΔΕΕ με την απόφαση της 16.11.2021 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-748/19 έως C-754/19 το τεκμήριο αθωότητας κατ' άρθρο 6 της οδηγίας 2016/343 “προϋποθέτει ότι ο δικαστής είναι απολύτως αμερόληπτος και απροκατάληπτος όταν εξετάζει την ποινική ευθύνη του κατηγορουμένου. Επομένως, η ανεξαρτησία και η αμεροληψία των δικαστών αποτελούν ουσιώδεις προϋποθέσεις για τη διασφάλιση του τεκμηρίου αθωότητας” (σκ. 88), ως εκ τούτου η έλλειψη τους υπονομεύει το τεκμήριο αθωότητας (σκ. 89). Αξιοπρόσεκτη είναι η θέση του Γενικού

αρχή, με την επιφύλαξη υποχρέωσης της αρμόδιας δικαστικής αρχής να αναζητά τόσο ενοχοποιητικά όσο και απαλλακτικά στοιχεία¹⁴³, και την εφαρμογή της αρχής «in dubio pro reo» όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 6 παρ. 1 και 2 της Οδηγίας, το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 178 παρ. 2 και 3 ΚΠΔ¹⁴⁴.

Στο κανονιστικό πλαίσιο της Οδηγίας δεν απαντά κάποια ειδική διάταξη σχετικά με την προστασία του τεκμηρίου αθωότητας. Ωστόσο, είναι αυτονόητο ότι όλοι οι ανωτέρω κανόνες πρωτογενούς και δευτερογενούς δικαίου της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της νομολογίας του ΕΔΔΑ και του ΔΕΕ) ισχύουν και στο πλαίσιο της ΕΕΕ. Ενόψει τούτων πρέπει να διασφαλίζεται ο σεβασμός του τεκμηρίου αθωότητας είτε ως δικονομική εγγύηση είτε ως κανόνας προστασίας της προσωπικότητας του καθ' ου υπόπτου ή κατηγορουμένου και στο κράτος έκδοσης και στο κράτος εκτέλεσης. Ειδικότερα, θα πρέπει οι εμπλεκόμενες δικαστικές αρχές να τηρούν την απαίτηση της αμεροληψίας, αξιοποιώντας τον θεσμό της ΕΕΕ τόσο για την συγκέντρωση ενοχοποιητικών όσο και απαλλακτικών αποδεικτικών μέσων, οι δημόσιες αρχές να μην προβαίνουν σε δημόσιες δηλώσεις που παρουσιάζουν τον καθ' ου ως ένοχο, αλλά και να αποφεύγεται η εμφάνιση του μέσω της χρήσης μέτρων σωματικού περιορισμού όταν εκτελούνται τα ερευνητικά μέτρα των άρθρων 23 και 24 της Οδηγίας και αντίστοιχα του Νόμου ενσωμάτωσης. Τέλος θα πρέπει να διασφαλίζεται η δικαστική προστασία του καθ' ου σε περιπτώσεις παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας της ΕΕΕ.

3.3. Το Δικαίωμα Σιωπής και η Αρχή μη Αυτοενοχοποίησης, κατ' άρθρο 47 και 48 του ΧΘΔΕΕ και την Οδηγία 2016/343/ΕΕ

Θεμελιώδης για το δίκαιο χαρακτήρα μιας ποινικής διαδικασίας είναι και η αρχή της μη αυτοενοχοποίησης, σύμφωνα με την οποία κανένας δεν εξαναγκάζεται να ομολογήσει την ενοχή του ή να καταθέσει εναντίον του¹⁴⁵. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ¹⁴⁶ το εν λόγω δικαίωμα, παρά την έλλειψη ρητής αναφοράς στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, αποτελεί γενικώς αναγνωρισμένο διεθνή κανόνα, ο οποίος βρίσκεται στην “καρδιά” της έννοιας της δίκαιης δίκης και αποσκοπεί στην προστασία του ανθρώπου από καταχρηστικές ενέργειες εξαναγκασμού εκ μέρους των αρχών, με

Εισαγγελέα Μ. Bobek, ότι σε περιπτώσεις σοβαρής παραβίασης του άρθρου 19 παρ. 1 ΣΕΕ, όπως η κρινόμενη, “το τεκμήριο αθωότητας θίγεται στον πυρήνα του” και ως εκ τούτου “η ταυτόχρονη παράβαση των διατάξεων της οδηγίας είναι αναπόφευκτη” Βλ. προτάσεις της 20.5.2021 στις ως άνω συνεκδικαζόμενες υποθέσεις, (σκ. 197).

¹⁴³ Διάταξη ΔΕΕ της 12.2.2019 στην υπόθεση C-8/19 σκ. 57.

¹⁴⁴ Οι διατάξεις αυτές απαντούσαν στο άρ. 177^A του προϊσχύσαντα ΚΠΔ το οποίο προστέθηκε με τον Ν. 4596/2019 προς ενσωμάτωση του άρθρου 6 της Οδηγίας 2016/343/ΕΕ.

¹⁴⁵ Για τη θεμελίωση και το περιεχόμενο αυτής βλ. Τσόλκα Ό., Η αρχή “nemo tenetur se ipsum prodere/accusare” στην ποινική δίκη, 2002.

¹⁴⁶ Βλ. μεταξύ άλλων τις κομβικές αποφάσεις του Δικαστηρίου της 8.2.1996 John Murray v. United Kingdom αρ. προσφυγής 18731/91 και της 17.12.1996 Saunders v. United Kingdom αρ. προσφυγής 19187/91.

σκοπό την απόσπαση της ομολογίας του ή και άλλων επιβαρυντικών αποδεικτικών στοιχείων. Συνυφασμένο με την αρχή μη αυτοενοχοποίησης είναι το δικαίωμα σιωπής, υπό την έννοια ότι ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχουν το δικαίωμα να μην απαντήσουν συμβάλλοντας στην αυτοενοχοποίηση τους, ενώ η σιωπή τους εν προκειμένω απαγορεύεται να χρησιμοποιείται σε βάρος του. Ωστόσο τα δύο δικαιώματα διαφοροποιούνται εμφανώς στο βαθμό που το δικαίωμα σιωπής αποσυνδέεται από την δήλωση αυτοενοχοποιητικών γεγονότων. Έτσι, το τελευταίο αφορά την άρνηση απάντησης του φορέα του είτε πρόκειται για επιβαρυντικές είτε για ελαφρυντικές περιστάσεις¹⁴⁷. Το ΕΔΔΑ εξετάζει το δικαίωμα αυτό υπό το πρίσμα του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ και συνήθως παράλληλα με την αρχή στη μη αυτοενοχοποίηση. Τα εν λόγω δικαιώματα δεν προβλέπονται ρητώς ούτε στον Χάρτη. Όμως, στο βαθμό που τα άρθρα 47 και 48 αντιστοιχούν στο άρθρο 6 ΕΣΔΑ, το ΔΕΕ δέχεται ότι τα δικαιώματα αυτά κατοχυρώνονται (και) στο Χάρτη¹⁴⁸.

Ρητές προβλέψεις του δικαιώματος σιωπής και της αρχής μη αυτοενοχοποίησης απαντούν στο άρθρο 7 της Οδηγίας 2016/353/ΕΕ και ακολούθως στο άρθρο 104 ΚΠΔ¹⁴⁹. Ειδικότερα η Οδηγία υποχρεώνει τα κράτη μέλη να λάβουν τα αναγκαία μέτρα έτσι ώστε “οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι, όταν καλούνται να προβούν σε δήλωση ή να απαντήσουν σε ερωτήσεις, δεν θα πρέπει να εξαναγκάζονται να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία ή έγγραφα ή να παράσχουν πληροφορίες που μπορεί να οδηγήσουν σε αυτοενοχοποίησή τους” (σκ. 25). Οι αρμόδιες αρχές δεν θα πρέπει να εξαναγκάζουν τους υπόπτους ή τους κατηγορουμένους να παράσχουν πληροφορίες χωρίς τη βούληση τους (σκ. 27), ενώ η άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων δεν χρησιμοποιείται εναντίον του φορέα τους και δεν θεωρείται από μόνη της απόδειξη ως προς την ενοχή τους (άρ. 7 παρ. 5). Επιπλέον, σημαντική είναι η σκ. 31 του Προοιμίου, κατά την οποία το δικαίωμα σιωπής και το δικαίωμα στη μη αυτοενοχοποίηση θα πρέπει να αναφέρονται ρητά στις πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων σύμφωνα με το άρθρο 3 της Οδηγίας 2012/13/ΕΕ.

Είναι ευνόητο ότι η αρχή μη αυτοενοχοποίησης και το δικαίωμα σιωπής έχει καίρια σημασία για τη δικονομική θέση του καθ’ που η ΕΕΕ, ιδίως στις περιπτώσεις που διατάσσεται μέσω αυτής η εκτέλεση ερευνητικού μέτρου, που απαιτεί την συμμετοχή του ή την διαβίβαση αποδεικτικών μέσων

---

¹⁴⁷ Βλ. Τσόλκα Ο., Το δικαίωμα στην μη αυτοενοχοποίηση και το τεκμήριο αθωότητας Ζητήματα εφαρμογής του υπό το πρίσμα της νομολογίας του ΕυρΔΔΑ, ΠωιΧρ 2004, σελ. 98.

¹⁴⁸ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 2.2.2021 στην υπόθεση C-481/19, Consob. Βλ. αναλυτικό σχολιασμό της ως άνω απόφασης Sakellarakis A., “You have the right to remain silent” during punitive administrative proceedings, CJEU confirms – Case C-481/19 DB v. Consob, 25.2.2021 δημ. στον ιστότοπο European law blog news and comments on EU law, <https://europeanlawblog.eu/2021/02/25/you-have-the-right-to-remain-silent-during-punitive-administrative-proceedings-cjeu-confirms-case-c-%e2%80%911481-19-db-v-consob/>, Veenbrink M., The Freedom from Self-Incrimination - A Strasbourg-Proof Approach? Cases C-466/19 P Qualcomm and C-481/19 P DB v Consob, Journal of European Competition Law & Practice, 2021, σελ. 750 επ.

¹⁴⁹ Η διάταξη εισήχθη αρχικά, στο άρθρο 103Α του προϊσχύσαντος ΚΠΔ, με το άρθρο 9 του νόμου 4596/2019, ο οποίος ενσωμάτωσε την Οδηγία 2016/343/ΕΕ.

που ελήφθησαν με τη συμμετοχή του. Όσον αφορά την πρώτη περίπτωση, η Οδηγία για την ΕΕΕ εμπεριέχει ειδικές ρυθμίσεις στα άρθρα 22 επ., όπου πρακτικά αναγνωρίζεται το δικαίωμα σιωπής και η αρχή μη αυτοενοχοποίησης του υπόπτου ή κατηγορουμένου. Ειδικότερα, στα άρθρα 22, 23, 24 και 25 της Οδηγίας προβλέπεται ως ειδικός λόγος άρνησης αναγνώρισης ή εκτέλεσης της ΕΕΕ, η μη συναίνεση του κρατούμενου (παρ. 2 στοιχ. α'). Επιπρόσθετα, ανεξάρτητα από τις ανωτέρω ειδικές διατάξεις η τήρηση του δικαιώματος σιωπής συνάγεται και από την σκ. 15 του προοιμίου της Οδηγίας, η οποία αναφέρεται στην Οδηγία 2012/13/ΕΕ βάσει του άρθρου 3 παρ. 1 περ. ε', όπου κατοχυρώνεται το δικαίωμα ενημέρωσης του υπόπτου ή του κατηγορουμένου σχετικά μεταξύ άλλων με το δικαίωμα σιωπής¹⁵⁰. Σε περίπτωση παραβίασης των ανωτέρω δικαιωμάτων θα πρέπει αφενός να διασφαλίζεται στον καθ' ου δικαίωμα άσκησης ενδίκου μέσου και αφετέρου να απαγορεύεται η αξιοποίηση των αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν. Εν προκειμένω, αρνητικά αξιολογείται το άρθρο 10 παρ. 2 της Οδηγίας 2016/343/ΕΕ, το οποίο προβλέπει μεν την τήρηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης και δίκαιης δίκης, ωστόσο δεν αποκλείει την εκτίμηση των κατά παράβαση του δικαιώματος σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης καταθέσεων υπόπτου ή κατηγορουμένου. Στη δε σκ. 28 του προοιμίου αναφέρεται ότι η άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων “δεν θα πρέπει να θεωρείται από μόνη της απόδειξη ως προς την ενοχή τους”, κατά τούτο συνάγεται ότι μπορεί να θεωρηθεί ως απόδειξη συνδυαστικά με άλλα μέσα. Βέβαια, το ζήτημα αυτό δεν αφορά την χώρα μας, καθώς στο άρθρο 104 παρ. 3 ΚΠΔ εισάγεται ρητή αποδεικτική απαγόρευση αξιοποίησης των στοιχείων που αποκτήθηκαν κατά παραβίαση του δικαιώματος σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης, από την χρησιμοποίηση των οποίων προκύπτει απόλυτη ακυρότητα κατ' άρθρο 171 παρ. 1 στ. δ' ΚΠΔ. Συνεπώς, η ελληνική νομοθεσία παρέχει υψηλότερη προστασία¹⁵¹.

4. Το Δικαίωμα Αίτησης Έκδοσης Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας από τον Ύποπτο ή Κατηγορούμενο

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 της Οδηγίας και το άρθρο 7 παρ. 1 του Νόμου ενσωμάτωσης, παρέχεται στον ύποπτο ή κατηγορούμενο ή στον συνήγορο τους, η δυνατότητα να αιτηθεί την έκδοση ΕΕΕ. Επομένως, στην περίπτωση αυτή ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος δεν φέρει την ιδιότητα του καθ' ου η ΕΕΕ. Όπως έχει επισημανθεί, η διάταξη αυτή εναρμονίζει τον θεσμό με την αρχή της ισότητας των όπλων¹⁵² ενισχύει το δικαίωμα ακρόασης του υπόπτου ή κατηγορουμένου, προσδίδοντας “υπερεθνική εμβέλεια στο προβλεπόμενο στο εσωτερικό δίκαιο δικαίωμα υποβολής αποδεικτικών

¹⁵⁰ Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 387.

¹⁵¹ Βλ. αιτιολογική έκθεση του ν. 4596/2019, γενικό μέρος σελ. 6.

¹⁵² Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη, ό.π., σελ. 379.

αιτημάτων”¹⁵³ και είναι “ιδιαιτέρας σημασίας για την αποτελεσματική υπεράσπισή του σε μία σύνθετη διακρατική ποινική διαδικασία”¹⁵⁴. Κατά μία άποψη¹⁵⁵ η εν λόγω δυνατότητα συνήθως δεν θα ευνοεί τον κατηγορούμενο, με την έννοια ότι η αξιοποίηση της έχει ως αποτέλεσμα την αποκάλυψη της στρατηγικής υπεράσπισης του αρκετά νωρίς. Επίσης έχει υποστηριχθεί, ότι η διάταξη αυτή είναι κυρίως “συμβολικού” χαρακτήρα, υπό την έννοια ότι δεν παρέχεται κάποια καινούργια δυνατότητα¹⁵⁶. Ειδικά, στην Ελλάδα έχει παρατηρηθεί ότι ο κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να αιτηθεί την εξέταση οποιουδήποτε αποδεικτικού μέσου, είτε βρίσκεται εντός της επικράτειας είτε όχι σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας, δυνάμει του άρθρου 102 ΚΠΔ και του άρθρου 20 παρ. Σ¹⁵⁷. Ωστόσο, ανεξάρτητα από την νομοθεσία των κρατών μελών δεν μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι η εν λόγω διάταξη καθιστά σαφές ότι ο θεσμός της ΕΕΕ δεν χρησιμοποιείται μόνο σε βάρος του υπόπτου ή κατηγορουμένου, αλλά και υπέρ του, διευκολύνοντας ιδίως την άσκηση του δικαιώματος του να εξετάζει μάρτυρες, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 3 στοιχ. δ’ της ΕΣΔΑ και “αποτελεί συστατικό στοιχείο της δίκαιης δίκης”¹⁵⁸. Μάλιστα χρήση αυτής της δυνατότητας έγινε στην χώρα μας λίγους μήνες μετά την έναρξη ισχύος του Νόμου 4489/2017. Συγκεκριμένα σύμφωνα με την υπ’ αριθ. 96, 97, 98, 261/2018 Απόφαση του Μεικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Αθηνών¹⁵⁹ έγινε δεκτό το αίτημα του κατηγορουμένου περί έκδοσης Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας προκειμένου να εξεταστεί ουσιώδης μάρτυρας κατηγορίας (παθούσα) με τηλεδιάσκεψη, καθώς οι ένορκες καταθέσεις που είχε δώσει κατά την προδικασία δεν θεωρήθηκαν ενδεδειγμένες¹⁶⁰.

Τέλος, για να γίνει δεκτό το αίτημα του κατηγορουμένου είναι αυτονόητο ότι πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις έκδοσης ΕΕΕ κατά το άρθρο 6 της Οδηγίας και 7 του Νόμου Ενσωμάτωσης. Ο ύποπτος ή κατηγορούμενος υποβάλλει το σχετικό αίτημα του στην αρμόδια αρχή έκδοσης και εκείνη εφόσον κρίνει ότι πληρούνται οι ανωτέρω προϋποθέσεις εκδίδει την ΕΕΕ. Σε περίπτωση, όμως, που απορριφθεί παρά την συνδρομή των προϋποθέσεων, παραβιάζονται τα

---

¹⁵³ Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 84.

¹⁵⁴ Σπινέλλης Δ., ό.π.

¹⁵⁵ Bachmaier L., Transnational Evidence Towards the Transposition of Directive 2014/41 Regarding the European Investigation Order in Criminal Matters, eucrim 2/2015, σελ. 47.

¹⁵⁶ Belfiore R., The European Investigation Order in Criminal Matters: Developments in Evidence-gathering across the EU, EuCLR, 2015, σελ. 322.

¹⁵⁷ Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 356.

¹⁵⁸ Τσόλκα Ο., Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει «μάρτυρες κατηγορίας» κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 3 δ της ΕΣΔΑ (Με αφορμή την υπ’ αριθμ. 571/2004 απόφαση του Πενταμελούς Ναυτοδικείου Πειραιώς), ΠοινΧρ 2006, σελ. 86.

¹⁵⁹ Το κείμενο της εν λόγω απόφασης είναι δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων https://hcba.gr/wp-content/uploads/2018/10/MOΔ-AΘΗΝΩΝ-96-9798-261_2018.pdf

¹⁶⁰ Βλ. Αρβανίτης Δ., Σχόλιο στην υπ’ αριθ. 96, 97, 98, 261/2018 απόφαση του ΜΟΔ Αθηνών (αναβολή εκδίκασης υπόθεσης – έκδοση ευρωπαϊκής εντολής έρευνας με σκοπό την εξέταση μάρτυρα μέσω εικονοτηλεδιάσκεψης), Nova Criminalia No 4, σελ. 12-13.

υπερασπιστικά δικαιώματά του αιτούντος υπόπτου ή κατηγορουμένου και ως εκ τούτου συντρέχει λόγος απόλυτης ακυρότητας σύμφωνα με το άρθρο 171 παρ. 1 δ' ΚΠΔ.

5. Παρατηρήσεις επί της Κατοχύρωσης των Δικαιωμάτων του Καθ' ου

Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι το ενωσιακό δίκαιο περιλαμβάνει ένα πλέγμα διατάξεων πρωτογενούς και δευτερογενούς δικαίου, το οποίο παρέχει σημαντική προστασία στα δικαιώματα του καθ' ου και προσδιορίζει εννοιολογικά τη γενική ρήτρα σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Το δε πλέγμα αυτό εντάσσεται σε ένα ζωντανό σύστημα, το οποίο εξελίσσεται δυναμικά και διαμορφώνεται και μέσω της αλληλεπίδρασης των εθνικών και ευρωπαϊκών δικαστηρίων. Ωστόσο, είναι φανερό ότι πέραν των περιπτώσεων που αναφέρθηκαν ανωτέρω δεν απαντά καμία άλλη διάταξη σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα του καθ' ου στο ρυθμιστικό πεδίο της Οδηγίας. Δεν υπάρχουν, δηλαδή, ούτε προβλέψεις επί συγκεκριμένων δικαιωμάτων, ούτε ειδικές ρυθμίσεις για την προστασία τους. Το μόνο δικαίωμα που προβλέπεται ειδικά στην Οδηγία είναι προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά το άρθρο 20. Ωστόσο δεν κρίνεται σκόπιμη ειδική αναφορά σε αυτό, δεδομένου, ότι ήδη έχει προταθεί η απαλοιφή του με την από 20.1.2021 πρόταση της Επιτροπής¹⁶¹ λόγω του γεγονότος ότι παραπέμπει στην Απόφαση-Πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ, η οποία αντικαταστάθηκε και καταργήθηκε με την Οδηγία 2016/680/ΕΕ και ως εκ τούτου δύναται να προκληθεί «σύγχυση». Επίσης, οι μόνες ρυθμίσεις που προβλέπονται στην Οδηγία για την προστασία θεμελιώδους δικαιώματος του καθ' ου είναι οι διατάξεις του άρθρου 14 για τα ένδικα μέσα που αναλύονται στο τελευταίο κεφάλαιο.

Για την προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων ο ενωσιακός νομοθέτης αρκέστηκε στις ανωτέρω αναφορές στο Προοίμιου¹⁶² για το άρθρο 48 του Χάρτη και τις σχετικές Οδηγίες. Ασφαλώς, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, η εφαρμογή τους είναι αναμφισβήτητη, ωστόσο θα ήταν ορθότερο να εισαχθούν ρητές διατάξεις στο κανονιστικό πλαίσιο της Οδηγίας και να προστεθούν επιπλέον ρυθμίσεις, δεδομένων των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ΕΕΕ, τουλάχιστον στις περιπτώσεις των ορισμένων ερευνητικών μέτρων, τα οποία είναι ιδιαίτερα παρεμβατικά. Οι διατάξεις αυτές δεν θα είχαν μόνο συμβολική αξία, αλλά θα παρείχαν μεγαλύτερη προστασία στα δικαιώματα του καθ' ου και ασφάλεια δικαίου. Εξάλλου εξακολουθεί να υφίσταται ο προβληματισμός κατά πόσον η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης δύναται να καμφθεί, όταν διαπιστώνεται αντίθεση εσωτερικής νομοθεσίας με

¹⁶¹ Βλ. Πρόταση της Επιτροπής για την τροποποίηση της οδηγίας 2014/41/ΕΕ όσον αφορά την ευθυγράμμιση της με τους κανόνες της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα COM(2021) 21 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0021&qid=1637418872591&from=EL>

¹⁶² Βλ. Garcimartin Montero R., *The European Investigation Order*, ό.π., σελ. 46.

διατάξεις του δευτερογενούς δικαίου της Ένωσης και όχι του Χάρτη¹⁶³. Έχει υποστηριχθεί δε και η άποψη ότι δικαιώματα που κατοχυρώνονται με το δευτερογενές δίκαιο, ακόμη και όταν εξειδικεύουν δικαιώματα του Χάρτη, δεν χαρακτηρίζονται ως θεμελιώδη¹⁶⁴. Για τους λόγους αυτούς θα έπρεπε να υπάρχει σχετική πρόβλεψη τουλάχιστον για τις Οδηγίες αυτές στο ρυθμιστικό πλαίσιο της Οδηγίας για την ΕΕΕ, όπως συμβαίνει σε άλλες σύγχρονες νομικές πράξεις της Ένωσης¹⁶⁵.

Την κατάσταση αυτή δυσχεραίνει η πρόβλεψη του άρθρου 19 της Οδηγίας για την τήρηση της εμπιστευτικότητας της εκτέλεσης της ΕΕΕ. Η απόλυτη διατύπωση της εν λόγω διάταξης χωρίς επιφυλάξεις ή εξαιρέσεις, εκτός από την περίπτωση που με την τήρηση της εμπιστευτικότητας διακυβεύεται η εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου, είναι προβληματική. Εύλογα εγείρεται το ερώτημα πώς θα μπορέσει ο καθ' ου αντικειμενικά να ασκήσει τα υπερασπιστικά του δικαιώματα αν δεν πληροφορηθεί για την εκτέλεση του εντελλόμενου ερευνητικού μέτρου. Εξάλλου, η πρόβλεψη αυτή έρχεται σε ευθεία αντίθεση με το δικαίωμα ενημέρωσης και γενικά με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Δεν αμφισβητείται ότι κάποια ερευνητικά μέτρα έχουν εκ φύσεως μυστικό χαρακτήρα και ως εκ τούτου είναι αδύνατη η εκ των προτέρων ενημέρωση του καθ' ου. Από το γεγονός αυτό, όμως, δεν μπορεί να συναχθεί ότι δεν είναι αναγκαίες ειδικές ρυθμίσεις ή έστω η πρόβλεψη επιφύλαξης υπέρ των σχετικών δικαιωμάτων του καθ' ου κατά την εκτέλεση των ερευνητικών μέτρων, έτσι ώστε η τήρηση της εμπιστευτικότητας να μην συνεπάγεται πλήρη κατάλυση των δικαιωμάτων του.

Τέλος, είναι εμφανές το κενό της Οδηγίας σχετικά με την προστασία δικαιωμάτων τρίτων, που ωστόσο φέρουν την ιδιότητα του καθ' ου η ΕΕΕ¹⁶⁶. Μάλιστα, όπως, εύστοχα παρατηρεί ο Αρβανίτης τα πρόσωπα αυτά δεν προστατεύονται ούτε από τις Οδηγίες του Οδικού Χάρτη, ενώ δεν υφίσταται ένα αντίστοιχο προστατευτικό νομικό πλαίσιο σε επίπεδο Ένωσης¹⁶⁷. Συναφώς, αρνητικά έχει αξιολογηθεί και το γεγονός ότι δεν διασφαλίζονται ούτε τα δικαιώματα του παθόντος¹⁶⁸, στον οποίο δεν παρέχεται ούτε η δυνατότητα να αιτηθεί την έκδοση ΕΕΕ¹⁶⁹.

Από τις ανωτέρω παρατηρήσεις προκύπτει ότι η κατοχύρωση των δικαιωμάτων του καθ' ου στο κανονιστικό πλαίσιο της Οδηγίας είναι ελλειμματική, βασιζόμενη κυρίως στις σχετικές διατάξεις του πρωτογενούς και δευτερογενούς δικαίου της Ένωσης¹⁷⁰. Κατά συνέπεια, ο ενωσιακός νομοθέτης,

---

¹⁶³ Επισημαίνεται πάντως ότι με την από 6.10.2021 Απόφαση του στην υπόθεση C-338/20 το Δικαστήριο έκρινε ότι η αρχή εκτέλεσης αρνείται την εκτέλεση απόφασης για χρηματική ποινή κατά την Απόφαση-πλαίσιο 2005/214/ ΔΕΥ όταν παραβιάζεται το δικαίωμα μετάφρασης.

¹⁶⁴ Τζέμος Β., Γενική θεωρία θεμελιωδών δικαιωμάτων και πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, ό.π., σελ. 212.

¹⁶⁵ Βλ. π.χ. τον Κανονισμό 2017/1939/ΕΕ του Συμβουλίου της 12.10.2017 «σχετικά με την εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας», Άρθρο 41 παρ. 1 και 2.

¹⁶⁶ Βλ. Ruggeri S., Introduction to the Proposal of a European Investigation Order, ό.π., σελ. 17.

¹⁶⁷ Βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, σελ. 403.

¹⁶⁸ Βλ. Garcimartín Montero R., The European Investigation Order, ό.π., σελ. 48.

¹⁶⁹ Φουσκαρίνης Γ., Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

¹⁷⁰ Βλ. Garcimartín Montero R., ό.π., σελ. 45.

εν προκειμένω, μετέφερε το βάρος αυτό στους εθνικούς νομοθέτες. Ο Έλληνας νομοθέτης δεν φαίνεται να αντιλήφθηκε το ρόλο του, καθώς κατ' ουσία μετέφερε σχεδόν αυτούσιες τις περισσότερες διατάξεις “χωρίς να θεσπίσει οποιαδήποτε άλλη εξασφαλιστική για τον καθ' ου ρύθμιση”¹⁷¹. Ούτως έχοντων των πραγμάτων το κενό της νομοθεσίας ως προς την κατοχύρωση των δικαιωμάτων του καθ' ου θα πρέπει να συμπληρωθεί μέσα από την ερμηνεία και οι εφαρμοστές δικαίου να ανταποκριθούν στις εγγυήσεις προστασίας, που αναλύονται στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 3^ο: Εγγυήσεις Δικαστικής Προστασίας στο Πλαίσιο των Αρμοδιοτήτων των «Αρχών Έκδοσης και Εκτέλεσης» Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας

1. Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας ως «Δικαστική Απόφαση»

Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας είναι δικαστική απόφαση, η οποία εκδίδεται ή επικυρώνεται από δικαστική αρχή, με σκοπό την εκτέλεση ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων ερευνητικών μέτρων σε άλλο κράτος μέλος για τη λήψη αποδεικτικών στοιχείων βάσει της παρούσας οδηγίας (άρ. 1 Οδηγίας). Αντίστοιχος ορισμός απαντά και στο άρθρο 2 παρ. 1 του Νόμου 4489/2017, στο οποίο η ΕΕΕ ορίζεται ως «δικαστική απόφαση ή απόφαση την οποία εκδίδει ή επικυρώνει δικαστική αρχή κράτους μέλους της ΕΕ», για τον ίδιο σκοπό. Η χρήση του διαζευκτικού συνδέσμου για την διαφοροποίηση της δικαστικής απόφασης από την απόφαση που εκδίδεται από δικαστική αρχή, εγείρει το ερώτημα αν η ΕΕΕ -κατά την αντίληψη του Έλληνα νομοθέτη- μπορεί να εκδίδεται από δικαστική αρχή, χωρίς ωστόσο να είναι άνευ ετέρου δικαστική απόφαση. Από την αντίστοιχη διάταξη της Οδηγίας συνάγεται ότι ως ΕΕΕ ορίζεται ως αποκλειστικά και μόνο δικαστική απόφαση, χωρίς να αφήνεται περιθώριο διαφορετικής εκτίμησης από τους εθνικούς νομοθέτες. Σε κάθε περίπτωση η διαφοροποίηση αυτή δεν φαίνεται να έχει πρακτική σημασία¹⁷², οπότε κατά τη γνώμη μου δεν τίθεται ζήτημα εναρμόνισης του Νόμου ενσωμάτωσης με την Οδηγία. Εξάλλου, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι ο όρος «δικαστική απόφαση» συνιστά αυτοτελή έννοια ενωσιακού δικαίου.

Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι ο ορισμός που απαντά στην Οδηγία “είναι ιδιαίτερα ευρύς και δεν διακρίνεται από ορολογική σαφήνεια, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε καταχρήσεις”. Δημιουργεί “τρία είδη αποφάσεων που μπορεί να αποτελέσουν νόμιμη βάση ΕΕΕ ανάλογα με το όργανο έκδοσής τους, ήτοι: α) δικαστικές αποφάσεις, β) αποφάσεις που εκδίδουν δικαστικές αρχές, και γ) αποφάσεις που εκδίδουν μεν μη-δικαστικές αρχές αλλά επικυρώνονται από αυτές”¹⁷³. Αναμφισβήτητα, όμως, απαραίτητο στοιχείο ορισμού της ΕΕΕ ως «δικαστικής απόφασης» είναι η

¹⁷¹ Αρβανίτης Δ., ό.π.

¹⁷² Βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 166.

¹⁷³ Φουσκαρίνης Γ., Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, ό.π.

έκδοση ή η επικύρωση της από «δικαστικές αρχές» κατά το άρθρο 2 περ. γ'¹⁷⁴. Από τον συνδυασμό του άρθρου 1 παρ. 1, και του άρθρου 2, στ. γ' περ. i και ii της Οδηγίας 2014/41 συνάγεται ότι μόνο οι «δικαστικές αρχές» μπορούν να προσδώσουν στην ΕΕΕ τον χαρακτήρα δικαστικής απόφασης¹⁷⁵. Κατά συνέπεια, καθοριστικό ρόλο, εν προκειμένω, διαδραματίζει η έννοια της «δικαστικής αρχής έκδοσης», όπως αναλύεται αμέσως παρακάτω.

Τέλος, η εν λόγω δικαστική απόφαση πρέπει, κατ' άρθρο 5 της Οδηγίας και 8 του Νόμου ενσωμάτωσης, να περιλαμβάνει μεταξύ άλλων πληροφοριών, τόσο την “περιγραφή του ή των ερευνητικών μέτρων που ζητούνται και των αποδεικτικών στοιχείων που πρέπει να συγκεντρωθούν” (διατακτικό μέρος) όσο και “το αντικείμενο και τους λόγους έκδοσης της ΕΕΕ” (αιτιολογικό μέρος). Το τελευταίο δε είναι εξαιρετικά σημαντικό προκειμένου να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική άσκηση ένδικου μέσου κατά αυτής. Όπως δε επισημαίνει ο Φουσκάρινης οι απαιτούμενες πληροφορίες θα πρέπει περιγράφονται τόσο αναλυτικά “ώστε να επιτρέπει στην αρμόδια αρχή εκτέλεσης να εξετάσει, μεταξύ άλλων, αν πληρούνται οι προϋποθέσεις έκδοσης της ΕΕΕ, αν συντρέχουν λόγοι άρνησης εκτέλεσής της, ποιο ερευνητικό μέτρο από αυτά που προβλέπονται στην εσωτερική νομοθεσία αντιστοιχεί στο αιτούμενο ερευνητικό μέτρο, αν προσβάλλονται τα δικαιώματα του κατηγορουμένου κ.α.”¹⁷⁶.

2. Εννοιολογική Προσέγγιση της «Αρχής Έκδοσης» και Συναφείς Εγγυήσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχ. γ' της Οδηγίας και το άρθρο 3 περ. γ' του Νόμου 4489/2017 αντίστοιχα, στην έννοια της «αρχής έκδοσης» εμπίπτει : i) “δικαστής, δικαστήριο, ανακριτής ή εισαγγελέας με αρμοδιότητα στη συγκεκριμένη υπόθεση”, ή ii) “κάθε άλλη αρμόδια αρχή ορισθείσα από το κράτος έκδοσης η οποία στη συγκεκριμένη περίπτωση ενεργεί ως ανακριτική αρχή σε ποινικές διαδικασίες, αρμόδια να διατάσσει τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο”. Στην δεύτερη περίπτωση απαιτείται η επικύρωση της ΕΕΕ από τις αρχές της πρώτης περίπτωσης (δικαστή, δικαστήριο, ανακριτή ή εισαγγελέα στο κράτος έκδοσης), πριν τη διαβίβαση της στην αρχή εκτέλεσης. Οι δικαστικές αρχές αυτές θα πρέπει να εξετάσουν αν τηρούνται οι προϋποθέσεις έκδοσης “ιδίως αυτές του άρθρου 6 παράγραφος 1 αυτής”.

Ομοίως, σύμφωνα με το άρθρο 6 του Νόμου ενσωμάτωσης, ως αρμόδιες αρχές έκδοσης ορίζονται και στην Ελλάδα α) δικαστής, δικαστήριο, ανακριτής ή εισαγγελέας με αρμοδιότητα στη συγκεκριμένη υπόθεση και β) κάθε άλλη αρμόδια αρχή, η οποία στη συγκεκριμένη υπόθεση ενεργεί

¹⁷⁴ Πρβλ. Αποφάσεις ΔΕΕ σχετικά με το ΕΕΣ ως «δικαστική απόφαση»: της 27.5.2019 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-508/18 και C-82/19, ΟΓ και ΡΙ, σκ. 46, της 10.11.2016 στην υπόθεση C-477/16, Kovalkovas, σκ. 29, και της 10.11.2016, στην υπόθεση C-452/16, Poltorak, σκ. 28.

¹⁷⁵ Βλ. σχετικά Απόφαση ΔΕΕ της 8.12.2020 στην υπόθεση C-584/19, Staatsanwaltschaft Wien, σκ. 55.

¹⁷⁶ Φουσκάρινης Γ., Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, ό.π.

ως ανακριτική αρχή σε ορισμένη ποινική διαδικασία. Στην περίπτωση αυτή απαντά με μεγαλύτερη σαφήνεια η απαραίτητη προϋπόθεση επικύρωσης της ΕΕΕ από δικαστική αρχή με στενή έννοια, καθώς προβλέπεται ρητά “υπό τον όρο ότι η ΕΕΕ που εκδίδεται από αυτή επικυρώνεται από τον αρμόδιο εισαγγελέα, ο οποίος την επικυρώνει, αφού ερευνήσει την τήρηση των προϋποθέσεων του παρόντος νόμου”.

Από τις ανωτέρω διατάξεις ανακύπτουν δύο καίρια ερμηνευτικά ζητήματα, τα οποία συναρτώνται με τις εγγυήσεις δικαστικού ελέγχου της έκδοσης μιας ΕΕΕ κι έχουν ήδη απασχολήσει το Δικαστήριο. Το πρώτο αφορά τον ορισμό της «δικαστικής αρχής» ως «αρχής έκδοσης» και το δεύτερο την «αρμοδιότητα στη συγκεκριμένη περίπτωση».

2.1. Ορισμός της «δικαστικής αρχής» ως «αρχής έκδοσης» - Παρατηρήσεις επί της Απόφασης του Δικαστηρίου στην Υπόθεση C-584/19 (Staatsanwaltschaft Wien)

Εκ προοιμίου επισημαίνεται ότι η «δικαστική αρχή» έκδοσης αποτελεί αυτόνομη έννοια ενωσιακού δικαίου¹⁷⁷ και ως εκ τούτου παρόλο που τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν τις αρμόδιες δικαστικές αρχές σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο, “το νόημα και το εύρος της έννοιας αυτής δεν μπορούν να επαφίενται στην κρίση εκάστου κράτους μέλους”¹⁷⁸. Σύμφωνα με την πάγια πλέον νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης “στο εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου «δικαστική αρχή» [...], εμπίπτουν όχι μόνον οι δικαστές ή τα δικαιοδοτικά όργανα κράτους μέλους, αλλά, ευρύτερα, οι αρχές που καλούνται να μετάσχουν στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στο εν λόγω κράτος μέλος”¹⁷⁹. Περαιτέρω, κατά το Δικαστήριο, απαραίτητη προϋπόθεση για την αναγνώριση μίας τέτοιας αρχής ως «δικαστικής αρχής» έκδοσης είναι η τήρηση της απαίτησης της ανεξαρτησίας.

Ειδικότερα, στην απόφαση της 27.5.2019 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-508/18 και C-82/19 κρίθηκε ότι οι γερμανικές εισαγγελικές αρχές Lübeck και του Zwickau, ενώ συμμετέχουν στην απονομή της δικαιοσύνης, δεν ικανοποιούν την απαίτηση ανεξαρτησίας -παρά την πρόβλεψη σημαντικών εγγυήσεων- λόγω του γεγονότος ότι βάσει της γερμανικής νομοθεσίας, ο Υπουργός Δικαιοσύνης έχει την εξουσία να δίνει οδηγίες και ως εκ τούτου να τις επηρεάζει άμεσα σχετικά με την απόφαση περί έκδοσης ή μη ΕΕΣ (σκ. 76 και 77). Κατά συνέπεια το Δικαστήριο απεφάνθη ότι οι ίδιες δεν εντάσσονται στις «δικαστικές αρχές έκδοσης» ΕΕΣ (σκ. 90). Για τη διαμόρφωση της κρίσης του το ΔΕΕ έλαβε υπόψη τη φύση και το σκοπό του εν λόγω μηχανισμού δικαστικής συνεργασίας και

¹⁷⁷ Απόφαση ΔΕΕ της 27.5.2019 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-508/18 και C-82/19, ΟΓ και ΠΙ, σκ. 47.

¹⁷⁸ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 27.5.2019, ό.π., σκ. 48.

¹⁷⁹ Βλ. Αποφάσεις ΔΕΕ σχετικά με το ΕΕΣ ως «δικαστική απόφαση»: της 27.5.2019 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-508/18 και C-82/19, ΟΓ και ΠΙ, σκ. 50, της 10.11.2016 στην υπόθεση C-477/16, Kovalkovas, σκ. 34, και της 10.11.2016, στην υπόθεση C-452/16, Poltorak, σκ. 33.

κυρίως τον παρεμβατικό χαρακτήρα του. Επειδή, λοιπόν, ο εκζητούμενος στερείται την ελευθερία του, η απόφαση έκδοσης ΕΕΣ πρέπει να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο από ανεξάρτητη και αμερόληπτη δικαστική αρχή, η οποία θα εκτιμήσει τον αναλογικό χαρακτήρα του μέτρου και θα μπορεί να δώσει τη διαβεβαίωση στην αρχή εκτέλεσης ότι τηρήθηκαν όλες οι εγγυήσεις αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας του καθ' ου.

Το ίδιο ζήτημα τέθηκε και αναφορικά με την έκδοση ΕΕΕ από εισαγγελέα, ο οποίος υπόκειται σε οδηγίες του Υπουργού Δικαιοσύνης. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή το Δικαστήριο διαφοροποιήθηκε από την προηγούμενη θέση του. Πρόκειται για την απόφαση της 8.12.2020 στην υπόθεση C-584/19 (Staatsanwaltschaft Wien) όπου εξετάστηκε και πάλι αν η γερμανική εισαγγελία (του Αμβούργου) εμπίπτει στην έννοια «δικαστική αρχή έκδοσης» ΕΕΕ. Το Δικαστήριο εν προκειμένω έκρινε ότι εμπίπτει στην ανωτέρω έννοια “εισαγγελέας κράτους μέλους ή, γενικότερα, η εισαγγελία κράτους μέλους, ανεξαρτήτως της σχέσεως νομικής εξαρτήσεως που θα μπορούσε να υφίσταται μεταξύ του εισαγγελέα ή της εισαγγελίας και της εκτελεστικής εξουσίας του εν λόγω κράτους μέλους και ανεξαρτήτως του κινδύνου στον οποίο εκτίθεται ο εισαγγελέας ή η εισαγγελία να υπόκειται, άμεσα ή έμμεσα, σε εντολές ή οδηγίες παρεχόμενες ως προς συγκεκριμένη υπόθεση από την εκτελεστική εξουσία στο πλαίσιο διαδικασίας έκδοσης ευρωπαϊκής εντολής έρευνας” (σκ. 75).

Την κρίση αυτή θεμελίωσε αρχικά στο γράμμα της διάταξης του άρθρου 2, στοιχ. γ' i, της Οδηγίας 2014/41, όπου προβλέπεται “ρητώς ότι ο εισαγγελέας περιλαμβάνεται στις αρχές οι οποίες, όπως ο δικαστής, το δικαστήριο ή ο ανακριτής, νοούνται ως «αρχή έκδοσης»” (σκ. 50), ενώ δεν απαιτείται σε κανένα σημείο του ανωτέρω άρθρου “απουσία σχέσεως νομικής εξαρτήσεως του έναντι της εκτελεστικής εξουσίας του κράτους μέλους στο οποίο ασκεί τα καθήκοντά του” (σκ. 54). Παράλληλα, έλαβε υπόψη κυρίως τη φύση και το σκοπό της ΕΕΕ, ο οποίος διαφοροποιείται από εκείνον του ΕΕΣ. Για το Δικαστήριο, η Οδηγία 2014/41/ΕΕ “προβλέπει απλώς προσωρινά μέτρα με σκοπό τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων” (σκ. 71) και ενώ πράγματι καλύπτει κάθε ερευνητικό μέτρο εκ των οποίων ορισμένα είναι παρεμβατικά, ωστόσο η ΕΕΕ, σε αντίθεση με το ΕΕΣ “δεν θίγει το κατοχυρωμένο στο άρθρο 6 του Χάρτη δικαίωμα στην ελευθερία του προσώπου το οποίο αυτή αφορά” (σκ. 73). Εξάλλου, κατά το ΔΕΕ, το εξεταζόμενο άρθρο της Οδηγίας εντάσσεται “σε κανονιστικό πλαίσιο το οποίο περιλαμβάνει σύνολο εγγυήσεων τόσο κατά το στάδιο της έκδοσης ή της επικύρωσης όσο και κατά την εκτέλεση της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, προκειμένου να διασφαλίζεται η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του προσώπου, το οποίο αυτή αφορά” (σκ. 69).

Εύλογα έχει ασκηθεί κριτική στην ανωτέρω απόφαση του Δικαστηρίου, καθώς κατ' αρχάς δεν είναι σαφές γιατί στο πλαίσιο της έκδοσης ΕΕΕ δεν είναι απαραίτητο να ικανοποιείται η απαίτηση της

ανεξαρτησίας της δικαστικής αρχής¹⁸⁰. Παράλληλα, η διαφορετική ερμηνεία της έννοιας «δικαστική αρχή έκδοσης» ανάλογα με το εκάστοτε μέτρο εφαρμογής της αμοιβαίας αναγνώριση “κλονίζει την ασφάλεια και την ενότητα του («ευρω-ενωσιακού») δικαίου”¹⁸¹. Συμπληρωματικά, κατά τη γνώμη μου, γίνεται αντιληπτό ότι η εν λόγω απόφαση είναι αρκετά αντιφατική. Τούτο διότι, παρόλο που στην αιτιολογία της αναφέρονται αναλυτικά οι προβλεπόμενες στην Οδηγία υποχρεώσεις της εισαγγελικής αρχής ως αρχής έκδοσης¹⁸² επισημαίνοντας τον εγγυητικό της ρόλο (σεβασμός θεμελιωδών δικαιωμάτων, δικαιοδοτικός έλεγχος των προϋποθέσεων, διασφαλίσεις για την άσκηση αποτελεσματικών ένδικων μέσων), εντούτοις καταλήγει στην κρίση ότι για τους λόγους αυτούς δεν απαιτείται η εισαγγελική αρχή να ικανοποιεί την απαίτηση της ανεξαρτησίας. Όμως, κατά λογική συνέπεια από τις σχετικές σκέψεις συνάγεται το αντίθετο συμπέρασμα, ότι δηλαδή ακριβώς επειδή η δικαστική αρχή έκδοσης οφείλει να τηρεί τις προβλεπόμενες στην Οδηγία εγγυήσεις πρέπει να είναι ανεξάρτητη. Το δε επιχείρημα του Δικαστηρίου ότι επειδή η ΕΕΕ διαφέρει από το ΕΕΣ ως προς τη φύση και το σκοπό της και για το λόγο αυτό είναι δυνατή η πλήρης μεταστροφή του, όσον αφορά την τήρηση της απαίτησης της ανεξαρτησίας της εισαγγελικής αρχής και μάλιστα σε κάθε περίπτωση, δεν είναι πειστικό. Πρώτον, το Δικαστήριο, μολονότι αναγνωρίζει ότι στο πεδίο εφαρμογής της ΕΕΕ περιλαμβάνονται και παρεμβατικά ερευνητικά μέτρα, παραβλέπει την ένταση του παρεμβατικού χαρακτήρα ορισμένων ερευνητικών μέτρων, όπως λ.χ. της παρακολούθησης τηλεπικοινωνιών κατ’ άρθρο 30 της Οδηγίας, κατά την εκτέλεση του οποίου μπορούν να συλλεχθούν δεδομένα που αφορούν τον ιδιωτικό βίο του καθ’ ου, παραβιάζοντας το θεμελιώδες δικαίωμα του που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη. Δεύτερον, παραγνωρίζει ότι σε αντίθεση με το ΕΕΣ, η ΕΕΕ μπορεί να παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματα τρίτου ή ακόμη και του παθόντος της διερευνώμενης αξιόποινης πράξης.

Περαιτέρω, ιδιαίτερος προβληματική εμφανίζεται η γενικευμένη και απόλυτη διατύπωση της θέσης του Δικαστηρίου, (“ανεξαρτήτως της σχέσεως νομικής εξαρτήσεως που θα μπορούσε να υφίσταται μεταξύ του εισαγγελέα [...] και ανεξαρτήτως του κινδύνου στον οποίο εκτίθεται ο εισαγγελέας ή η εισαγγελία να υπόκειται, άμεσα ή έμμεσα, σε εντολές ή οδηγίες παρεχόμενες ως προς συγκεκριμένη υπόθεση από την εκτελεστική εξουσία”), χωρίς δηλαδή την εξέταση συνδρομής αντισταθμιστικών εγγυήσεων δικαστικής προστασίας ειδικά για την συγκεκριμένη περίπτωση. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην προαναφερόμενη απόφαση του για το ΕΕΣ (υποθέσεις C-508/18 και C-82/19), το Δικαστήριο δεν αμφισβήτησε ούτε το γεγονός ότι η γερμανική νομοθεσία περιέχει ασφαλιστικές

---

¹⁸⁰ Υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι: “Σε μια Ένωση δικαίου, όμως, η απαίτηση περί ανεξαρτησίας των δικαστηρίων σημαίνει ότι δεν επιτρέπεται να υπόκεινται τα δικαστήρια σε οποιαδήποτε ιεραρχική σχέση ή σχέση υπαγωγής έναντι οποιουδήποτε φορέα και να λαμβάνουν εντολές ή οδηγίες οποιασδήποτε προελεύσεως” βλ. Απόφαση της 17.12.2020 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-354/20 και C-412/20, σκ. 49.

¹⁸¹ Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Ευρωπαϊκή Έντολη Έρευνας, ό.π., σελ. 29-30.

¹⁸² Βλ. σκ. 58-59, 61 και 63 της ανωτέρω απόφασης.

δικλείδες για την οριοθέτηση της επιρροής που ενδέχεται να ασκήσει ο Υπουργός Δικαιοσύνης, ούτε τη διασφάλιση του δικαιώματος σε αποτελεσματική δικαστική προστασία που παρέχεται από το γερμανικό ποινικοδικονομικό σύστημα. Έκρινε απλώς ότι οι εγγυήσεις αυτές δεν είναι αρκετές για την έκδοση ΕΕΣ¹⁸³, μετά από μία διεξοδική εξέταση τους¹⁸⁴. Αντιθέτως, στην εν λόγω απόφαση για την ΕΕΕ το Δικαστήριο αρκέστηκε στην λιτή αναφορά της διαφορετικής φύσης των δύο θεσμών δικαστικής συνεργασίας. Μία ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, υπό την έποψη της συμβατότητας του γερμανικού ποινικοδικονομικού συστήματος με το ενωσιακό δίκαιο στην συγκεκριμένη υπόθεση, θα μπορούσε, ενδεχομένως, να προσφέρει περισσότερη πειστικότητα.

Συναφώς πρέπει να επισημανθεί ότι η υπαγωγή του εισαγγελέα στις δικαστικές αρχές έκδοσης ΕΕΕ μέσω μίας τόσο διασταλτικής ερμηνείας του άρθρου 2 στοιχ. α' περ. ι) δημιουργεί ένα σοβαρό προβληματισμό. Εγείρεται το ερώτημα αν εντάσσεται στις δικαστικές αρχές έκδοσης ΕΕΕ και εισαγγελική αρχή η οποία, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, τελεί υπό καθεστώς πλήρους εξάρτησης από την εκτελεστική εξουσία¹⁸⁵, λαμβανομένου υπόψη και του γεγονότος ότι έχει κριθεί από σειρά αποφάσεων του ΔΕΕ ότι ένα τέτοιο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης παραβιάζει την υποχρέωση του άρθρου 19 παρ. 1 εδ. β' ΣΕΕ για παροχή αποτελεσματικής προστασίας και δύναται να παραβιάζει επίσης τα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη¹⁸⁶. Η εμπειρία από την εφαρμογή του ΕΕΣ καταδεικνύει ότι η αρχή έκδοσης μίας τέτοιας έννομης τάξης δεν παρέχει τη διαβεβαίωση ότι διασφαλίζονται τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο δίκαιο της Ένωσης. Το Δικαστήριο δε, εν προκειμένω, έχει καθιερώσει ένα σύστημα ελέγχου δύο σταδίων σχετικά με την επιρροή που ενδέχεται να ασκήσει η έλλειψη αμεροληψίας των δικαστικών λειτουργών στο θεμελιώδες δικαίωμα δίκαιης δίκης του εκζητουμένων προσώπων, το οποίο επιτρέπει την κατ' εξαίρεση κάμψη της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης¹⁸⁷. Βάσει όλων των ανωτέρω, το Δικαστήριο θα πρέπει να επανεξετάσει την κρίση του ακολουθώντας μία πιο συσταλτική ερμηνεία σύμφωνα με την πάγια νομολογία του επί του εν λόγω ζητήματος, και ανεξάρτητα από τις προβλέψεις της εσωτερικής νομοθεσίας των κρατών μελών, περί της δυνατότητας μη ανεξάρτητης δικαστικής αρχής ή άλλων αρχών να εκδίδουν ΕΕΕ, χωρίς να απαιτείται επικύρωση από δικαστή ή δικαστήριο.

Σε συνέχεια των ανωτέρω, προκύπτει και ένα ακόμη, διαφορετικό μεν αλλά σχετιζόμενο με τα παραπάνω, ζήτημα αναφορικά με την έκδοση ΕΕΕ από άλλες αρμόδιες αρχές κυρίως διοικητικές κατά

---

¹⁸³ Βλ. σχετικά Απόφαση στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-354/20 και C-412/20, ό.π.

¹⁸⁴ Βλ. τις σκ. 76-87 της απόφασης του ΔΕΕ (υποθέσεις C-508/18 και C-82/19).

¹⁸⁵ Όπως λ.χ. κατά το σύστημα της Πολωνίας όπου ο Υπουργός Δικαιοσύνης κατέχει ταυτοχρόνως το αξίωμα του Γενικού Εισαγγελέα, ο οποίος διαθέτει διευρυμένες εξουσίες δυνάμενες να επηρεάσουν ακόμη και τις δικαστικές αρχές,

¹⁸⁶ Βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΔΕΕ της 15.7.2021, στην υπόθεση C-791/19, Επιτροπή κατά Πολωνίας, και της 16.11.2021 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-748/19 έως C-754/19.

¹⁸⁷ Βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΔΕΕ της 17.12.2020 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-354/20 και C-412/20, και της 25.7.2018 στην υπόθεση C-216/18, LM.

το άρθρο 2 στοιχ. γ' ii της Οδηγίας¹⁸⁸. Όσον αφορά το ΕΕΣ μία τέτοια δυνατότητα αποκλείεται, ενώ για την ΕΕΕ απαιτείται επικύρωση από δικαστική αρχή (άρ. 2 περ. i). Ωστόσο, η εν λόγω απαίτηση δεν ορίζεται με τον ίδιο τρόπο στις εσωτερική νομοθεσία όλων των κρατών μελών¹⁸⁹. Χαρακτηριστική είναι και πάλι η νομοθεσία της Γερμανίας, κατά την οποία η διοικητική αρχή που είναι αρμόδια για την έρευνα φορολογικών αδικημάτων εξομοιώνεται με εισαγγελική αρχή και ως εκ τούτου δύναται να εκδίδει ΕΕΕ, χωρίς να απαιτείται επικύρωση από δικαστική αρχή.

Το ζήτημα αυτό τέθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου στην υπόθεση C-66/20 με την προδικαστική παραπομπή που υπέβαλε η εισαγγελία di Trento της Ιταλίας, αμφισβητώντας την εκτέλεση ΕΕΕ που εκδόθηκε από την γερμανική διοικητική αρχή Finanzamt Münster, υπογεγραμμένη από τον διοικητικό διευθυντή της, χωρίς επικύρωση από δικαστική αρχή, καθώς βάσει της γερμανικής νομοθεσίας η τελευταία δεν απαιτείται. Το Δικαστήριο με την από 2.9.2021 απόφαση του, αν και απέρριψε ως απαράδεκτη την αίτηση προδικαστικής παραπομπής, ωστόσο ανέφερε ότι το άρθρο 9 παρ. 3 της Οδηγίας 2014/41 “προβλέπει ότι, όταν αρχή εκτελέσεως λαμβάνει ευρωπαϊκή εντολή έρευνας που δεν έχει εκδοθεί ή επικυρωθεί από δικαστική αρχή κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας αυτής, η αρχή εκτελέσεως επιστρέφει την ευρωπαϊκή εντολή έρευνας στο κράτος εκδόσεως” και μνημόνευσε τις σκέψεις 43 έως 45 της απόφασης της 8.12.2020 στην υπόθεση C-584/19. Επειδή επί της ουσίας το Δικαστήριο εν προκειμένω άφησε το επίμαχο ζήτημα στην κρίση της ιταλικής εισαγγελίας (αρχή εκτέλεσης) ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι από 11.3.2021 προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα M. C. Sánchez-Bordona, ο οποίος έλαβε σαφή θέση επί του ζητήματος. Κατά τον τελευταίο το άρθρο 2, στοιχ. γ' ii), της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ “έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος να απαλλάσσει εθνικές διοικητικές αρχές αρμόδιες στον φορολογικό τομέα, ακόμη και όταν έχουν εξουσία να διεξάγουν την ανάκριση σε συγκεκριμένες ποινικές διαδικασίες, από την υποχρέωση να ζητούν, πριν από τη διαβίβαση ευρωπαϊκής εντολής έρευνας στην αρχή εκτέλεσης, την επικύρωση αυτής από δικαστή, δικαστήριο, ανακριτή ή εισαγγελέα στο κράτος έκδοσης”¹⁹⁰.

---

¹⁸⁸ Η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στα εξής κράτη μέλη: Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Λετονία, Μάλτα, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Φινλανδία, ενώ σε περισσότερα από τα μισά, δηλαδή στη Βουλγαρία, Γαλλία, Εσθονία, Ισπανία, Ιταλία, Κροατία, Κύπρος, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Τσεχία, η ΕΕΕ μπορεί να εκδοθεί μόνο από δικαστική αρχή (δικαστή, ανακριτή, εισαγγελέα). Βλ. αναλυτικά σε European Judicial Network, Competent authorities, languages accepted, urgent matters and scope of the EIO Directive (updated on 20 September 2021) https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_RegistryDoc/EN/3115/0/0

¹⁸⁹ Είναι αυτονόητο ότι τα ανωτέρω κράτη μέλη που ορίζουν ως αρμόδιες αρχές έκδοσης αποκλειστικά δικαστικές αρχές δεν προβλέπουν την απαίτηση επικύρωσης. Ωστόσο από τα υπόλοιπα, κάποια ορίζουν ως αρμόδιες αρχές επικύρωσης δικαστή, ανακριτή ή/και (γενικό) εισαγγελέα, ενώ η Αυστρία και η Γερμανία σε ορισμένες περιπτώσεις, ιδίως φορολογικών και δημοσιονομικών υποθέσεων, προβλέπουν τη δυνατότητα επικύρωσης της απόφασης έκδοσης ΕΕΕ από τον επικεφαλής της αρμόδιας διοικητικής αρχής βλ. European Judicial Network, Competent authorities, ό.π.

¹⁹⁰ Βλ. πρόταση του Γενικού Εισαγγελέα.

Ειδικότερα, ο Γενικός Εισαγγελέας επεσήμανε¹⁹¹ ότι στο σύστημα που θεσπίζεται με την Οδηγία για την ΕΕΕ οι διοικητικές αρχές δεν εξομοιώνονται με τις εισαγγελικές ακόμη και αν βάσει του εθνικού δικαίου ασκούν ισοδύναμες ανακριτικές αρμοδιότητες. Οι πρώτες σύμφωνα με το άρθρο 2 της Οδηγίας χρειάζονται πάντα την επικύρωση των δικαστικών αρχών. Η εισαγγελική αρχή διακρίνεται από τις διοικητικές, καθώς κατά τον θεσμικό της ρόλο εγγυάται την τήρηση της νομιμότητας και δεν μεριμνά αποκλειστικά ή κυρίως για το συμφέρον της δημόσιας διοίκησης.

Το εν γένει ζήτημα της άσκησης διευρυμένων ανακριτικών αρμοδιοτήτων από διοικητικές αρχές είναι ακανθώδες και έχει απασχολήσει και τη χώρα μας¹⁹². Είναι ευνόητο ότι το κάθε κράτος μέλος της Ένωσης, κάνοντας χρήση της αυτοτέλειας του δικονομικού του συστήματος, ενδέχεται να θεσπίζει διατάξεις, οι οποίες είναι πιθανό να αντίκεινται στο γράμμα ή το πνεύμα της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ. Η ασυμβατότητα αυτή, όμως, θα πρέπει να κριθεί από το Δικαστήριο, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ομοιόμορφη εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου, η ορθή λειτουργία του θεσμού της ΕΕΕ και κυρίως η προστασία των δικαιωμάτων του καθ' ου. Για το λόγο αυτό θα έπρεπε το Δικαστήριο να κρίνει αρχικά παραδεκτή την αίτηση προδικαστικής παραπομπής και να υιοθετήσει την ανωτέρω πρόταση του Γενικού Εισαγγελέα.

Σε κάθε περίπτωση από την μέχρι σήμερα νομολογία του ΔΕΕ προκύπτει ότι ως «αρχές έκδοσης» νοούνται δικαστικές αρχές, ήτοι δικαστήριο, δικαστής, ανακριτής ή εισαγγελέας (ανεξάρτητα από το καθεστώς πλήρους ανεξαρτησίας του έναντι της εκτελεστικής εξουσίας) και πάσης φύσεως αρμόδιες διοικητικές αρχές, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση επικύρωσης της ΕΕΕ που εκδίδουν οι τελευταίες από τις προηγούμενες δικαστικές αρχές, ακόμη και η εν λόγω επικύρωση δεν προβλέπεται στην εσωτερική τους νομοθεσία¹⁹³. Περισσότερο να αναφερθεί, εν προκειμένω, ότι ο ελληνικός Νόμος ενσωμάτωσης δεν εμφανίζει κανένα ζήτημα ασυμβατότητας προς τις σχετικές διατάξεις της Οδηγίας, ούτε αναφορικά με τον καθορισμό των «αρχών έκδοσης», ούτε με την απαίτηση επικύρωσης της ΕΕΕ από τον αρμόδιο εισαγγελικό λειτουργό, ο οποίος μάλιστα κατά το ελληνικό δικονομικό σύστημα είναι ανεξάρτητη δικαστική αρχή.

---

¹⁹¹ Βλ. ιδίως τις σκ. 79, 81, 90, 91 και 92.

¹⁹² Βλ. ενδεικτικά την κριτική που έχει ασκηθεί στις εκτεταμένες εξουσίες έρευνας της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές δραστηριότητες (άρ. 47,48 και 49 Ν. 4557/2018), Λίβος Ν., 'Πολύ κακό για το τίποτα'; Οι ανακριτικές αρμοδιότητες της Εθνικής Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, ΠοινΧρ 2006, σελ. 381 – 382. Ο δε Παύλος έχει χαρακτηρίσει την εν λόγω Αρχή ως "παραισαγγελία με την οποία καταρρακώνεται κάθε έννοια νομιμότητας" βλ. Παύλου Σ., Ο Ν. 3961/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας – Η οριστικοποίηση μιας διαχρονικής εκτροπής και η εμπέδωση της καταστατικής αυθαιρεσίας, ΠοινΧρ 2008, σελ. 931.

¹⁹³ Βλ. Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 82.

2.2. Η Έννοια του όρου «αρμοδιότητα στη συγκεκριμένη περίπτωση» - Η Απόφαση του Δικαστηρίου στην Υπόθεση C-724/19

Το δεύτερο ζήτημα ερμηνείας που ανακύπτει από την διατύπωση του άρθρου 2 στοιχ. γ' αφορά την αρμοδιότητα της αρχής έκδοσης στη συγκεκριμένη περίπτωση. Το εν λόγω ζήτημα αποτελεί αντικείμενο της υπόθεσης C-724/19, κατά την οποία βουλγαρική εισαγγελική αρχή εξέδωσε, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, τέσσερις ΕΕΕ για τη λήψη δεδομένων κίνησης και θέσης ηλεκτρονικών επικοινωνιών, χωρίς τη σύμπραξη ή επικύρωση εκ μέρους δικαστή ή δικαστηρίου. Οι ΕΕΕ διαβιβάστηκαν και εκτελέστηκαν όλες από τις αρμόδιες αρχές εκτέλεσης, ορισμένες κατόπιν δικαστικής έγκρισης σύμφωνα με την νομοθεσία των κρατών εκτέλεσης, και κατά συνέπεια συγκεντρώθηκαν αποδεικτικά στοιχεία για την απαγγελία κατηγορίας κατά του καθ' ου οι ΕΕΕ. Ωστόσο, στο επόμενο στάδιο της ποινικής διαδικασίας, το Ειδικό Ποινικό Δικαστήριο της Βουλγαρίας, εξετάζοντας τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν δυνάμει των ΕΕΕ, αμφέβαλε για τη νομιμότητά τους, διότι, κατά το εθνικό δίκαιο, τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία μπορούν να ληφθούν μόνο κατόπιν δικαστικής έγκρισης. Έτσι, υπέβαλε δύο προδικαστικά ερωτήματα και συγκεκριμένα, αν η εισαγγελική αρχή (που έχει οριστεί γενικά ως αρχή έκδοσης ΕΕΕ), είναι αρμόδια για την έκδοση ΕΕΕ σχετικά με τη διαβίβαση δεδομένων κίνησης και θέσης ως προς τις τηλεπικοινωνίες (από τα οποία ενδέχεται να αντληθούν και πληροφορίες σχετικά με την ιδιωτική ζωή του καθ' ου), ενώ σε παρόμοιες εγχώριες υποθέσεις η αρμόδια προς τούτο αρχή είναι ο δικαστής και αν η επικύρωση από δικαστήριο στο κράτος εκτέλεσης μπορεί να υποκαταστήσει τις απαιτήσεις που προβλέπονται στο δίκαιο του κράτους έκδοσης.

Με την Απόφαση της 16.12.2021 το δικαστήριο διαπίστωσε ότι πράγματι από το γράμμα του ανωτέρου άρθρου “δεν είναι δυνατόν να καθορισθεί εάν η έκφραση «με αρμοδιότητα στη συγκεκριμένη υπόθεση» έχει την ίδια σημασία με την έκφραση «αρμόδια να διατάσσει τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο»” (σκ. 30). Συνεπώς, η εν λόγω διάταξη θα πρέπει να ερμηνευθεί συνδυαστικά με το άρθρο 6 παρ. 1 της Οδηγίας, που ορίζει τις προϋποθέσεις έκδοσης της ΕΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του σκοπού της ΕΕΕ και του ευρύτερου θεσμικού της πλαισίου. Ενόψει τούτων, αρμόδια αρχή έκδοσης ΕΕΕ είναι εκείνη, η οποία: Αφενός δύναται να εξακριβώσει “τον αναγκαίο και αναλογικό χαρακτήρα του ερευνητικού μέτρου που αποτελεί το αντικείμενο της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, σε σχέση με τους σκοπούς της διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας εκδόθηκε η εντολή και λαμβανομένων υπόψη των δικαιωμάτων του υπόπτου ή του κατηγορουμένου” (σκ.32) κατ' άρθρο 6 παρ. 1 στοιχ. α' της Οδηγίας. Αφετέρου “είναι αρμόδια για τη λήψη ενός τέτοιου ερευνητικού μέτρου, δυνάμει του εθνικού δικαίου του κράτους εκδόσεως” κατ' το άρθρο 6, παρ. 1, στοιχ. β', της Οδηγίας από το οποίο “συνάγεται ότι η αρχή εκδόσεως μπορεί να εκδώσει ευρωπαϊκή εντολή έρευνας μόνον υπό την προϋπόθεση ότι το ή τα ερευνητικά μέτρα που

απαριθμούνται στην εν λόγω εντολή θα μπορούσαν να είχαν διαταχθεί υπό τις ίδιες προϋποθέσεις σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση” (σκ. 35).

Συναφώς, όπως ανέφερε ο Γενικός Εισαγγελέας, στο άρθρο 2 στοιχ. γ' i και ii της Οδηγίας η έννοια «αρμοδιότητα» “χρησιμοποιείται υπό ενιαία σημασία (ως δέσμη εξουσιών απονεμομένων σε δημόσιο φορέα) με σκοπό να πραγματοποιηθεί σαφής διαχωρισμός μεταξύ των ιδίων αρμοδιοτήτων που έχουν οι διάφορες αρχές, τις οποίες αφορά καθένα εκ των ως άνω σημείων”¹⁹⁴. Αν το δίκαιο του κράτους έκδοσης απονέμει αρμοδιότητα για τη λήψη συγκεκριμένου ερευνητικού μέτρου μόνο σε δικαστή, το εν λόγω μέτρο θα μπορεί να εντέλλεται με την ΕΕΕ, μόνο εφόσον η τελευταία εκδοθεί από τον αρμόδιο δικαστή. Υπό αυτή την έννοια, το άρθρο 6, παρ. 1 στ. β', της Οδηγίας “οριοθετεί την «αρμοδιότητα» του άρθρου 2, στ. γ' i' (σκ. 60).

Επομένως, το Δικαστήριο έκρινε ότι “ως αρχή εκδόσεως αναγνωρίζεται η ανακριτική αρχή, η οποία είναι αρμόδια στο πλαίσιο της οικείας ποινικής διαδικασίας και έχει ως εκ τούτου την αρμοδιότητα να διατάζει τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο” (σκ. 38). Όταν, κατά το εθνικό δίκαιο, ο εισαγγελέας δεν είναι αρμόδιος να διατάξει το επίμαχο ερευνητικό μέτρο, δεν μπορεί να θεωρηθεί, εν προκειμένω, ως αρχή έκδοσης ΕΕΕ¹⁹⁵. Λαμβάνοντας υπόψη και τον σκοπό της ΕΕΕ επεσήμανε ότι “τυχόν διαφοροποίηση της αρχής εκδόσεως της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας από την αρχή που είναι αρμόδια να διατάζει τη λήψη ερευνητικών μέτρων στο πλαίσιο της εν λόγω ποινικής διαδικασίας θα ενείχε τον κίνδυνο να περιπλέξει το σύστημα συνεργασίας και, κατ' αυτόν τον τρόπο, να υπονομεύσει την καθιέρωση ενός απλουστευμένου και αποτελεσματικού συστήματος” (σκ. 38).

Όσον αφορά το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το Δικαστήριο απάντησε σαφώς ότι “η αρχή εκτελέσεως δεν μπορεί να θεραπεύσει ενδεχόμενη παράβαση των προϋποθέσεων του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/41” (σκ. 50). Παράλληλα, υπογράμμισε¹⁹⁶ ότι στο πλαίσιο της ΕΕΕ η “κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ της αρχής εκδόσεως και της αρχής εκτελέσεως αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της αμοιβαίας εμπιστοσύνης”. Αν η αρχή εκτέλεσης μπορούσε να “θεραπεύσει, με απόφαση περί αναγνώρισεως, ενδεχόμενη παράβαση των προϋποθέσεων” έκδοσης ΕΕΕ, “θα διασαλευόταν η ισορροπία του συστήματος της, το οποίο στηρίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, διότι η αναγνώριση τέτοιας δυνατότητας θα ισοδυναμούσε με αναγνώριση στην αρχή εκτελέσεως εξουσίας ελέγχου των ουσιαστικών προϋποθέσεων για την έκδοση μιας τέτοιας εντολής”. Αντίθετα, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 3 της Οδηγίας, η αρχή εκτέλεσης επιστρέφει την ΕΕΕ στο κράτος έκδοσης, όταν η ίδια δεν έχει εκδοθεί από την αρχή έκδοσης, που ορίζεται στο άρθρο 2 στοιχ. γ'.

¹⁹⁴ Βλ. στις από 20.5.2021 προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα M. C. Sánchez-Bordona, σκ. 49.

¹⁹⁵ Την ίδια θέση υποστήριξε και ο Γενικός Εισαγγελέας βλ. αναλυτικά στις προτάσεις, ό.π., σκ. 61-68.

¹⁹⁶ Βλ. αναλυτικά σκ. 53-55 της εν λόγω απόφασης.

Επομένως, μέσα από μία αναλυτική και πλήρως κατατοπιστική αιτιολογία το Δικαστήριο έδωσε σαφείς και χρήσιμες απαντήσεις στα προδικαστικά ερωτήματα, επιλύοντας τα ερμηνευτικά ζητήματα και διευκρινίζοντας τον διακριτό καταμερισμό των αρμοδιοτήτων μεταξύ των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης. Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι για την έκδοση ΕΕΕ δεν αρκεί η δικαστική ή μη αρχή να έχει μόνο την ιδιότητα της «αρχής έκδοσης» κατά το άρθρο 2 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ. Θα πρέπει, περαιτέρω, να έχει και την αντίστοιχη αρμοδιότητα να διατάσσει τα ερευνητικά μέτρα, που αποτελούν αντικείμενο της ΕΕΕ, δυνάμει του εθνικού δικαίου, όπως ακριβώς προβλέπεται για τις αμιγώς εγχώριες υποθέσεις κατά το άρθρο 6 παρ. 1 στοιχ. β', όπου καθιερώνεται η αρχή της διαθεσιμότητας¹⁹⁷, προς αποφυγή καταχρήσεων (forum shopping)¹⁹⁸ και ιδίως προς διασφάλιση των δικαιωμάτων του καθ' ου. Παράλληλα, τυχόν δικαστική έγκριση, πραγματοποιηθείσα στο κράτος εκτέλεσης, σύμφωνα με την οικεία νομοθεσία για την εκτέλεση του εντελλόμενου ερευνητικού μέτρου, είναι αδιάφορη στο βαθμό που δεν υποκαθιστά την τήρηση της ανωτέρω προϋπόθεσης από την αρχή έκδοσης.

Το αξιοσημείωτο, όμως, με την εν λόγω απόφαση είναι ότι το Δικαστήριο προχώρησε περισσότερο την σκέψη του, με σκοπό να δώσει “πλήρη απάντηση” στο αιτούν δικαστήριο, παρόλο που δεν υποβλήθηκε σχετικό προδικαστικό ερώτημα και χωρίς, μάλιστα, να υπάρχει κάποια άμεση σύνδεση με το εξεταζόμενο ζήτημα. Επεσήμανε, λοιπόν, ότι για την έκδοση μιας ΕΕΕ ιδιαίτερη σημασία έχει και η απόφαση Prokuratuur¹⁹⁹, η οποία αφορούσε αμιγώς εγχώρια υπόθεση. Σύμφωνα με την τελευταία το άρθρο 15, παρ. 1, της Οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11 καθώς και του άρθρου 52, παρ. 1 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, η οποία απονέμει στην εισαγγελική αρχή, της οποίας η αποστολή είναι να διευθύνει τη διαδικασία ανακρίσεως ποινικών αδικημάτων και να ενεργεί, ενδεχομένως, ως κατηγορούσα αρχή στο πλαίσιο μεταγενέστερης διαδικασίας, αρμοδιότητα να επιτρέπει την πρόσβαση δημόσιας αρχής σε δεδομένα κινήσεως και σε δεδομένα θέσεως για τους σκοπούς της ανακριτικής διαδικασίας²⁰⁰. Ενόψει τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορεί να εκδοθεί ΕΕΕ “για τη συλλογή δεδομένων κινήσεως και δεδομένων θέσεως τα οποία αφορούν τις τηλεπικοινωνίες [...] από εισαγγελέα, όταν αυτός όχι μόνον διευθύνει τη ανακριτική διαδικασία, αλλά ασκεί επίσης την ποινική δίωξη στο πλαίσιο

¹⁹⁷ Φουσκαρίνης Γ., Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, ό.π.

¹⁹⁸ Βλ. Παπακυριάκου Θ., Στοιχεία Ενωσιακού Δικαίου ό.π., σελ. 185, Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη, ό.π., σελ. 380, Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 85, Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 44, Φουσκαρίνης Γ., Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, ό.π.

¹⁹⁹ Απόφαση της 2.3.2021, στην υπόθεση C-746/18, Prokuratuur, (επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών – Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες - Οδηγία 2002/58/ΕΚ).

²⁰⁰ Σκ. 59 της ανωτέρω απόφασης βλ. αναλυτική αιτιολογία στις σκ. 51-57 όπου τονίζεται η σημασία του δικαστικού ελέγχου από ανεξάρτητη δικαστική αρχή για την τήρηση των αναγκαίων εγγυήσεων που απαιτούνται για την διενέργεια ιδιαίτερος παρεμβατικών ερευνητικών μέτρων.

μεταγενέστερης ποινικής διαδικασίας. Πράγματι, αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, δεν θα πληρούτο η προϋπόθεση του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2014/41, κατά την οποία η αρχή εκδόσεως μπορεί να εκδώσει ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, μόνον εάν το ή τα ερευνητικά μέτρα που αφορά η εντολή αυτή θα μπορούσαν να είχαν διαταχθεί υπό τις ίδιες προϋποθέσεις στο πλαίσιο παρόμοιας εγχώριας διαδικασίας" (σκ. 43-44). Με την κρίση αυτή το Δικαστήριο υιοθέτησε επί της ουσίας τη θέση του Γενικού Εισαγγελέα, ο οποίος υποστήριξε ότι στην προϋπόθεση του άρ. 6 παρ. 1 στοιχ. β' θα πρέπει να προστεθεί και η προϋπόθεση που απορρέει από την απόφαση Prokuratuur²⁰¹, εμπλουτίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη νομολογία του σχετικά με την εισαγγελική αρχή ως αρχή έκδοσης ΕΕΕ.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι η εν λόγω απόφαση είναι εξαιρετικά σημαντική με άμεσες συνέπειες σε όλα τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στον θεσμό της ΕΕΕ, συμπεριλαμβανομένης και της χώρας μας. Τούτο διότι, πρώτον, αν και η ελληνική νομοθεσία σχετικά με την άρση τηλεπικοινωνιακού απορρήτου είναι -κατά κανόνα- συμβατή με την απόφαση Prokuratuur, προβλέποντας τη διενέργεια της εν λόγω ανακριτικής πράξης, κατόπιν έγκρισης του δικαστικού συμβουλίου²⁰², κατ' εξαίρεση, απονέμει τη σχετική αρμοδιότητα στον εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος (άρ. 36 ΚΠΔ). Συνεπώς, ο τελευταίος δεν θα μπορεί να εκδώσει ΕΕΕ για την άρση του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου, σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση C 724/19, αλλά θα πρέπει και στην περίπτωση αυτή να ληφθεί έγκριση από το δικαστικό συμβούλιο. Το δεύτερο συμπέρασμα που συνάγεται ευθέως από την εν λόγω απόφαση είναι ότι, όταν η αρμόδια αρχή εκτέλεσης παραλαμβάνει μία ΕΕΕ (για την εκτέλεση του ανωτέρω ερευνητικού μέτρου), που δεν έχει εκδοθεί από δικαστική αρχή, που πληροί της προϋποθέσεις της απόφασης Prokuratuur, θα πρέπει να μην την αναγνωρίζει και να την επιστρέφει στο κράτος έκδοσης (αρ. 9 παρ. 3 Οδηγίας).

3. Εύρος του Εγγυητικού Ρόλου της «Αρχής Έκδοσης»

Η δικαστική αρχή έκδοσης επιφορτίζεται με τον δικαιοδοτικό έλεγχο των προϋποθέσεων για την έκδοση ΕΕΕ στο πλαίσιο της εκάστοτε διερευνώμενης υπόθεσης. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 της Οδηγίας, η δικαστική αρχή έκδοσης οφείλει να ελέγξει -πέρα από την προϋπόθεση της πρόβλεψης των ερευνητικών μέτρων της ΕΕΕ, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις σε εγχώρια υπόθεση- αν η έκδοση της ΕΕΕ είναι απαραίτητη και αναλογική για τους σκοπούς της εκάστοτε διαδικασίας, λαμβανομένων υπόψη των δικαιωμάτων του υπόπτου ή κατηγορουμένου. Αξίζει να επισημανθεί εν προκειμένω ότι θα ήταν ορθότερος ο όρος «αναγκαία και αναλογική» δεδομένου του αγγλικού

²⁰¹ Βλ. σκ. 36-37, 40-41.

²⁰² Βλ. μόνο για εξαιρετικούς λόγους που αιτιολογούνται ειδικά και μόνο για εγκλήματα βαριάς βαρύτητας, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας βλ. άρ. 4 του Ν. 2225/1994 και άρ. 254 παρ. 1 στοιχ. δ' ΚΠΔ.

κειμένου της Οδηγίας «necessary and proportionate»²⁰³. Επομένως, είναι συνεπέστερη η αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 7 παρ. 2 στοιχ. α΄ του Νόμου 4489/2017 που ορίζει ότι “Η ανωτέρω αρχή εκδίδει ΕΕΕ, μόνο όταν κρίνει ότι πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις α) η έκδοση της ΕΕΕ είναι αναγκαία και τελεί σε αναλογία με τους σκοπούς της διαδικασίας του άρθρου 5, λαμβάνοντας υπόψη την προστασία των δικαιωμάτων του υπόπτου ή κατηγορουμένου”.

Η αρχή έκδοσης, λοιπόν, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας θα πρέπει να εκτιμήσει την αναγκαιότητα, την αναλογικότητα και την σκοπιμότητα της ΕΕΕ με παράλληλη υποχρέωση σεβασμού των δικαιωμάτων του καθ’ ου υπόπτου ή κατηγορουμένου²⁰⁴. Μάλιστα κατά την παρ. 2 του ανωτέρου άρθρου οι προϋποθέσεις αυτές αξιολογούνται επί τη βάσει των εκάστοτε πραγματικών περιστατικών, “σε συνδυασμό με το εντελλόμενο μέτρο καθ’ εαυτό”²⁰⁵. Έτσι, η δικαστική αρχή έκδοσης εκφέρει δικαιοδοτική κρίση με βάση τα στοιχεία και τις πληροφορίες που διαθέτει για την επιλογή του ερευνητικού μέτρου που πρέπει να χρησιμοποιηθεί, υπό τον όρο ότι το μέτρο αυτό είναι αναγκαίο, αναλογικό και πρόσφορο για τους σκοπούς της εκάστοτε υπόθεσης. Σχετικά έχει επισημανθεί ότι με τη θέσπιση της υποχρέωσης τήρησης της αρχής της αναλογικότητας στην ΕΕΕ “ο ενωσιακός νομοθέτης αποκαθιστά στη μικρή δικαστική συνδρομή το θεσμικό έλλειμμα της ΑπΠλ για το ΕΕΣ”²⁰⁶, κατά την οποία η αρχή της αναλογικότητας και ο δικαιοδοτικός έλεγχος επ’ αυτής δεν απαντά σε ρητή διάταξη στο ρυθμιστικό της πεδίο. Μάλιστα, είναι αξιοπρόσεκτη, εν προκειμένω, η σκ. 26 του Προοιμίου της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ, κατά την οποία, η αρχή έκδοσης θα πρέπει να εξετάζει επιπλέον αν “η έκδοση ΕΕΕ για την εξέταση υπόπτου ή κατηγορουμένου με εικονοτηλεδιάσκεψη θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως αποτελεσματική εναλλακτική λύση” αντί της έκδοσης ΕΕΣ, υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας.

Η αρχή της αναλογικότητας πέραν του ότι κατοχυρώνεται συνταγματικά στο δίκαιο των κρατών μελών²⁰⁷, αποτελεί θεμελιώδη δικαιοκρατική αρχή και του ενωσιακού δικαίου, η οποία κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 52 παρ. 1 του Χάρτη. Όπως επισημαίνει η Κανελλοπούλου, το εν λόγω άρθρο “προβλέπει, με μία οριζόντια διάταξη τις βασικές αρχές που διέπουν τον περιορισμό των δικαιωμάτων”²⁰⁸. Ως ειδικότερες προϋποθέσεις²⁰⁹ της αρχής της αναλογικότητας εξετάζεται αν ο περιορισμός του δικαιώματος : α) εξυπηρετεί σε «θεμιτό» σκοπό, δηλαδή σε σκοπό γενικού

²⁰³ Βλ. Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη, ό.π. σελ. 379 υποσημ. 40.

²⁰⁴ Βλ. σκ. 10 και 11 του προοιμίου της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ.

²⁰⁵ Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 278.

²⁰⁶ Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 83.

²⁰⁷ Με το δεδομένο αυτό απορρέει από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών της Ένωσης και ως εκ τούτου είναι δεσμευτική και κατά το άρθρο 6 παρ. 3 ΣΕΕ. Στην ελληνική έννομη τάξη η αρχή της αναλογικότητας με τις τρεις επιμέρους αρχές της, ήτοι τις αρχές της προσφορότητας, της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας με στενή έννοια, κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. 1 Σ.

²⁰⁸ Κανελλοπούλου-Μαλούχου Ν., Άρθρο 52, ό.π., σελ. 611.

²⁰⁹ Βλ. αναλυτικότερα Κανελλοπούλου-Μαλούχου Ν., ό.π., σελ. 620.

ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή προστατεύει δικαιώματα και ελευθερίες των τρίτων β) ανταποκρίνεται πράγματι στον σκοπό αυτό και γ) είναι κατάλληλος και αναγκαίος, ως ο λιγότερο επαχθής για την εξυπηρέτηση του σκοπού. Παράλληλα, ο εν λόγω περιορισμός δεν θα πρέπει να θίγει τον πυρήνα του δικαιώματος²¹⁰, δηλαδή “να μην φτάνει έως την ουσιαστική κατάργησή του”²¹¹.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, τα ερευνητικά μέτρα που εντέλλονται με την έκδοση της ΕΕΕ ενδέχεται να επιφέρουν περιορισμούς σε σειρά δικαιωμάτων του Χάρτη²¹², οπότε η αρχή έκδοσης υποχρεούται να ελέγξει αν οι περιορισμοί αυτοί πληρούν τις προϋποθέσεις της αρχής της αναλογικότητας²¹³, σύμφωνα με το αρ. 52 παρ. 1 εδ. β του Χάρτη²¹⁴, προκειμένου να κριθεί ως δικαιοκρατικά επιτρεπτός ο περιορισμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Έχει παρατηρηθεί ότι η Οδηγία δεν περιέχει ειδικές “κατευθυντήριες γραμμές για τη διαπίστωση αν τηρείται η αρχή αυτή κατά την έκδοση των ΕΕΕ”²¹⁵. Κατά τούτο υποστηρίζεται ότι δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να εκδοθεί μία ΕΕΕ για αξιόπρινες πράξεις μικρής βαρύτητας. Εξάλλου, επισημαίνεται ότι η Οδηγία δεν θεσπίζει κάποιο όριο, υπό του οποίου η έκδοση ΕΕΕ θα μπορεί να κριθεί ως δυσανάλογη²¹⁶, ενώ σημειώνεται ότι δεν υπάρχει “κοινή έννοια της αναλογικότητας” σε ενωσιακό επίπεδο²¹⁷ και ως εκ τούτου οι αρμόδιες αρχές μπορεί να λάβουν υπόψη εθνικά κριτήρια²¹⁸. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι η ΕΕΕ είναι ένας ενωσιακός θεσμός, ενταγμένος στο πλαίσιο που αναλύθηκε στην αρχή της παρούσας²¹⁹. Κατά τούτο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και η ενωσιακή διάσταση της αρχής της αναλογικότητας. Η ανωτέρω διάταξη του Χάρτη παρέχει κριτήρια, τα οποία δεν φαίνεται να διαφέρουν σημαντικά από την κοινή αντίληψη των κρατών μελών επί της αρχής.

Επί της ουσίας η αρχή της αναλογικότητας θεμελιώνεται, εν προκειμένω, στην απαιτούμενη στάθμιση μεταξύ “του γενικού συμφέροντος και των θεμελιωδών δικαιωμάτων που ενδεχομένως προσβάλλονται”²²⁰. Στο πλαίσιο αυτό η αρχή έκδοσης εξετάζει από την μία πλευρά τη βαρύτητα του εγκλήματος και τον βαθμό ενδείξεων ενοχής²²¹, καθώς και την αποδεικτική ανάγκη για τη δίωξη του

---

²¹⁰ Για παράδειγμα το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η απαίτηση ανεξαρτησίας των δικαστηρίων αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΔΕΕ της 25.6.2018 στην υπόθεση C-216/18, LM σκ. 63. Επίσης ότι η ανεξαρτησία και η αμεροληψία των δικαστών αποτελούν ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη διασφάλιση του τεκμηρίου αθωότητας βλ. Απόφαση της 16.11.2021 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-748/19 έως C-754/19, σκ. 88 και 89.

²¹¹ Κανελλοπούλου-Μαλούχου Ν., ό.π., σελ. 630.

²¹² Βλ. σελ. 18 της παρούσας.

²¹³ Σημειώνεται ότι η υποχρέωση τήρησης της αρχής της αναλογικότητας “πηγάζει και από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, λαμβανομένων υπ’ όψιν και των ουσιαστικών δεσμεύσεων των κρατών μελών, αλλά και της ίδιας της Ένωσης από την ΕΣΔΑ” βλ. Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 44.

²¹⁴ Βλ. σκ. 12 του προοιμίου της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ.

²¹⁵ Σπινέλλης Δ., ό.π., σελ. 381

²¹⁶ Bachmaier L., Transnational Evidence Towards the Transposition of Directive 2014/41, ό.π., σελ. 47.

²¹⁷ Ruggeri S., Introduction to the Proposal of a European Investigation Order, ό.π., σελ. 13.

²¹⁸ Σπινέλλης Δ., ό.π., συναφώς Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

²¹⁹ Βλ. σελ. 4 επ. της παρούσας.

²²⁰ Βλ. Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Μ. C. Sánchez-Bordona της 11.3.2021 στην υπόθεση C-66/20, σκ. 87.

²²¹ Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

εγκλήματος²²² και από την άλλη πλευρά το βαθμό περιορισμού των δικαιωμάτων του καθ' ου, λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη άλλων λιγότερο επαχθών ερευνητικών μέτρων²²³. Ένα επιπλέον κριτήριο σχετικά με την έκδοση ΕΕΕ είναι το γεγονός ότι η εκτέλεση των εντελλόμενων μέτρων διεξάγεται στο έδαφος άλλου κράτους και ως εκ τούτου ο καθ' ου “έχει πρόσθετες δυσκολίες για να υπερασπισθεί τα δικαιώματά του”²²⁴. Με αυτά τα δεδομένα η αρχή έκδοσης θα διαμορφώσει την κρίση ότι το εντελλόμενο ερευνητικό μέτρο είναι αναγκαίο ως το λιγότερο επαχθές, πρόσφορο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και αναλογικό με στενή έννοια για τους σκοπούς της διαδικασίας. Η κρίση αυτή θα δώσει στην αρχή εκτέλεσης τη διαβεβαίωση ότι τηρήθηκαν οι επιταγές που πηγάζουν από την Οδηγία και εν γένει από το δίκαιο της Ένωσης.

Ενόψει όλων των παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι ο θεσμικός ρόλος της δικαστικής αρχής έκδοσης έγκειται στην τήρηση όλων των εγγυήσεων προστασίας των δικαιωμάτων του καθ' ου η ΕΕΕ και της νομιμότητας της διαδικασίας κατά το στάδιο έκδοσης της ΕΕΕ. Έτσι, η δικαστική αρχή έκδοσης οφείλει να εγγυάται τον σεβασμό των δικαιωμάτων του καθ' ου σε πρώτο επίπεδο. Η υποχρέωση αυτή ισχύει εξίσου είτε η ΕΕΕ εκδίδεται είτε επικυρώνεται από την δικαστική αρχή έκδοσης. Όσον αφορά την δεύτερη περίπτωση επισημαίνεται ότι η “δικαστική επικύρωση της ΕΕΕ δεν είναι τυπική, αλλά κατατείνει στον έλεγχο των ουσιαστικών προϋποθέσεων για την έκδοση της ΕΕΕ”²²⁵ κατά τούτο λειτουργεί ως αντιστάθμιση του ελλείμματος αμεροληψίας των μη δικαστικών αρχών²²⁶.

4. Ορισμός της «Αρχής Εκτέλεσης»

Σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχ. δ' της Οδηγίας, ως «αρχή εκτέλεσης» ορίζεται η αρχή που είναι αρμόδια να αναγνωρίζει μια ΕΕΕ και να εξασφαλίζει την εκτέλεσή της σύμφωνα με την Οδηγία και τις ισχύουσες διαδικασίες σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση. Οι εν λόγω διαδικασίες μπορεί να απαιτούν έγκριση δικαστηρίου στο κράτος εκτέλεσης όταν αυτό προβλέπεται από την εθνική του νομοθεσία. Ωστόσο, η απαίτηση της έγκρισης από δικαστήριο δεν του προσδίδει τον χαρακτηρισμό της αρχής εκτέλεσης²²⁷, αλλά λειτουργεί ως μία επιπλέον εγγύηση. Αρχή εκτέλεσης εξακολουθεί να είναι εκείνη που έχει οριστεί ως αρμόδια για την αναγνώριση και εκτέλεση της ΕΕΕ.

²²² Φουσκάρινης Γ., Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, ό.π.

²²³ Βλ. Bachmaier L., ό.π.

²²⁴ Σπινέλλης Δ., ό.π.

²²⁵ Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

²²⁶ Βλ. Armada I., The european investigation order and the lack of european standards for gathering evidence Is a Fundamental Rights-Based Refusal the Solution?, ό.π., σελ. 12.

²²⁷ Βλ. προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα M. C. Sánchez-Bordona της 16.7.2020 στην υπόθεση C-584/19 Staatsanwaltschaft Wien, σκ. 85 και υποσημ. 51.

Από τον ανωτέρω ευρύτατο ορισμό συνεπάγεται ότι έγκειται στην διακριτική ευχέρεια κάθε κράτους μέλους να καθορίσει τις αρμόδιες αρχές εκτέλεσης, οι οποίες μπορεί να είναι είτε δικαστικές (δικαστής, ανακριτής, εισαγγελέας) είτε διοικητικές ή/και αστυνομικές αρχές²²⁸. Η τελευταία περίπτωση εμφανίζεται ιδιαίτερα προβληματική, όταν ως αρμόδιες αρχές εκτέλεσης “έχουν οριστεί διοικητικές υπηρεσίες, χωρίς μάλιστα να τελούν υπό την άμεση εποπτεία δικαστικού λειτουργού”²²⁹. Όπως εύστοχα επισημαίνεται σε μία τέτοια περίπτωση εγείρονται αμφιβολίες για την διασφάλιση των δικαιωμάτων του καθ’ ου²³⁰.

Αρμόδια δικαστική αρχή για την αναγνώριση και εκτέλεση ΕΕΕ στην Ελλάδα ορίζεται, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 του Νόμου 4489/2017, ο εισαγγελέας εφετών στη δικαστική περιφέρεια του οποίου πρόκειται να εκτελεστεί η ΕΕΕ, ο οποίος μεριμνά, κατά περίπτωση, για την εκτέλεσή της, σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου και τις ισχύουσες διαδικασίες σε παρόμοια εσωτερική υπόθεση (αρ. 3 στοιχ. δ’). Η επιλογή αυτή του Έλληνα νομοθέτη κρίνεται ορθή²³¹, καθώς αφενός είναι συμβατή με τις οικείες διατάξεις του ΚΠΔ άρθρα 245 παρ. 1 και 246 παρ. 1, κατά τις οποίες απαιτείται γραπτή παραγγελία του εισαγγελέα για τη διενέργεια προανάκρισης ή ανάκρισης, από ανακριτικό υπάλληλο ή ανακριτή αντίστοιχα, ενώ ο εισαγγελέας είναι ο κύριος αρμόδιος κατά το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης. Αφετέρου η ανάθεση αρμοδιότητας εκτέλεσης ΕΕΕ σε δικαστική αρχή που μάλιστα ικανοποιεί την απαίτηση ανεξαρτησίας είναι ορθή και υπό την έποψη της προστασίας των δικαιωμάτων του καθ’ ου.

5. Ο Προβλεπόμενος Δικαστικός Έλεγχος από την Αρχή Εκτέλεσης

5.1. Ο Ενισχυμένος Ρόλος της Αρχής Εκτέλεσης

Η αρμόδια αρχή εκτέλεσης καλείται να αναγνωρίσει «άνευ ετέρου» την ΕΕΕ, που της έχει διαβιβάσει η αρχή έκδοσης, και να μεριμνήσει για την εκτέλεση της κατά τον ίδιο τρόπο και διαδικασία σαν να πρόκειται για ερευνητικό μέτρο που διατάσσει η ίδια, τηρώντας παράλληλα στο μέτρο του επιτρεπτού της διατυπώσεις της αρχής έκδοσης, κατά τις διατάξεις της Οδηγίας και αντίστοιχα του εσωτερικού Νόμου ενσωμάτωσης (αρ. 9 παρ. 1 και 2). Έτσι, από τη χρήση του όρου «άνευ ετέρου» που απαντά στο άρθρο 9 παρ. 1 της Οδηγίας και από τη διατύπωση του άρθρου 11 παρ. 2 του Νόμου 4489/2017 (η αρχή εκτέλεσης αναγνωρίζει «κάθε» ΕΕΕ) συνεπάγεται ότι η αναγνώριση

²²⁸ Τα κράτη μέλη που έχουν ορίσει ως αρχές εκτέλεσης δικαστή, δικαστήριο ή εισαγγελέα είναι τα εξής: Βουλγαρία, Γαλλία, Ελλάδα, Εσθονία, Ισπανία, Ιταλία, Κροατία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Τσεχία. Τα υπόλοιπα ορίζουν ως αρχές εκτέλεσης και άλλες αρχές διοικητικές ή αστυνομικές. Βλ. αναλυτικά σε European Judicial Network, Competent authorities, ό.π.

²²⁹ Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 31.

²³⁰ Navickaitė S., The european investigation order: achievements and challenges, Social Transformations in Contemporary Society, 2016, σελ. 115.

²³¹ Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., ό.π.

της ΕΕΕ αφορά το πρώτο στάδιο της διαδικασίας προς την εκτέλεση, το οποίο διενεργείται άμεσα και περιορίζεται στον “τυπικό έλεγχο” της ΕΕΕ²³². Εξετάζεται, δηλαδή, το παραδεκτό της ως προς τα απαραίτητα εξωτερικά στοιχεία που πρέπει να φέρει η ΕΕΕ και η ορθή συμπλήρωση του εντύπου του παραρτήματος Α²³³ κατά τις σχετικές διατάξεις της Οδηγίας και του Νόμου ενσωμάτωσης. Κατά το στάδιο αυτό ελέγχεται αν η ΕΕΕ έχει εκδοθεί ή επικυρωθεί από δικαστική αρχή, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 στ. γ' i). Αν η αρχή εκτέλεσης διαπιστώσει ότι η ΕΕΕ δεν έχει εκδοθεί ούτε έχει επικυρωθεί από τέτοια αρχή οφείλει να επιστρέψει την ΕΕΕ στο κράτος έκδοσης (αρ. 9 παρ. 3 της Οδηγίας και αρ. 11 παρ. 4 του Ν. 4489/2017).

Κατά το επόμενο στάδιο η αρχή εκτέλεσης οφείλει να ελέγξει το περιεχόμενο της ΕΕΕ εκτιμώντας όλες τις πληροφορίες και τα στοιχεία που εκτίθενται στο σχετικό έντυπο, προκειμένου να αποφασίσει σχετικά με την εκτέλεση της ΕΕΕ. Στο σημείο αυτό η αρχή εκτέλεσης οφείλει να εξετάσει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις έκδοσης της ΕΕΕ, αν τα εντελλόμενα μέτρα δύναται να διεξαχθούν κατά τις διατυπώσεις της αρχής έκδοσης και αν συντρέχει κάποιος από τους ρητά προβλεπόμενους στην Οδηγία και αντίστοιχα στον Νόμο ενσωμάτωσης, λόγους αναβολής ή άρνησης εκτέλεσης της ΕΕΕ, προκειμένου να αποφασίσει αν θα εκτελέσει ή όχι την ΕΕΕ.

Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 9 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ οι αρχές έκδοσης και εκτέλεσης μπορούν να συνεννοούνται με οποιοδήποτε μέσο κρίνουν πρόσφορο για να διευκολύνουν την αποτελεσματική εφαρμογή της αναγνώρισης και εκτέλεσης της ΕΕΕ. Η δυνατότητα αυτή προβλέπεται αντίστοιχα και στην παρ. 7 του άρθρου 11 του Νόμου 4489/2017, κατά το οποίο, η αρχή εκτέλεσης μπορεί να επικοινωνεί απευθείας με την αρχή έκδοσης με οποιοδήποτε μέσο κρίνει πρόσφορο για την αποτελεσματικότερη εκτέλεση της ΕΕΕ. Εξάλλου, η αρχή εκτέλεσης υποχρεούται να ενημερώνει την αρχή έκδοσης «πάραυτα» (αρ. 16 παρ. 2 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ) ή «αμελλητί» (αρ. 18 παρ. 2 Ν. 4489/2017) με οποιοδήποτε μέσο, μεταξύ άλλων, αν αδυνατεί να αποφασίσει σχετικά με την αναγνώριση ή εκτέλεση της διαβιβασθείσας ΕΕΕ λόγω ελλείψεων ή προδήλων σφαλμάτων στο έντυπο του παραρτήματος Α²³⁴. Όπως υποστηρίζει ο Αρβανίτης, ως ελλιπής ΕΕΕ θεωρείται και αυτή, στην οποία παραλείπεται η συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και η αναφορά των αξιόποινων πράξεων σε σχέση με τις οποίες εκδίδεται η ΕΕΕ, καθώς ελλείπει τόσο ουσιωδών πληροφοριών, η αρχή εκτέλεσης δεν μπορεί πρακτικά να ελέγξει αν συντρέχουν οι λόγοι άρνησης

²³² Βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 215.

²³³ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 24.10.2019 στην υπόθεση C-324/17, Ivan Gavanozov: “η έκδοση ευρωπαϊκής εντολής έρευνας προϋποθέτει τη συμπλήρωση και υπογραφή του εντύπου που περιλαμβάνεται στο παράρτημα Α της οδηγίας αυτής καθώς και την πιστοποίηση της ακρίβειας και τη βεβαίωση της ορθότητας του περιεχομένου του”, σκ. 26.

²³⁴ Εξαιρετικά χρήσιμο για την ορθή συμπλήρωση του εντύπου είναι το από 23.1.2020 έγγραφο 5291/20 του Συμβουλίου όπου περιέχει σχετικές κατευθυντήριες οδηγίες: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5291-2020-INIT/en/pdf>.

αναγνώρισης ή εκτέλεσης της ΕΕΕ²³⁵. Άλλωστε, όπως έχει κρίνει και το Δικαστήριο, η πρόβλεψη του εντύπου του παραρτήματος Α΄ της Οδηγίας, “έχει ως σκοπό να παράσχει στην αρχή εκτέλεσης τις ελάχιστες τυπικές πληροφορίες που είναι αναγκαίες προκειμένου να δοθεί στην αρχή αυτή η δυνατότητα να εκδώσει την απόφαση για την αναγνώριση ή την εκτέλεση της σχετικής ευρωπαϊκής εντολής έρευνας”²³⁶.

5.2. Η Δυνατότητα Προσφυγής σε Εναλλακτικά Ερευνητικά Μέτρα

Η αρχή εκτέλεσης, πριν αποφασίσει να αρνηθεί την εκτέλεση της ΕΕΕ, εξετάζει την δυνατότητα να προσφύγει σε εναλλακτικά ερευνητικά μέτρα, δηλαδή σε άλλα από αυτά που αναφέρονται στην ΕΕΕ (υπό την επιφύλαξη των πάντα διαθέσιμων ερευνητικών μέτρων)²³⁷ κατά το άρθρο 10 της Οδηγίας και 12 του Νόμου ενσωμάτωσης. Η δυνατότητα αυτή μπορεί να αξιοποιηθεί στις περιπτώσεις κατά τις οποίες α) το ερευνητικό μέτρο που αναφέρεται στην ΕΕΕ δεν προβλέπεται στην νομοθεσία του κράτους έκδοσης, ή β) το ερευνητικό μέτρο που αναφέρεται στην ΕΕΕ δεν είναι διαθέσιμο για παρόμοια εγχώρια υπόθεση. Η δεύτερη περίπτωση εξειδικεύεται στην σκ. 10 του Προοιμίου της Οδηγίας σύμφωνα με την οποία «Η διαθεσιμότητα θα πρέπει να αναφέρεται σε περιπτώσεις όπου το ζητούμενο ερευνητικό μέτρο υφίσταται μεν στο δίκαιο του κράτους εκτέλεσης αλλά είναι κατά νόμον διαθέσιμο μόνο σε ορισμένες καταστάσεις, π.χ. όταν το μέτρο μπορεί να εκτελεστεί για αδικήματα συγκεκριμένης βαρύτητας, κατά προσώπων για τα οποία υπάρχει ήδη ένας ορισμένος βαθμός υποψίας ή με τη συναίνεση αυτών», επειδή δηλαδή δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις διενέργειας του εντελλόμενου ερευνητικού μέτρου. Επιπρόσθετα, η αρχή εκτέλεσης μπορεί να αποφασίσει τη διενέργεια διαφορετικού από το εντελλόμενο ερευνητικό μέτρο, όταν αυτό έχει το ίδιο αποτέλεσμα, αλλά είναι λιγότερο επαχθές (παρ. 3), λαμβάνοντας δηλαδή υπόψη την αρχή της αναλογικότητας.

Σε κάθε περίπτωση η αρχή εκτέλεσης οφείλει να ενημερώσει πρώτα την αρχή έκδοσης, για την πρόθεση της να αξιοποιήσει την εν λόγω δυνατότητα προσφυγής σε εναλλακτικά μέτρα, ούτως ώστε η τελευταία να μπορεί να αποφασίσει αν θα συμπληρώσει ή θα αποσύρει την ΕΕΕ. Τέλος, είναι ευνόητο ότι αν το εντελλόμενο ερευνητικό μέτρο δεν δύναται να διεξαχθεί βάσει της νομοθεσίας του κράτους εκτέλεσης και δεν υπάρχει η δυνατότητα προσφυγής σε εναλλακτικό ερευνητικό μέτρο που θα είχε το ίδιο αποτέλεσμα η αρχή εκτέλεσης δεν μπορεί να εκτελέσει την ΕΕΕ. Έτσι κατά την παρ. 5

²³⁵ Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 216.

²³⁶ Απόφαση ΔΕΕ Ivan Gavanozov, ό.π., σκ. 36.

²³⁷ Παρατηρείται ότι η εν λόγω επιφύλαξη του άρθρου 10 παρ. 2 της Οδηγίας “επιφέρει μία «συγκεκριμένη εναρμόνιση» των ερευνητικών μέτρων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, αφού εισάγει την υποχρέωση των Κρατών Μελών να θεσπίσουν τα εν λόγω ερευνητικά μέτρα στην εσωτερική έννομη τάξη τους”. Βλ. Τζαννετής Α., ό.π., σελ. 85.

η αρχή εκτέλεσης ενημερώνει την αρχή έκδοσης ότι δεν κατέστη δυνατό να παράσχει τη συνδρομή που ζητήθηκε.

Έχει υποστηριχθεί ότι η εν λόγω δυνατότητα υποδηλώνει έναν επιπλέον “κεκρυμμένο” λόγο απόρριψης της ΕΕΕ²³⁸, υπό την έννοια ότι εφόσον δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί η δυνατότητα προσφυγής σε εναλλακτικά ερευνητικά μέτρα στις ανωτέρω περιπτώσεις, η ΕΕΕ δεν δύναται να εκτελεστεί. Πράγματι η περίπτωση αυτή οδηγεί στο ίδιο αποτέλεσμα με την θεμελίωση σχετικού λόγου άρνησης αναγνώρισης ή εκτέλεσης της ΕΕΕ, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 της Οδηγίας και αντίστοιχα το άρθρο 13 παρ. 1 του Νόμου Ενσωμάτωσης²³⁹. Ωστόσο, φαίνεται ότι οι δύο διατάξεις αλληλοσυμπληρώνονται, επιδιώκοντας την επίτευξη του σκοπού της ΕΕΕ. Κατά τούτο συνάγεται ότι επειδή ακριβώς η εκτέλεση της ΕΕΕ είναι ο κανόνας και η απόρριψη της η εξαίρεση, η αρχή εκτέλεσης πριν απορρίψει την ΕΕΕ οφείλει να μεριμνά -στο μέτρο του δυνατού- κάθε περίπτωση διαθέσιμου ερευνητικού μέτρου, ακόμη και αν τα εντελλόμενα μέτρα θεμελιώνουν εκ πρώτης όψεως κάποιο λόγο άρνησης αναγνώρισης ή εκτέλεσης της ΕΕΕ.

5.3. Ο Έλεγχος της Αρχής της Αναλογικότητας

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, απαραίτητες προϋποθέσεις έκδοσης της ΕΕΕ είναι, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1: α) η έκδοση της να είναι απαραίτητη και αναλογική, λαμβανομένων υπόψη των δικαιωμάτων του υπόπτου ή κατηγορουμένου και β) τα εντελλόμενα ερευνητικά μέτρα που να μπορούσαν να είχαν διαταχθεί υπό τις ίδιες προϋποθέσεις σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση. Ενώ κατά την παράγραφο 2 του ανωτέρω άρθρου οι προϋποθέσεις αυτές αξιολογούνται από την αρχή έκδοσης, η αμέσως επόμενη παράγραφος παρέχει στην αρχή εκτέλεσης τη δυνατότητα διαβούλευσης με την τελευταία αν «έχει λόγους να πιστεύει ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1». Μάλιστα, «μετά τη διαβούλευση αυτή η αρχή έκδοσης δύναται να ανακαλέσει την ΕΕΕ». Αντίστοιχες διατάξεις απαντούν και στον Νόμο 4489/2017. Ειδικότερα, στο άρθρο 7 παρ. 4 προβλέπεται ότι η αρχή έκδοσης «κατόπιν διαβούλευσης με την αρμόδια αρχή εκτέλεσης όταν η τελευταία θεωρεί ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της παραγράφου 2, μπορεί να ανακαλέσει την ΕΕΕ» και στο άρθρο 11 παρ. 8 διαλαμβάνεται ότι «όταν η αρχή εκτέλεσης θεωρεί ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 7, διαβουλεύεται με την αρμόδια αρχή έκδοσης προκειμένου να διερευνηθεί η δυνατότητα της τελευταίας να ανακαλέσει την ΕΕΕ».

²³⁸ Βλ. Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., άρ. 13, πλαγ. 6, Armada I., The european investigation order and the lack of european standards for gathering evidence, ό.π., σελ. 16, Bachmaier Winter L., The Proposal for a Directive on the European Investigation Order and the Grounds for Refusal: A Critical Assessment, σε: Ruggeri S. (επιμ.) Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe, 2014, σελ. 76-77.

²³⁹ Ως σχετικοί λόγοι άρνησης αναγνώρισης ή εκτέλεσης της ΕΕΕ εν προκειμένω θα μπορούσαν να θεωρηθούν αυτοί που προβλέπονται στα στοιχ. γ', στ' και η' των ανωτέρω άρθρων.

Από τις ανωτέρω διατάξεις προκύπτουν δύο ζητήματα. Το πρώτο αφορά την έκταση ελέγχου τήρησης των προϋποθέσεων έκδοσης ΕΕΕ από την αρχή εκτέλεσης και το δεύτερο τη φύση της διαβούλευσης μεταξύ των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης. Όσον αφορά το πρώτο ζήτημα, αρχικά είναι ευνόητο ότι η αρχή έκδοσης της ΕΕΕ είναι η “πλέον αρμόδια” να αποφασίσει ποιο ερευνητικό μέτρο θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί στην εκάστοτε περίπτωση, με βάση τα στοιχεία και τις πληροφορίες που διαθέτει για την σχετική έρευνα, εξετάζοντας παράλληλα ότι τηρούνται οι ανωτέρω προϋποθέσεις έκδοσης της ΕΕΕ²⁴⁰. Όπως αναλύθηκε στη προηγούμενη ενότητα, η αρχή έκδοσης μεριμνά για την τήρηση όλων των εγγυήσεων προστασίας των δικαιωμάτων του καθ’ ου η ΕΕΕ και της νομιμότητας της διαδικασίας. Η ίδια λοιπόν είναι -κατ’ αρχάς- αρμόδια να ελέγξει ότι η έκδοση της ΕΕΕ είναι απαραίτητη και αναλογική, λαμβανομένων υπόψη των δικαιωμάτων του υπόπτου ή κατηγορουμένου και ότι τα εντελλόμενα ερευνητικά μέτρα θα μπορούσαν να είχαν διαταχθεί υπό τις ίδιες προϋποθέσεις σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση.

Ωστόσο, από την παρ. 3 του άρθρου 6 της Οδηγίας και τις αντίστοιχες διατάξεις του Νόμου ενσωμάτωσης που αναφέρονται ανωτέρω, προκύπτει ότι η αρχή εκτέλεσης δεν υποχρεούται να εμπιστευθεί «τυφλά» την σχετική κρίση της αρχής έκδοσης, αλλά μπορεί να διατυπώσει τις αμφιβολίες της ως προς την τήρηση των προϋποθέσεων έκδοσης της ΕΕΕ. Σαφέστατα, η αρχή εκτέλεσης δεν δύναται εκ των πραγμάτων να ελέγξει ουσιαστικά την δεύτερη προϋπόθεση περί διαθεσιμότητας των ερευνητικών μέτρων στο κράτος έκδοσης, αλλά μπορεί να αμφισβητήσει την πρώτη προϋπόθεση αναφορικά με την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας²⁴¹, λαμβανομένων υπόψη και των δικαιωμάτων του καθ’ ου²⁴², εξετάζοντας έστω στοιχειωδώς τον επιδιωκόμενο σκοπό²⁴³ των εντελλόμενων ερευνητικών μέτρων. Εξάλλου, για το λόγο αυτό -κατά τη γνώμη μου- προβλέπεται η υποχρέωση ειδικής αιτιολόγησης της εκτέλεσης των ερευνητικών μέτρων κατ’ άρθρα 26 επ.²⁴⁴, τα οποία είναι ιδιαιτέρως παρεμβατικά και ως εκ τούτου είναι πιθανό να προκύψει ζήτημα παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας.

Επομένως, υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας η αρχή εκτέλεσης μπορεί να προσφύγει σε εναλλακτικό ερευνητικό μέτρο λιγότερο επαχθές, το οποίο δηλαδή θα ενέχει μικρότερο βαθμό παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ’ ου, αλλά θα παρέχει «ίδιο ή ισοδύναμο αποτέλεσμα»²⁴⁵. Σε περίπτωση δε που η αρχή έκδοσης δεν συμφωνήσει με τη διενέργεια του εν λόγω

²⁴⁰ Βλ. σκ. 10 και 11 του Προοιμίου της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ.

²⁴¹ Βλ. Τριανταφύλλου Γ., Εισήγηση σε: Η διακρατική συνεργασία στις ποινικές υποθέσεις, ό.π., σημ. 38.

²⁴² Βλ. Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 46.

²⁴³ Βλ. Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη, ό.π. σελ. 376.

²⁴⁴ Βλ. άρ. 26 παρ. 5, άρ. 27 παρ. 4, άρ. 28 παρ. 3, άρ. 29 παρ. 2, άρ. 30 παρ. 4 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ.

²⁴⁵ Αξίζει να επισημανθεί εν προκειμένω ότι στην παρ. 3 του άρ. 10 της Οδηγίας και 12 του Ν. 4489/2017, αλλά και στην σκ. 10 του προοιμίου γίνεται λόγος για «ίδιο αποτέλεσμα». Ωστόσο στη σκ. 11 του προοιμίου προβλέπεται ότι “η αρχή εκτέλεσης όμως δικαιούται να επιλέξει ένα ερευνητικό μέτρο λιγότερο οχληρό από εκείνο που αναφέρεται στην ΕΕΕ

εναλλακτικού ερευνητικού μέτρου είναι δυνατή ή η από μέρους της ανάκληση της ΕΕΕ, ή η απόρριψη της από την αρχή εκτέλεσης κατά ανάλογη εφαρμογή της παρ. 5 του άρθρου 10 της Οδηγίας και 12 του Ν. 4489/2017. Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι εν προκειμένω τίθεται ζήτημα τήρησης της αρχής της αναλογικότητας και κατ' επέκταση σεβασμού των δικαιωμάτων του καθ' ου, θεωρώ ότι η προσφυγή σε περισσότερο αναλογικά εναλλακτικά ερευνητικά μέτρα θα έπρεπε να προβλέπεται στις διατάξεις της Οδηγίας ή έστω του Νόμου ενσωμάτωσης ως υποχρέωση και όχι απλώς ως δυνατότητα της αρχής εκτέλεσης.

Συναφής είναι και ο προβληματισμός αν η παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας συνιστά λόγο άρνησης εκτέλεσης της ΕΕΕ. Από τη μία πλευρά έχει υποστηριχθεί ότι η συμπερίληψη της αρχής της αναλογικότητας στους λόγους άρνησης εκτέλεσης θα υπονόμει την ενωσιακή δικαστική συνεργασία στο βαθμό που αυτή θεμελιώνεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης²⁴⁶ και ως εκ τούτου δεν κρίνεται συμβατή με τις τελευταίες. Συναφώς, ο Τζαννετής υποστηρίζει²⁴⁷ ότι η παραδοχή αυτή θα μπορούσε να προκαλέσει “μη ανεκτές ασυμμετρίες κατά την εκτέλεση της ΕΕΕ, αφού κάθε Κράτος Μέλος έχει το δικό του μέτρο αναλογικότητας”. Επομένως, υπό αυτή την προσέγγιση ο έλεγχος της αναλογικότητας από την αρχή εκτέλεσης περιορίζεται μόνο στην “προσφυγή σε εναλλακτικά ερευνητικά μέτρα ή με την έναρξη διαβούλευσης με το Κράτος εκτέλεσης για ενδεχόμενη ανάκληση της ΕΕΕ”.

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις αν και είναι εύλογες δεν φαίνεται να είναι συμβαδίζουν με το γράμμα του νόμου και τούτο διότι στο άρθρο 11 παρ. 1 στοιχ. στ' της Οδηγίας και στο άρθρο 13 ομοίως στην παρ. 1 στοιχ. στ' προβλέπεται ρητά ως λόγος άρνησης εκτέλεσης ΕΕΕ αν υφίστανται «σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι η εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου που αναφέρεται στην ΕΕΕ θα ήταν ασύμβατη με τις υποχρεώσεις του κράτους μέλους σύμφωνα με το άρθρο 6 ΣΕΕ και το Χάρτη». Η αρχή της αναλογικότητας όπως αναφέρθηκε ανωτέρω κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 52 παρ. 1 του Χάρτη και παράλληλα αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης που απορρέει από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και από την ΕΣΔΑ κατά το άρθρο 6 παρ. 3 ΣΕΕ. Συνεπώς, σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη και δεδομένων των διατάξεων που αναλύθηκαν ανωτέρω, συνάγεται το συμπέρασμα ότι αν η αρχή εκτέλεσης διαπιστώσει ή έχει σοβαρούς λόγους να θεωρεί ότι τα εντελλόμενα ερευνητικά μέτρα αντίκεινται στην αρχή της αναλογικότητας δεν εκτελεί την

αν δίνει «ισοδύναμο» αποτέλεσμα». Θεωρώ ότι συνεπέστερη προς το σκοπό της διάταξης είναι η χρήση του όρου «ισοδύναμο αποτέλεσμα» ή έστω η διαζευκτική πρόβλεψη τους.

²⁴⁶ Βλ. το από 29.10.2010 έγγραφο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με αριθμ. 15531/10, σελ. 5-6

<https://db.eurowrim.org/db/en/doc/1434.pdf>.

²⁴⁷ Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 91.

ΕΕΕ²⁴⁸, εφόσον έχει προηγηθεί η διερεύνηση της δυνατότητας προσφυγής σε εναλλακτικά μέτρα ή διαβούλευσης²⁴⁹.

5.4. Η Δυνατότητα Διαβούλευσης

Ζήτημα έχει προκύψει αναφορικά με την φύση της διαβούλευσης μεταξύ των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης, η οποία λαμβάνει χώρα πριν η τελευταία αποφασίσει να απορρίψει την ΕΕΕ²⁵⁰. Η δυνατότητα διαβούλευσης προβλέπεται στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών του κράτους έκδοσης και εκτέλεσης, για κάθε εμπόδιο που ενδέχεται να προκύψει κατά τη διαδικασία της ΕΕΕ. Με τον όρο διαβούλευση νοείται η διενέργεια ουσιαστικού διαλόγου μεταξύ των δύο αρχών, προκειμένου να επιτευχθεί ο συμβιβασμός τους, μέσω μίας διαδικασίας διαπραγμάτευσης. Ωστόσο, από την διατύπωση των σχετικών διατάξεων της Οδηγίας (άρ. 6 παρ. 3) και του Νόμου ενσωμάτωσης (άρ. 7 παρ. 4 και αρ. 11 παρ. 8) η εν λόγω διαβούλευση πραγματοποιείται «προκειμένου να διερευνηθεί η δυνατότητα» ανάκλησης της ΕΕΕ. Έτσι, προκαλείται η εντύπωση ότι ο σκοπός της διαβούλευσης δεν είναι ο συμβιβασμός των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης, αλλά η λήψη της απόφασης περί ανάκλησης της ΕΕΕ. Για το λόγο αυτό έχει υποστηριχθεί ότι εν προκειμένω η διαβούλευση συνιστά επί της ουσίας έναν έμμεσο δυνητικό λόγο άρνησης εκτέλεσης. Συναφώς, παρατηρείται²⁵¹ ότι ο σκοπός της διαβούλευσης δεν είναι σαφής και ότι μάλλον θα αφορά περιπτώσεις όπου τα έξοδα εκτέλεσης είναι ιδιαίτερα αυξημένα, οπότε ως αντικείμενο διαβούλευσης νοείται η επικοινωνία για τον επιμερισμό των δαπανών μεταξύ των κρατών έκδοσης και εκτέλεσης.

Ωστόσο, όπως εύστοχα αναφέρουν οι Τσόλκα – Αρβανίτης²⁵² “ο Ενωσιακός νομοθέτης φαίνεται να έχει κατά νου τη διενέργεια διαβούλευσης, με την οποία να καθίσταται τελικά εφικτή η εκτέλεση της ΕΕΕ, στις περιπτώσεις που δεν συντρέχουν πράγματι οι όροι για τη μη αναγνώριση/εκτέλεσή της”. Περαιτέρω, κατά τους ίδιους “προφανώς, ο Ενωσιακός νομοθέτης δεν ήθελε να συμπεριλάβει δυνητικό λόγο άρνησης εκτέλεσης με το παραπάνω περιεχόμενο. Ορθό είναι να θεωρηθεί ότι ο μηχανισμός των διαβουλεύσεων σκοπό έχει να αποφευχθεί η άρνηση εκτέλεσης της εντολής”. Συμπληρωματικά, πρέπει να επισημανθεί ότι οι λόγοι άρνησης εκτέλεσης προβλέπονται εξαντλητικά στο άρθρο 11 της Οδηγίας και σε ειδικές διατάξεις επί ορισμένων ερευνητικών μέτρων. Συνιστούν δε την εξαίρεση στον κανόνα εκτέλεσης της ΕΕΕ με βάση την αρχή της αμοιβαίας

²⁴⁸ Βλ. Τριανταφύλλου Γ., ό.π., Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 75.

²⁴⁹ Βλ. αναλυτικά για την διαδικασία που θα πρέπει να ακολουθήσει η αρχή εκτέλεσης πριν από την απόρριψη της ΕΕΕ Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 290.

²⁵⁰ Βλ. Υπ’ αριθ. 568/2021 απόφαση του ΑΠ.

²⁵¹ Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη, ό.π., σελ. 376, Bachmaier L, Transnational Evidence Towards the Transposition of Directive 2014/41, ό.π., σελ. 51.

²⁵² Βλ. Τσόλκα Ο., - Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 46.

αναγνώρισης. Κατά το Δικαστήριο δε οι λόγοι αυτοί θα πρέπει να ερμηνεύονται στενά²⁵³. Επομένως, κατά την άποψη μου, δεν υπάρχουν έμμεσοι μη ρητοί λόγοι άρνησης αναγνώρισης ή εκτέλεσης ΕΕΕ στο ρυθμιστικό πλαίσιο της Οδηγίας. Αντιθέτως, προκύπτει με σαφήνεια ότι όπου ο ενωσιακός νομοθέτης επιθυμούσε να εισάγει την κατ' εξαίρεση απόρριψη της ΕΕΕ, το προέβλεψε ρητά. Κατά τούτο, το πώς θα λειτουργεί στην πράξη η δυνατότητα της διαβούλευσης εναπόκειται κάθε φορά στις εκάστοτε αρμόδιες αρχές έκδοσης και εκτέλεσης, οι οποίες θα πρέπει να αντιληφθούν αφενός τη φύση της διαβούλευσης και αφετέρου τον ρόλο που διαδραματίζουν κατά την διενέργεια της.

Ο λειτουργικός σκοπός της εν λόγω δυνατότητας έγκειται στην ενίσχυση της αποδοτικότητας του θεσμού της ΕΕΕ και αυτό που επιδιώκεται επί της ουσίας είναι η βελτίωση της δικαστικής συνεργασίας μέσω της άμεσης επικοινωνίας των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης²⁵⁴, προκειμένου να αρθούν οι αμφιβολίες της τελευταίας σχετικά με το αν συντρέχουν λόγοι άρνησης εκτέλεσης ή να παρασχεθούν περισσότερες πληροφορίες, να διορθωθεί, να συμπληρωθεί²⁵⁵ ή να τροποποιηθεί η ΕΕΕ²⁵⁶, για να μπορέσει εν τέλει να εκτελεστεί²⁵⁷. Βεβαίως, αν παρόλα αυτά η διαδικασία της διαβούλευσης δεν αποδώσει τότε είναι ευνόητο ότι η ΕΕΕ ή θα ανακληθεί από την αρχή έκδοσης ή δεν θα εκτελεστεί από την αρχή εκτέλεσης, εφόσον προφανώς η τελευταία θεωρεί ότι συντρέχει κάποιος από τους ρητά προβλεπόμενους λόγους άρνησης εκτέλεσης.

5.5. Ο Έλεγχος των Λόγων Απόρριψης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας

Το τελικό στάδιο διαφύλαξης της προστασίας των δικαιωμάτων του καθ' ου και σεβασμού του αξιακού επιπέδου της Ένωσης από την αρχή εκτέλεσης είναι ο έλεγχος συνδρομής των λόγων άρνησης εκτέλεσης²⁵⁸ της διαβιβασθείσας ΕΕΕ. Κάποιοι από αυτούς προβλέπονται στο άρθρο 11 παρ. 1 της Οδηγίας και στο άρθρο 13 παρ. 1 του Νόμου ενσωμάτωσης, ενώ κάποιοι άλλοι λόγοι άρνησης ορίζονται συγκεκριμένα στις ειδικές διατάξεις της Οδηγίας που αφορούν τα «ορισμένα ερευνητικά

²⁵³ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 8.12.2020 στην υπόθεση C-584/19, Staatsanwaltschaft Wien, σκ. 64.

²⁵⁴ Βλ. Δασκαλόπουλος Σ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 174.

²⁵⁵ Οι δυνατότητες αυτές προβλέπονται στην περίπτωση προσφυγής σε εναλλακτικά μέτρα, όπως αναλύεται παραπάνω βλ. σελ. 50 της παρούσας.

²⁵⁶ Όπως επισημαίνουν η Τσόλκα και ο Αρβανίτης “Αστόχως, δεν προβλέπεται στην Οδηγία και συνακόλουθα στον Ν. 4489/2017 το έλασσον: ήτοι η τροποποίηση της ΕΕΕ, μετά τη λαβούσα χώρα διαβούλευση, με τον ορισμό ερευνητικού μέτρου προβλεπόμενου στο κράτος έκδοσης. Κατά συνέπεια, είναι ενδεδειγμένη στο σημείο αυτό η συμπερίληψη και αυτής της δυνατότητας τροποποίησης της ΕΕΕ, τουλάχιστον για την εξοικονόμηση χρόνου και εξόδων (επανυποβολής καινούργιας ή «συμπληρωματικής» εντολής κατ' άρθρο 10 παρ. 1 Ν. 4489/2017, σε περίπτωση εν τέλει άρνησης εκτέλεσής της). Βλ. Τσόλκα Ο. - Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 47.

²⁵⁷ Λειτουργεί, δηλαδή, όπως και η περίπτωση προσφυγής σε εναλλακτικά ερευνητικά μέτρα, προς αποφυγή της “δραστικής λύσης” άρνησης εκτέλεσης. Βλ. προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Μ. C. Sánchez-Bordona της 16.7.2020 στην υπόθεση C-584/19, Staatsanwaltschaft Wien, σκ. 80.

²⁵⁸ Σημειώνεται ότι στο κείμενο της Οδηγίας γίνεται αναφορά σε λόγους άρνησης αναγνώρισης ή εκτέλεσης, ωστόσο με δεδομένο ότι, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, η αναγνώριση και η εκτέλεση είναι δύο διακριτά στάδια κατά τα οποία ελέγχονται διαφορετικά στοιχεία κρίνεται ορθότερο οι ανωτέρω λόγοι να ορίζονται ως λόγοι άρνησης εκτέλεσης της ΕΕΕ, καθώς αφορούν το τελευταίο στάδιο δικαιοδοτικού ελέγχου της αρχής εκτέλεσης. Βλ. σχετικά σε Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 247-248.

μέτρα», ήτοι τα άρθρα: 22 παρ. 2, 23 παρ. 2, 24 παρ. 2, 26 παρ. 6, 27 παρ. 5, 28 παρ. 1, 29 παρ. 3 και 30 παρ. 5. Αντίστοιχες διατάξεις απαντούν και στο Νόμο 4489/2017. Οι λόγοι αυτοί ισχύουν μόνο για τις ειδικά προβλεπόμενες περιπτώσεις και, όπως προκύπτει από την διατύπωση του Νόμου ενσωμάτωσης, εφαρμόζονται συμπληρωματικά με τους γενικούς λόγους άρνησης που προβλέπονται στο άρθρο 13 του ιδίου και 11 της Οδηγίας.

Συγκεκριμένα, η Οδηγία στο εν λόγω άρθρο προβλέπει εξαντλητικά οκτώ δυναμικούς λόγους άρνησης εκτέλεσης της ΕΕΕ²⁵⁹. Οι ίδιοι λόγοι προβλέπονται και στον Νόμο 4489/2017 με την ουσιώδη διαφορά όμως ότι όλοι ορίζονται ως υποχρεωτικοί. Λόγος άρνησης αναγνώρισης ή εκτέλεσης θεμελιώνεται ειδικότερα όταν: α) υπάρχει ασυλία ή προνόμιο σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο του κράτους εκτέλεσης που εμποδίζει την εκτέλεση της ΕΕΕ ή όταν υπάρχουν κανόνες περί ορισμού και περιορισμού της ποινικής ευθύνης σχετικά με την ελευθερία του Τύπου και την ελευθερία της έκφρασης σε άλλα μέσα ενημέρωσης που εμποδίζει την εκτέλεση της ΕΕΕ· β) στην συγκεκριμένη περίπτωση η εκτέλεση της ΕΕΕ θα έβλαπτε ουσιώδη συμφέροντα εθνικής ασφάλειας, θα έθετε σε κίνδυνο την πηγή των πληροφοριών ή θα απαιτούσε τη χρήση διαβαθμισμένων πληροφοριών σχετικών με συγκεκριμένες δραστηριότητες συλλογής πληροφοριών· γ) η ΕΕΕ έχει εκδοθεί στο πλαίσιο διαδικασιών που αναφέρονται στο άρθρο 4 στοιχεία β) και γ) και το ερευνητικό μέτρο δεν θα επιτρεπόταν από το δίκαιο του κράτους εκτέλεσης σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση· δ) η εκτέλεση της ΕΕΕ αντίκειται στην αρχή *ne bis in idem*· ε) η ΕΕΕ αφορά ποινικό αδίκημα για το οποίο υπάρχουν υπόνοιες ότι διαπράχθηκε εκτός του εδάφους του κράτους έκδοσης και εν μέρει ή εξ ολοκλήρου στο έδαφος του κράτους εκτέλεσης, και η συμπεριφορά για την οποία εκδόθηκε η ΕΕΕ δεν συνιστά αδίκημα στο κράτος εκτέλεσης· στ) υπάρχουν σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι η εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου που αναφέρεται στην ΕΕΕ θα ήταν ασύμβατη με τις υποχρεώσεις του κράτους μέλους εκτέλεσης σύμφωνα με το άρθρο 6 ΣΕΕ και το Χάρτη· ζ) η συμπεριφορά για την οποία έχει εκδοθεί η ΕΕΕ δεν συνιστά αδίκημα κατά τη νομοθεσία του κράτους εκτέλεσης, εκτός αν αφορά αδίκημα περιλαμβανόμενο στις κατηγορίες αδικημάτων του παραρτήματος Δ, όπως αναφέρεται από την αρχή έκδοσης στην ΕΕΕ, αν τιμωρείται στο κράτος έκδοσης με στερητική της ελευθερίας ποινή ή μέτρο στέρησης της ελευθερίας μέγιστης διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών· ή η) η χρήση του ερευνητικού μέτρου που αναφέρεται στην ΕΕΕ περιορίζεται, βάσει της νομοθεσίας του κράτους εκτέλεσης, σε κατάλογο ή σε κατηγορία αδικημάτων ή σε αδικήματα που τιμωρούνται με κύρωση υπερβαίνουσα ένα συγκεκριμένο κατώτατο όριο, που δεν περιλαμβάνει το αδίκημα το οποίο αφορά η ΕΕΕ.

---

²⁵⁹ Βλ. αναλυτικά όλους τους λόγους άρνησης εκτέλεσης σε Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 245 επ.

Επομένως, κάποιοι από τους λόγους άρνησης συνδέονται με την κρατική κυριαρχία²⁶⁰ και κάποιοι με την τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων²⁶¹. Από τη μία πλευρά, έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι η επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να μεταφέρει στην ελληνική έννομη τάξη όλους τους λόγους άρνησης, που προβλέπονται στην Οδηγία ως δυνητικοί, αδιακρίτως ως υποχρεωτικούς υπερβαίνει το άρθρο 288 εδ. δ' ΣΛΕΕ, τουλάχιστον όσον αφορά τους λόγους που δεν συνδέονται με την τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων²⁶². Από τη άλλη, υποστηρίζεται ότι ο Έλληνας νομοθέτης διαθέτει “σε κάθε περίπτωση την ευχέρεια κατά την ενσωμάτωση της Οδηγίας στο εθνικό δίκαιο να διασκευάσ[ει] ως υποχρεωτικούς τους αναφερόμενους στην Οδηγία λόγους άρνησης”²⁶³.

Σε κάθε περίπτωση, στο πλαίσιο της παρούσας, πρέπει να επισημανθεί ότι όσον αφορά τους λόγους άρνησης που αφορούν την τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η επιλογή του Έλληνα νομοθέτη κρίνεται ορθότερη και το ίδιο θα έπρεπε να κάνει ο ενωσιακός νομοθέτης²⁶⁴, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ομοιόμορφη εφαρμογή της σχετικής διάταξης της Οδηγίας από όλα τα κράτη μέλη²⁶⁵. Η θέση αυτή επιβεβαιώνεται από τις σκ. 18, 19 και 39 του Προοιμίου της Οδηγίας σε συνδυασμό με την γενικής ισχύος διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 1 της Οδηγίας. Οι διακηρύξεις αυτές έχουν βαρύνουσα σημασία, καθώς επί της ουσίας αντανακλούν το αξιακό επίπεδο της Ένωσης και υπενθυμίζουν στις αρμόδιες αρχές που συμμετέχουν στον μηχανισμό της ΕΕΕ, τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως αναφορικά με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Επομένως, η αρχή εκτέλεσης δεν δύναται απλώς, αλλά υποχρεούται να τηρήσει τις εγγυήσεις προστασίας του καθ' ου, διαφυλάσσοντας τα δικαιώματα του με την μη εκτέλεση ερευνητικών μέτρων που ενδέχεται να τα παραβιάζουν.

Βέβαια, ο ενωσιακός νομοθέτης αναφέρει την γενική ρήτρα του άρθρου 1 παρ. 4 ως επιφύλαξη που εφαρμόζεται σε όλους τους λόγους άρνησης του άρθρου 11 παρ. 1 της Οδηγίας. Από αυτό συνάγεται ότι ανεξάρτητα αν ορίζονται ως δυνητικοί ή υποχρεωτικοί, η αρχή εκτέλεσης οφείλει να

²⁶⁰ Βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 246 και υποσημ. 817.

²⁶¹ Αξίζει να σημειωθεί εν προκειμένω ότι στο πλαίσιο του θεσμού της ΕΕΕ δεν προβλέπεται ως όρος εκτέλεσης η αρχή της ειδικότητας, η οποία εφαρμόζεται κατά τη διαδικασία της διεθνούς δικαστικής συνδρομής βλ. Τσόλκα Ο. - Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 83 επ. και εκεί παραπομπές. Για την έννοια και θεμελίωση της αρχής βλ. Ναμίας Ο., Αρχή της ειδικότητας στο δίκαιο ανταλλαγής αποδείξεων μέσω δικαστικής συνδρομής, σε: Ποινική δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ό.π., σελ. 359 επ.

²⁶² Βλ. Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 64.

²⁶³ Τζαννετίς Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 84.

²⁶⁴ Το ίδιο υποστηρίζει και ο Αρβανίτης, βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 271, ομοίως Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., ό.π., σελ. 74.

²⁶⁵ Σύμφωνα με την από 20.7.2021 έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ “Περισσότερα από τα μισά κράτη μέλη μετέφεραν στο εθνικό τους δίκαιο ως υποχρεωτικούς όλους ή ορισμένους από τους λόγους μη αναγνώρισης ή μη εκτέλεσης σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1, ενώ τα υπόλοιπα κράτη μέλη τους μετέφεραν στο εθνικό τους δίκαιο ως προαιρετικούς” βλ. COM (2021) 409 final, σελ. 9. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0409&qid=1638469034993&from=EL>

Βλ. αναλυτικά πως έχει μεταφερθεί η οδηγία στην εκάστοτε έννομη τάξη σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/NIM/?uri=CELEX:32014L0041&qid=1638469034993>.

απορρίψει την ΕΕΕ, όταν συντρέχει λόγος άρνησης που αφορά την προστασία των δικαιωμάτων του καθ' ου. Ωστόσο, για να καταστεί σαφής η κανονιστική δέσμευση που απορρέει από αυτή θα έπρεπε οι λόγοι άρνησης που συνδέονται αποκλειστικά με την διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων του καθ' ου να προβλέπονται ρητά ως υποχρεωτικοί. Σημειώνεται εν προκειμένω ότι η αντίστοιχη επιφύλαξη δεν απαντά στο άρθρο 13 παρ. 1 του Νόμου ενσωμάτωσης, ωστόσο, αυτό δεν έχει πρακτική σημασία, διότι αφενός επαναλαμβάνεται ότι πρόκειται για γενικής ισχύος διάταξη που θεμελιώνει υποχρέωση τήρησης της σε κάθε περίπτωση, αφετέρου οι προβλεπόμενοι λόγοι άρνησης είναι ούτως ή άλλως υποχρεωτικοί. Εξάλλου, η αναφορά του ενωσιακού νομοθέτη στο άρθρο 1 παρ. 4 της Οδηγίας αποσκοπεί στο να ενισχύσει την κανονιστική εμβέλεια των λόγων άρνησης και ιδίως αυτού που προβλέπεται στο άρθρο 11 παρ. 1 στοιχ. στ', ο οποίος εισάγει την ρήτρα επιφύλαξης της ενωσιακής δημόσιας τάξης. Ο τελευταίος συνιστά και την μεγαλύτερη καινοτομία της ΕΕΕ, με την οποία επήλθε ουσιώδης μεταβολή στο σύστημα της αμοιβαίας αναγνώρισης. Αποτελεί δε την σπουδαιότερη εγγύηση κατά το στάδιο εκτέλεσης της ΕΕΕ και για αυτό τον λόγο αναλύεται ειδικά στην επόμενη ενότητα.

5.5.1. Ειδικότερα επί της Ρήτρας Επιφύλαξης της Ενωσιακής Δημόσιας Τάξης

Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας υπήρξε ο πρώτος²⁶⁶ θεσμός δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στο ρυθμιστικό πλαίσιο του οποίου, ήτοι στο άρθρο 11 παρ. 1 στοιχ. στ', συμπεριλήφθηκε ρητά ως λόγος άρνησης εκτέλεσης η μη τήρηση των επιταγών του άρθρου 6 ΣΕΕ και του Χάρτη, καθιδρύνοντας με αυτόν τον τρόπο μία γενική ρήτρα επιφύλαξης της προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ' ου, η οποία γίνεται αντιληπτή ως «ρήτρα επιφύλαξης της ενωσιακής δημόσιας τάξης»²⁶⁷. Η εν λόγω διάταξη αποτέλεσε ακανθώδες ζήτημα κατά τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων, καθώς δεν προβλεπόταν στην αρχική πρωτοβουλία για την ΕΕΕ²⁶⁸, γεγονός που είχε επικριθεί έντονα²⁶⁹ και ως εκ τούτου ασκήθηκαν πιέσεις²⁷⁰ προκειμένου να συμπεριληφθεί

²⁶⁶ Ακολούθησε ο Κανονισμός 2018/1805/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14.11.2018 σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων δέσμευσης και δήμευσης.

²⁶⁷ Βλ. Παπακυριάκου Θ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, ό.π., σελ. 185, Τσόλκα Ό., - Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 74, Bachmaier Winter L., Cross-border Investigation of Tax Offences in the EU: Scope of Application and Grounds for Refusal of the European Investigation Order, ό.π., σελ. 59.

²⁶⁸ Βλ. Πρωτοβουλία σχετικά με την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας σε ποινικές υποθέσεις, ό.π. (2010/C 165/02) άρ. 10.

²⁶⁹ Βλ. ενδεικτικά Vogler R., The European Investigation Order: Fundamental Rights at Risk?, σε: Ruggeri S. (επιμ.), Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe, 2014, σελ. 45 επ., Mangiaracina A., A New and Controversial Scenario in the Gathering of Evidence at the European Level: The Proposal for a Directive on the European Investigation Order, Utrecht Law Review, 2014, σελ. 130 επ., Peers S., The proposed European Investigation Order: Assault on human rights and national sovereignty, σελ. 7, Zimmermann F., - Glaser S., - Motz A., Mutual Recognition and its Implications for the Gathering of Evidence in Criminal proceedings: a Critical Analysis of the Initiative for a European Investigation Order, EuCLR 2011, σελ. 78 επ.

²⁷⁰ Βλ. European Union Agency for Fundamental Rights, Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights on the draft Directive regarding the European Investigation Order, 2011, σελ. 11-12.

ρητά στο κείμενο της Οδηγίας. Για το λόγο αυτό στο Προοίμιο της Οδηγίας απαντούν οι δύο καίριες επισημάνσεις: α) «Όπως συμβαίνει και με άλλες νομικές πράξεις στον τομέα της αμοιβαίας αναγνώρισης, με την παρούσα οδηγία δεν μεταβάλλεται η υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και θεμελιωδών νομικών αρχών, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 6 της [ΣΕΕ] και στο Χάρτη. Για να είναι σαφές το στοιχείο αυτό, θα πρέπει να εισαχθεί ειδική διάταξη στο κείμενο» (σκ. 18), β) «Η δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην Ένωση βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη και σε τεκμήριο συμμόρφωσης των άλλων κρατών μελών με το δίκαιο της Ένωσης και ιδίως με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Ωστόσο το τεκμήριο αυτό είναι μαχητό. Συνεπώς, εάν υπάρχουν σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι η εκτέλεση ερευνητικού μέτρου που περιέχεται στην ΕΕΕ θα είχε ως αποτέλεσμα την παραβίαση θεμελιώδους δικαιώματος του ενδιαφερομένου και ότι το κράτος μέλος εκτέλεσης θα παρέβαινε τις υποχρεώσεις του όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η εκτέλεση της ΕΕΕ θα πρέπει να απορρίπτεται» (σκ. 19).

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 περ. στ' της Οδηγίας και αντίστοιχα το άρθρο 13 του Νόμου 4489/2017 προβλέπεται η απόρριψη της ΕΕΕ από την αρχή εκτέλεσης όταν «υπάρχουν σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι η εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου που αναφέρεται στην ΕΕΕ θα ήταν ασύμβατη με τις υποχρεώσεις του κράτους μέλους εκτέλεσης σύμφωνα με το άρθρο 6 ΣΕΕ και το Χάρτη». Ως προς την εγγυητική εμβέλεια της εν λόγω διάταξης είναι ευνόητο ότι προστατεύονται πρωτίστως τα θεμελιώδη δικαιώματα του καθ' ου υπόπτου ή κατηγορουμένου, αλλά και κάθε «ενδιαφερόμενου μέρους»²⁷¹. Εν προκειμένω, πρέπει να επισημανθεί ότι δεν γίνεται καμία διάκριση μεταξύ απόλυτων²⁷² και σχετικών δικαιωμάτων. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι είναι δυνατή η εξαίρεση από την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης τόσο σε περιπτώσεις παραβίασης απόλυτων²⁷³ όσο και σε περιπτώσεις παραβίασης σχετικών δικαιωμάτων, εφόσον παραβιάζεται η ουσία του δικαιώματος²⁷⁴.

Περαιτέρω, όσον αφορά το κανονιστικό περιεχόμενο της, η ανωτέρω διάταξη αναφέρεται σε «υποχρεώσεις» σύμφωνα με το άρθρο 6 ΣΕΕ και τον Χάρτη. Επομένως, η εκτέλεση της ΕΕΕ δεν μπορεί

²⁷¹ Βλ. Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Υ. Bot της 11.4.2019 στην υπόθεση C-324/17, Ivan Gavanozon, σκ. 60 επ.

²⁷² Αναφορικά με την προστασία των απόλυτων δικαιωμάτων αξιοπρόσεκτη είναι η παρατήρηση του Αρβανίτη ότι «σε περιπτώσεις «εξωεδαφικής συμμετοχής» του κράτους, μέσω της παροχής δικαστικής συνδρομής, στην τέλεση βασανιστηρίων στο αιτούν κράτος, πρέπει να καταφάσκει η παράβαση του άρθρου 3 ΕΣΔΑ και να επιβάλλονται οι προβλεπόμενες κυρώσεις. Η επέκταση του λεγόμενου “Soering effect” προσήκει και εν προκειμένω, όσον αφορά στην εκτέλεση της ΕΕΕ. Μάλιστα, προκειμένου για τον ενωσιακό χώρο, μπορεί πλέον βάσιμα να υποστηριχθεί η επέκταση αυτή της ευθύνης του κράτους εκτέλεσης για (εξωεδαφικές) ενέργειες/παραλείψεις του όχι μόνο στις περιπτώσεις παράβασης του άρθρου 4 ΧΘΔΕΕ (και αντίστοιχα του άρθρου 3 ΕΣΔΑ), αλλά σε κάθε περίπτωση που προσβάλλεται η ενωσιακή δημόσια τάξη”. Βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 272 και σελ. 49-54.

²⁷³ Βλ. Αποφάσεις ΔΕΕ: της 5.4.2016 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-404/15 και C-659/15 PPU, Aranyosi και Căldăraru και της 15.10.2019 στην υπόθεση C-128/18, Dorobantu.

²⁷⁴ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 25.6.2018 στην υπόθεση C-216/18, LM.

να παραβιάζει τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ, όπως αυτά ερμηνεύονται από το Δικαστήριο της, ή που απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών. Εξάλλου, δυνάμει της «επιταγής ομοιογένειας» του άρθρου 52 παρ. 3 του Χάρτη, η έννοια και η εμβέλεια των δικαιωμάτων του τελευταίου δεν μπορεί να είναι μικρότερη από εκείνη που αποδίδει η ΕΣΔΑ στα αντίστοιχα δικαιώματα της. Κατά συνέπεια, για την διαμόρφωση της κρίσης περί παραβίασης ενός θεμελιώδους δικαιώματος, η αρχή εκτέλεσης λαμβάνει υπόψη και την νομολογία του Στρασβούργου²⁷⁵.

Επιπρόσθετα, πέρα από τα θεμελιώδη δικαιώματα αυτά καθαυτά στο άρθρο 52 παρ. 1 του Χάρτη προβλέπεται ρητά η υποχρέωση τήρησης της αρχής της αναλογικότητας. Αντίστοιχα, κατοχυρώνεται και η αρχή απαγόρευσης των διακρίσεων αφενός στο άρθρο 21 του Χάρτη, αφετέρου στο άρθρο 6 παρ. 3 ΣΕΕ. Προκύπτει, λοιπόν, ότι η αρχή εκτέλεσης υποχρεούται να απορρίψει την ΕΕΕ και σε περιπτώσεις που η τελευταία κρίνεται ότι αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας ή ότι “εκδόθηκε με σκοπό τη δίωξη ή την τιμωρία προσώπου με βάση φύλο, φυλή, χρώμα, κοινωνική ή εθνοτική καταγωγή, γενετικά χαρακτηριστικά, γλώσσα, θρησκεία ή πίστη, πολιτική ή άλλη πεποίθηση, εθνική μειονότητα, περιουσία, αναπηρία εκ γενετής, ηλικία ή σεξουαλικό προσανατολισμό ή ότι το πρόσωπο ενδέχεται να περιέλθει σε δυσμενή θέση για οποιονδήποτε από τους λόγους αυτούς”²⁷⁶. Έτσι, παρόλο που οι ανωτέρω αρχές δεν προβλέπονται ειδικά ως λόγοι άρνησης αναγνώρισης ή εκτέλεσης ΕΕΕ, περιλαμβάνονται στο κανονιστικό εύρος του εξεταζόμενου λόγου άρνησης²⁷⁷.

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις θεμελίωσης της ρήτρας, απαιτείται να συντρέχουν «σοβαροί λόγοι», ώστε η αναγνώριση και η εκτέλεση της ΕΕΕ να «θεωρούνται» ασύμβατες με τις ανωτέρω υποχρεώσεις των κρατών μελών. Εν προκειμένω ανακύπτουν δύο ζητήματα. Το πρώτο αφορά την έννοια του «σοβαρού λόγου» και το δεύτερο στη θεμελίωση του. Αρχικά, συνάγεται εύλογα ότι ο σοβαρός λόγος θα πρέπει να είναι συγκεκριμένος και να έχει κάποια βαρύτητα, ούτως ώστε να μπορεί η αρχή εκτέλεσης να θεωρήσει βάσιμα ότι τα εντελλόμενα στην ΕΕΕ ερευνητικά μέτρα αντίκεινται στις διατάξεις του άρθρου 6 ΣΕΕ ή του Χάρτη. Ωστόσο, η διάταξη αυτή, όπως έχει επισημανθεί, είναι ασαφής αφήνοντας ανοιχτά πολλά ερωτήματα²⁷⁸. Αναφορικά με το δεύτερο ζήτημα από την διατύπωση της εξεταζόμενης διάταξης και ιδίως από την χρήση του ρήματος «θεωρούνται», προκύπτει ότι οι σοβαροί λόγοι δεν απαιτείται να αποδεικνύονται, αλλά αρκεί να πιθανολογούνται²⁷⁹. Βέβαια,

²⁷⁵ Εξάλλου, δεδομένου ότι όλα τα κράτη μέλη έχουν κυρώσει την Σύμβαση, δεσμεύονται ούτως ή άλλως από την νομολογία του Δικαστηρίου.

²⁷⁶ Βλ. σκ. 39 του Προοιμίου της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ.

²⁷⁷ Την ίδια θέση υποστηρίζουν και οι Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 77.

²⁷⁸ Armada I., The european investigation order and the lack of european standards, ό.π., σελ. 25.

²⁷⁹ Σχετικά παρατηρεί ο Αρβανίτης «Η ερμηνευτική αυτή εκδοχή δεν προκύπτει από το γράμμα του ελληνικού κειμένου της Οδηγίας και αντίστοιχα του Ν. 4489/2017, αλλά από τις αντίστοιχες φράσεις στο αγγλικό και το γαλλικό

δεν νοείται ότι οι αρχές εκτέλεσης έχουν την δυνατότητα να επικαλούνται αυτόν τον λόγο άρνησης κατά τρόπο αόριστο και ευρύ, καθώς κάτι τέτοιο θα καταστήσει την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο καθένα από τα κράτη μέλη, ως εμπόδιο στην δικαστική τους συνεργασία²⁸⁰. Η χρήση της ρήτρας επιφύλαξης της ενωσιακής δημόσιας τάξης θα πρέπει να είναι συνετή και λελογισμένη, λαμβανομένου υπόψη του ευρύτερου θεσμικού πλαισίου, δεδομένου ότι αποτελεί εξαίρεση στην κατά κανόνα εφαρμογή της αμοιβαίας αναγνώρισης. Χρήσιμα κριτήρια μπορούν να αντληθούν από την νομολογία του ΕΔΔΑ και του ΔΕΕ. Έτσι, σε περιπτώσεις που έχει κριθεί ότι εθνική ρύθμιση παραβιάζει θεμελιώδες δικαίωμα και ιδίως σε περιπτώσεις που έχουν διαπιστωθεί συστημικές ή γενικευμένες πλημμέλειες του δικαστικού συστήματος του κράτους έκδοσης, θεμελιώνεται βάσιμος λόγος “για να επιδείξει η δικαστική αρχή εκτέλεσης αυξημένη επαγρύπνηση”²⁸¹. Στο πλαίσιο αυτό η αρχή εκτέλεσης μπορεί να λάβει υπόψη την προσωπική κατάσταση του καθ’ ου²⁸², δεδομένης της νομοθεσίας και της πολιτικής που ακολουθείται σε κάποια κράτη μέλη, για την διαμόρφωση της κρίσης της σχετικά με το αν συντρέχει λόγος να παραβιαστούν τα δικαιώματα του.

Το τι συνιστά εν τέλει «σοβαρό λόγο» βάσει του οποίου η εκτέλεση μίας ΕΕΕ «θεωρείται» ασύμβατη προς τις υποχρεώσεις της αρχής εκτέλεσης που απορρέουν από το άρθρο 6 ΣΕΕ και τον Χάρτη, είναι ένα ζήτημα που καλείται να κρίνει η ίδια. Έτσι, η αρχή εκτέλεσης προβαίνει σε ουσιαστικό έλεγχο των στοιχείων και πληροφοριών που περιλαμβάνονται στην ΕΕΕ, καθώς και των δεδομένων που ενδέχεται να διαθέτει για τον καθ’ ου και για το κράτος έκδοσης και διαμορφώνει τη σχετική δικαιοδοτική κρίση. Παράλληλα, δύναται να ζητήσει και επιπρόσθετες πληροφορίες από την αρχή έκδοσης κατά την παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου. Σε κάθε δε περίπτωση δυνάμει της τελευταίας διάταξης του άρθρου 11, η αρχή εκτέλεσης υποχρεούται να συμβουλευθεί την αρχή έκδοσης, προτού αποφασίσει να απορρίψει την ΕΕΕ, προκειμένου η τελευταία να μπορεί να υποστηρίξει τη θέση της επί του επίμαχου ζητήματος. Αν παρόλα αυτά, η αρχή εκτέλεσης διατηρεί τις αμφιβολίες της ή προκύπτει κάποιο ζήτημα ερμηνείας της σχετικής διάταξης, θα πρέπει να της αναγνωρίζεται η δυνατότητα να απευθυνθεί στο ΔΕΕ, υποβάλλοντας προδικαστικό ερώτημα, σύμφωνα με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, καθώς η τελική απόφαση περί απόρριψης ή μη της ΕΕΕ εμπίπτει αποκλειστικά στην κρίση της.

Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί ότι η εν λόγω διάταξη απευθύνεται ρητά στην αρχή εκτέλεσης και κατά συνέπεια η ίδια είναι υποχρεωμένη να διενεργήσει τον ανωτέρω έλεγχο σε κάθε

κείμενό της (“substantial grounds to believe”, «des motifs sérieux de croire»)» βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 271.

²⁸⁰ Βλ. Garcimartin Montero R., The European Investigation Order, ό.π., σελ. 47, Álvarez D., Use and Abuse of the Concept of Fundamental Rights An Obstacle for Judicial Cooperation?, eucrim 1/2018, σελ. 70.

²⁸¹ Όπως αναφέρει ο Γενικός Εισαγγελέας Α. Ράντος στις από 16.12.2021 προτάσεις του στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-562/21 PPU και C-563/21 σχετικά με την άρνηση εκτέλεσης ΕΕΣ, σκ. 59.

²⁸² Πρβλ. τα ενδεικτικά κριτήρια και την θεμελίωση της σχετικής κρίσης για το ΕΕΣ, Α. Ράντος, ό.π., σκ. 63-65.

εξεταζόμενη περίπτωση αυτεπάγγελτα, ανεξάρτητα δηλαδή από την άσκηση ή μη ένδικου μέσου από τον καθ' ου. Στη συνάφεια αυτή, θα πρέπει να αποφεύγεται η σύγχυση που ενδέχεται να προκαλέσει η επιφύλαξη της παρ. 2 του άρθρου 14 της Οδηγίας και αντίστοιχα του άρθρου 16 του Νόμου ενσωμάτωσης, σύμφωνα με την οποία οι ουσιαστικοί λόγοι έκδοσης ΕΕΕ, εφόσον τίθεται ζήτημα παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων, μπορούν να προσβληθούν και ενώπιον της αρχής εκτέλεσης. Η διάταξη αυτή αφορά ειδική ρύθμιση που εφαρμόζεται στο πλαίσιο της δικαστικής προστασίας του καθ' ου με την άσκηση του δικαιώματος του σε ένδικα μέσα και δεν ασκεί καμία επιρροή στο εν λόγω στάδιο αυτεπάγγελτου ελέγχου της αρχής εκτέλεσης περί συνδρομής ή μη λόγων απόρριψης ΕΕΕ. Εξάλλου, επειδή ορισμένα ερευνητικά μέτρα έχουν απόλυτα μυστικό χαρακτήρα, εκτελούνται εν αγνοία του καθ' ου, καθιστώντας πρακτικά αδύνατη τη προσβολή τους με την άσκηση ενδίκου μέσου και ως εκ τούτου καθίσταται ακόμη μεγαλύτερη η ανάγκη αυτεπάγγελτου ελέγχου περί προσβολής της ενωσιακής δημόσιας τάξης από την αρχή εκτέλεσης. Από αυτή την ρύθμιση, μπορεί να συναχθεί και το συμπέρασμα ότι η αρχή εκτέλεσης απορρίπτει την ΕΕΕ όχι μόνο όταν η εκτέλεση καθ' αυτή του εντελλόμενου ερευνητικού μέτρου θεμελιώνει το πρώτον τον σχετικό λόγο άρνησης, αλλά και όταν διαπιστώνεται ότι έχει ήδη θεμελιωθεί κατά το στάδιο έκδοσης της ΕΕΕ²⁸³.

Τέλος, είναι προφανές ότι αν η αρχή εκτέλεσης διαπιστώσει ότι τελικά δεν συντρέχει κάποιος «σοβαρός λόγος» παραβίασης της ενωσιακής δημόσιας τάξης θα εκτελέσει την ΕΕΕ και θα διαβιβάσει τα αποδεικτικά μέσα που συγκέντρωσε στην αρχή έκδοσης. Ωστόσο, αξιοπρόσεκτη είναι εν προκειμένω η άποψη της Τσόλκα και του Αρβανίτη ότι η αρχή εκτέλεσης “έχει τη δυνατότητα να αρνηθεί να διαβιβάσει τα αποδεικτικά μέσα στην αρχή έκδοσης ακόμη και μετά την εκτέλεση της εντολής, εφόσον διαπιστώσει εκ των υστέρων ότι συντρέχει ο λόγος απόρριψης του στοιχ. στ””²⁸⁴. Επομένως, μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί ότι η υποχρέωση διαφύλαξης προστασίας και σεβασμού των δικαιωμάτων του καθ' ου η ΕΕΕ βαρύνει την αρχή εκτέλεσης σε όλα τα στάδια άσκησης της αρμοδιότητάς της, δηλαδή από την παραλαβή της ΕΕΕ μέχρι και την διαβίβαση των αποδεικτικών μέσων στην αρχή έκδοσης.

6. Εύρος του Εγγυητικού Ρόλου της Αρχής Εκτέλεσης – Παρατηρήσεις επί της Απόφασης του Δικαστηρίου στην Υπόθεση C-66/20 XK

Με βάση όσα προηγήθηκαν καθίσταται αντιληπτό ότι η Οδηγία 2014/41/ΕΕ και ακολούθως ο Νόμος 4489/2017 περιέχουν ένα σύνολο διατάξεων από τις οποίες προκύπτει ότι η αρχή εκτέλεσης

²⁸³ Αντίθετα ο Τζαννετής υποστηρίζει ότι κάτι τέτοιο “δημιουργεί υπό το πρίσμα της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης επιφυλάξεις, στο βαθμό που η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των Καρτών Μελών της ΕΕ επιβάλλει στο Κράτος εκτέλεσης την υποχρέωση να θεωρήσει δεδομένη την ανταπόκριση της διαδικασίας έκδοσης της ΕΕΕ προς την ενωσιακή δημόσια τάξη” βλ. Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

²⁸⁴ Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 77.

οφείλει να διασφαλίσει την προστασία των δικαιωμάτων του καθ' ου η ΕΕΕ και να μεριμνήσει για την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας²⁸⁵. Η αρχή εκτέλεσης καλείται να προβεί σε δικαιοδοτικό έλεγχο, προκειμένου να αποφασίσει για την εκτέλεση ή μη της ΕΕΕ²⁸⁶. Για το λόγο αυτό η Οδηγία προβλέπει στο άρθρο 2 στ. δ) ότι είναι δυνατή η απαίτηση έγκρισης “δικαστηρίου στο κράτος εκτέλεσης όταν αυτό προβλέπεται από την εθνική του νομοθεσία”. Ωστόσο, η πρόβλεψη αυτή -ως δυνατότητα και μάλιστα μόνο όταν κάτι τέτοιο απαιτείται από την εθνική νομοθεσία- σε συνδυασμό με τον ευρύ και αόριστο ορισμό της αρχής εκτέλεσης, στην πραγματικότητα περιορίζει την διενέργεια ουσιαστικού δικαιοδοτικού ελέγχου κατά το στάδιο εκτέλεσης της ΕΕΕ και ως εκ τούτου την διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ' ου²⁸⁷. Το ζήτημα αυτό αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα σε περιπτώσεις, που ως αρμόδιες αρχές εκτέλεσης “έχουν οριστεί διοικητικές υπηρεσίες, χωρίς μάλιστα να τελούν υπό την άμεση εποπτεία δικαστικού λειτουργού”²⁸⁸.

Εύλογα εγείρεται το ερώτημα πώς είναι δυνατό να επιτελέσει τον εγγυητικό της ρόλο η αρμόδια αρχή εκτέλεσης, όταν αυτή πέρα από «δικαστική» μπορεί να είναι διοικητική ή αστυνομική αρχή, χωρίς μάλιστα να απαιτείται σε κάθε περίπτωση προηγούμενη έγκριση από «δικαστήριο». Παράλληλα, μία διοικητική ή αστυνομική αρχή δεν θα μπορεί να απευθυνθεί στο ΔΕΕ υποβάλλοντας προδικαστική παραπομπή, καθώς δεν εμπίπτει στην αυτοτελή έννοια του «δικαστηρίου», σύμφωνα με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ. Έτσι, η εν λόγω διάταξη της Οδηγίας θα μπορούσε να δημιουργήσει την εσφαλμένη εντύπωση ότι στην πραγματικότητα η διαδικασία εκτέλεσης ΕΕΕ είναι περισσότερο αυτοματοποιημένη, ενώ η υποχρέωση διενέργειας δικαιοδοτικού ελέγχου και προστασίας των δικαιωμάτων του καθ' ου επιβαρύνει αποκλειστικά την αρχή έκδοσης, η οποία σε κάθε περίπτωση είναι δικαστική αρχή (είτε η ΕΕΕ εκδίδεται είτε επικυρώνεται από αυτή).

Σχετικά πρέπει να παρατεθούν οι σκέψεις του Δικαστηρίου στην απόφαση της 2.9.2021 στην υπόθεση C-66/20 ΧΚ, με την οποία όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η αίτηση προδικαστικής παραπομπής της εισαγγελίας di Trento της Ιταλίας (αρχή εκτέλεσης) απορρίφθηκε ως απαράδεκτη. Το κρίσιμο ζήτημα, ήταν αν η εν λόγω εισαγγελική αρχή εμπίπτει στην έννοια «δικαστήριο» για τους σκοπούς του άρθρου 267 ΣΛΕΕ. Το Δικαστήριο έκρινε ότι όταν μία εισαγγελική αρχή, όπως η εισαγγελία της Ιταλίας, ενεργεί ως αρχή εκτέλεσης ΕΕΕ “δεν καλείται να επιλύσει διαφορά και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ασκεί δικαιοδοτική λειτουργία” (σκ. 38). Το ΔΕΕ θεμελίωσε την σχετική

---

²⁸⁵ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ στην υπόθεση 584/19, ό.π., σκ. 64 “οι διατάξεις της οδηγίας 2014/41 διασφαλίζουν πάντως ότι η αρχή εκτέλεσης και, γενικότερα, το κράτος εκτέλεσης μεριμνούν για την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας καθώς και για τα δικονομικά και τα θεμελιώδη δικαιώματα του προσώπου το οποίο αφορά η ευρωπαϊκή εντολή έρευνας”.

²⁸⁶ Έτσι και ο ΑΠ στην υπ' αριθμ. 568/2021 απόφαση του, αναφέρει ότι “Ο εισαγγελέας εφετών, ως κατ' άρθρο 88 του Συντάγματος δικαστικός λειτουργός και ως αρμόδια δικαστική αρχή για την αναγνώριση και εκτέλεση της ΕΕΕ κρίνει δικαιοδοτικά και απορρίπτει την αναγνώριση ή την εκτέλεσή της στις περιπτώσεις του άρθρου 13 του ανωτέρω νόμου”.

²⁸⁷ Βλ. Armada I., The european investigation order and the lack of european standards, ό.π., σελ. 13 επ.

²⁸⁸ Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 31.

κρίση του στον ορισμό και στο σκοπό της ΕΕΕ. Κατά το ίδιο, η αρχή εκτέλεσης, “η οποία προβαίνει στην αναγνώριση και την εκτέλεση ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως επιφορτισμένη με την «έκδοση δικαστικής απόφασης», κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ. Συναφώς, εναπόκειται αποκλειστικώς στις αρμόδιες δικαστικές αρχές του κράτους μέλους εκδόσεως του εντάλματος να αποφανθούν οριστικώς επί των επίμαχων αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο της κινηθείσας στο κράτος αυτό ποινικής διαδικασίας” (σκ. 42). Επομένως, το Δικαστήριο κατέληξε ότι “οσάκις ενεργεί ως αρχή εκτελέσεως [...] μια ιταλική εισαγγελική αρχή, όπως η εισαγγελία Trento, δεν ενεργεί στο πλαίσιο διαδικασίας η οποία πρόκειται να καταλήξει στην έκδοση απόφασης δικαιοδοτικού χαρακτήρα” (σκ. 43). Τέλος, το Δικαστήριο επεσήμανε ότι η θέση αυτή δεν αναιρείται από το γεγονός ότι, σύμφωνα με την ιταλική νομοθεσία, η εισαγγελία ως αρμόδια αρχή εκτέλεσης αποφασίζει για την αναγνώριση και εκτέλεση της ΕΕΕ σε τελικό βαθμό, χωρίς η σχετική κρίση να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο (σκ. 44-45).

Κατ’ αρχάς, ο όρος «δικαστήριο» ερμηνεύεται αυθεντικά από το ΔΕΕ, ως αυτοτελής έννοια του δικαίου της Ένωσης, ανεξάρτητα από την ονομασία και τον χαρακτηρισμό του εθνικού δικαίου. Σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου για την διαμόρφωση της σχετικής κρίσης λαμβάνεται υπόψη ένα σύνολο κριτηρίων, ήτοι η ίδρυση του με νόμο, η μονιμότητα του, η δεσμευτικού χαρακτήρα δικαιοδοσία του, η τήρηση της αρχής της εκατέρωθεν ακρόασης κατά την ενώπιον του διαδικασία, η εφαρμογή κανόνων δικαίου, καθώς και η ανεξαρτησία και αμεροληψία του²⁸⁹. Επί της ουσίας, η έννοια «δικαστήριο» κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ εξετάζεται σε θεσμικό επίπεδο, δηλαδή επίκεντρο της εν λόγω εξέτασης αποτελεί το αιτούν δικαιοδοτικό όργανο αυτό καθαυτό, συνεκτιμώντας τη λειτουργία που καλείται να επιτελέσει στη συγκεκριμένη υπόθεση και ως εκ τούτου η έννοια του δικαστηρίου έχει λειτουργικό χαρακτήρα, που καθιερώνει τους συνομιλητές του Δικαστηρίου στο πλαίσιο του δικαστικού διαλόγου²⁹⁰. Το ίδιο έχει κρίνει ότι η εν λόγω έννοια “πρέπει να ερμηνεύεται διασταλτικά, ώστε να αποφεύγεται το ενδεχόμενο να κρίνεται απαράδεκτο πλήθος διαδικαστικών αιτημάτων [...], καθώς και να στερείται το Δικαστήριο της δυνατότητας να αποφανθεί επί της ερμηνείας του συνόλου των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης τις οποίες υποχρεούται να εφαρμόσει το αιτούν δικαστήριο”²⁹¹. Η διαχρονική ευελιξία του Δικαστηρίου αναφορικά με το εξεταζόμενο

---

²⁸⁹ Αυτά είναι τα αποκαλούμενα κριτήρια της απόφασης Dorsch βλ. Απόφαση ΔΕΕ 17.9.1997 στην υπόθεση C-54/96, Dorsch Consult, σκ. 23.

²⁹⁰ Βλ. συναφώς τις από 20.5.2021 προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Μ. Bobek στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-748/19 έως C-754/19, σκ. 52 και 166.

²⁹¹ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 28.2.2019, στην υπόθεση C-579/17, σκ. 35.

ζήτημα²⁹² ανταποκρίνεται στον σκοπό της Προδικαστικής Παραπομπής, η οποία αποτελεί “ακρογωνιαίο λίθο” του δικαιοδοτικού συστήματος της Ένωσης²⁹³.

Συναφώς, όπως υποστήριξε ο Γενικός Εισαγγελέας²⁹⁴ μέσω της Προδικαστικής Παραπομπής “Διασφαλίζεται επίσης ότι καμία διάταξη του δικαίου της Ένωσης δεν εκφεύγει της δεσμευτικής ερμηνείας του Δικαστηρίου”. Για το λόγο αυτό το Δικαστήριο εφάρμοσε κατά κανόνα “λειτουργική προσέγγιση” μνημονεύοντας τα «δικαστήρια» ως τους “φυσικούς συνομιλητές”, ιδίως “όταν οι πράξεις των οργάνων αυτών δεν υπόκεινται στην άσκηση ενδίκων μέσων στην εσωτερική έννομη τάξη, [καθώς] υφίσταται κίνδυνος παγίωσης τελικών ερμηνειών του δικαίου της Ένωσης”. Επομένως, “προς αποφυγή του κινδύνου πολλαπλών ερμηνειών του δικαίου της Ένωσης, ο κανόνας αυτός μπορεί να κάμπτεται, σε εξαιρετικές περιπτώσεις στις οποίες δεν είναι δυνατή η παρέμβαση αμιγώς δικαιοδοτικών οργάνων, λόγω των χαρακτηριστικών της εθνικής έννομης τάξης”.

Ειδικότερα, ο Γενικός Εισαγγελέας M. C. Sánchez-Bordona μέσα από μία αναλυτική και πλήρως εμπεριστατωμένη ανάπτυξη του εξεταζόμενου ζητήματος πρότεινε να γίνει δεκτή η αίτηση προδικαστικής παραπομπής, που υπέβαλε η ιταλική εισαγγελική αρχή. Την θέση αυτή θεμελίωσε αφενός στο γεγονός ότι η εν λόγω εισαγγελία πληροί τα κριτήρια της ίδρυσης με νόμο, της μονιμότητας, του δεσμευτικού χαρακτήρα της δικαιοδοσίας της και της εφαρμογής κανόνων δικαίου²⁹⁵ και αφετέρου στην λειτουργική προσέγγιση της έννοιας «δικαστήριο» κατά την πάγια νομολογία του ΔΕΕ. Επεσήμανε, δηλαδή, ότι το ουσιώδες κριτήριο είναι η λειτουργία που ασκεί η εισαγγελική αρχή ως αρχή εκτέλεσης ΕΕΕ, αναφέροντας επί λέξει: “εν προκειμένω η εισαγγελία Trento παρεμβαίνει ως όργανο το οποίο εφαρμόζει οριστικά σε εθνικό επίπεδο κανόνα του δικαίου της Ένωσης. Από λειτουργικής απόψεως, συμπεριφέρεται ως δικαιοδοτικό όργανο και δεν χωρεί ένδικο μέσο κατά της απόφασης με την οποία μπορεί ενδεχομένως να αρνηθεί να αναγνωρίσει την ΕΕΕ. Δεδομένου ότι ενεργεί υπό την ιδιότητα αυτή, δεν υφίστανται, κατά την άποψή μου, εμπόδια στην αναγνώριση της ιδιότητάς της ως «δικαστηρίου» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ” (σκ. 64). Επιπρόσθετα, αξιοπρόσεκτα είναι και τα σημεία 60 και 61 των εν λόγω προτάσεων του Γενικού Εισαγγελέα, όπου επισημαίνει τον κίνδυνο που ενέχει η απόρριψη του προδικαστικού ερωτήματος. Ο ίδιος εύστοχα παρατηρεί ότι σε μία τέτοια περίπτωση η εισαγγελία Trento θα δώσει την δική της

---

²⁹² Σημειώνεται ότι το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει την ιδιότητα του «δικαστηρίου» ακόμη και σε μη δικαστικές αρχές, όπως σε επιτροπή προσφυγών επαγγελματικού συλλόγου (βλ. Απόφαση της 6.10.1981, στην υπόθεση C-246/80) ή επιτροπή δημοτικών προσφυγών (βλ. Απόφαση της 29.11.2001, στην υπόθεση C-17/00).

²⁹³ Βλ. Γνωμοδότηση ΔΕΕ 2/13 της 18.12.2014, σκ. 176.

²⁹⁴ Βλ. προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα M. C. Sánchez-Bordona της 11.3.2021 στην υπόθεση C-66/20, ιδίως σκ. 38-42.

²⁹⁵ Ειδικά για το κριτήριο της εκατέρωθεν ακρόασης ο Γενικός Εισαγγελέας υποστηρίζει ότι “ακόμη και αν η διαδικασία αναγνώρισης και εκτέλεσης της ΕΕΕ δεν προβλέπει εκατέρωθεν ακρόαση, πράγμα αμφίβολο, το Δικαστήριο έχει υποβαθμίσει τη σημασία του στοιχείου αυτού με την παρατήρηση ότι δεν συνιστά «απόλυτο κριτήριο»” βλ. σκ. 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία.

ερμηνεία στο άρθρο 2 στ. γ της Οδηγίας, δεδομένου ότι ούτε η γερμανική αρχή έκδοσης θα μπορέσει να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, καθώς είναι διοικητική αρχή που δεν εμπίπτει στην έννοια του «δικαστηρίου», τελικά κανένα δικαστήριο δεν θα μπορεί να απευθυνθεί στο ΔΕΕ, προκειμένου το ίδιο να αποφανθεί επί του ανακύπτοντος ζητήματος ερμηνείας κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ. Αν περαιτέρω η θέση αυτή γενικευθεί και η ιταλική εισαγγελία αδυνατεί να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα ενώπιον του ΔΕΕ θα “θα δημιουργηθεί ένα τυφλό σημείο στην ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης. Αυτό ακριβώς είναι που πρέπει να αποφευχθεί, χάριν της ενότητας της έννομης τάξης της Ένωσης”.

Συμπερασματικά, λαμβανομένης υπόψη της λειτουργίας που ασκεί η αρχή εκτέλεσης, όπως αναλυτικά αναφέρθηκε σε αυτό το κεφάλαιο, της πάγιας νομολογίας του ΔΕΕ αναφορικά με την ερμηνεία του «δικαστηρίου» υπό το πρίσμα του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, καθώς και των προτάσεων του Γενικού Εισαγγελέα, καθίσταται σαφές ότι η εν λόγω απόφαση είναι εσφαλμένη. Αρχικά, η θέση του Δικαστηρίου, όπως διατυπώθηκε, δεν εναρμονίζεται με τις διατάξεις της Οδηγίας, οι οποίες περιλαμβάνουν “σύνολο εγγυήσεων τόσο κατά το στάδιο της έκδοσης ή της επικύρωσης όσο και κατά την εκτέλεση της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, προκειμένου να διασφαλίζεται η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του προσώπου το οποίο αυτή αφορά”²⁹⁶. Εν προκειμένω, το ΔΕΕ παρουσιάζει την αναγνώριση και εκτέλεση της ΕΕΕ από την αρμόδια αρχή εκτέλεσης, ως μία αυτοματοποιημένη διαδικασία, που δεν απαιτεί τη διαμόρφωση δικαιοδοτικής κρίσης με τη λογική ότι τα εντελλόμενα ερευνητικά μέτρα είναι προσωρινού χαρακτήρα, καθιστώντας άνευ περιεχομένου τις διατάξεις της Οδηγίας που θεσπίζουν ασφαλιστικές δικλείδες κατά το στάδιο της εκτέλεσης.

Επιπλέον, το Δικαστήριο χρησιμοποιεί μία ελλιπέστατη αιτιολογία και ως εκ τούτου δεν εξηγεί με σαφήνεια και πειστικότητα για ποιο λόγο η αρχή εκτέλεσης δεν εκφέρει δικαιοδοτική κρίση, όταν καλείται να αποφασίσει σχετικά με την αναγνώριση και εκτέλεση της ΕΕΕ. Φαίνεται ότι το ίδιο δεν έχει αντιληφθεί την “ενισχυμένη θέση της δικαστικής αρχής εκτέλεσης”²⁹⁷, η οποία όπως αναλύθηκε ανωτέρω, διαθέτει ένα ευρύ φάσμα δυνατοτήτων (έλεγχος της αρχής της αναλογικότητας, προσφυγή σε εναλλακτικά μέτρα, δυνατότητα διαβούλευσης). Εξάλλου, το Δικαστήριο στην προηγούμενη απόφαση του στην υπόθεση C-584/19, Staatsanwaltschaft Wien, διαφοροποιήθηκε από την πάγια νομολογία του σχετικά με την απαίτηση ανεξαρτησίας της δικαστικής αρχής έκδοσης, όπως είχε διαμορφωθεί αναφορικά με το ΕΕΣ, επειδή, μεταξύ άλλων, αναγνώρισε ότι η ΕΕΕ παρέχει περισσότερες εγγυήσεις προστασίας των δικαιωμάτων του καθ’ ου, θεμελιώνοντας τη κρίση του και

²⁹⁶ Απόφαση ΔΕΕ στην υπόθεση 584/19, ό.π., σκ. 69.

²⁹⁷ Όπως τη χαρακτηρίζει ο Γενικός Εισαγγελέας M. C. Sánchez-Bordona στις προτάσεις της 16.7.2020 στην υπόθεση C-584/19, (Staatsanwaltschaft Wien) βλ. σκ. 58-65 και 77-81.

στην λειτουργία της αρχής εκτέλεσης²⁹⁸. Περαιτέρω, πρέπει να επισημανθεί ότι η επιλογή μίας τόσο συσταλτικής ερμηνείας της έννοιας του «δικαστηρίου» υπό το πρίσμα του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, αφενός έρχεται σε αντίθεση με την προηγούμενη νομολογία του ΔΕΕ, αφετέρου παραγνωρίζει τον σκοπό της Προδικαστικής Παραπομπής.

Άμεση συνέπεια της εν λόγω απόφασης είναι η παρεμπόδιση διενέργειας του θεσμοθετημένου δικαστικού διαλόγου. Τούτο διότι σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αποθαρρύνει την εισαγγελική αρχή, που έχει οριστεί ως «αρχή εκτέλεσης» να απευθύνεται στο Δικαστήριο, κάθε φορά που εγείρονται αμφιβολίες ως προς την εκτέλεση μίας ΕΕΕ ή ανακύπτουν ζητήματα ερμηνείας σχετικά με την Οδηγία 2014/41/ΕΕ, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ερμηνεία των διατάξεων της τελευταίας, την εφαρμογή του θεσμού και για το σύστημα δικαστικής προστασίας της Ένωσης. Τέλος, αν αυτή η θέση γενικευθεί το ζήτημα αυτό προφανώς δεν θα αφορά μόνο την Ιταλία, αλλά τα περισσότερα κράτη μέλη της Ένωσης που έχουν ορίσει ως αρχές εκτέλεσης εισαγγελικές αρχές, συμπεριλαμβανομένης και της χώρας μας. Ενόψει τούτων, θα πρέπει -κατά την γνώμη μου- τα «δικαστήρια» των κρατών μελών να συμμετάσχουν δυναμικά και δημιουργικά στον διάλογο τους με το ΔΕΕ, προκειμένου να επανεξεταστεί η εν λόγω θέση του.

7. Ενδιάμεσα Συμπεράσματα

Σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν στο παρόν κεφάλαιο γίνεται αντιληπτό ότι στο πλαίσιο έκδοσης και εκτέλεσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας ο ενωσιακός νομοθέτης προβλέπει δύο καίριες δικλείδες ασφαλείας για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ' ου. Από την μία πλευρά, υποχρεώνει τη δικαστική αρχή έκδοσης να εκδίδει ή να επικυρώνει την ΕΕΕ μόνο όταν κρίνει ότι τηρείται η αρχή της αναλογικότητας και το εντελλόμενο μέτρο είναι διαθέσιμο υπό τις ίδιες προϋποθέσεις σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση. Από την άλλη πλευρά υποχρεώνει την αρχή εκτέλεσης να απορρίψει την ΕΕΕ όταν κρίνει ότι η εκτέλεση της αντιτίθεται στα άρθρα 6 ΣΕΕ και στον Χάρτη. Οι εγγυήσεις προστασίας, όμως, στο πλαίσιο αυτό δεν εξαντλούνται μόνο στις ανωτέρω προβλέψεις. Ειδικότερα, το γεγονός ότι ως ΕΕΕ ορίζεται δικαστική απόφαση, αποτελεί από μόνο του μία εγγύηση²⁹⁹, καθώς διασφαλίζει την άσκηση ενδίκου μέσου κατά αυτής.

Οι ρυθμίσεις ως προς τη νομική φύση και την λειτουργία των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης αποτελούν, επίσης, ουσιώδεις εγγυήσεις προστασίας. Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι οι δύο αρχές έχουν “κοινή ευθύνη”³⁰⁰ για την προστασία των δικαιωμάτων του καθ' ου και ιδίως του υπόπτου

²⁹⁸ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 8.12.2020 στην υπόθεση C-584/19, (Staatsanwaltschaft Wien), η οποία υιοθετεί τη θέση του Γενικού Εισαγγελέα, σκ. 64-68.

²⁹⁹ Βλ. Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Υ. Βοτ της 11.4.2019 στην υπόθεση C-324/17, Ivan Gavanozov, υποσημ. 22.

³⁰⁰ Σπινέλλης Δ., Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη, ό.π., σελ. 377.

ή του κατηγορουμένου. Στο πλαίσιο αυτό είναι αξιοσημείωτο το “ευρύ φάσμα μηχανισμών διαβούλευσης και προσαρμογής του περιεχομένου του ερευνητικού μέτρου”³⁰¹ που διαθέτουν, γεγονός που αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του θεσμού ΕΕΕ και δεν συναντάται στο ΕΕΣ. Κατά τη διαβούλευση μπορούν να διατυπωθούν, να εξηγηθούν ή να αρθούν τυχόν αμφιβολίες σχετικά με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ’ ου. Πέρα από ορισμένες ασάφειες ή αστοχίες που παρατηρήθηκαν ανωτέρω σε συγκεκριμένες διατάξεις, σε γενικές γραμμές ορθώς υποστηρίζεται ότι “οδηγία 2014/41 περιέχει ένα πλήρες σύνολο κανόνων που ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ των αρχών εκδόσεως και εκτελέσεως των ΕΕΕ. Οι κανόνες αυτοί λαμβάνουν πάντοτε υπόψη τον σεβασμό των θεμελιωδών και λοιπών δικονομικών δικαιωμάτων του υπόπτου ή κατηγορουμένου”³⁰².

Ωστόσο για να μπορέσουν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στην πράξη οι «διασφαλίσεις για το κράτος έκδοσης ή για το κράτος εκτέλεσης»³⁰³ θα πρέπει να γίνει αντιληπτός ο εγγυητικός ρόλος των αρμόδιων αρχών έκδοσης και εκτέλεσης. Σε νομοθετικό επίπεδο είναι προβληματικός ο ορισμός της αρχής εκτέλεσης, όσον αφορά τη συμπερίληψη διοικητικών ή/και αστυνομικών αρχών. Επομένως, το βάρος μετατοπίζεται στους εθνικούς νομοθέτες και πράγματι οι περισσότεροι ανταποκρίθηκαν θετικά³⁰⁴. Όσα, όμως, κράτη μέλη δεν προβλέπουν έστω έγκριση εκτέλεσης του εντελλόμενου ερευνητικού μέτρου από δικαστική αρχή, παρόλο που δεν τίθεται ζήτημα τυπικής παραβίασης της Οδηγίας, στην πράξη δεν θα μπορεί να επιτευχθεί αποτελεσματικά ο σκοπός της, χωρίς να αποκλείεται το ενδεχόμενο παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ’ ου. Εξάλλου, η ΕΕΕ είναι μηχανισμός «δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις» και ως εκ τούτου προβλέπεται εξ ορισμού η συμμετοχή δικαστικών αρχών στο πλαίσιο συγκέντρωσης και διαβίβασης των αποδεικτικών μέσων.

Σε νομολογιακό επίπεδο από τις ανωτέρω αποφάσεις του ΔΕΕ προκύπτει το συμπέρασμα ότι το Δικαστήριο δεν έχει αντιληφθεί ούτε τη νομική φύση της αρχής έκδοσης, ούτε τον εγγυητικό ρόλο της αρχής εκτέλεσης. Εμμένει στην αναφορά του δηλωμένου σκοπού της ΕΕΕ, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά της και το πλέγμα των διατάξεων της σχετικά με την δικαστική προστασία των δικαιωμάτων του καθ’ ου. Το ίδιο φαίνεται να αρνείται το ρόλο του ως ο αυθεντικός ερμηνευτής του ενωσιακού δικαίου και υποβαθμίζει τον σκοπό της προδικαστικής παραπομπής, προβάλλοντας αβάσιμα επιχειρήματα αμφισβητούμενης πειστικότητας. Όσον αφορά τον ανωτέρω προβληματισμό σχετικά με την αρχή έκδοσης και την απαίτηση ανεξαρτησίας, παραμένει προβληματική η απόλυτα διατυπωμένη κρίση του στην υπόθεση C-584/19.

---

³⁰¹ Γενικός Εισαγγελέας Μ. C. Sánchez-Bordona προτάσεις της 16.7.2020 στην υπόθεση C-584/19 Staatsanwaltschaft Wien, σκ. 58.

³⁰² Γενικός Εισαγγελέας Μ. C. Sánchez-Bordona, ό.π., σκ. 89.

³⁰³ Ο όρος αυτός απαντά στον τίτλο του κεφαλαίου II και III της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ.

³⁰⁴ Βλ. ανωτ. υποσημ. 228.

Αντιθέτως, μόνο θετικά μπορεί να αξιολογηθεί η απόφαση του στην υπόθεση C-724/19, που δέχθηκε ότι η απόφαση Prokuratuur εφαρμόζεται στο πλαίσιο της ΕΕΕ υιοθετώντας την σχετική θέση του Γενικού Εισαγγελέα. Από την θέση αυτή μπορεί να συναχθεί ότι το Δικαστήριο επανεξετάζει ήδη την αρχική απόλυτη κρίση του και λαμβάνει υπόψη και άλλα ουσιώδη ζητήματα για την διαμόρφωση της κρίσης του. Δεν είναι καθόλου απίθανο στην πορεία να υιοθετηθούν περισσότερα κριτήρια και να αποκρυσταλλωθεί η αυτόνομη έννοια της «δικαστικής αρχής έκδοσης», μέσω της προδικαστικής παραπομπής, όπως συνέβη εξάλλου και κατά την εφαρμογή του ΕΕΣ. Συναφώς, θα πρέπει να επανεξεταστεί η κρίση που διατυπώθηκε στην υπόθεση C-66/20, ότι δηλαδή η αρχή εκτέλεσης δεν ασκεί δικαιοδοτική λειτουργία. Επειδή, όπως προκύπτει και από τα προδικαστικά ερωτήματα τα κράτη μέλη έχουν αντιληφθεί τον εγγυητικό ρόλο της αρχής εκτέλεσης, θα πρέπει να συμμετάσχουν ενεργά στο διάλογο τους με το ΔΕΕ, προκειμένου να ερμηνευθεί ορθώς και σε κοινή βάση το επίμαχο ζήτημα.

Κεφάλαιο 4^ο: Το Δικαίωμα του Καθ' ου σε Αποτελεσματική Δικαστική Προστασία - οι Διατάξεις για τα Ένδικα Μέσα

1. Γενικές Ρυθμίσεις επί των Ενδίκων Μέσων

1.1. Η Πρόβλεψη των Διαθέσιμων Ισοδύναμων Ενδίκων Μέσων

Κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου “η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που παρέχονται στους ιδιώτες βάσει του δικαίου της Ένωσης, την οποία μνημονεύει το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία απορρέει από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, έχει κατοχυρωθεί με τα άρθρα 6 και 13 της [ΕΣΔΑ] και είναι σήμερα κατοχυρωμένη με το άρθρο 47 του Χάρτη”³⁰⁵. Συναφώς, σύμφωνα και πάλι με το Δικαστήριο “Η ύπαρξη καθεαυτή αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου αποσκοπώντας στη διασφάλιση της τηρήσεως των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ύπαρξη κράτους δικαίου”³⁰⁶. Έτσι το άρθρο 19 παρ. 1 εδ. β' ΣΕΕ, το οποίο συγκεκριμενοποιεί την αξία του κράτους δικαίου, που μνημονεύεται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, αναθέτει στα εθνικά δικαστήρια “τη διασφάλιση της πλήρους εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης στο σύνολο των κρατών μελών και της ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο αυτό”³⁰⁷. Ενόψει τούτων, το δικαίωμα του καθ' ου σε πραγματική δικαστική προστασία έχει καίρια σημασία και δεν θα μπορούσε να μείνει εκτός του ρυθμιστικού πεδίου της Οδηγίας για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας.

³⁰⁵ Βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΔΕΕ της 2.3.2021, στη υπόθεση C-824/18, Α.Β., σκ. 110.

³⁰⁶ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ στην υπόθεση C-216/18, LM, ό.π., σκ. 51.

³⁰⁷ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ, στην υπόθεση Α.Β, ό.π., σκ. 108.

Στην σκ. 22 του Προοιμίου της Οδηγίας προβλέπονται οι απαιτήσεις θέσπισης ένδικων μέσων, τουλάχιστον ισοδύναμων με τα αντίστοιχα που προβλέπονται “σε εγχώρια υπόθεση κατά του εκάστοτε ερευνητικού μέτρου” και εξασφάλισης της δυνατότητας αποτελεσματικής άσκησης τους “μεταξύ άλλων ενημερώνοντας εγκαίρως κάθε ενδιαφερόμενο σχετικά με τις δυνατότητες και τους τρόπους αναζήτησης των ένδικων μέσων”. Πρόκειται για τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, δυνάμει των οποίων οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες που διέπουν τις προσφυγές για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων που απονέμει το δίκαιο της Ένωσης: α) δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που διέπουν αντίστοιχες προσφυγές της εσωτερικής έννομης τάξης (αρχή της ισοδυναμίας) και β) δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας)³⁰⁸.

Σε κανονιστικό επίπεδο, το δικαίωμα άσκησης ένδικων μέσων του καθ' ου ρυθμίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 14 της Οδηγίας και του άρθρου 16 του Νόμου 4489/2017³⁰⁹. Η Οδηγία δεν προβλέπει συγκεκριμένα ένδικα μέσα λόγω του διευρυμένου πεδίου εφαρμογής επί των ερευνητικών μέτρων³¹⁰, τηρώντας παράλληλα το σεβασμό της δικονομικής αυτοτέλει των κρατών μελών³¹¹, αλλά αρκείται στην επίκληση της αρχής της ισοδυναμίας, ορίζοντας ότι “τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι για τα ερευνητικά μέτρα που προβλέπονται στην ΕΕΕ είναι διαθέσιμα ένδικα μέσα ισοδύναμα με αυτά που προβλέπονται σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση” (αρ. 14 παρ. 1). Στην αντίστοιχη κατεύθυνση ο Νόμος 4489/2017 ορίζει ότι “για ερευνητικά μέτρα για τα οποία εκδίδεται ΕΕΕ, μπορούν να ασκηθούν ένδικα βοηθήματα και ένδικα μέσα που προβλέπονται στην ελληνική νομοθεσία και εντός των προθεσμιών που αντίστοιχα τάσσονται” (αρ. 16 παρ. 1). Επομένως, ούτε ο Νόμος ενσωμάτωσης περιλαμβάνει κάποια ειδική ρύθμιση σχετικά με τα ένδικα μέσα που προβλέπονται κατά των

---

³⁰⁸ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 24.19.2018 στην υπόθεση C-234/17, ΧC, σκ. 22.

³⁰⁹ Σημειώνεται ότι στις παρ. 1, 3, 7 του ανωτέρου άρθρου ο εθνικός νομοθέτης κάνει λόγο τόσο για ένδικα μέσα όσο και για ένδικα βοηθήματα, οπότε περιλαμβάνεται κάθε δικονομική πράξη με την οποία επιδιώκεται ο έλεγχος ορθότητας και η επανεκτίμηση μίας δικαστικής κρίσης κατά τις αντίστοιχες διατάξεις του ΚΠΔ, συμπεριλαμβανομένων και των «οιονεί» (μη γνήσιων) ενδίκων μέσων. Υπό αυτή ακριβώς την ευρεία έννοια χρησιμοποιείται ο όρος «ένδικα μέσα» και στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Βλ. για τις διαφορές μεταξύ των ενδίκων μέσων, βοηθημάτων και «οιονεί» ενδίκων μέσων, καθώς και τις σχετικές διατάξεις του ΚΠΔ Παπαδαμάκης Α., Ποινική Δικονομία, ό.π., σελ. 495-496.

³¹⁰ Βλ. σχετικά και το Άρθρο 13 της αιτιολογικής έκθεσης επί της «Πρότασης οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας σε ποινικές υποθέσεις» όπου διαλαμβάνεται ότι “Δεδομένου ότι η πρόταση αυτή περιέχει γενικό καθεστώς και δεν διακρίνει μεταξύ των ειδών των ερευνητικών μέτρων, δεν είναι σκόπιμο να προβλεφθεί σε αυτή την πρόταση ενιαίο καθεστώς για τα ένδικα μέσα” σελ. 14. (Εγγραφο Συμβουλίου 9288/10 ADD 1 της 3.6.2010 <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9288-2010-ADD-1/el/pdf>)

³¹¹ Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με την Εμπεριστατωμένη Έκθεση επί της «Πρότασης οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας σε ποινικές υποθέσεις», ένα από τα πλεονεκτήματα της Οδηγίας είναι η διαφύλαξη των ιδιαιτεροτήτων των εθνικών συστημάτων και των νομικών τους παραδόσεων (σελ. 6), η οποία αποτελεί συγχρόνως έναν από τους βασικούς στόχους της (σελ. 22) (Εγγραφο Συμβουλίου 9288/10 ADD 2 της 23.6.2010 <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9288-2010-ADD-2/el/pdf>).

εντελλόμενων ερευνητικών μέτρων και ως εκ τούτου εφαρμόζονται αναλόγως οι σχετικές διατάξεις του ΚΠΔ³¹².

Συμπληρωματικά, όσον αφορά τις προθεσμίες άσκησης των εκάστοτε διαθέσιμων ενδίκων μέσων, σύμφωνα με την παράγραφο 4 των ως άνω άρθρων της Οδηγίας και του Νόμου 4489/2017 ορίζονται οι ίδιες προθεσμίες με εκείνες που προβλέπονται σε παρόμοιες εσωτερικές υποθέσεις και εφαρμόζονται κατά τρόπο που εγγυάται την αποτελεσματική άσκηση των ενδίκων μέσων από τα ενδιαφερόμενα μέρη. Είναι σαφές ότι και σε αυτή τη διάταξη εφαρμόζονται οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, προκειμένου να εξασφαλιστεί η παροχή ίδιου επίπεδου προστασίας του καθ' ου η ΕΕΕ με εκείνο που προβλέπεται στους ιδιώτες των κρατών μελών. Ωστόσο, στο κείμενο της Οδηγίας δεν απαντούν ειδικές ρυθμίσεις ως προς την «αποτελεσματική άσκηση» των ενδίκων μέσων, παρά μόνο η ως άνω γενική επιταγή. Το βάρος, λοιπόν, πρόβλεψης προθεσμιών που εγγυώνται την αποτελεσματική άσκηση των ενδίκων μέσων μετατίθεται στους εθνικούς νομοθέτες, οι οποίοι εξάλλου είναι υποχρεωμένοι βάσει του άρθρου 19 παρ. 1 εδ. β' ΣΕΕ “να καθιερώνουν σύστημα ενδίκων βοηθημάτων και μέσων με το οποίο διασφαλίζεται ο σεβασμός του δικαιώματος των ιδιωτών σε αποτελεσματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης”³¹³. Το τι συνιστά αποτελεσματική άσκηση του εν λόγω δικαιώματος καλούνται να το εξετάσουν οι αρμόδιες εθνικές δικαστικές αρχές, ενώ σε κάθε περίπτωση υπόκειται στην αυθεντική κρίση του ΔΕΕ.

Αξίζει να επισημανθεί, εν προκειμένω, ότι τόσο η παρ. 1 όσο και η παρ. 4 του άρθρου 14 της Οδηγίας απευθύνονται γενικά στα “κράτη μέλη” και ως εκ τούτου είναι πιθανό να εγείρονται αμφιβολίες σχετικά με το αν οι σχετικές υποχρεώσεις επιβαρύνουν το κράτος έκδοσης ή το κράτος εκτέλεσης³¹⁴. Ωστόσο, από το γεγονός ότι ο ενωσιακός νομοθέτης αναφέρεται στα “κράτη μέλη” και όχι σε κράτος έκδοσης ή εκτέλεσης, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στις παραγράφους 2 και 7 του ίδιου άρθρου της Οδηγίας, προκύπτει ότι οι εν λόγω υποχρεώσεις των παραγράφων 1 και 4 αφορούν και τα δύο κράτη³¹⁵.

Περαιτέρω, όσον αφορά τους φορείς του δικαιώματος άσκησης ενδίκων μέσων κατά της ΕΕΕ ή των εντελλόμενων ερευνητικών μέτρων, η Οδηγία δεν αναφέρει ρητά συγκεκριμένα πρόσωπα, αλλά κάνει λόγο γενικά σε «ενδιαφερόμενα μέρη» (αρ. 14 παρ. 4), οπότε ισχύουν ομοίως οι σχετικές

---

³¹² Όπως επισημαίνει ο Τριανταφύλλου “Το βασικό ένδικο βοήθημα που προσφέρει το ελληνικό δίκαιο είναι η προσφυγή στο συμβούλιο πλημμελειοδικών κατά το άρθρο 307 ΚΠΔ” βλ. Τριανταφύλλου Γ., Το δικαίωμα υπεράσπισης στις διαδικασίες διασυνοριακής συλλογής απόδειξης, σε: Μυλωνόπουλος Χ. (επιμ.), Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Σύγχρονη Πραγματικότητα Προκλήσεις και Προοπτικές, 1^ο Συνέδριο Ινστιτούτου Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, 2017, σελ. 170.

³¹³ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ στην υπόθεση Α.Β., ό.π., σκ. 109.

³¹⁴ Βλ. για τον σχετικό προβληματισμό τις από 29.4.21 προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Μ. Bobek στην υπόθεση C-852/19, Ivan Gavanozon, σκ. 24-26. Μάλιστα ο Γενικός Εισαγγελέας επισημαίνει ότι “οι αμφιβολίες αυτές ενισχύονται έτι περαιτέρω από την όλη οικονομία και λογική της οδηγίας 2014/41” βλ. αναλυτικά σκ. 27-30.

³¹⁵ Βλ. προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Μ. Bobek ό.π., σκ. 41.

διατάξεις που προβλέπονται στις εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών μελών. Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί, ο όρος «ενδιαφερόμενα μέρη» θα πρέπει να θεωρηθεί ως αυτοτελή έννοια ενωσιακού δικαίου³¹⁶. Επομένως, κατ' αρχάς, φορείς του εν λόγω δικαιώματος είναι αναμφίβολα οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι, οι οποίοι μάλιστα είναι πάντα «άμεσα ενδιαφερόμενα μέρη» της ΕΕΕ, είτε τα εντελλόμενα ερευνητικά μέτρα εκτελούνται απευθείας κατά αυτών είτε όχι, “δεδομένου ότι τα μέτρα αυτά μπορούν να θίξουν τα συμφέροντά του στο πλαίσιο της επίμαχης διαδικασίας”³¹⁷. Πέραν των ανωτέρω, φορείς του δικαιώματος άσκησης ενδίκων μέσων είναι “κάθε πρόσωπο”, τα δικαιώματα του οποίου παραβιάζονται με την εκτέλεση της ΕΕΕ, υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη³¹⁸. Στα πρόσωπα αυτά δηλαδή προστίθενται και οι παθόντες του ερευνώμενου εγκλήματος ή τρίτοι που επηρεάζονται άμεσα από την ΕΕΕ. Ειδικά όσον αφορά τον τρίτο, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι αυτός θα πρέπει να μπορεί να ασκήσει ένδικο μέσο κατά της ΕΕΕ όταν θίγονται τα θεμελιώδη δικαιώματα του, παραδείγματος χάριν όταν διατάσσεται διενέργεια έρευνας ή κατάσχεσης εντός της οικείας του ή όταν ο ίδιος καλείται να εξεταστεί ως μάρτυρας³¹⁹. Συνεπώς, συνάγεται το συμπέρασμα ότι δικαίωμα άσκησης ενδίκων μέσων διαθέτει γενικά ο καθ' ου η ΕΕΕ, ο οποίος, δυνάμει της αρχής της ισοδυναμίας, δύναται να το ασκεί σύμφωνα με τις εκάστοτε οριζόμενες στην εθνική νομοθεσία προϋποθέσεις³²⁰.

1.2. Η Αρμοδιότητα των Δικαστικών Αρχών του Κράτους Έκδοσης

Από την παράγραφο 1 του άρθρου 14 της Οδηγίας και αντίστοιχα του άρθρου 16 του Νόμου 4489/2017 προκύπτει ότι τα ένδικα μέσα είναι διαθέσιμα μόνο έναντι των ερευνητικών μέτρων που εντέλλονται με την ΕΕΕ. Προσβολή της ίδιας της ΕΕΕ είναι δυνατή μόνο με την άσκηση ενδίκων μέσων κατά της έκδοσης της για ουσιαστικούς λόγους και μόνο ενώπιον των αρμόδιων αρχών του κράτους έκδοσης, κατά την παράγραφο 2 των ανωτέρω άρθρων της Οδηγίας και του Νόμου ενσωμάτωσης. Όπως επισημαίνει ο Τριανταφύλλου “η ρύθμιση αυτή ανταποκρίνεται στην θεμελιώδη αρχή της ετεροδικίας των κρατών, η οποία πάντως δεν απαγορεύει τον παρεμπίπτοντα έλεγχο των αλλοδαπών κρατικών πράξεων”³²¹. Εν προκειμένω έχει παρατηρηθεί, επιπλέον, ότι “Οι δύο αυτές

³¹⁶ Βλ. τις από 11.4.2019 προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Υ. Βοτ στην υπόθεση C-324/17, Ivan Gavanozov, σκ. 105.

³¹⁷ Βλ. προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Υ. Βοτ, ό.π., σκ. 107.

³¹⁸ Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 11.11.2021 στην υπόθεση C-852/19, Ivan Gavanozov (Gavanozov II) σκ. 32.

³¹⁹ Βλ. Απόφαση Gavanozov II ό.π.

³²⁰ Π.χ. κατά τις διατάξεις του άρθρου 464 ΚΠΔ ένδικο μέσο μπορεί να ασκήσει μόνο εκείνος που ο νόμος δίνει ρητά αυτό το δικαίωμα υπό την απαραίτητη προϋπόθεση να έχει έννομο συμφέρον λ.χ το δικαίωμα του μάρτυρα ή πραγματογνώμονα να ασκήσουν την ανακοπή του άρθρου 232 παρ. 2 ή το δικαίωμα άσκησης της προσφυγής του άρθρου 262 παρ. 2 ΚΠΔ από τρίτον. Επίσης σε ορισμένες περιπτώσεις η άσκηση των προβλεπόμενων ενδίκων μέσων απαιτεί ο φορέας του δικαιώματος να έχει αποκτήσει την ιδιότητα του διαδίκου. Έτσι, ο παθών θα πρέπει να υποβάλει δήλωση παράστασης προς υποστήριξη της κατηγορίας κατ' άρθρα 82 επ. ΚΠΔ.

³²¹ Τριανταφύλλου Γ., Το δικαίωμα υπεράσπισης στις διαδικασίες διασυνοριακής συλλογής απόδειξης, ό.π., σελ. 170.

παράγραφοι καθιερώνουν μια «δικονομική διχοτόμηση». Καίτοι το άρθρο 14, παράγραφος 1, επιβάλλει τη γενική υποχρέωση ισοδυναμίας των ενδίκων μέσων, το άρθρο 14, παράγραφος 2, επιφυλάσσει τη δυνατότητα ασκήσεως δικαστικού ελέγχου των ουσιαστικών λόγων εκδόσεως της ΕΕΕ αποκλειστικά και μόνο στο κράτος εκδόσεως³²².

Η διάταξη της παραγράφου 2 είναι εύλογη, στο βαθμό που μόνο η αρχή έκδοσης δύναται να ελέγξει τους ουσιαστικούς λόγους βάσει των οποίων εκδόθηκε η ΕΕΕ και αν τηρήθηκαν όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις έκδοσης, κατά το άρθρο 6 παρ. 1 της Οδηγίας και άρθρο 7 παρ. 2 του Νόμου 4489/2017. Τούτο διότι η ίδια είναι η μόνη που διαθέτει όλα τα αναγκαία στοιχεία και πληροφορίες για την εκάστοτε διερευνώμενη υπόθεση και είναι η μόνη που δύναται να ασκεί πλήρη και ουσιαστικό δικαιοδοτικό έλεγχο επί της συνδρομής των δύο απαραίτητων προϋποθέσεων έκδοσης της ΕΕΕ, η οποία εξάλλου είναι δικαστική απόφαση που εκδίδεται ή επικυρώνεται από την εν λόγω δικαστική αρχή. Άλλωστε, εναπόκειται στο κράτος έκδοσης να μεριμνά ώστε ο καθ' ου η ΕΕΕ να έχει "δυνατότητα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου του ίδιου κράτους μέλους η οποία να τους παρέχει τη δυνατότητα να αμφισβητήσ[ει] την αναγκαιότητα και το σύννομο της αποφάσεως αυτής, τουλάχιστον ως προς τους ουσιαστικούς λόγους στους οποίους στηρίχθηκε η έκδοση της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας"³²³.

Συναφώς, στην σκ. 22 του Προοιμίου της Οδηγίας προβλέπεται και η δυνατότητα του καθ' ου να υποβάλλει «αντιρρήσεις» σχετικά με τους ουσιαστικούς λόγους έκδοσης ΕΕΕ ενώπιον των αρχών του κράτος εκτέλεσης. Σε μία τέτοια περίπτωση "οι πληροφορίες σχετικά με την αμφισβήτηση θα πρέπει να διαβιβάζονται στην αρχή έκδοσης και το ενδιαφερόμενο μέρος να ενημερώνεται". Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, όταν η αρχή εκτέλεσης αμφιβάλει για την τήρηση των προϋποθέσεων έκδοσης της ΕΕΕ μπορεί να συμβουλευθεί την αρχή έκδοσης³²⁴. Έτσι, η διαβούλευση αυτή μπορεί να γίνει είτε αυτεπαγγέλτως από την αρχή εκτέλεσης, είτε κατόπιν υποβολής αντιρρήσεων ενώπιον της τελευταίας από τον καθ' ου. Η δυνατότητα αυτή δεν αναιρεί, ωστόσο, τον κανόνα ότι η άσκηση του ενδίκου μέσου κατά της έκδοσης για ουσιαστικούς λόγους είναι δυνατή μόνο ενώπιον των δικαστικών αρχών του κράτους έκδοσης και ότι μόνο οι τελευταίες είναι αρμόδιες να αποφασίσουν σχετικά με τους λόγους που προβάλλονται στο ένδικο μέσο, αντιθέτως τον επιβεβαιώνει.

1.3. Η Αρμοδιότητα των Δικαστικών Αρχών του Κράτους Εκτέλεσης

Όσον αφορά την αρμοδιότητα των δικαστικών αρχών του κράτους εκτέλεσης, έχει επισημανθεί ότι "στην πράξη, η αρμόδια δικαστική αρχή του κράτους εκτέλεσης αποφασίζει μόνον

³²² Βλ. Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Μ. Bobek, ό.π., σκ. 35.

³²³ Βλ. Απόφαση Gavanozov II, ό.π., σκ. 41

³²⁴ Άρ. 6 παρ. 3 της Οδηγίας και άρ. 7 παρ. 4 του Ν. 4489/2017.

ως προς τους δικονομικούς λόγους, επί των οποίων βασίζεται το ένδικο μέσο που ασκείται κατά των ερευνητικών μέτρων που ορίζει η ΕΕΕ³²⁵. Πράγματι, με την υπ' αριθμ. 568/2021 απόφαση του ΑΠ³²⁶ εξετάστηκαν οι προβαλλόμενοι λόγοι αναίρεσης που αφορούσαν την νομιμότητα της εκτέλεσης του ερευνητικού μέτρου της κατ' οίκον έρευνας και κατάσχεσης, που οριζόταν στην ΕΕΕ που εκδόθηκε από την Εισαγγελία Νάπολης (Ιταλίας). Ο δικαιοδοτικός έλεγχος, δηλαδή, αφορούσε την τήρηση των εγγυήσεων του άρθρου 256 παρ. 5 ΚΠΔ υπό το πρίσμα της απόλυτης ακυρότητας λόγω παραβίασης των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του υπόπτου κατ' άρθρο 171 παρ.1 στοιχ. δ' ΚΠΔ. Ο δε ισχυρισμός του ανααιρεσιόντος περί εσφαλμένης ερμηνείας και εφαρμογής ουσιαστικής ποινικής διάταξης εκ μέρους του Συμβουλίου Εφετών, το οποίο με το προσβαλλόμενο βούλευμα απέρριψε τις αιτιάσεις του σχετικά με την ύπαρξη προδήλου σφάλματος, ως προς τα στοιχεία και την πραγματική ταυτότητα του υπόπτου και το αίτημα περί εφαρμογής της δυνατότητας διαβούλευσης κατά το άρθρο 13 παρ. 4 του Νόμου 4489/2017, προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχουν αποχρώσεις ενδείξεις για την εμπλοκή του ιδίου και του συνεργάτη του για την έκδοση της ΕΕΕ, απορρίφθηκε ως αβάσιμος. Ο ΑΠ έκρινε ότι το Συμβούλιο “δεν έσφαλε και ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε τον νόμο και δη τόσο τις διατάξεις του ν.4489/2017, όσο και αυτές του Κ.Π.Δ.” και ως εκ τούτου ορθώς απέρριψε τους σχετικούς λόγους με την αιτιολογία ότι “Η αιτίαση του προσφεύγοντος άπτεται των ουσιαστικών λόγων έκδοσης της ΕΕΕ, προβαλλομένων αποκλειστικά στο κράτος έκδοσης, ώστε μη νόμιμα εγείρεται με την υπό κρίση προσφυγή”. Ο ΑΠ επεσήμανε, μεταξύ άλλων, ότι η αρμόδια αρχή εκτέλεσης, δηλαδή ο εισαγγελέας εφετών, “αρνείται υποχρεωτικά την αναγνώριση και την εκτέλεσή της μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις [...] για λόγους που δεν σχετίζονται με την έρευνα της υπόθεσης, ούτε με τους χειρισμούς άσκησής της, για την αποδεικτική διαλεύκανση της οποίας ζητούνται από το κράτος έκδοσης ανακριτικά μέτρα με τη μορφή δικαστικής συνδρομής με τη στενή έννοια του όρου, το οποίο (κράτος έκδοσης) είναι μόνο αρμόδιο να κρίνει και να αξιοποιήσει τα σχετικά στοιχεία που λαμβάνει”.

Ωστόσο, η ίδια παράγραφος 2 του άρθρου 14 της Οδηγίας και ομοίως του άρθρου 16 του Νόμου 4489/2017 εισάγει επιφύλαξη υπέρ της διασφάλισης “των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ' ου στο κράτος εκτέλεσης”. Επομένως, κατ' εξαίρεση μπορεί να ασκηθεί ένδικο μέσο ενώπιον των αρμόδιων δικαστικών αρχών του κράτους εκτέλεσης για ουσιαστικούς λόγους που αφορούν την έκδοση της ΕΕΕ, όταν οι λόγοι αυτοί βασίζονται σε ζήτημα παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ' ου. Η διάταξη αυτή συνδέεται άμεσα με τον εγγυητικό ρόλο της αρχής εκτέλεσης και την σχετική υποχρέωση της να διασφαλίζει τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων απορρίπτοντας την ΕΕΕ κατά το άρθρο 11 παρ. 1 περ. στ' της Οδηγίας και άρθρο 13 παρ. 1 περ. στ' του Νόμου

³²⁵ Τσόλκα Ο. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 88.

³²⁶ Βλ. την απόφαση στην ιστοσελίδα <https://www.itlawyers.gr/ενημερωση/δικαιο-τεχνολογια/340-Ευρωπαϊκή-Εντολή-Έρευνας-v-4409-2017> (ημ/νια δημ. 1.11.2021).

4489/2017, καθώς και στη δυνατότητα διαβούλευσης³²⁷. Όπως έχει επισημανθεί, η ρύθμιση αυτή έχει ως συνέπεια “να υιοθετείται η αρχή της μέγιστης εύνοιας”³²⁸.

Η ανωτέρω εξαίρεση θεσπίζει μία ουσιαστική εγγύηση αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας του καθ’ ου, υπό το πρίσμα του άρθρου 47 παρ. 1 του Χάρτη, στις περιπτώσεις που η έκδοση ΕΕΕ παραβιάζει τα θεμελιώδη δικαιώματα του. Έτσι, πέρα από τον αυτεπάγγελτο έλεγχο τήρησης της ρήτρας επιφύλαξης της ενωσιακής δημόσιας τάξης, που η αρχή εκτέλεσης οφείλει να διενεργεί σε κάθε περίπτωση, προστίθεται και το δικαίωμα άσκησης ενδίκου μέσου ενώπιον της για τους ίδιους λόγους από τον καθ’ ου. Σε μία τέτοια περίπτωση, λοιπόν, η αρχή εκτέλεσης λαμβάνει υπόψη τους ισχυρισμούς και τους λόγους που επικαλείται ο καθ’ ου και αποφασίζει σχετικά με την απόρριψη της ΕΕΕ, αφού προηγουμένως «συμβουλευθεί» την αρχή έκδοσης κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 11 παρ. 4 της Οδηγίας και στο άρθρο 14 παρ. 4 του Νόμου ενσωμάτωσης. Ωστόσο έχει υποστηριχθεί ότι η εν λόγω διάταξη “είναι αρκετά γενική, αφήνοντας ελεύθερο το πεδίο στην αρμόδια ελληνική δικαστική αρχή να δεχθεί το ασκούμενο ένδικο μέσο – ως οφείλει, εφόσον κρίνει ότι θίγεται ή ότι υπάρχει κίνδυνος να θιγεί θεμελιώδες δικαίωμα του καθ’ ου η ΕΕΕ”³²⁹. Η θέση αυτή φαίνεται να ενισχύεται κατά κάποιο τρόπο και από τις σκέψεις του ΑΠ στην ανωτέρω απόφαση, όπου δεν έγινε καμία αναφορά στην εν λόγω επιφύλαξη³³⁰.

1.4. Η Επικοινωνία Μεταξύ των Αρχών Έκδοσης και Εκτέλεσης

Σύμφωνα με την παράγραφο 5 των εξεταζόμενων άρθρων της Οδηγίας και του Νόμου ενσωμάτωσης, οι αρχές έκδοσης και εκτέλεσης ενημερώνουν η μία την άλλη σχετικά με τα ένδικα μέσα που ασκούνται κατά της έκδοσης ή της αναγνώρισης ή της εκτέλεσης μιας ΕΕΕ. Η διάταξη αυτή εντάσσεται στο γενικό πλαίσιο επικοινωνίας και συνεννόησης μεταξύ των αρμοδίων αρχών έκδοσης και εκτέλεσης, που χαρακτηρίζει εν γένει τον θεσμό της ΕΕΕ, ως μηχανισμό δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Από την διατύπωση της παραγράφου συνάγεται, πρώτον, ότι τα ένδικα μέσα ασκούνται έναντι κάθε σταδίου της ΕΕΕ, δηλαδή τόσο κατά της έκδοσης όσο και κατά της αναγνώρισης και εκτέλεσης της. Ωστόσο, στις διατάξεις της Οδηγίας και αντιστοίχως του Νόμου ενσωμάτωσης ρυθμίζεται η άσκηση ενδίκων μέσων μόνο κατά των ερευνητικών μέτρων και της έκδοσης ΕΕΕ, χωρίς να απαντά κάποια διάταξη για την προσβολή της απόφασης αναγνώρισης ή εκτέλεσης της ΕΕΕ.

³²⁷ Βλ. Bachmaier L., *Transnational Evidence Towards the Transposition of Directive 2014/41*, ό.π., σελ. 55.

³²⁸ Βλ. Τριανταφύλλου Γ., *Το δικαίωμα υπεράσπισης στις διαδικασίες διασυνοριακής συλλογής απόδειξης*, ό.π.

³²⁹ Τσόλκα Ο., - Αρβανίτης Δ., *Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας*, ό.π., σελ. 89.

³³⁰ Ασαφής και αμφιλεγόμενη εμφανίζεται και η θέση του “ο αρμόδιος εισαγγελέας εφετών, αρνείται υποχρεωτικά την αναγνώριση και την εκτέλεσή της μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις που θίγονται προνόμια και συμφέροντα του κράτους εκτέλεσης”, όπου αναφέρονται δηλαδή μόνο οι λόγοι άρνησης που σχετίζονται με την κρατική κυριαρχία.

Δεύτερον, προκύπτει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις είναι δυνατή η άσκηση των ένδικων μέσων ενώπιον των αρμόδιων δικαστικών αρχών τόσο του κράτους έκδοσης όσο και του κράτους εκτέλεσης. Στη συνάφεια αυτή έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι σε περιπτώσεις που είναι δυνατή η προσβολή της ΕΕΕ για δικονομικούς λόγους ενώπιον των αρμόδιων αρχών τόσο του κράτους έκδοσης όσο και του κράτους εκτέλεσης ενδέχεται να ανακύψει το φαινόμενο “forum shopping”³³¹, υπό την έννοια ότι ο καθ’ ου δύναται να επιλέξει να ασκήσει ένδικο μέσο ενώπιον της αρχής του κράτους που έχει ευμενέστερο νομοθετικό πλαίσιο. Στην πραγματικότητα δεν αποκλείεται να παρατηρηθεί αυτό το φαινόμενο, ωστόσο -κατά τη γνώμη μου- οι ανωτέρω ρυθμίσεις κρίνονται ορθές, διότι αφενός εναρμονίζονται σε ικανοποιητικό βαθμό με το σύνολο εγγυήσεων που αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο και αφετέρου γιατί η πρόβλεψη άσκησης ενδίκου μέσου ενώπιον των αρμόδιων δικαστικών αρχών και των δύο κρατών μελών, ενισχύει την αποτελεσματική προστασία του καθ’ ου³³², η θέση του οποίου είναι εκ των πραγμάτων δυσμενής λόγω της διασυνοριακής τους συνεργασίας. Ειδικότερα όσον αφορά τις περιπτώσεις παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων που του απονέμει το δίκαιο της Ένωσης, θα πρέπει να προσφέρεται στον καθ’ ου αποτελεσματική δικαστική προστασία από τις δικαστικές αρχές και των δύο κρατών, οι οποίοι εν προκειμένω είναι και ενωσιακοί δικαστές.

Τέλος, επειδή η εν λόγω παράγραφος αναφέρει ξεχωριστά το κάθε στάδιο προκύπτει ότι είναι δυνατή η άσκηση ενδίκου μέσου ενώπιον της αρχής έκδοσης πριν την διαβίβαση της ΕΕΕ στην αρχή εκτέλεσης για την αναγνώριση και εκτέλεση της. Οπότε, όπως έχει επισημανθεί, στην περίπτωση αυτή η αρχή έκδοσης οφείλει να ενημερώσει την αρχή εκτέλεσης και για την άσκηση ενδίκου μέσου αναγράφοντας τις σχετικές πληροφορίες στο αντίστοιχο πεδίο του εντύπου του παραρτήματος Α³³³. Σε κάθε περίπτωση η υποχρέωση αλληλοενημέρωσης των αρμόδιων δικαστικών αρχών έκδοσης και εκτέλεσης ισχύει για κάθε ασκούμενο ένδικο μέσο, ακόμη και μετά την εκτέλεση της ΕΕΕ, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι δεν θα αξιοποιηθούν παρανόμως αποκτηθέντα αποδεικτικά μέσα.

1.5. Η Επιτυχής Έκβαση του Ενδίκου Μέσου

Σύμφωνα με την -τελευταία- παράγραφο 7 του άρθρου 14 της Οδηγίας, αν το ένδικο μέσο κατά της αναγνώρισης ή εκτέλεσης μίας ΕΕΕ γίνει δεκτό, λαμβάνεται υπόψη από το κράτος έκδοσης σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Επιπλέον, με την επιφύλαξη των εθνικών δικονομικών κανόνων, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σε ποινικές διαδικασίες στο κράτος έκδοσης, κατά την εκτίμηση των

³³¹ Βλ. Τσόλκα Ό. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 89 και εκεί παραπομπή 339.

³³² Στην αντίθετη κατεύθυνση ο Τζαννετής υποστηρίζει ότι “όταν όμως ο διωκόμενος έχει κατά το δίκαιο του forum ασθενέστερα δικονομικά δικαιώματα σε σύγκριση με τα προβλεπόμενα στο Κράτος εκτέλεσης, δεν έχει αξίωση σε μείζονα προστασία, διότι η έννομη τάξη με βάση την οποία θα εκδικασθεί η υπόθεση είναι αυτή του forum και όχι του Κράτους εκτέλεσης” βλ. Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 84.

³³³ Βλ. Τσόλκα Ό. – Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 91.

αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώθηκαν δυνάμει μιας ΕΕΕ, γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα υπεράσπισης και η νομιμότητα της διαδικασίας.

Παρατηρείται ότι το πρώτο εδάφιο είναι ασαφές στο βαθμό που δεν ορίζεται πώς ακριβώς θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η επιτυχής άσκηση ενδίκου μέσου κατά της αναγνώρισης ή εκτέλεσης της ΕΕΕ. Από την διάταξη αυτή μπορεί βάσιμα να συναχθεί το συμπέρασμα ότι “δεν απαγορεύεται άνευ ετέρου η αξιοποίηση των αποδείξεων στο κράτος έκδοσης”³³⁴. Ωστόσο λαμβανομένου υπόψη του ευρύτερου πλαισίου δικαστικής προστασίας της ΕΕΕ θα πρέπει στην εν λόγω διάταξη να δοθεί η ερμηνεία ότι στις περιπτώσεις που τα ένδικα μέσα κατά της εκτέλεσης της ΕΕΕ γίνονται δεκτά, η αρχή έκδοσης οφείλει να λάβει υπόψη τη σχετική απόφαση και να μην αξιοποιήσει τα αποδεικτικά μέσα που ελήφθησαν. Διαφορετικά η ευδοκίμηση του ενδίκου μέσου δεν θα είχε κανένα πρακτικό αποτέλεσμα στην προστασία του καθ’ ου. Συναφώς, εύστοχα υποστηρίζει ο Τριανταφύλλου ότι “η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης εφαρμοζόμενη για τις αποφάσεις του κράτους εκτέλεσης θα έπρεπε να οδηγεί στην αυτόματη απαγόρευση αξιοποίησης των αποδείξεων που έχουν συγκεντρωθεί”³³⁵. Έτσι, η αρχή έκδοσης θα πρέπει να διαβεβαιώνει την αρχή εκτέλεσης ότι δεν θα αξιοποιήσει τα διαβιβασθέντα από αυτήν αποδεικτικά μέσα, εφόσον το ένδικο μέσα έγινε δεκτό. Σκόπιμο είναι η διαβεβαίωση αυτή να γίνει με επίσημο τρόπο και να τηρείται και στην πράξη³³⁶.

Επιπρόσθετα, πρέπει να επισημανθεί ότι και η διατύπωση της παρ. 7 του άρθρου 16 του Νόμου ενσωμάτωσης είναι αρκετά συγκεκριμένη. Τούτο διότι αφενός διαλαμβάνεται ότι αν ένδικο μέσο ή βοήθημα κατά της αναγνώρισης ή εκτέλεσης μιας ΕΕΕ γίνει δεκτό, λαμβάνεται υπόψη «σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο» και αφετέρου ότι «οι ελληνικές αρχές» διασφαλίζουν ότι σε ποινικές διαδικασίες στο κράτος έκδοσης, τα δικαιώματα υπεράσπισης και δίκαιης δίκης γίνονται σεβαστά κατά την εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώθηκαν δυνάμει της ΕΕΕ. Έτσι, δεν γίνεται αντιληπτό πότε λαμβάνεται υπόψη το ελληνικό δίκαιο και σε ποια περίπτωση οι ελληνικές αρχές διασφαλίζουν τα δικαιώματα του καθ’ ου, όταν η Ελλάδα είναι κράτος έκδοσης ή εκτέλεσης της ΕΕΕ;

Το ζήτημα αυτό τέθηκε και από την Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής επί του σχεδίου του Νόμου 4489/2017. Συγκεκριμένα επισημάνθηκε ότι “θα ήταν νομοτεχνικώς ορθότερο, συμφώνως και προς το άρθρο 14 παρ. 7 της ενσωματούμενης Οδηγίας, η παρ. 7 να αναδιατυπωθεί ως εξής: «Αν ένδικο μέσο ή βοήθημα κατά της αναγνώρισης ή εκτέλεσης μιας ΕΕΕ γίνει δεκτό στο κράτος εκτέλεσης, και η Ελλάδα είναι το κράτος έκδοσης, λαμβάνεται υπόψη σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο.

³³⁴ Τριανταφύλλου Γ., Το δικαίωμα υπεράσπισης στις διαδικασίες διασυνοριακής συλλογής απόδειξης, ό.π., σελ. 170.

³³⁵ Τριανταφύλλου Γ., ό.π., σελ. 171.

³³⁶ Βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 384, ο οποίος ομοίως επισημαίνει ότι “Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων πρέπει να λειτουργεί αμφίδρομα: τόσο για την αναγνώριση και την εκτέλεση της ΕΕΕ όσο και για την αναγνώριση και τήρηση της απόφασης, με την οποία γίνεται δεκτό ένδικο μέσο κατά της εντολής ή ερευνητικού μέτρου που διατάχθηκε δυνάμει αυτής”.

Όταν η Ελλάδα είναι κράτος εκτέλεσης, οι ελληνικές αρχές, υπό την επιφύλαξη των εθνικών οικονομικών κανόνων, διασφαλίζουν ότι, κατά την εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώθηκαν δυνάμει μίας ΕΕΕ, τα δικαιώματα της υπεράσπισης γίνονται σεβαστά σε ποινικές διαδικασίες στο κράτος έκδοσης»³³⁷.

Η ανωτέρω προτεινόμενη διάταξη είναι εμφανώς σαφέστερη από την τελική και θα έπρεπε να έχει ακολουθηθεί, ως συνεπέστερη προς το γράμμα της Οδηγίας. Δεν μπορεί να νοηθεί ότι όταν γίνεται δεκτό το ένδικο μέσο λαμβάνεται υπόψη στο κράτος έκδοσης «σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο», όταν η Ελλάδα δεν είναι το κράτος έκδοσης. Επίσης, είναι ευκατάρχη η διευκρίνιση ότι το δεύτερο εδάφιο εφαρμόζεται όταν η Ελλάδα είναι κράτος εκτέλεσης, ενισχύοντας την ασφάλεια δικαίου. Επομένως, κατά την γνώμη μου, κρίνεται σκόπιμο να λαμβάνεται υπόψη η ανωτέρω παρατήρηση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής από τον εφαρμοστή δικαίου για την ορθή ερμηνεία της εν λόγω διάταξης. Σε κάθε περίπτωση, όμως, δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι η διάταξη της παρ. 7 κινείται στην ορθή κατεύθυνση, υπό το πρίσμα του σεβασμού των δικαιωμάτων του καθ' ου. Ειδικότερα, αφενός διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα του δικαιώματος άσκησης ενδίκων μέσων και αφετέρου υπενθυμίζει τη γενική υποχρέωση της αρχής έκδοσης σχετικά με την τήρηση της δικαιοσύνης της διαδικασίας και των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του καθ' ου και στο στάδιο διαβίβασης των αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων.

2. Ζητήματα Σχετικά με την Άσκηση των Ενδίκων Μέσων

2.1. Η Επιφύλαξη Τήρησης της Εμπιστευτικότητας

Στις διατάξεις του άρθρου 14 της Οδηγίας και αντίστοιχα του άρθρου 16 του Νόμου 4489/2017 ανακύπτουν ακόμη και κάποια κρίσιμα ζητήματα. Το πρώτο εντοπίζεται στην επιφύλαξη της παρ. 3 των εν λόγω άρθρων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την διάταξη αυτή, οι αρμόδιες αρχές έκδοσης και εκτέλεσης ενημερώνουν μεν για τις δυνατότητες άσκησης ενδίκου μέσου σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής τους άσκησης, εφόσον όμως δεν «υπονομεύεται η ανάγκη διασφάλισης της εμπιστευτικότητας μίας έρευνας» κατά το άρθρο 19 παρ. 1 της Οδηγίας ή κατά τη διατύπωση της αντίστοιχης διάταξης του Νόμου ενσωμάτωσης «εφόσον δεν τίθεται σε κίνδυνο η εμπιστευτικότητα της έρευνας, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 21».

Αρχικά, στο μέτρο που μία ΕΕΕ εκδίδεται κατά την προδικασία είναι εύλογο να απαιτείται η τήρηση της εμπιστευτικότητας³³⁸. Εξάλλου, κάποια ερευνητικά μέτρα έχουν εκ φύσεως απόλυτα

---

³³⁷ Βλ. την από 18.9.2017 Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής επί του νομοσχεδίου «Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας στις ποινικές υποθέσεις – εναρμόνιση της νομοθεσίας με την Οδηγία 2014/41/ΕΕ και άλλες διατάξεις», σελ. 5. (<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68-e9a5d4576eff/e-entoler-epist.pdf>)

³³⁸ Βλ. Τζαννετής Α., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 84.

μυστικό χαρακτήρα³³⁹. Ωστόσο, για να μπορέσει αντικειμενικά να ασκήσει τα δικαιώματα του ο καθ' ου, θα πρέπει κάποια στιγμή να ενημερωθεί σχετικά με την έκδοση και εκτέλεση της ΕΕΕ, καθώς και για τα εντελλόμενα ερευνητικά μέτρα. Διαφορετικά το δικαίωμα άσκησης ενδίκων μέσων κατ' ουσία καθίσταται άνευ περιεχομένου. Επομένως, είναι κατ' αρχήν ορθή η πρόβλεψη της υποχρέωσης πληροφόρησης του καθ' ου κατά την ανωτέρω διάταξη, είναι όμως εσφαλμένη -κατά την άποψη μου- η εξάρτηση της από την τήρηση της εμπιστευτικότητας γενικά και αόριστα.

Η επιφύλαξη τήρησης της εμπιστευτικότητας, εν προκειμένω, πρέπει να ερμηνεύεται στενά και να διαρκεί μόνο για όσο είναι απολύτως αναγκαία. Ο δε καθ' ου θα πρέπει κάποια στιγμή να ενημερωθεί για την εκτέλεση της ΕΕΕ και των εντελλόμενων ερευνητικών μέτρων³⁴⁰. Αξίζει να αναφερθεί εν προκειμένω η εύστοχη παρατήρηση της Τσόλκα και του Αρβανίτη ότι "Όταν ο καθ' ου η ΕΕΕ ύποπτος/κατηγορούμενος δεν πληροφορείται ως προς τη δυνατότητα άσκησης ενδίκου μέσου κατ' αυτής, είναι σκόπιμη μια σύμφωνη προς το ενωσιακό δίκαιο ερμηνεία της εσωτερικής νομοθεσίας υπό το πρίσμα της απόφασης του ΔΕΕ Ianos Tranca, Tanja Reiter, Ionel Opria. Τουτέστιν, είναι επιβεβλημένη η θέσπιση μηχανισμού για την επαναφορά των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση, με σκοπό να αποφεύγεται η δυσχέραση της υπερασπιστικής θέσης του"³⁴¹.

2.2. Η μη Αναστολή Εκτέλεσης του Ερευνητικού Μέτρου

Το δεύτερο ζήτημα προκύπτει από την παρ. 6 του άρθρου 14 της Οδηγίας, όπου διαλαμβάνεται ότι «νομική αμφισβήτηση δεν αναστέλλει την εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου εκτός αν αυτό προβλέπεται σε παρόμοιες εγχώριες υποθέσεις». Αντίστοιχα η παρ. 6 του άρθρου 16 του Νόμου 4489/2017 προβλέπει ότι «τυχόν νομική αμφισβήτηση δεν αναστέλλει την εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου, εκτός αν αυτό προβλέπεται ρητά από το ελληνικό δίκαιο». Από τη χρήση του όρου «νομική αμφισβήτηση» προκύπτει ότι η διάταξη αυτή δεν περιορίζεται μόνο στην άσκηση του ενδίκου μέσου³⁴², με το οποίο πάντα θα προβάλλεται «νομική αμφισβήτηση» επί της εκτέλεσης της ΕΕΕ ή του εκάστοτε εντελλόμενου ερευνητικού μέτρου, αλλά περιλαμβάνει με ευρύτητα και ασάφεια κάθε περίπτωση μέσω της οποίας αμφισβητείται η νομική ορθότητα της. Εύλογα συνάγεται ότι

---

³³⁹ Βλ. σχετικά τις από 29.4.21 προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Μ. Bobek στην υπόθεση C-852/19, Ivan Gavanozov, σκ. 46, 49, 56-57.

³⁴⁰ Κατά την νομολογία του ΕΔΔΑ μόλις καταστεί δυνατή η κοινοποίηση, χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο ο σκοπός της έρευνας, θα πρέπει να παρέχονται πληροφορίες στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα μετά τη λήξη της, βλ. Απόφαση της 4.12.2015 στην υπόθεση Roman Zakharov v. Russia αρ. προσφυγής 47143/06, σκ. 287. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής κατά το άρθρο 13 της Σύμβασης, δεν παραβιάζεται όταν, μόλις παύσουν τα μυστικά μέτρα έρευνας, ο ενδιαφερόμενος ενημερώνεται σχετικά και έχει στη διάθεση του αποτελεσματικά ένδικα μέσα βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΕΔΔΑ: της 6.9.1978 στην υπόθεση Klass and others v. Germany αρ. προσφυγής 5029/71 σκ. 70-72, και της 4.5.2000 στην υπόθεση Rotaru v. Romania αρ. προσφυγής 28341/95, σκ. 69.

³⁴¹ Τσόλκα Ο., - Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 91.

³⁴² Τσόλκα Ο., - Αρβανίτης Δ., ό.π.

περιλαμβάνονται και οι περιπτώσεις που ο καθ' ου υποβάλλει τις αντιρρήσεις του σχετικά με τους ουσιαστικούς λόγους έκδοσης ΕΕΕ ενώπιον των αρχών του κράτος εκτέλεσης³⁴³, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω.

Παρόλο που η διάταξη αυτή αποσκοπεί στην αποτροπή της παρεμπόδισης της εκτέλεσης της ΕΕΕ, που μπορεί να συνεπάγεται η άσκηση ενδίκων μέσων ή η υποβολή αντιρρήσεων κατά αυτής, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο την ταχύτητα και αποτελεσματικότητα του θεσμού, είναι εξαιρετικά ευρεία και ασαφής και ως εκ τούτου προβληματική. Εσφαλμένα -κατά την άποψη μου- δεν προβλέπεται αναστολή εκτέλεσης της ΕΕΕ τουλάχιστον στις περιπτώσεις, στις οποίες η εν λόγω νομική αμφισβήτηση θεμελιώνεται σε παραβίαση των δικαιωμάτων του καθ' ου και εν γένει της ενωσιακής δημόσιας τάξης. Μάλιστα η αναστολή εκτέλεσης της ΕΕΕ δεν προβλέπεται σε καμία διάταξη της Οδηγίας και αντίστοιχα του Νόμου ενσωμάτωσης. Αξιοπρόσεκτη είναι, εν προκειμένω, η άποψη της Τσόλκα και του Αρβανίτη «ότι θα ήταν εξίσου σκόπιμη η πρόβλεψη της αναστολής της εκτέλεσης της ΕΕΕ, λόγω της άσκησης ενδίκου μέσου αλλά και ανεξάρτητα από αυτή, στις περιπτώσεις που η προσβολή του καθ' ου μπορεί να έγκειται ακριβώς στην εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου και όχι απαραίτητα στη διαβίβαση του προκύψαντος αποδεικτικού μέσου»³⁴⁴.

Η μόνη ρύθμιση περί αναστολής είναι αυτή της παρ. 2 του άρθρου 13 της Οδηγίας και αντίστοιχα του άρθρου 15 του Νόμου 4489/2017, η οποία αφορά μόνο τη διαβίβαση αποδεικτικών στοιχείων. Ειδικότερα, το πρώτο εδάφιο της ανωτέρω παραγράφου προβλέπει τη δυνατότητα αναστολής διαβίβασης των αποδεικτικών στοιχείων, όσο εκκρεμεί η απόφαση επί του ενδίκου μέσου, εκτός αν αποδεικνύεται επαρκώς στην ΕΕΕ ότι η άμεση διαβίβαση τους είναι ουσιώδης «για την ορθή διεξαγωγή της έρευνας ή τη διαφύλαξη των ατομικών δικαιωμάτων». Ενώ στο δεύτερο εδάφιο προβλέπεται η υποχρεωτική αναστολή διαβίβασης αποδεικτικών στοιχείων «σε περίπτωση που θα προκαλούσε σοβαρή και μη αναστρέψιμη ζημία στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο». Κατά τούτο έχει υποστηριχθεί ότι η κατά κανόνα προαιρετική αναστολή διαβίβασης των αποδεικτικών στοιχείων είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους δεν κρίνεται ικανοποιητική η προβλεπόμενη στην Οδηγία δικαστική προστασία από πλευράς αποτελεσματικότητας³⁴⁵.

Πρέπει να επισημανθεί, κατ' αρχάς, ότι δεν αμφισβητείται η ορθότητα της ανωτέρω διάταξης όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων του καθ' ου, αν και θα ήταν ευκαταίω να θεσπίζεται συμπληρωματικά απαγόρευση αξιοποίησης των αποδεικτικών στοιχείων που εσφαλμένα διαβιβάστηκαν, ενώ τελικά έγινε δεκτό το ένδικο μέσο. Ωστόσο, είναι προφανές ότι η διάταξη αυτή εφαρμόζεται σε μεταγενέστερο της εκτέλεσης στάδιο της ΕΕΕ. Οπότε σε κάθε περίπτωση η εκτέλεση

³⁴³ Βλ. σκ. 22 του Προοιμίου της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ.

³⁴⁴ Βλ. Τσόλκα Ο., - Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 92 και εκεί υποσημ. 350.

³⁴⁵ Βλ. Τριανταφύλλου Γ., ό.π., σελ. 170.

της ΕΕΕ είναι δεδομένη, ακόμη και όταν ασκούνται ένδικα μέσα κατά αυτής, και κατά συνέπεια περιορίζεται ανεπίτρεπτα η προστατευτική εμβέλεια του δικαιώματος του καθ' ου σε αποτελεσματική δικαστική προστασία.

2.3. Πρακτικά Ζητήματα σχετικά με την Άσκηση των Ενδίκων Μέσων

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, ορισμένα ένδικα μέσα είναι δυνατόν να ασκηθούν ενώπιον των δικαστικών αρχών τόσο του κράτους έκδοσης, όσο και του κράτους εκτέλεσης ανάλογα με τη φύση των λόγων που προσβάλλονται μέσω αυτών. Ωστόσο, στην πραγματικότητα λόγω της πολυπλοκότητας της διαδικασίας είναι εξαιρετικά δυσχερές να διαπιστωθεί με βεβαιότητα πότε το ένδικο μέσο προσβάλλει ουσιαστικούς λόγους που μπορεί να αφορούν μόνο την έκδοση της ΕΕΕ ή τα εντελλόμενα ερευνητικά μέτρα ή την ίδια την ΕΕΕ. Εξάλλου, η Οδηγία δεν παρέχει έναν ορισμό σχετικά με τους ουσιαστικούς και ως εκ τούτου υποστηρίζεται ότι “δημιουργείται ανασφάλεια δικαίου, αφού δεν οριοθετούνται μεταξύ τους οι δύο δυνατότητες δικαστικής προστασίας του ερευνώμενου προσώπου”³⁴⁶. Οπότε, στην πράξη υπάρχει ο κίνδυνος τα ένδικα μέσα να απορρίπτονται ως απαράδεκτα λόγω αναρμοδιότητας της εκάστοτε δικαστικής αρχής. Μία τέτοια έκβαση προφανώς παραβιάζει το σχετικό δικαίωμα του καθ' ου. Στις δε διατάξεις της Οδηγίας και αντίστοιχα του Νόμου ενσωμάτωσης δεν προβλέπεται κάποια ειδική ρύθμιση για την ανωτέρω περίπτωση.

Για τη διασφάλιση του δικαιώματος του καθ' ου σε ένδικα μέσα και εν γένει σε αποτελεσματική δικαστική προστασία θα πρέπει να εφαρμοστεί η σκ. 22 του Προοιμίου της Οδηγίας, σε συνδυασμό με την παρ. 5 του άρθρου 14 της Οδηγίας και αντίστοιχα του άρθρου 16 του Νόμου 4489/2017. Δηλαδή, η «διαβίβαση» των υποβληθέντων «αντιρρήσεων» από την δικαστική αρχή του κράτους εκτέλεσης στο κράτος έκδοσης και η «επικοινωνία» μεταξύ των δικαστικών αρχών έκδοσης και εκτέλεσης επί των ασκηθέντων ενδίκων μέσων. Από την ερμηνεία των προβλέψεων αυτών, υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, αφενός τα ζητήματα αναρμοδιότητας δύναται να αποτελέσουν αντικείμενο της «επικοινωνίας» και «αλληλοενημέρωσης» μεταξύ των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης και αφετέρου ότι η σε περίπτωση άσκησης ενδίκου μέσου ενώπιον τελικά αναρμόδιας δικαστικής αρχής, μπορεί να αποφασιστεί η «διαβίβαση» του ενώπιον της αρμόδιας. Εξάλλου, όπως επισημαίνει ο Γενικός Εισαγγελέας Υ. Βοτ “η ενότητα I, σημείο 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 14, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/41, συνεπάγεται ότι οι αρχές του κράτους εκτέλεσης πρέπει να μπορούν να ενημερώνουν το πρόσωπο, που αφορούν τα ερευνητικά μέτρα, σχετικά με τη δυνατότητα αμφισβήτησης των ουσιαστικών λόγων για τους οποίους το κράτος έκδοσης εξέδωσε ευρωπαϊκή εντολή έρευνας και, εν ανάγκη, να παρέχουν στο πρόσωπο αυτό

³⁴⁶ Φουσκαρίνης Γ., Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π.

πληροφορίες σχετικά με τη νομική και γλωσσική συνδρομή της οποίας μπορεί να τύχει στο κράτος αυτό”³⁴⁷.

Άλλωστε, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, ο θεσμός της ΕΕΕ διακρίνεται για τις ευρείες δυνατότητες άμεσης επικοινωνίας, διαβούλευσης και συνεργασίας μεταξύ των δικαστικών αρχών. Δεν νοείται η αξιοποίηση των δυνατοτήτων αυτών μόνο με γνώμονα την επίτευξη του σκοπού της διαδικασίας, ήτοι την συγκέντρωση και διαβίβαση των εκάστοτε αποδεικτικών μέσων. Η αποτελεσματικότητα του θεσμού της ΕΕΕ αξιολογείται και επί τη βάση των εγγυήσεων που προβλέπει για την προστασία των δικαιωμάτων του καθ’ ου. Δεδομένης, λοιπόν, της γενικής υποχρέωσης σεβασμού των εν λόγω δικαιωμάτων, τόσο από πλευράς της αρχής έκδοσης όσο και της αρχής εκτέλεσης, θα πρέπει να διασφαλιστεί στην πράξη η παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές είτε του κράτους έκδοσης είτε του κράτους εκτέλεσης.

Σκοπός είναι να αποφευχθεί κυρίως η περίπτωση που από την μία η δικαστική αρχή του κράτους εκτέλεσης θα απορρίψει ως απαράδεκτο το ασκηθέν ένδικο μέσο, λόγω αναρμοδιότητας γιατί προβλέπονται ουσιαστικοί λόγοι, που θα έπρεπε να υποβληθούν ενώπιον της δικαστικής αρχής του κράτους έκδοσης, από την άλλη η δικαστική αρχή έκδοσης μπορεί να απορρίψει και πάλι το εν λόγω ένδικο μέσο ως απαράδεκτο, γιατί κατά την κρίση της δεν προβάλλονται αμιγώς ουσιαστικοί λόγοι ή οι λόγοι αυτοί δεν αφορούν την έκδοση της ΕΕΕ, αλλά τα ερευνητικά μέτρα. Αν τελικά καμία δικαστική αρχή δεν αποφανθεί επί της ουσίας του ασκηθέντος ενδίκου μέσου, τότε στην πραγματικότητα παραβιάζεται η ουσία του θεμελιώδους δικαιώματος του καθ’ ου σε αποτελεσματική δικαστική προστασία σύμφωνα με το άρθρο 47 του Χάρτη.

Τέλος, διαφορετική αλλά συναφής είναι και η περίπτωση που ο καθ’ ου αδυνατεί να ασκήσει ένδικο μέσο κατά της ΕΕΕ ή των ερευνητικών μέτρων ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής αρχής, διότι δεν υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η Οδηγία 2014/41/ΕΕ προβλέπει την υποχρέωση θέσπισης των κρατών μελών ενδίκων μέσων ισοδύναμων με εκείνα που είναι διαθέσιμα έναντι των αντίστοιχων εγχώριων διαδικασιών, κατά τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, υπενθυμίζοντας στα κράτη μέλη ότι υποχρεούνται από το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, να διασφαλίζουν το δικαίωμα πραγματικής πρόσβασης σε δικαστήριο και τον αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο. Παρόλα αυτά, η εκπλήρωση από πλευράς των κρατών μελών των εν λόγω υποχρεώσεων δεν είναι δεδομένη³⁴⁸. Ερωτάται, λοιπόν, τι γίνεται στις περιπτώσεις, όπου η εθνική νομοθεσία δεν προβλέπει ένδικο μέσο στις εγχώριες διαδικασίες και κατά συνέπεια ούτε στις αντίστοιχες διαδικασίες που εντάσσονται στο πλαίσιο της

³⁴⁷ Βλ. Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Υ. Bot της 11.4.2019 στην υπόθεση C-324/17, Ivan Gavanozov, σκ. 75.

³⁴⁸ Βλ. π.χ την Απόφαση ΔΕΕ της 10.3.2021 στην υπόθεση C-648/20 σχετικά με το ΕΕΣ.

ΕΕΕ. Είναι σαφές ότι σε μία τέτοια περίπτωση παραβιάζεται και πάλι η ουσία του δικαιώματος σε αποτελεσματική δικαστική προστασία κατά το άρθρο 47 του Χάρτη, σε συνδυασμό με την επιταγή του άρθρου 19 παρ. 1 εδ. β' ΣΕΕ περί διασφάλισης ύπαρξης αποτελεσματικών ένδικων βοηθημάτων και μέσων. Η περίπτωση αυτή αποτελεί το κρισιμότερο -κατά την άποψη μου- ζήτημα σχετικά με την δικαστική προστασία του καθ' ου. Για το λόγο αυτό δεν προκαλεί καμία εντύπωση το γεγονός ότι το ανωτέρω ερώτημα αποτέλεσε κατ' ουσία αντικείμενο της πρώτης προδικαστικής παραπομπής, που υπεβλήθη ενώπιον του ΔΕΕ κατ' άρθρο 267 ΣΛΕΕ, αναφορικά με την ΕΕΕ, όπως αναλύεται στην αμέσως επόμενη ενότητα.

3. Οι Αποφάσεις Gavanozov I & II

Η πρώτη απόφαση του ΔΕΕ σχετικά με την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας είναι απόφαση της 24.10.2019 στην υπόθεση C-324/17, Ivan Gavanozov. Στην υπόθεση αυτή, όπως επεσήμανε και ο Γενικός Εισαγγελέας Υ. Βοτ στις προτάσεις του, το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει για πρώτη φορά την Οδηγία 2014/41/ΕΕ και να λάβει θέση επί της λεπτής “πλην όμως πρωταρχικής σημασίας, ισορροπίας” “μεταξύ, αφενός, της αποτελεσματικότητας και της ταχύτητας των διαδικασιών έρευνας και, αφετέρου, της προστασίας των δικαιωμάτων των προσώπων που αφορούν τα ερευνητικά αυτά μέτρα”³⁴⁹. Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, η αίτηση προδικαστικής παραπομπής υποβλήθηκε στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας που κινήθηκε κατά του Ivan Gavanozov, ο οποίος διώκεται στη Βουλγαρία για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση συσταθείσα με σκοπό τη διάπραξη φορολογικών παραβάσεων σχετικά με τον ΦΠΑ.

Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, το Ειδικό Ποινικό Δικαστήριο της Βουλγαρίας αποφάσισε, βάσει των πληροφοριών που έχει στη διάθεση του, να εκδώσει ΕΕΕ με αντικείμενο την διενέργεια ερευνών και κατασχέσεων στις εγκαταστάσεις μίας τσεχικής εταιρίας, εκπροσωπούμενης από τον Υ, καθώς και την εξέταση του τελευταίου ως μάρτυρα μέσω τηλεδιάσκεψης. Ωστόσο, κατά την συμπλήρωση της ενότητας I του εντύπου του παραρτήματος Α της Οδηγίας, που αναφέρεται στα ένδικα μέσα, το βουλγαρικό δικαστήριο διαπίστωσε ότι προκύπτει ζήτημα, καθώς η βουλγαρική νομοθεσία δεν προβλέπει κανένα ένδικο μέσο κατά των αποφάσεων, με τις οποίες διατάσσονται έρευνες, κατασχέσεις ή εξετάσεις μαρτύρων. Επομένως, το ίδιο δικαστήριο, που εν προκειμένω είναι αρχή έκδοσης, αποφάσισε να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ ρωτώντας κατ' ουσία αν οι εθνικές διατάξεις αντιτίθενται στο άρθρο 14 της Οδηγίας και ζήτησε να διευκρινιστεί ο όρος «ενδιαφερόμενο μέρος» που απαντά στην παράγραφο 4 του ανωτέρου άρθρου. Το Δικαστήριο, όμως, απέφυγε να

---

³⁴⁹ Βλ. Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Υ. Βοτ της 11.4.2019 στην υπόθεση C-324/17, Ivan Gavanozov, σκ. 6-7.

αποφανθεί επί των κρίσιμων ερωτημάτων³⁵⁰ και αρκέστηκε μόνο στην απάντηση ότι “η αρχή έκδοσης δεν οφείλει να περιγράψει, στην ενότητα I του εντύπου που περιλαμβάνεται στο παράρτημα Α της οδηγίας 2014/41, τα ένδικα μέσα που προβλέπονται, ενδεχομένως, στο κράτος μέλος της αρχής αυτής κατά της έκδοσης τέτοιας εντολής” (σκ. 33).

Το εξαιρετικά εντυπωσιακό με την εν λόγω υπόθεση είναι ότι, πέραν του γεγονότος ότι αποτελεί σπάνια περίπτωση η ίδια η αρχή έκδοσης να απευθύνεται στο Δικαστήριο αμφιβάλλοντας για το αν δύναται να εκδώσει ΕΕΕ³⁵¹, το ανωτέρω βουλγαρικό δικαστήριο, εφόσον δεν έλαβε απαντήσεις στα κρίσιμα ερωτήματα του, αποφάσισε να υποβάλει εκ νέου προδικαστική παραπομπή στο πλαίσιο της ίδια υπόθεσης, επαναδιατυπώνοντας επί της ουσίας τα ερωτήματα του με μεγαλύτερη σαφήνεια. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο διερωτήθηκε πρώτον αν είναι συμβατή η εθνική ρύθμιση, που δεν προβλέπει την άσκηση ενδίκου μέσου κατά των εντελλόμενων ερευνητικών μέτρων, με το άρθρο 14 παρ. 1-4 και άρθρο 1 παρ. 4 της Οδηγίας, καθώς και με τα άρθρα 47 και 7 του Χάρτη, σε συνδυασμό με τα άρθρα 13 και 8 της ΕΣΔΑ και δεύτερον αν είναι δυνατή, υπό αυτές τις περιστάσεις, η έκδοση ΕΕΕ.

Η επιλογή του αιτούντος δικαστηρίου να συμμετάσχει δυναμικά και δημιουργικά στον θεσμοθετημένο διάλογο του με το ΔΕΕ είχε ως αποτέλεσμα την έκδοση της από 11.11.2021 Απόφασης στην υπόθεση C-852/19, Ivan Gavanozov (Gavanozov II). Με την εν λόγω απόφαση το Δικαστήριο ερμήνευσε το άρθρο 14 της Οδηγίας και έλαβε σαφή θέση επί των υποβληθέντων ερωτημάτων. Συγκεκριμένα, όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, το Δικαστήριο έκρινε ότι η επίμαχη εθνική ρύθμιση είναι ασύμβατη με τις σχετικές διατάξεις της Οδηγίας (αρ. 14 και 24 παρ. 7) σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη. Τη θέση αυτή θεμελίωσε στις κανονιστικές δεσμεύσεις των κρατών μελών που απορρέουν από τον Χάρτη, όταν εφαρμόζουν δίκαιο της Ένωσης, όπως συμβαίνει εν προκειμένω με την Οδηγία 2014/41/ΕΕ. Έτσι, κατά το Δικαστήριο, παρόλο που το άρθρο 14 παρ. 1 προβλέπει “μια γενική υποχρέωση των κρατών μελών” να θεσπίζουν ένδικα μέσα σύμφωνα με την αρχή της ισοδυναμίας, χωρίς να απαιτείται η πρόβλεψη “συμπληρωματικ[ών] μέσ[ων] ένδικης προστασίας σε σχέση με τα υφιστάμενα στο πλαίσιο παρόμοιας εγχώριας υποθέσεως” (σκ. 26), ωστόσο τα κράτη

---

³⁵⁰ Στην εν λόγω απόφαση αναφέρεται επί λέξει ότι “παρέλκει, στην υπό κρίση υπόθεση, η ερμηνεία του άρθρου 14 της οδηγίας αυτής προκειμένου, μεταξύ άλλων, να καθοριστεί αν η διάταξη αυτή αντιτίθεται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία δεν προβλέπει κανένα ένδικο μέσο” (σκ. 37).

³⁵¹ Βλ. σχετικά τις από 29.4.21 προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση C-852/19, Ivan Gavanozov, σκ. 76 “Η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με το ζήτημα της αμοιβαίας αναγνώρισεως σε ποινικές υποθέσεις έχει διαμορφωθεί, κατά κύριο λόγο, κατόπιν προδικαστικών ερωτημάτων προερχόμενων από τις αρχές εκτελέσεως, οι οποίες διατηρούν αμφιβολίες ως προς το αν το δίκαιο της Ένωσης τους επιτρέπει να απαντούν θετικά σε αιτήματα που υποβάλλονται από τις αρχές άλλων κρατών μελών. Πράγματι, στο πλαίσιο των πράξεων που στηρίζονται στην αμοιβαία συνεργασία, οι μηχανισμοί που εμποδίζουν τις ελαττωματικές πράξεις να αναπτύξουν τα επιθυμητά έννομα αποτελέσματα αφορούν κατά κανόνα το κράτος μέλος εκτέλεσης. Η υπό κρίση υπόθεση αποτελεί ένα σπάνιο παράδειγμα αυτοπεριορισμού της αρχής εκδόσεως λόγω αμφιβολιών ως προς το αν είναι καν ικανή να εκδώσει μια συγκεκριμένη νομική πράξη αμοιβαίας αναγνώρισεως”.

μέλη “είναι υποχρεωμένα να εξασφαλίζουν την τήρηση του δικαιώματος αποτελεσματικής προσφυγής που προβλέπεται στο άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη, το οποίο επαναλαμβάνει την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας” (σκ. 28).

Το ΔΕΕ επεσήμανε ότι στην προστατευτική εμβέλεια του εν λόγω δικαιώματος εμπίπτει “κάθε πρόσωπο”, τα δικαιώματα του οποίου παραβιάζονται στο πλαίσιο της ΕΕΕ (σκ. 32). Περαιτέρω, το Δικαστήριο, υιοθετώντας την νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 13 της Σύμβασης, στο οποίο αντιστοιχεί το άρθρο 47 του Χάρτη, έκρινε ότι για τη διασφάλιση του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας θα πρέπει τα ανωτέρω πρόσωπα να “έχουν στη διάθεσή τους πρόσφορα μέσα ένδικης προστασίας συνεπαγόμενα τη δυνατότητα, αφενός, να αμφισβητήσουν το σύννομο και την αναγκαιότητα των εν λόγω μέτρων καθώς και, αφετέρου, να ζητήσουν κατάλληλη επανόρθωση αν τα μέτρα αυτά διατάχθηκαν ή εκτελέστηκαν παρανόμως” (σκ. 33 και 34). Εξάλλου, επειδή κατά το άρθρο 14 παρ. 2 της Οδηγίας οι ουσιαστικοί λόγοι για την έκδοση ΕΕΕ “μπορούν να προσβληθούν μόνο με ένδικο μέσο ασκούμενο εντός του κράτους μέλους εκδόσεως”, το τελευταίο οφείλει “να μεριμνά ώστε τα ως άνω πρόσωπα να έχουν δυνατότητα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου του ίδιου κράτους μέλους η οποία να τους παρέχει τη δυνατότητα να αμφισβητήσουν την αναγκαιότητα και το σύννομο της αποφάσεως αυτής, τουλάχιστον ως προς τους ουσιαστικούς λόγους στους οποίους στηρίχθηκε η έκδοση της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας”. Με τον τρόπο αυτό τα πρόσωπα, τα οποία αφορά η εκτέλεση ΕΕΕ, θα μπορούν “να ασκούν λυσιτελώς το διασφαλιζόμενο στο άρθρο 47 του Χάρτη δικαίωμά τους” (σκ. 40 και 41).

Αναφορικά με το δεύτερο ερώτημα, το Δικαστήριο απάντησε ευθέως ότι υπό τις ανωτέρω περιστάσεις το αιτούν δικαστήριο δεν μπορεί να εκδώσει ΕΕΕ με αντικείμενο την εκτέλεση των συγκεκριμένων ερευνητικών μέτρων. Για τη διαμόρφωση της σχετικής κρίσης του, αφού έλαβε υπόψη τις πλήρως αιτιολογημένες και εύστοχες παρατηρήσεις του Γενικού Εισαγγελέα M. Bobek, όπως διατυπώθηκαν αναλυτικά στις προτάσεις του³⁵², επικεντρώθηκε αφενός στο σκοπό της Οδηγίας και αφετέρου στο ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο, στο οποίο εντάσσεται. Ειδικότερα, το Δικαστήριο επεσήμανε την σημασία της αρχής αμοιβαίας αναγνώρισης και επικαλέστηκε επιπρόσθετα την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας κατ’ άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ³⁵³. Με βάση τις αρχές αυτές, έκρινε ότι στο πλαίσιο της ΕΕΕ η διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί, κατά πρώτο λόγο, ευθύνη του κράτους έκδοσης³⁵⁴. Περαιτέρω, επεσήμανε ότι η προσβολή του θεμελιώδους δικαιώματος

³⁵² Βλ. σκ. 60 της εν λόγω απόφασης.

³⁵³ Βλ. αναλυτικά στις σκ. 54 και 57, όπου ερμηνεύεται αντίστοιχα η κάθε αρχή.

³⁵⁴ Βλ. αναλυτικά στις σκ. 55,56,58. Μάλιστα στην τελευταία το Δικαστήριο αναφέρει επί λέξει “Επομένως, λαμβανομένης υπόψη, ιδίως, της ουσιαστικής σημασίας της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισεως στο σύστημα που θεσπίζει η οδηγία 2014/41, εναπόκειται στο κράτος μέλος εκδόσεως να προβλέψει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η αρχή εκτελέσεως θα μπορεί λυσιτελώς να παράσχει την αρωγή της, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης”.

αποτελεσματικής προσφυγής, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη είναι ικανή να εμποδίσει την αμοιβαία αναγνώριση της ΕΕΕ, καθώς η αρχή εκτέλεσης θα μπορεί να απορρίψει την ΕΕΕ σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 στοιχ. στ'. Μάλιστα, ελλείψει οποιουδήποτε ενδίκου μέσου στο κράτος έκδοσης, η εφαρμογή της διάταξης αυτής μετατρέπεται από εξαιρετική σε συστηματική. Έτσι το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι “μια τέτοια συνέπεια θα ήταν αντίθετη τόσο προς την όλη οικονομία της οδηγίας 2014/41 όσο και προς την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης” καθώς και προς την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας (σκ. 59 - 60).

Συμπερασματικά, με την βαρυσήμαντη απόφαση Gavanozov II καθίσταται σαφές ότι οι διατάξεις της Οδηγίας για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας δεν μπορούν να ερμηνευθούν αποσπασματικά χωρίς να ληφθεί υπόψη το ευρύτερο κανονιστικό πλαίσιο, στο οποίο εντάσσεται ο εν λόγω θεσμός. Κατά την ουσιαστική σημασία της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης και κατ' επέκταση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, θα πρέπει να διασφαλίζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα του καθ' ου τόσο από την αρχή έκδοσης όσο και από την αρχή εκτέλεσης, διαφορετικά το όλο σύστημα δικαστικής συνεργασίας δεν μπορεί να λειτουργήσει. Μάλιστα, το Δικαστήριο δεν περιορίζει την απαίτηση αυτή μόνο στον σεβασμό των δικαιωμάτων του υπόπτου ή κατηγορουμένου, αλλά σε κάθε πρόσωπο τα δικαιώματα που οποίου θίγονται από την εκτέλεση των ερευνητικών μέτρων που αναφέρονται στην ΕΕΕ, όπως στην εξεταζόμενη περίπτωση ο καθ' ου ήταν τρίτος³⁵⁵.

Επιπλέον, είναι αξιοπρόσεκτη η στάση του Δικαστηρίου, με την οποία λαμβάνει σαφή θέση ότι το αιτούν δικαστήριο δεν δύναται, υπό τις συνθήκες αυτές, να αξιοποιήσει το εν λόγω εργαλείο δικαστικής συνεργασίας, εφόσον δεν τηρεί της υποχρεώσεις που απορρέουν από το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης. Και τούτο διότι σηματοδοτεί την πλήρη μεταστροφή της στάσης του από την νομολογία του σχετικά με το ΕΕΣ. Στη συνάφεια αυτή, αξίζει να αναφερθεί ότι η απόφαση αυτή αποτελεί ακόμη ένα παράδειγμα της νεότερης νομολογίας του Δικαστηρίου, όπου η ΕΣΔΑ και αντίστοιχα η νομολογία του ΕΔΔΑ, καταλαμβάνουν τη δέουσα θέση αναφορικά με το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως εξάλλου προβλέπεται στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο (αρ. 6 παρ. 2 ΣΕΕ και αρ. 52 παρ. 3 ΧΘΔΕΕ).

Τέλος, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συνάγεται το συμπέρασμα ότι το Δικαστήριο τοποθετείται επί του κρίσιμου ζητήματος διατήρησης της ισορροπίας μεταξύ αφενός της αποτελεσματικότητας και της ταχύτητας του μηχανισμού και αφετέρου της προστασίας των δικαιωμάτων του καθ' ου. Όπως

---

³⁵⁵ Βλ. σχετικά την εύστοχη επισήμανση του Γενικού Εισαγγελέα Μ. Bobek στη σκ. 52, όπου αναφέρει ότι “Η αυστηρή τήρηση των εγγυήσεων αυτών είναι, ενδεχομένως, πολύ πιο σημαντική για τους τρίτους που μετέχουν στις εθνικές ποινικές διαδικασίες. Αξίζει να ληφθεί υπόψη ότι, σε αντίθεση με τα πρόσωπα που κατηγορούνται ή διώκονται, αυτοί οι τρίτοι ενδέχεται να μην απολαύουν κανενός δικαιώματος σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας ή να μην έχουν τη δυνατότητα προσβολής της νομιμότητας των ερευνητικών μέτρων, τουλάχιστον εμμέσως, ζητώντας, για παράδειγμα, την εξαίρεση των αποδεικτικών στοιχείων που συνελέγησαν ή προσβάλλοντας την οριστική απόφαση”.

προκύπτει από την αναλυτική και πλήρως τεκμηριωμένη αιτιολογία του, η αποτελεσματικότητα της ΕΕΕ δεν μπορεί να έχει επιπτώσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα. Αντιθέτως, σε περίπτωση παραβίασης των εν λόγω δικαιωμάτων δεν μπορεί να αξιοποιηθεί ο μηχανισμός της ΕΕΕ. Έτσι, κριτήριο για την αποτελεσματικότητα της ασφαλώς και δεν αποτελεί μόνο η ταχεία εκτέλεση της με σκοπό την συγκέντρωση και διαβίβαση των αποδεικτικών μέσων, αλλά και η τήρηση των εγγυήσεων δικαστικής προστασίας του καθ' ου, είτε αυτές προβλέπονται ρητά στο κανονιστικό της πλαίσιο είτε συνάγονται ευθέως από το δίκαιο της Ένωσης. Ως απάντηση, λοιπόν, στο ζήτημα που εκτέθηκε στην προηγούμενη ενότητα θα πρέπει να δοθεί ότι αν τα κράτη μέλη δεν προβλέπουν ένδικο μέσα ούτε σε παρόμοιες εγχώριες υποθέσεις και ως εκ τούτου παραβιάζουν το θεμελιώδες δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, θα πρέπει να τα προβλέψουν σύμφωνα με τις κανονιστικές του δεσμεύσεις που πηγάζουν από το δίκαιο της Ένωσης, προκειμένου να μπορέσουν να κάνουν χρήση του εργαλείου της ΕΕΕ.

4. Συμπεράσματα επί των Ενδίκων Μέσων

Το σύνολο των εγγυήσεων προστασίας των δικαιωμάτων του καθ' ου που προβλέπει η Οδηγία για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ολοκληρώνεται με τις ρυθμίσεις σχετικά με τα ένδικο μέσα, που διασφαλίζουν το δικαίωμα του σε πραγματική δικαστική προστασία. Είναι εμφανές ότι η διαφύλαξη της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας του καθ' ου απασχόλησε τον ενωσιακό νομοθέτη. Παρόλο, που ο τελευταίος θέσπισε κάποιες ουσιώδεις εγγυήσεις τουλάχιστον όσον αφορά τις περιπτώσεις παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, εντούτοις δεν προχώρησε αρκετά. Οι περισσότερες διατάξεις του άρθρου 14 της Οδηγίας είναι ασαφείς, συγκεχυμένες και αόριστες και ως εκ τούτου προβληματικές. Η διστακτικότητα του νομοθέτη ως προς τη θέσπιση ενός αυτοτελούς ενδίκου μέσου κατά της ΕΕΕ (κατά το πρότυπο του ΕΕΣ)³⁵⁶, την πρόβλεψη ανασταλτικού αποτελέσματος κατά την άσκηση του και κυρίως της απαγόρευσης αξιοποίησης των αποδεικτικών μέσων μετά την ευδοκίμηση του³⁵⁷, καθιστά πρακτικά αναποτελεσματικές τις ρυθμίσεις του εν λόγω άρθρου. Περαιτέρω, το «μοντέλο διαχωρισμού» που υιοθετείται έχει σοβαρά μειονεκτήματα³⁵⁸. Ειδικότερα, ο καταμερισμός της αρμοδιότητας μεταξύ του κράτους έκδοσης και του κράτους εκτέλεσης ανάλογα με τη φύση των λόγων που προβάλλονται με την άσκηση του ενδίκου μέσου δεν παρέχει την δυνατότητα στον καθ' ου να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της διαδικασίας στο σύνολο της. Παράλληλα, ο καθ' ου βρίσκεται σε μειονεκτική θέση³⁵⁹, αφού θα πρέπει να ζητήσει δικαστική

³⁵⁶ Βλ. Φουσκάρινης Γ., Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, ό.π.

³⁵⁷ Για τη σχετική προβληματική βλ. αναλυτικά Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 398 επ.

³⁵⁸ Τριανταφύλλου Γ., Το δικαίωμα υπεράσπισης στις διαδικασίες διασυνοριακής συλλογής απόδειξης, ό.π., σελ. 170.

³⁵⁹ Όπως επισημαίνει η Καϊάφα-Γκμπάντι “Είναι γνωστές οι εξαιρετικές δυσκολίες που δημιουργούνται για τους διωκόμενους πολίτες, ιδίως σε διαδικασίες με διακρατικά χαρακτηριστικά που εμπλέκουν περισσότερες έννομες τάξεις,

προστασία σε μία έννομη τάξη, με την οποία δεν είναι εξοικειωμένος³⁶⁰. Ενώ οι προβλέψεις περί επικοινωνίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών έκδοσης και εκτέλεσης αρκούνται στην αλληλοενημέρωση τους, χωρίς να περιλαμβάνουν ειδικές ρυθμίσεις για τον συντονισμό τους.

Επί της ουσίας η διασφάλιση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας του καθ' ου επαφίεται στους εθνικούς νομοθέτες και στις εθνικές δικαστικές αρχές, εξομοιώνοντας την ΕΕΕ με εγχώριες ανακριτικές πράξεις, παραβλέποντας την ιδιαιτερότητα της, ως μέσο διασυνοριακής δικαστικής συνεργασίας με βάση την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης³⁶¹. Πέραν αυτού ο ενωσιακός νομοθέτης παρέβλεψε και το γεγονός ότι η νομοθεσία των κρατών μελών δεν πληροί πάντα τα δικαιοκρατικά πρότυπα του ενωσιακού δικαίου, ούτε ικανοποιεί τις επιταγές του³⁶². Όταν το εσωτερικό δίκαιο δεν προβλέπει κανένα ένδικο μέσο κατά της ΕΕΕ ή τα προβλεπόμενα ένδικα μέσα δεν είναι αποτελεσματικά το έλλειμα στην δικαστική προστασία του καθ' ου είναι τεράστιο. Όσον αφορά το πρώτο σκέλος απολύτως θετικά αξιολογείται η θέση του Δικαστηρίου στην απόφαση *Gavanozon II*. Το ΔΕΕ αντιλαμβανόμενο το θεσμικό του ρόλο έκανε το βήμα που δεν τόλμησε ο νομοθέτης, κρίνοντας ότι κράτος μέλος που δεν προβλέπει ένδικο μέσο, δεν διασφαλίζει το σχετικό θεμελιώδες δικαίωμα και ως εκ τούτου δεν δύναται να αξιοποιήσει το σύστημα της αμοιβαίας αναγνώρισης. Ωστόσο, τα υπόλοιπα ζητήματα που επισημάνθηκαν στο παρόν κεφάλαιο εξακολουθούν να υφίστανται, ενώ είναι πιθανό να προκύψουν περισσότερα στην πράξη.

Τελικά Συμπεράσματα

Η ενίσχυση της δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως χώρου ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης είναι επιτακτική και αναμφισβήτητη. Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας αποτελεί ένα φιλόδοξο και εξαιρετικά αποτελεσματικό εργαλείο, που μεταβάλλει ριζικά το παραδοσιακό σύστημα της μικρής δικαστικής συνδρομής³⁶³ και δύναται να επιφέρει θεαματικά αποτελέσματα στον τομέα συγκέντρωσης και διαβίβασης των αποδεικτικών μέσων. Η μοναδικότητα της, όμως, δεν περιορίζεται μόνο σε αυτή την διαπίστωση. Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας είναι ένας ενωσιακός θεσμός “τελευταίας γενεάς”³⁶⁴. Η διαδικασία προς τη θέσπιση της

καθώς αυτές απαιτούν υψηλή οικονομική επιφάνεια” βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, ό.π., σελ. 29.

³⁶⁰ Τριανταφύλλου Γ., ό.π., Arena Α., *The Rules on Legal Remedies: Legal Lacunas and Risks for Individual Rights*, σε: Ruggeri S. (επιμ.) *Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe*, Springer 2014, σελ. 113.

³⁶¹ Φουσκαρίνης Γ., ό.π.

³⁶² Στη συνάφεια αυτή αξιοπρόσεκτες είναι οι σκέψεις περί υιοθέτησης μίας «Πράσινης Βίβλου» για την εναρμόνιση των εθνικών δικονομικών συστημάτων σχετικά με τα ένδικα μέσα βλ. αναλυτικά Costa Ramos V.- Luchtman M.- Munteanu G., *Improving Defence Rights Including Available Remedies in and (or as a Consequence of) Cross-Border Criminal Proceedings*, eucrim 3 / 2020, σελ. 243.

³⁶³ Σπινέλλης Δ., ό.π., σελ. 389.

³⁶⁴ Τζαννετής Α., *Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας*, ό.π.

ξεκίνησε μετά την θεσμική αναδιοργάνωση της Ένωσης με την συνθήκη της Λισαβόνας και εξελίχθηκε παράλληλα με τα απολύτως θετικά βήματα προόδου, που σημειώθηκαν με την έκδοση των Οδηγιών του Οδικού Χάρτη. Με τα δεδομένα αυτά, η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας αντικατοπτρίζει το αξιακό επίπεδο της Ένωσης με βάση το οποίο, όπως επισημαίνει η Καϊάφα-Γκμπάντι “η επιτυχία του μοντέλου που επιλέγεται αναφορικά με την ποινική καταστολή, δεν μπορεί παρά να αξιολογείται με κριτήριο όχι μόνο την αποτελεσματικότητα που αυτό παρουσιάζει [...], αλλά και το βαθμό εγγυήσεων που εξασφαλίζει για τους πολίτες”³⁶⁵.

Επομένως, ο εν λόγω θεσμός σηματοδοτεί την αλλαγή παραδείγματος στο σύστημα δικαστικής συνεργασίας με βάση την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, όπου η επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου δεν αποτελεί αυτοσκοπό της. Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εισάγει ένα σύστημα απλοποιημένο μεν, αλλά όχι αυτοματοποιημένο. Η δε αποδοτικότητα του αξιολογείται επί τη βάση της διατήρησης της λεπτής ισορροπίας μεταξύ αφενός της ταχείας διεκπεραίωσης της και αφετέρου της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ’ ου. Η προστασία αυτή επιδιώκεται με την θέσπιση ενός πλέγματος εγγυήσεων στο κανονιστικό πεδίο της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ, αρχής γενομένης με τη θέσπιση της γενικής ρήτρας σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και νομικών αρχών που προβλέπονται στο άρθρο 6 ΣΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων υπεράσπισης του καθ’ ου, που απαντά στο άρθρο 1 παρ. 4 της Οδηγίας. Επίσης, η καθιέρωση της αρχής της αναλογικότητας ως απαραίτητη προϋπόθεση έκδοσης της ΕΕΕ κατά το άρθρο 6 παρ. 1 στοιχ. α’ της Οδηγίας και η εισαγωγή της ρήτρας επιφύλαξης της ενωσιακής δημόσιας τάξης ως λόγος άρνησης αναγνώρισης ή εκτέλεσης της ΕΕΕ αποτελούν ουσιώδεις διασφαλίσεις των δικαιωμάτων του καθ’ ου. Πέραν τούτων σημαντικές καινοτομίες αποτελεί η ρητή πρόβλεψη του δικαιώματος του υπόπτου ή κατηγορουμένου να αιτηθεί την έκδοση ΕΕΕ προς όφελος του και η δυνατότητα προσφυγής σε εναλλακτικά λιγότερο επαχθή ερευνητικά μέτρα.

Σε αμιγώς πρακτικό επίπεδο, οι περισσότερες ελλείψεις της Οδηγίας εντοπίζονται σχετικά με την άσκηση των δικαιωμάτων του καθ’ ου, δεδομένου ότι, αφενός δεν υπάρχουν ρυθμίσεις που να κατοχυρώνουν ειδικά τα δικαιώματα στο πλαίσιο της ΕΕΕ, πέραν της αναφοράς στην γενική κατοχύρωση τους σε επίπεδο πρωτογενούς και δευτερογενούς δικαίου, και αφετέρου οι διατάξεις σχετικά με τα ένδικα μέσα είναι ασαφείς στο βαθμό που δεν διασφαλίζεται νομοθετικά το θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Το γεγονός αυτό εξάλλου έχει επισημανθεί και επικριθεί από το μεγαλύτερο μέρος της θεωρίας³⁶⁶. Η εμφανής διστακτικότητα του ενωσιακού

³⁶⁵ Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, ό.π., σελ. 3-4.

³⁶⁶ Βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 402-403, Φουσκαρίνης Γ., ό.π., Schünemann B., The European Investigation Order: A Rush into the Wrong Direction, ό.π. σελ. 31 επ., Bachmaier Winter L., European investigation order, ό.π., σελ. 587, Arena A., The Rules on Legal Remedies, ό.π., σελ. 117.

νομοθέτη, εν προκειμένω, μπορεί να δικαιολογηθεί, κατά τη γνώμη μου, στο βαθμό που μέχρι το έτος 2014 οι συνθήκες δεν ήταν τόσο ώριμες, ώστε να μπορέσει να κάνει ένα βήμα παραπάνω προς τη σωστή κατεύθυνση. Με βάση την πολυετή εμπειρία από το ΕΕΣ και, όπως φαίνεται από τα ήδη υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα ενώπιον του Δικαστηρίου, στην πράξη θα προκύψουν αρκετά ζητήματα, τα οποία ενδεχομένως να καταστήσουν αναγκαία την νομοθετική τροποποίηση της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ. Μέχρι να συμβεί αυτό, όμως, καθοριστικός είναι ο ρόλος του εθνικού νομοθέτη, ο οποίος οφείλει να διασφαλίσει την δικαστική προστασία του καθ' ου.

Τέλος, όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων του καθ' ου εν γένει κατά την συνολική εφαρμογή της ΕΕΕ στην πράξη είναι κομβικός ο ρόλος των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης³⁶⁷. Από την ανάλυση του τρίτου κεφαλαίο κατέστη σαφές ότι η αποδοτική λειτουργία του θεσμού, χωρίς επιπτώσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα εναπόκειται κατά βάση στους δικαστικούς λειτουργούς του κράτους έκδοσης και εκτέλεσης, οι οποίοι οφείλουν να ανταποκριθούν στον εγγυητικό τους ρόλο. Κατά τούτο είναι καίριας σημασίας η εμπέδωση τόσο του μηχανισμού, που οι ίδιοι άλλωστε χρησιμοποιούν στην πράξη, όσο και του ρόλου τους.

Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας είναι ένας ενωσιακός θεσμός, επομένως, ο Νόμος ενσωμάτωσης πρέπει να εφαρμόζεται με την ενωσιακή του διάσταση σε απόλυτη συμβατότητα με το αξιακό κανονιστικό πλαίσιο της Ένωσης, όπως αναλύθηκε ανωτέρω. Σε περίπτωση δε που προκύψει ζήτημα ερμηνείας του ενωσιακού δικαίου και ενδεχομένως αντίθεσης του εθνικού δικαίου με το τελευταίο, η εθνική δικαστική αρχή έχει καθήκον να απευθυνθεί στο ΔΕΕ, συμμετέχοντας δημιουργικά στο θεσμοθετημένο διαδικαιοδοτικό διάλογο, κατά τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής (άρ. 267 ΣΛΕΕ). Αυτό σημαίνει ότι, πέρα από την ανάληψη του καθήκοντος για την εκκίνηση αυτής της θεμελιώδους διαλογικής διαδικασίας, επιβάλλεται και η ενεργή συμμετοχή του εθνικού «δικαστηρίου» ακόμη και μέσω άσκησης πίεσης στο ΔΕΕ, όταν το τελευταίο δεν ανταποκρίνεται στο θεσμικό του ρόλο, ακολουθώντας το χαρακτηριστικό παράδειγμα δικαιοδοτικού διαλόγου της υπόθεσης *Gavanozov*. Είναι αξιοσημείωτη η μετεξέλιξη που παρατηρείται ήδη στη νομολογία του Δικαστηρίου, από την διστακτικότητα των πρώτων αποφάσεων³⁶⁸ στην σαφή τοποθέτηση του επί του εξεταζόμενου ζητήματος³⁶⁹ ή ακόμη και πέρα από αυτό³⁷⁰ με τις πλέον πρόσφατες αποφάσεις του.

Καταληκτικά, η θέση της παρούσας εργασίας είναι ότι η μέριμνα για τον σεβασμό των δικαιωμάτων του καθ' ου αναδεικνύεται ως ουσιώδες ποιοτικό χαρακτηρισμό του θεσμού της

³⁶⁷ Βλ. Αρβανίτης Δ., Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ό.π., σελ. 245 επ.

³⁶⁸ Βλ. Αποφάσεις στις υποθέσεις C-324/17, C-584/19, C-66/2020 ό.π.

³⁶⁹ Βλ. Απόφαση *Gavanozov* II ό.π.

³⁷⁰ Βλ. Απόφαση στην υπόθεση C-724/19 ό.π.

Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. Παρά τις κριτικές παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν επί ορισμένων ρυθμίσεων, δεν αμφισβητείται ότι η ΕΕΕ διαθέτει ουσιαστικές εγγυήσεις προστασίας των δικαιωμάτων του καθ' ου. Η τήρηση των εγγυήσεων αυτών αποτελεί υποχρέωση των αρμόδιων αρχών έκδοσης και εκτέλεσης. Παρόλο που οι αρμοδιότητες τους διαχωρίζονται η ευθύνη τους για την προστασία των δικαιωμάτων του καθ' ου είναι κοινή. Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας ασφαλώς και είναι μέτρο εφαρμογής της αμοιβαίας αναγνώρισης, ωστόσο ο ενωσιακός νομοθέτης επισημαίνει ότι το τεκμήριο αμοιβαίας εμπιστοσύνης είναι μαχητό. Η αμοιβαία εμπιστοσύνη καλλιεργείται μέσα από τον διάλογο, την ανταλλαγή απόψεων και αμφιβολιών και την αμοιβαία κατανόηση. Εξάλλου, οι αρμόδιες αρχές συνεργάζονται για την υλοποίηση ενός κοινού στόχου εντός του χώρου της Ένωσης³⁷¹. Αυτή η αντίληψη προωθείται από το εύρος μηχανισμών διαβούλευσης που προβλέπονται σε διάφορες διατάξεις της Οδηγίας. Συνεπώς, η προστασία των δικαιωμάτων του καθ' ου η ΕΕΕ στην πράξη εξαρτάται από την ουσιαστική αλληλεπίδραση αφενός μεταξύ των αρχών έκδοσης και εκτέλεσης και αφετέρου μεταξύ των τελευταίων και του Δικαστηρίου. Η αρμονική διασύνδεση όλων των παραγόντων (εθνικών και ενωσιακών) μπορεί να εγγυηθεί την αποδοτική λειτουργία του συνολικού συστήματος της ΕΕΕ, χωρίς επιπτώσεις στα δικαιώματα του καθ' ου.

---

³⁷¹ Πρβλ. Luchtman M., *Transnational Law Enforcement Cooperation*, ό.π., σελ. 24.

Βιβλιογραφία/Αρθρογραφία

Ελληνική

- Ηλίας Αναγνωστόπουλος, Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ, σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Τάσεις και Προκλήσεις, 8^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 113 επ.
- Ηλίας Αναγνωστόπουλος, Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2017.
- Νικόλαος Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, 4η Έκδοση, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, 2012.
- Δομίνικος Αρβανίτης, Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας Συστηματική Προσέγγιση του θεσμού της συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τη διαχρονική του Διάσταση, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2021.
- Δομίνικος Αρβανίτης, Τα δικαιώματα πρόσβασης σε συνήγορο και νομικής βοήθειας στην Ε.Ε., σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Τάσεις και Προκλήσεις, 8^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 76.
- Δομίνικος Αρβανίτης, Σχόλιο στην υπ' αριθ. 96, 97, 98, 261/2018 απόφαση του ΜΟΔ Αθηνών (αναβολή εκδίκασης υπόθεσης – έκδοση ευρωπαϊκής εντολής έρευνας με σκοπό την εξέταση μάρτυρα μέσω εικονοτηλεδιάσκεψης), Nova Criminalia No 4, σελ. 12-13.
- Δομίνικος Αρβανίτης, Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ, ΠοινΔικ 7/2013.
- Δημήτριος Γιαννουλόπουλος, «Ελεύθερη» κυκλοφορία των αποδείξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αποδεικτικές απαγορεύσεις, σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Τάσεις και Προκλήσεις, 8^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ.379-380.
- Στέφανος Δασκαλόπουλος, Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (Ε.Ε.Ε.): Ο νέος θεσμός Δικαστικής Συνεργασίας επί ποινικών υποθέσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠοινΧρ 2018, σελ. 173.
- Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι – Θεόδωρος Παπακυριάκου, Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, β' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2019.

- Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, Η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ σε ποινικές υποθέσεις: Η προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων στο ενωσιακό δίκαιο και η σημασία της για τον Έλληνα εφαρμοστή του δικαίου, ΠοινΧρ 2017, σελ. 561 επ.
- Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, Κοινές δικονομικές αρχές ως βάση μιας διακρατικής ποινικής καταστολής, ΠοινΧρ 2015, σελ. 1065.
- Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Συνθήκη της Λισσαβώνας Θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης και αρχές ποινικοποίησης σε ευρωπαϊκό περιβάλλον, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011.
- Γρηγόριος-Ευάγγελος Καλαβρός – Θεόδωρος Γεωργόπουλος, Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Θεσμικό Δίκαιο Τόμος Ι, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.
- Νέδα Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Άρθρο 52, σε: Ε. Σαχπεκίδου - Χ. Ταγαράς (επιμ.), Κατ' Άρθρο Ερμηνεία του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Νέδα Κανελλοπούλου – Μαλούχου, Η Συνθήκη της Λισσαβώνας και η εθνική συνταγματική τάξη: η εμβάθυνση ενός συνταγματικού δεσμού, σε: Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Παναγιώτη Ι. Κανελλόπουλο, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2015, σελ. 242.
- Νέδα Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Η Χειραφέτηση της Ευρώπης Συνταγματική θεωρία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, Εκδόσεις Παπαζήση, 2012.
- Δημήτριος Κιούπης, Οικονομικό έγκλημα: Το ευρωπαϊκό δικονομικό πλαίσιο, ΠοινΔικ 2015, σελ. 1065.
- Δημήτριος Κιούπης – Ρεβέκκα-Εμμανουέλα Παπαδοπούλου – Διονύσιος Μουζάκης, Το Ποινικό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβώνας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
- Ιωσήφ Κτενίδης, Τα ελληνικά δικαστήρια και το δίκαιο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Αρμενόπουλος, τεύχος 9, 9.2020, σελ. 1468.
- Νικόλαος Λίβος, 'Πολύ κακό για το τίποτα'; Οι ανακριτικές αρμοδιότητες της Εθνικής Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, ΠοινΧρ 2006, σελ. 381 επ.
- Διονύσιος Μουζάκης, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009.

- Χρίστος Μυλωνόπουλος, Διεθνές & Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο, Τα τοπικά όρια των ποινικών νόμων (άρθρα 5-11,16 ΠΚ) Οι γενικές αρχές του ποινικού δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2021.
- Χρίστος Μυλωνόπουλος, Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, ΠοινΧρ 2011, σελ. 81.
- Οββαδίας Ναμίας, Αρχή της ειδικότητας στο δίκαιο ανταλλαγής αποδείξεων μέσω δικαστικής συνδρομής, σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Τάσεις και Προκλήσεις, 8^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 359 επ.
- Αδάμ Παπαδαμάκης, Ποινική δικονομία Θεωρία - Πράξη - Νομολογία, 9^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2019.
- Στέφανος Παύλου, Ο Ν. 3961/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας – Η οριστικοποίηση μιας διαχρονικής εκτροπής και η εμπέδωση της καταστατικής αυθαιρεσίας, ΠοινΧρ 2008, σελ. 931.
- Ιωάννης Σαρμάς – Ξενοφών Κοντιάδης – Χαράλαμπος Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ Κατ’ άρθρο ερμηνεία, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2021.
- Ευγενία Σαχπεκίδου - Χάρης Ταγαράς (επιμ.), Κατ’ Άρθρο Ερμηνεία του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Διονύσιος Σπινέλλης, Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρώπη και ειδικότερα η ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, σε: Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Α΄ τόμος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2016, σελ. 364 επ.
- Ερωφίλη Σταθοπούλου, Η δικαστική συνεργασία στην πράξη, σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Τάσεις και Προκλήσεις, 8^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 354.
- Αριστομένης Τζαννετής, Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου στην ενωσιακή ποινική συνεργασία, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2020.
- Αριστομένης Τζαννετής, Η εθνική (συνταγματική) ταυτότητα και η παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως λόγοι μη εκτέλεσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης - Ο

διάλογος μεταξύ ΔΕΕ και Ανωτάτων Εθνικών Δικαστηρίων για τη σχέση μεταξύ ενωσιακού δικαίου και εθνικών Συνταγμάτων, ΠοινΧρ 2019, σελ. 321.

- Αριστομένης Τζαννετής, Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ με το Ν. 4489/2017), ΠοινΧρ 2018, σελ. 81.
- Βασίλης Τζέμος, Γενική θεωρία θεμελιωδών δικαιωμάτων και πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, Δημόσιο Δίκαιο Επιστημονικό Περιοδικό Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων, Τεύχος 2, 3 (Απρίλιος - Σεπτέμβριος), 2018
http://www.publiclawjournal.com/docs/2018/2_3/2018_3_2_3_tzemos.pdf
- Σταύρος Τόγιας, Η Επίδραση της πρόσφατης νομολογίας του ΔΕΕ στο δικαίωμα υπερασπίσεως, ΠοινΧρ 2017, σελ. 328 επ.
- Γεώργιος Τριανταφύλλου, Το δικαίωμα υπεράσπισης στις διαδικασίες έκδοσης και δικαστικής συνδρομής, σε: Το Δικαίωμα Υπερασπίσεως στην Ποινική Δίκη Όψεις και Όρια, 7^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 36.
- Γεώργιος Τριανταφύλλου, Εισήγηση σε: Η διακρατική συνεργασία στις ποινικές υποθέσεις (έκδοση, Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, δικαστική συνδρομή) της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων και το Ινστιτούτο Ευρωπαϊκού & Διεθνούς Ποινικού Δικαίου (σημ. 26).
- Όλγα Τσόλκα – Δομίνικος Αρβανίτης, Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, σε: Στέφανος Παύλου - Θωμάς Σάμιος (επιμ.) Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 7η ενημέρωση Σεπτέμβριος 2021.
- Όλγα Τσόλκα, Άρθρο 47, 48, σε: Ε. Σαχπεκίδου - Χ. Ταγαράς (επιμ.), Κατ' Άρθρο Ερμηνεία του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Όλγα Τσόλκα, Το τεκμήριο αθωότητας και η συμμετοχή του κατηγορουμένου στην ποινική διαδικασία: Επί της Οδηγίας 2016/343 ΕΕ και του εσωτερικού νόμου ενσωμάτωσης (Κεφάλαιο Β' Ν 4596/2019), σε: Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Τάσεις και Προκλήσεις, 8^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 144 επ.
- Όλγα Τσόλκα, Διεθνής και Ενωσιακή συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο/ Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών, Αθήνα 2019 <https://deps.panteion.gr/images/eksetaste-simiosoes-dieth-sin-poinik-ipoth-2-4-19.pdf>.

- Όλγα Τσόλκα, Αμοιβαία αναγνώριση ποινικών αποφάσεων και προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ο «διάλογος» μεταξύ του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΠοινΧρ 2018, σελ. 427.
- Όλγα Τσόλκα, «Ne bis in idem» και εσωτερικό δυαδικό σύστημα κυρώσεων για την «αυτή παράβαση»: Μια σύνθετη προβληματική εν μέσω «διασταυρώσεων» της ΕΣΔΑ με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., ΠοινΧρ 2015, σελ. 625 επ.
- Όλγα Τσόλκα, Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει «μάρτυρες κατηγορίας» κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 3 δ της ΕΣΔΑ (Με αφορμή την υπ' αριθμ. 571/2004 απόφαση του Πενταμελούς Ναυτοδικείου Πειραιώς), ΠοινΧρ 2006, σελ. 86.
- Όλγα Τσόλκα, Το δικαίωμα στην μη αυτοενοχοποίηση και το τεκμήριο αθωότητας Ζητήματα εφαρμογής του υπό το πρίσμα της νομολογίας του ΕυρΔΔΑ, ΠοινΧρ 2004, σελ. 97 επ.
- Όλγα Τσόλκα, Η αρχή “nemo tenetur se ipsum prodere/accusare” στην ποινική δίκη, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας Δίκαιο & Οικονομία, 2002.
- Όλγα Τσόλκα, Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης – ένα φιλόδοξο μέσο για την προώθηση της δικαστικής συνεργασίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠοινΧρ 2002, σελ. 103 επ.
- Γεώργιος Φουσκαρίνης, Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας στις ποινικές υποθέσεις – Παρουσίαση των βασικών ρυθμίσεων του Ν. 4489/2017, The Art of Crime 11/2017 <https://theartofcrime.gr/ευρωπαϊκή-εντολή-έρευνας-στις-ποινικ/>
- Bernd Schünemann, Ελάχιστες προϋποθέσεις μιας αποτελεσματικής υπεράσπισης σε διεθνικές ευρωπαϊκές ποινικές διαδικασίες, ΠοινΔικ 2015, σελ. 1060 επ.

Ξενόγλωσση

- Jean Albert - Dr. Jean-Baptiste Merlin, Is the EU Ready for Automatic Mutual Recognition ...in the Fight Against Crime?, eucrim 2/2015, σελ. 61.
- David Vilas Álvarez, Use and Abuse of the Concept of Fundamental Rights An Obstacle for Judicial Cooperation?, eucrim 1/2018, σελ. 70.
- Pias Anagnostopoulos, Criminal justice cooperation in the European Union after the first few “steps”: a defence view, ERA Forum 15, 2014, σελ. 20.

- Alessandro Arena, The Rules on Legal Remedies: Legal Lacunas and Risks for Individual Rights, σε: Ruggeri S. (επιμ.) Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe, Springer 2014, σελ. 113.
- Inés Armada, The European investigation order and the lack of European standards for gathering evidence Is a Fundamental Rights-Based Refusal the Solution?, New Journal of European Criminal Law, Vol. 6, Issue 1, 2015, σελ. 9.
- Lorena Bachmaier Winter, Cross-border Investigation of Tax Offences in the EU: Scope of Application and Grounds for Refusal of the European Investigation Order, EuCLR Vol. 7, 1/2017, σελ. 59.
- Lorena Bachmaier, Transnational Evidence Towards the Transposition of Directive 2014/41 Regarding the European Investigation Order in Criminal Matters, eucrim 2/2015, σελ. 47.
- Lorena Bachmaier Winter, The Proposal for a Directive on the European Investigation Order and the Grounds for Refusal: A Critical Assessment, σε: Ruggeri S. (επιμ.) Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe, Springer 2014, σελ. 76.
- Lorena Bachmaier Winter, European investigation order for obtaining evidence in the criminal proceedings, Study of the proposal for a European directive, ZIS 9/ 2010, σελ. 587.
- Rosanna Belfiore, The European Investigation Order in Criminal Matters: Developments in Evidence-gathering across the EU, EuCLR Vol 5, 2015, σελ. 322.
- Armin von Bogdandy, Piotr Bogdanowicz et al, Drawing Red Lines and Giving (Some) Bite – the CJEU’s Deficiencies Judgment on the European Rule of Law, 03.8.2018, verfassungsblog, <https://verfassungsblog.de/drawing-red-lines-and-giving-some-bite-the-cjeus-deficiencies-judgment-on-the-european-rule-of-law/>
- Martin Bose, Human Rights Violations and Mutual Trust: Rescent Case Law on European Arrest Warrant, σε: Ruggeri S. (επιμ.) Human Rights in European Criminal Law New Developments in European Legislation and Case Law after the Lisbon Treaty, Springer 2015, σελ. 135 επ.
- Steven Cras, The Directive on the Right of Access to a Lawyer in Criminal Proceedings and in European Arrest Warrant Proceedings, eucrim 1 / 2014, σελ. 32 επ.

- Vânia Costa Ramos - Michiel Luchtman - Geanina Munteanu, Improving Defence Rights Including Available Remedies in and (or as a Consequence of) Cross-Border Criminal Proceedings, eucrim 3/2020, σελ. 243.
- Regina Garcimartín Montero, The European Investigation Order and the Respect for Fundamental Rights in Criminal Investigations, eucrim 1/2017, σελ. 45.
- Bernd Hecker, The Development of Individual Rights Protection in European Criminal Law After the Lisbon Treaty, σε: Ruggeri S. (επιμ.), Human Rights in European Criminal Law - New Developments in European Legislation and Case Law after the Lisbon Treaty, Springer 2015, σελ. 2.
- Michiel Luchtman, Transnational Law Enforcement Cooperation – Fundamental Rights in European Cooperation in Criminal Matters, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 28 2020, σελ. 26.
- Luisa Marin, Effective and legitimate? Learning from the Lessons of 10 Years of Practice with the European Arrest Warrant, New Journal of European Criminal Law, Vol. 5, Issue 3, 2014, σελ. 330.
- Annalisa Mangiaracina, A New and Controversial Scenario in the Gathering of Evidence at the European Level: The Proposal for a Directive on the European Investigation Order, Utrecht Law Review, 2014, σελ. 130 επ.
- Valsamis Mitsilegas, Judicial Concepts of Trust in Europe’s Multi-Level Security Governance From Melloni to Schrems via opinion 2/13, eucrim 3/2015, σελ. 90 επ.
- Valsamis Mitsilegas, The Limits of Mutual Trust in Europe’s Area of Freedom, Security and Justice: From Automatic Inter-State Cooperation to the Slow Emergence of the Individual, Yearbook of European Law, Vol. 31, No. 1, 2012, σελ. 319 επ.
- Sonata Navickaitė, The european investigation order: achievements and challenges, Social Transformations in Contemporary Society, 2016, σελ. 115.
- Steven Peers, The proposed European Investigation Order: Assault on human rights and national sovereignty, Statewatch analysis, 2010,
<https://www.statewatch.org/media/documents/analyses/no-96-european-investigation-order.pdf>

- Asteris Pliakos - Georgios Anagnostaras, Fundamental Rights and the New Battle over Legal and Judicial Supremacy: Lessons from Melloni, *Yearbook of European Law*, Vol. 34, No. 1, 2015, σελ. 104 επ.
- Tommaso Rafaraci, General Considerations on the European Investigation Order, σε: Ruggeri S. (επιμ.), *Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe*, Springer 2014.
- Cornelia Riehle - Allison Clozel, 10 years after the roadmap: procedural rights in criminal proceedings in the EU today, *ERA Forum* 2020, σελ. 324.
- Stefano Ruggeri, Introduction to the Proposal of a European Investigation Order: Due Process Concerns and Open Issues, σε: Ruggeri S. (επιμ.), *Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe*, Springer 2014, σελ. 14 επ.
- Anna Sakellarakis, “You have the right to remain silent” during punitive administrative proceedings, CJEU confirms – Case C-481/19 DB v. Consob, 25.2.2021 δημ. στον ιστότοπο European law blog news and comments on EU law, <https://europeanlawblog.eu/2021/02/25/you-have-the-right-to-remain-silent-during-punitive-administrative-proceedings-cjeu-confirms-case-c-%e2%80%91481-19-db-v-consob/>
- Bernd Schünemann, The European Investigation Order: A Rush into the Wrong Direction, σε: Ruggeri S. (επιμ.), *Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe*, Springer 2014, σελ. 31 επ.
- Sabine Swoboda, The self-perception of the European Court of Justice and its neglect of the defense perspective in its preliminary rulings on judicial cooperation in criminal matters A small note on a fundamental misunderstanding, *ZIS* 7-8/2015, σελ. 365 επ.
- Marc Veenbrink, The Freedom from Self-Incrimination—A Strasbourg-Proof Approach? Cases C-466/19 P Qualcomm and C-481/19 P DB v Consob, *Journal of European Competition Law & Practice*, Vol. 12, No. 10, 2021, σελ. 750 επ.
- Richard Vogler, The European Investigation Order: Fundamental Rights at Risk?, σε: Ruggeri S. (επιμ.), *Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe*, Springer 2014, σελ. 45 επ.
- Rositsa Zaharieva, The European Investigation Order and the Joint Investigation Team—which road to take A practitioner’s perspective, *ERA Forum* 2017, σελ. 397 επ.

- Frank Zimmermann - Sanja Glaser - Andreas Motz, Mutual Recognition and its Implications for the Gathering of Evidence in Criminal proceedings: a Critical Analysis of the Initiative for a European Investigation Order, EuCLR 2011, issue 1, σελ. 60.